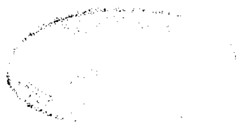
G. COŞBUC

OPERE ALESE

II

Ediţie îngrijită de
GAVRIL SCRIDON

P O E Z I I

S C R I I T O R I R O M Â N I

E D I T U R A M I N E R V A
Bucureşti, 1972

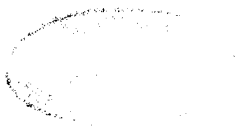
G. COŞBUC

OPERE ALESE

II

Ediţie îngrijită de
GAVRIL SCRIDON

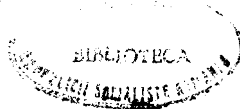
P O E Z I I

S C R I I T O R I   R O M Â N I

E D I T U R A   M I N E R V A
Bucureşti, 1972

FIRE DE TORT

DIN VIAȚĂ

MAMA

În vaduri ape repezi curg
    Și vuiet dau în cale,
Iar plopi în umedul amurg
    Doinesc eterna jale.
Pe malul apei se-mpletesc
    Cărări ce duc la moară —
Acolo, mamă, te zăresc
    Pe tine-ntr-o căscioară.

Tu torci. Pe vatra veche ard,
    Pocnind din vreme-n vreme,
Trei vreascuri rupte dintr-un gard,
    Iar flacăra lor geme:
Clipește-abia din cînd în cînd
    Cu stingerea-n bătaie,
Lumini cu umbre-amestecînd
    Prin colțuri de odaie.

Cu tine două fete stau
    Și torc în rînd cu tine;
Sînt încă mici și tată n-au
    Și George nu mai vine.
Un basm cu pajuri și cu zmei
    Începe-acum o fată,
Tu taci ș-asculți povestea ei
    Și stai îngîndurată.

Şi firul tău se rupe des,
Căci gînduri te frămîntă,
Spui şoapte fără de-nţeles,
Şi ochii tăi stau ţîntă.
Scapi fusul jos; nimic nu zici
Cînd fusul se desfiră...
Te uiţi la el şi nu-l rădici,
Şi fetele se miră.

...O, nu! Nu-i drept să te-ndoieşti!
La geam tu sari deodată,
Prin noapte-afară lung priveşti —
— „Ce vezi?“ întreab-o fată.
— „Nimic... Mi s-a părut aşa!“
Şi jalea te răpune,
Şi fiecare vorbă-a ta
E plîns de-ngropăciune.

Într-un tîrziu, nerădicînd
De jos a ta privire:
— „Eu simt că voi muri-n curînd,
Că nu-mi mai sînt în fire...
Mai ştiu şi eu la ce gîndeam?
Aveţi şi voi un frate...
Mi s-a părut c-aud la geam
Cu degetul cum bate.

Dar n-a fost el!... Să-l văd venind,
Aş mai trăi o viaţă.
E dus, şi voi muri dorind
Să-l văd o dată-n faţă.
Aşa vrea poate Dumnezeu,
Aşa mi-e datul sorţii,
Să n-am eu pe băiatul meu
La cap, în ceasul morţii!“

Afară-i vînt și e-nnorat,
Și noaptea e tîrzie;
Copilele ți s-au culcat —
Tu, inimă pustie,
Stai tot la vatră-ncet plîngînd:
E dus și nu mai vine!
Ș-adormi tîrziu cu mine-n gînd
Ca să visezi de mine!

LUPTA VIEȚII

Gazel

Copiii nu-nțeleg ce vor:
A plînge-i cuminția lor.

Dar lucrul cel mai laș în lume
E un bărbat tînguitor.

Nimic nu-i mai de rîs ca plînsul
În ochii unui luptător.

O luptă-i viața; deci te luptă
Cu dragoste de ea, cu dor.

Pe seama cui? Ești un nemernic
Cînd n-ai un țel hotărîtor.

Tu ai pe-ai tăi! De n-ai pe nimeni,
Te lupți pe seama tuturor.

E tragedie nălțătoare
Cînd, biruiți, oștenii mor,

Dar sînt eroi de epopee
Cînd brațul li-e biruitor.

Comediant e cel ce plînge,
Și-i un neom, că-i dezertor.

Oricare-ar fi sfîrşitul luptei,
Să stai luptînd, căci eşti dator.

Trăiesc acei ce vreau să lupte;
Iar cei fricoşi se plîng şi mor.

De-i vezi murind, să-i laşi să moară,
Căci moartea e menirea lor.

ȘTEFĂNIȚĂ-VODĂ

Cu grabnicele sărituri
A sprintenei lăcuste
Apare-un cal, la cotituri.
Nechezul înspumatei guri
Speria tăcerea din păduri
Și pacea văii-nguste.

În gura văii, lîngă pod
Boierii stau cu frică:
Ei par o gloată de norod,
Pe cai pitici și plini de glod —
În scări temutul voievod
Cu hohot se rădică.

Strîngea de frîu și tremura:
Iar calul, ud de cale,
Pămîntu-n loc îl frămînta
Și spuma alb-o mărita
Cu sînge roș ce picura
Din strînsele zăbale.

— „Cînd vrei să-i afli, nu-i aduni!
Boieri, nu vi-e rușine?
Vă văd așa de-atîtea luni,
N-aveți acasă cai mai buni?
Ori cum? Boieri, sînteți nebuni?
Vă bateți joc de mine?“

— „E grea ocara ce ni-o faci“
Spătarul îi răspunde.
— „Dar țara-i suptă de haraci,
De greci nebuni și de cazaci;
Săracă țara, noi săraci,
Și cai voinici, de unde?“

— „N-ai bani de-un cal? Ia calul meu!“
Boierii-n tremurare
Dau slujbe-n gînd lui Dumnezeu,
Spătarul suflă des și greu,
Se pipăie la cap mereu
Să vadă de-l mai are.

— „Măria ta, vorbim și noi.“
— „Ei, las-o încurcată!
Vă văd așa de rupți și goi
De latră cînii după voi!
Sînteți boieri, ori marțafoi?
Spătare, hai odată!“

Și vodă sare jos din șea,
De frîu, fugaru-și ține.
Spătaru-ngălbinit privea,
Vedea ce e, și nu vedea,
Spătarul asta n-o credea —
Spătaru-n urmă vine.

— „Așa, jupîne, ești cinstit,
Și-al tău să fie darul.
Dar frîul nu! Mi l-am oprit —.‘
Și vodă frîul l-a smuncit
Și-apoi cu frîul a lovit
Ponciș în ochi fugarul.

Cu ochii-nchiși și fulgerat
De spaima loviturii,
Să nalță roibu-nviforat,
S-azvîrle-n lături și, turbat,
Ia cîmpu-n goană, îndreptat
Spre rîpele pădurii.

Se duce-orbiş, fără stăpîn,
Cu vuiet ca furtuna.
Boierii-ncremeniţi rămîn —
Iar coama calului păgîn
Cu barba bietului bătrîn
S-amestecă, sînt una.

— „Boieri! Mai ziceţi-mi apoi,
Că vodă nu v-ajută!
Sînteţi săraci, flămînzi şi goi;
Dar fiecărui dintre voi
Eu am să-i dau un cal de soi,
Că-n grajd mai am o sută!“

SUB PATRAFIR

Părinte, eu mă-nec din piept
Şi n-am puteri de vorbă multă;
Cît voi putea vorbi m-ascultă
Să-ţi spun în grabă tot şi drept.
Aş vrea să-ncep cu fapte bune,
Dar n-am făcut, ori le-am uitat
Şi raiu-n cap puţin mi-a stat.
Şi-am fost şi prost la numărat —
Şi n-am ce spune.

N-aveam nici vreme. Tata-i mort
Şi mama-i cu copii, sărmana.
Ei de la mine-aşteaptă hrana,
Şi grija numai eu le-o port.
De-acum ei singuri să şi-o poarte!
Mi-e milă de durerea lor,
De ei mi-e jale, nu că mor.
Dar cum e scris!... Că sînt dator
Şi eu c-o moarte.

Eu mă cunosc; sînt păcătos,
Că prea am dus-o-n rîs şi-n glume...
Prea drag mi-a fost să fiu în lume,
Şi-am prea iubit ce-a fost frumos!
Pe lîngă vin, voinicii roată,
Şi chiote pe deal în zori,
Şi ziua luncile cu flori,
Şi hora noaptea-n şezători,
Şi viaţa toată!

Şi mi-a plăcut în jurul meu
Să văd flăcăi pe bătătură
Şi cobza cu isonu-n gură
Să-mi zornăie zorind mereu.
Să văd cum se cotesc şirete
Pe-ascuns nevestele, şi-aprins
Să simt de peste brîu cuprins
Trupşorul cel supţire-ncins
Al unei fete.

Păgîn sînt parcă, nu creştin!
Bisericos n-am fost, părinte,
Dar rar, cînd mi-am adus aminte,
M-am dus şi eu ca să mă-nchin.
Eu am pe Dumnezeu în mine:
Mereu îl simt, şi-l văd mereu —
Gîndesc aşa! Mai ştiu şi eu!
Dar, taică, las'că Dumnezeu
Va şti mai bine.

N-am dat în viaţă nimănui
Prilej să-mi poarte duşmănie,
Eu n-am putut să ţin mînie
Că n-am avut, părinte, cui,
Măcar mi-au tot făcut-o unii!
Şi n-am fost slab şi nici fricos:
Pe opt ţi-i dau grămadă jos —
Dar m-am ferit să-mi fac ponos
Cu toţi nebunii.

O dată numai... P-un flăcău
L-am dat de ziduri, pentr-o fată...
A doua zi a prins deodată
La plug în deal să-mi pară rău,
Şi nici la boi n-am dat mîncare
Şi-n brazdă plugul l-am lăsat
Şi ca nebun am alergat
Pe dealuri, pe flăcău să-l cat
Să-i cer iertare.

Şi nu mai ştiu... atîta-i tot,
Ba, taică, stai! E cu vecinul.
Pe palme m-alinta creştinul
Şi drag m-avea ca pe-un nepot...
Şi eu i-am sărutat nevasta!
El moş, ea o copilă-abia.
Mi-a fost şi milă, cum plîngea,
Şi, Doamne, ochi frumoşi ce-avea—
Păcat e asta?

Dac-am uitat ceva să spui,
Mi-e martur Dumnezeu, părinte,
C-am spus ce mi-a venit în minte
Şi-oi spune tot, în faţa Lui!
Şi-acum canon... îl ştiu anume!
A fost aşa, şi n-aş cîrti:
Canon e că nu pot trăi!
Şi-ntr-altă lume n-o mai fi
Ca pe-astă lume.

SCARA

Am găsit-o ieri în prun,
Dar — să nu grăbiți ocara!
I-am luat în pripă scara.
Ea mă-njură: — „Ești nebun?
   Pune scara!"
— „Dacă-njuri, eu n-o mai pun!"

Mai la urmă, pe-un cuvînt:
Să se lase sărutată
De atîtea ori deodată
Cîți fuștei la scară sînt.
   Sărutată —
Lăudat fii, Tată sfînt!

— „Unsprezece", spune ea;
Eu zic: — „Bine", pe credință:
Doar o fi avînd știință,
Scara cîți fuștei avea,
   Pe credință —
Asta e pierzarea mea!

Și-o sărut mereu-mereu:
Orice-ați spune, orice-ați face,
Nu știu cum, dar mie-mi place
Să sărut — așa sînt eu!
   Orice-ați face,
Doar e dat de Dumnezeu!

Dar te uită! Azi mă duc
Pe la ei, și iată scara!
Vrînd să pui la cale țara,
N-am de lucru și m-apuc
   Să-ntorc scara,
Și cînd colo, stau năuc!

Dau să număr la fuștei —
Uite-i, frate, doisprezece!
Și-un cuțit prin piept îmi trece
Împlîntat de mîna ei!
   Doisprezece,
Iacă-mi moartea, dragii mei!

A greșit, îmi spuneți voi?
Cum de n-a greșit să spuie
Treisprezece? Să mai suie,
Nu să-mi facă mai vreo doi!
   Nu să-mi spuie
Că e miercuri, cînd e joi!

Zici că poate n-a știut
Cînd vorbea din prun cu mine?
Dar i-a numărat ea bine
Scoborîndu-i, și-a tăcut!
   Nu de mine,
Mi-e de dînsa, ce-a făcut!

M-a scurtat așa, știind!
Dacă-i fire mincinoasă,
Ce folos e că-i frumoasă?
Maica mea, auzi! S-o prind
   Mincinoasă!
N-o mai cred, s-o văd murind!

BRADUL

Bradu-mi spune bun cuvînt —
— „Să-i trimit?“ Mi-a spus: — „Trimite-i!“
Tot m-am judecat cu mine:
Să dau bradului mai bine
Ori iubitei
Crezămînt?

— „Nu-i trimete!“ zise ea.
— „Că n-am zor să ies în lume.
De-i trimiți, îi fac de-ocară,
Că-i arunc pe uși afară —
Scoată-mi nume
Cît or vrea!“

Am s-ascult de brad acum;
Fata minte cum îi vine.
Și trimit chiar astă-seară
Pețitori la ea s-o ceară —
Rău ori bine,
Tot un drum!

De-o fi, brade, să ghicești,
Îți încred o bogăție:
Leagăn am să fac din tine,
Și-un copil — de-o fi cu bine —
Ți-l dau ție
Să mi-l crești!

De mă-nşeli, te fac la noi
Poartă curţii: să te-ajungă
Cîte rele pierzătoare,
Să te bată ploi şi soare,
Să te-mpungă
Vaci şi boi!

UNUL CA O SUTĂ

Uite, de-ar fi lege-n ţară
Să popim pe toţi aceia
Cari fac vinului ocară
Şi zoresc că-i om nebun
Cine crede-n hori şi-n fete —
Eu pe cinstea mea vă spun:
De m-aţi bate-n toată ziua,
Nici de dascal n-aş fi bun!

Însă, de-ar ieşi vreo lege
Că nevestele de-acuma,
Nu bărbaţii, vor alege
Pe primar, şi că-i iertat
Să se caute vrednicia
Numai după sărutat:
De v-aţi pune-n cap cu toţii,
Eu aş fi primar în sat!

NOI VREM PĂMÎNT!

Flămînd și gol, făr-adăpost,
Mi-ai pus pe umeri cît ai vrut,
Și m-ai scuipat și m-ai bătut
Și cîne eu ți-am fost!
Ciocoi pribeag, adus de vînt,
De ai cu iadul legămînt
Să-ți fim toți cîni, lovește-n noi!
Răbdăm poveri, răbdăm nevoi
Și ham de cai și jug de boi:
Dar vrem pămînt!

O coajă de mălai de ieri
De-o vezi la noi tu ne-o apuci,
Băieții tu-n război ni-i duci,
Pe fete ni le ceri.
Înjuri ce-avem noi drag și sfînt;
Nici milă n-ai, nici crezămînt!
Flămînzi copiii-n drum ne mor
Și ne sfîrșim de mila lor —
Dar toate le-am trăi ușor
De-ar fi pămînt!

De-avem un cimitir în sat
Ni-l faceți lan, noi boi în jug,
Și-n urma lacomului plug
Ies oase și-i păcat!
Sînt oase dintr-al nostru os:
Dar ce vă pasă! Voi ne-ați scos

Din case goi, în ger și-n vînt,
Ne-ați scos și morții din mormînt;—
O, pentru morți și-al lor prinos
Noi vrem pămînt!

Și-am vrea și noi, și noi să știm
Că ni-or sta oasele-ntr-un loc,
Că nu-și vor bate-ai voștri joc
De noi, dacă murim.
Orfani și cei ce dragi ne sînt
De-ar vrea să plîngă pe-un mormînt,
Ei n-or ști-n care șanț zăcem,
Căci nici pentr-un mormînt n-avem
Pămînt — și noi creștini sîntem!
Și vrem pămînt!

N-avem nici vreme de-nchinat,
Căci vremea ni-e în mîni la voi;
Avem un suflet încă-n noi
Și parcă l-ați uitat!
Ați pus cu toții jurămînt
Să n-avem drepturi și cuvînt:
Bătăi și chinuri, cînd țipăm,
Obezi și lanț cînd ne mișcăm,
Și plumb cînd istoviți strigăm
Că vrem pămînt!

Voi ce-aveți îngropat aici?
Voi grîu? Dar noi strămoși și tați,
Noi mame și surori și frați!
În lături, venetici!
Pămîntul nostru-i scump și sfînt,
Că el ni-e leagăn și mormînt:
Cu sînge cald l-am apărat,
Și cîte ape l-au udat
Sînt numai lacrimi ce-am vărsat —
Noi vrem pămînt!

N-avem puteri și chip de-acum
Să mai trăim cerșind mereu,
Că prea ne schingiuiesc cum vreu
Stăpîni luați din drum!
Să nu dea Dumnezeu cel sfînt,
Să vrem noi sînge, nu pămînt!
Cînd nu vom mai putea răbda,
Cînd foamea ne va răscula,
Hristoși să fiți, nu veți scăpa
Nici în mormînt!

HAFIS

De ştii tu, băiete, să bei şi să taci,
Haid', vino cu mine!
Ia cupa cea largă şi-ai grijă ce faci;
Ascunde-o bine,
Căci mufti ni-o vede şi mufti ni-o ia,
Şi mufti la urmă se pune şi-o bea —
Şi dăm de ruşine!

În strada cea strîmtă e cîrciumă-n fund;
Ghiaurii beau bine;
Cînd merg eu pe-acolo, ghiaurii s-ascund,
Cu spaimă, de mine.
Eu beau cîte-o cană, beau două, ba trei;
Eu singur beau zece, de vorbă cu ei,
Şi-i fac de ruşine.

Îmi zise ghiaurul: — „Bătrîne poet,
Ia spune-mi, e bine?
Eu ştiu că e vinul oprit de profet!“
— „Oprit e, creştine!
Dar nu e mirare că eu îl iubesc,
Mirare-i că unii de-ai voştri-l hulesc,
Şi-aceasta-i ruşine!“

Ghiaurii au haine lipite pe ei;
De dînşii e bine:
Bei vinul, şi mufti nu-ntreabă „ce bei?“
Dar alta-i la mine!

Ulciorul plin, unde să-l pot eu dosi?
Dar haina-mi e largă — mai largă de-ar fi,
Că scap de rușine!

De știi tu, băiete, să bei și să taci,
Haid', vino cu mine;
Al meu să rămîie, de-i rău ce tu faci,
Și-al tău, de-i un bine!
Ah, tulbure-i, Doamne, impusul sorbet,
Și limpede-i vinul oprit de profet —
Alah! Mi-e rușine...

VOICHIŢA LUI ŞTEFAN

Doamna lîngă Ştefan vine,
Blîndă-n vorbe şi-n purtat:
— „Doamne, iar eşti supărat!"
— „Sînt, Voichiţă, pentru tine!"
Zăpăcită doamna sta
Şi-nflorită de ruşine:
— „Ce-am făcut, măria ta?"

— „Tu?... Nimic!" Şi vodă strînge
Mîna doamnei, gînditor.
— „Şerpii-şi au culcuşul lor...
Ah, Voichiţo, cum aş plînge!
Rău ca Radu nimeni nu-i:
Uite-n pumni aşa aş frînge
Gît de lup cum e al lui!"

Doamna i-a pătruns cuvîntul,
Pînă-n suflet i-a pătruns.
El tăcea, ea n-a răspuns.
Noapte e, şi bate vîntul,
Şi prin noapte, cu vreo doi
Tari să baţi cu ei pămîntul,
Pleacă Ştefan la război.

Dintr-acelaşi ceas Voichiţa
Nu s-a mai oprit din plîns.
Brîu pe trup ea n-a mai strîns,
Nu şi-a mai gătit cosiţa.

În genunchi, c-un dor păgîn
Ea sărută iconița
Maicii Domnului, din sîn.

Unu-i soț, iar altu-i tată,
Pentru care se ruga?
Zile-ntregi ea se lupta
De fiori cutremurată;
Cînd avea pe soț în gînd
Ea se pomenea deodată
Pe părinte blestemînd.

„Ah! de-ar fi un zid de-aramă
Între dînșii, pînă-n nori!“ —
Și prin plîns adeseori
Îi părea că ei o cheamă
Să-i împace! Ea, dar cum?
Pe ea cine-o bagă-n seamă?
Prutul să-l oprești din drum!

Și-ntr-o zi, sătui de sînge,
Iată-i, moldovenii vin.
Sufletul, de milă plin,
Al Voichiței cum se frînge:
Pentru soțul ei dorit
Rîde veselă, și plînge
Pentr-un tată biruit.

Ea cu pași grăbiți pornește
Să-și cuprindă soțu-n prag;
Ochii-i stinși s-aprind de drag.
Ștefan însă ocolește
Ochii doamnei, e pripit.
Iar Voichița nu-ndrăznește
Nici să-i zică „bun sosit“.

— „Tu mă știi, Voichițo, bine!
Neamul vostru-i neam de hoți,
Și-i voi dușmăni pe toți,
Cum te dușmănesc pe tine!

Am să-i curm pe-ai tăi de veci —
Nu mai poți trăi cu mine:
Tu ai mamă, poți să pleci.“

Doamna-ngălbenind scoboară
Ochii umezi în pămînt,
Făr-a zice vrun cuvînt.
Iese-apoi. I-a spus s-o doară,
Şi-a durut-o ce i-a spus —
Un altar ce se doboară
Cînd vin trăsnete de sus!

Şi rămas acum viteazul
Singur în iatac, şi-a pus
Capu-n mîni, pe gînduri dus.
El şi-a potolit necazul —
Dar pe doamnă o iubea!
Şi-ngropînd în coif obrazul
Ştefan vodă-acum plîngea!

GEORGE COȘBUC

FIRE DE TORT

VERSURI

BUCURESCI
EDITURA LIBRĂRIEI ȘCOALELOR, C. SFETEA
96. — Strada Lipscani. — 96
[illegible]

Coperta primei ediții *Fire de tort*, 1896

Variantă a poeziei *Mama*, fragment de manuscris, Biblioteca Academiei, Fondul Coşbuc

105

Variantă a poeziei *Mama*, fragment de manuscris, Biblioteca Academiei, Fondul Coşbuc

FOAIE ILUSTRATĂ PENTRU FAMILIE

APARE DE DOUĔ ORI PE LUNĂ

LUPTA VIEȚII

GAZEL

[illegible]

Lupta vieții. Gazel. În Vatra, nr. 6, I, 1894

Coperta revistei *Vatra*

Nr. 1

FOAIA ILUSTRATA PENTRU FAMILIE

„VATRA"

APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ

VORBA DE ACASĂ

[illegible]

Articolul-program al revistei *Vatra*

Cu-al nostru sânge-i bătucat,
De-a noastre lacrimi e udat,
Sudoarea noastră l'a 'ngrășat —
Noi vrem pământ!

N'avem puteri și chip de-acum
Să mai trăim cerșind mereu,
Că prea ne schinguesc cum vreu.
Stăpâni luați din drum!
Să nu dea Dumnezeu cel sfânt,
Să vrem noi sânge, nu pământ!
Când nu vom mai putea răbda,
Când foamea ne va răscula,
Hristoși să fiți nu veți scăpa
Nici în mormânt!

George Coșbuc.

Ultima parte a manuscrisului poeziei ***Noi vrem pămînt !***, originalul la Muzeul memorial „George Coșbuc“ din satul natal al poetului

34. Noi vrem pămânl.

INTRODUCȚIUNE

Tempo di marcia maestoso.

Noi vrem pămînt ! muzica de Emil Monția

DOINA

Copilo, tu ești gata
De-a pururea să plîngi!
Și cînd ești tristă, Doino,
Tu inima ni-o frîngi.
Dar nu știu cum, e bine
Cînd plîngi, că-n urma ta
Noi plîngem toți, și-amarul
Mai dulce ni-e așa.
Și toate plîng cu tine
Și toate te-nțeleg,
Că-n versul tău cel jalnic
Vorbește-un neam întreg.

Pe fete-n faptul serii
Le-ntîmpini la izvor,
Tu singură stăpînă
Pe sufletele lor.
Le-nveți ce e iubirea
Și rîzi cu ochi șireți,
Deodat-apoi te-ntuneci
Și cîntece le-nveți:
Să cînte ziua-n luncă
Și seara cînd se-ntorc,
Cînd triste-n pragul tinzii
Stau singure și torc.

Cînd merg flăcăi la oaste
Cu lacrămi tu-i petreci
Şi stai cu ei, ţi-e milă
Să-i laşi pustii, să pleci.
Cîntînd li-aduci aminte
De-o fată din vecini,
De mame şi de-ogorul
Umplut acum de spini.
Şi cînd i-omoară dorul
Şi-n jurul tău se strîng,
Pui fluierul la gură
Şi cînţi, iar dînşii plîng.

E plin de oameni cîmpul,
Tu, Doino,-n rînd cu ei.
Moşnegi şi oameni tineri
Şi tinere femei
Adună fînu-n stoguri
Şi snop din spice fac —
Din scutece copilul
Cînd plînge-n săhăidac
Te duci şi-l joci pe braţe
Şi-l culci apoi pe sîn,
Şi-i cînţi s-adoarmă-n umbra
Căpiţelor de fîn.

Din văi tu vezi amurgul
Spre culmi înaintînd,
Pe coaste-auzi pîraie
Prin noapte zgomotînd,
Şi-asculţi ce spune codrul
Cînd plînge ziua-ncet:
Ah, toate, Doino, toate
Te fac să fii poet.
Şi, singură cu turma,
Privind pierdută-n zări
Spui munţilor durerea
Prin jalnice cîntări.

Pe deal românul ară
Slăbit de-amar şi frînt,
Abia-şi apasă fierul
În umedul pămînt.
Tu-l vezi sărman, şi tremuri
Să-l mîngîi în nevoi.
Şi mergi cu el alături
Cîntînd pe lîngă boi.
Iar bieţii boi se uită
Cu milă la stăpîn —
Pricep şi ei durerea
Sărmanului român.

Eu te-am văzut odată
Frumoasă ca un sfînt,
În jur stăteau bătrînii
Cu frunţile-n pămînt.
Cîntai, ca-n vis, de-o lume
Trăită-ntr-alte vremi,
De oameni dragi, din groapă
Pe nume vrînd să-i chemi.
Şi-ncet, din vreme-n vreme,
Bătrînii-n jur clipeau
Şi mînicile hainei
La ochi şi-le puneau.

Dar iată! Cu ochi tulburi
Tu stai între voinici,
Te văd cum juri şi blestemi
Şi pumnii ţi-i rădici!
Pribegi de bir şi clacă,
Copii fără noroc,
Tu-i strîngi în codru noaptea
Sub brazi pe lîngă foc.
Şi cînţi cu glas sălbatec,
Şi-n jur ei cîntă-n cor
Cîntări întunecate
Ca sufletele lor.

Cînd ştii haiduci în codru
Te prinzi cu ei fărtat,
Li-arăţi poteci ascunse,
Pe stînci li-aşterni tu pat.
Cînd pun picioru-n scară,
Ţii roibul lor de frîu;
Grăbit, cînd prind ei puşca,
Scoţi plumbii de la brîu:
Iar cînd ochesc, cu hohot
Tu rîzi, căci plumbii moi
S-au dus în piept de-a dreptul
Spurcatului ciocoi.

Ai tăi sîntem! Străinii
Te-ar pierde de-ar putea;
Dar cînd te-am pierde, Doino,
Ai cui am rămînea?
Să nu ne laşi, iubito,
De dragul tău trăim:
Săraci sîntem cu toţii,
Săraci, dar te iubim!
Rămîi, că ne eşti doamnă
Şi lege-i al tău glas,
Învaţă-ne să plîngem
C-atît ni-a mai rămas!

LA PAŞTI

Prin pomi e ciripit şi cînt,
Văzduhu-i plin de-un roşu soare,
Şi salciile-n albă floare —
E pace-n cer şi pe pămînt.
Răsuflul cald al primăverii
Adus-a zilele-nvierii.

Şi cît e de frumos în sat!
Creştinii vin tăcuţi din vale
Şi doi de se-ntîlnesc în cale
Îşi zic: Hristos a înviat!
Şi rîde-atîta sărbătoare
Din chipul lor cel ars de soare.

Şi-un vînt de-abia clătinitor
Şopteşte din văzduh cuvinte:
E glasul celor din morminte,
E zgomotul zburării lor!
Şi pomii frunţile-şi scoboară
Că Duhul Sfînt prin aer zboară.

E linişte. Şi din altar
Cîntarea-n stihuri repetate
Departe pînă-n văi străbate —
Şi clopotele cîntă rar:
Ah, Doamne! Să le-auzi din vale
Cum rîd a drag şi plîng a jale!

Biserica, pe deal mai sus,
E plină astăzi de lumină,
Că-ntreaga lume este plină
De-acelaşi gînd, din cer adus:
În fapta noastră ni e soartea
Şi viaţa este tot, nu moartea.

Pe deal se suie-ncetişor
Neveste tinere şi fete,
Bătrîni cu iarna vieţii-n plete;
Şi-ncet, în urma tuturor,
Vezi şovăind cîte-o bătrînă
Cu micul ei nepot de mînă.

Ah, iar în minte mi-ai venit
Tu, mama micilor copile!
Eu ştiu că şi-n aceste zile
Tu plîngi pe-al tău copil dorit!
La zîmbet cerul azi ne cheamă —
Sînt Paştile! Nu plînge, mamă!

SEARA

Ai durat prin aer punte
Din fâşii de foc: te-ai dus
Tot mai sus şi tot mai sus.
Stai acum pe-un vîrf de munte
Şi-ţi întorci senina frunte
Spre apus.

Roşii, ca o lună nouă,
Ai tu hainele subţiri,
Lungi şi fără-mpodobiri.
Iar pe tîmplele-amîndouă
Porţi, strălucitori de rouă,
Trandafiri.

Ochii-i ţii la soare ţintă,
Şi cu ochii tu-l desmerzi:
E flăcău şi-acum îl pierzi,
Şi ţi-e drag, şi stai ca frîntă...
El s-a dus, şi jalnic cîntă
Codrii verzi.

Umed aer te-mpresoară.
Şi-n durerea ta atunci
Rupi cununa şi-o arunci:
Roşii flori prin aer zboară
Desfoiate, ca să moară
Jos prin lunci.

Plîngi acum. Te-a-nvins iubirea!
Albe lacrimi cad pe flori
Şi pe frunze, cînd scobori
Plînsă către văi privirea.
Şi-o să plîngă toată firea
Pînă-n zori.

Te-a cuprins necaz deodată
Şi din ochi cu ciudă strîngi,
Parc-ai vrea să rupi, să frîngi.
Să-ţi răzbuni, frumoaso fată,
Parcă lumea-i vinovată
Că tu plîngi!

De pe turn — ce-i el de vină? —
Aurul tu ni-l despoi;
De pe ape iai apoi
Ce-i argint şi ce-i lumină!
Codrii, tu, de ciudă plină,
Ni-i laşi goi.

Fluturii de prin vălcele
Tu-i ascunzi acum cu zor,
Culci în cuiburile lor
Veselele rîndunele,
Şi pe uşa dragii mele
Pui zăvor.

Iar în urmă, răzbunată,
Moartea cum o simţi venind,
Cu mînie tresărind
Scuturi fruntea-ntunecată
Şi-atunci pletele-ţi, deodată,
Se desprind.

Peste braţele rotunde,
Peste pieptul tău frumos,
Ca un rîu întunecos
Părul ţi-se varsă-n unde
Şi din creştet el te-ascunde
Pînă jos.

Cu mişcări nespus de line
Tu te nalţi apoi spre cer;
Văi şi lunci şi toate pier —
Neagră-n urmă-ţi Noaptea vine,
Fîlfăind din aripi pline
De mister.

MINCIUNA CREŞTINILOR

Proconsulul îi judeca
În largul tribunal din piaţă.
Avea doi popi creştini în faţă.
Un scriitor din ceata sa
S-a ridicat ca să cetească
Dovezi şi vorbe ce s-au spus
De cei ce cred într-un Isus
Şi despre legea creştinească.

— „Ei sînt o seamă de iudei
Răutăcioşi din cale-afară,
Cu ceialalţi iudei din ţară
Se gîlcevesc ca de-obicei,
Ei au un zeu, dar fără nume;
Ei rîd cînd noi jurăm pe zei;
Iar a muri, aşa zic ei,
E cel mai mare bun din lume!"

A rîs proconsulul: — „De-l vor,
Să fie-al lor de-acuma bunul!
Dar ştiu că n-o să vrea nici unul
Căci e minciună spusa lor;
Hristos muri-n grozavă silă,
Dar nu de bunăvoia lui:
Ei de-ndărătnici spun ce nu-i
Şi de-ndărătnici nu mi-e milă!"...

Dar iată, pînă cînd în chin
Se zvîrcolesc cei doi pe roată,
Alți doi se dezlipesc din gloată
Şi-n fața judecății vin.
— „Omoară-ne!“ — „Vă-nşeală gîndul,
Că mă siliți la crezămînt!
Dar nu vă cred, şi gata sînt
Să vă omor pe toți de-a rîndul.“

O-ntreagă ceată din popor
Spre tribunal acum păşeşte.
Mirat proconsulul priveşte:
Sînt ei nebuni, ori moartea lor
E-ntr-adevăr credință vie?
— „Mințiți! Şi-aruncă pumnii-n sus.
A fost un mincinos Isus...
Cîți vreau să moară deci, să vie!“

Dar cînd văzu că dînşii vin
Mulțime multă, să-i omoare,
De-abia se ține pe picioare
De multă furie-Antonin.
— „Pornesc pe capul meu nebunii...
Voi moartea de la mine-o vreți?
Ah, ticăloşilor, n-aveți
Destule rîpi, destule funii?“

El dă un semn. Şi-un grabnic stol
De călăreți izbesc poporul...
— „Ei ştiu că e păcat omorul,
De-aceea mor... Să-mi faceți gol
În jurul meu! O simt eu bine,
Că moartea-i singurul lor țel,
Dar ei trăiesc c-un gînd mişel:
Să facă toți călău din mine!“

Şi-n laturi se azvîrl acum
Cu vuiet îngrozit păgînii,
— „A, iată-i! Mi s-adună cînii,
Stau blînzi şi nemişcaţi în drum
Să-i calce caii... mor grămadă...
Loviţi-i dar şi-i spînzuraţi...
Şi cîinilor mîncare-i daţi
Şi-i jupuiţi de vii pe stradă!

Ei cred ce spun! Dar vreau să dau
De ei societăţii seamă!
Tot rău-i stînjenit de teamă,
Şi team-aceşti nemernici n-au!
Cînd n-are zei această gloată,
Ce crime poate face ea!
Şi cînd pedeapsa cea mai grea
E pentru ei nimica toată!“

ÎN MIEZUL VERII

O fîșie nesfîrșită
Dintr-o pînză pare calea,
Printre holde rătăcită,
Toată culmea-i adormită,
Toată valea.

Liniștea-i deplin stăpînă
Peste cîmpii arși de soare,
Lunca-i goală: la fîntînă
E pustiu; și nu se-ngînă
Nici o boare.

Numai zumzetul de-albine,
Fără-ncepere și-adaos,
Curge-ntr-una, parcă vine
Din adîncul firii pline
De răpaos.

Și cît vezi în depărtare
Viu nimic nu se ivește...
Iată însă, colo-n zare,
Mișcător un punct răsare
Și tot crește.

Poate-i vrun bătut de soartă
Care-aleargă pe cîmpie
Într-atîta lume moartă!
Dor îl mînă, griji îl poartă,
Domnul știe!

Poți acum să-l vezi mai bine:
E femeie, o sărmană,
Strîns la piept în scutec ține
Un copil; și-n sîrg ea vine,
Vine-n goană.

De călduri dogoritoare,
Foc aprins îi arde chipul;
Un cuptor e roșiul soare,
Și cărbune sub picioare
E nisipul.

Cînd ajunge la fîntînă,
Jos pe-o pajiște săracă
Pune-odorul ei. Din mînă
Saltă cumpăna bătrînă
Și se pleacă.

Scîrțăind, din nou ea crește.
Mama toarnă cu tot zorul
Apă-n pumni, și se grăbește
La copil și-i răcorește
Obrăjorul.

Bea apoi și ea pe fugă.
Merge iarăși după asta
La copil și-i dă să sugă;
Frînt-apoi, pe-o buturugă
Stă nevasta.

Și e liniște pe dealuri
Ca-ntr-o mănăstire arsă;
Dorm și-arinii de pe maluri
Și căldura valuri-valuri
Se revarsă.

Nici un nor văzduhul n-are
Foc sub el să mai ascunză;
Nici o pasăre prin zare,
Nu se mișcă-n lumea mare
Nici o frunză.

Singur vîntul, colo, iată.
Adormise la răcoare
Sub o salcie plecată —
Somnuros în sus el cată
Către soare.

Mai e mult! Și ca să-i fie
Scurtă vremea, pînă pleacă,
El se uită pe cîmpie,
Fluieră și nu mai știe
Ce să facă.

Dar deodată se oprește:
Peste ochi își pune-o mînă
Și zîmbind copilărește
Curios și lung privește
Spre fîntînă!

IARNA PE ULIŢĂ

A-nceput de ieri să cadă
Cîte-un fulg, acum a stat,
Norii s-au mai răzbunat
Spre apus, dar stau grămadă
Peste sat.

Nu e soare, dar e bine,
Şi pe rîu e numai fum.
Vîntu-i liniştit acum,
Dar năvalnic vuiet vine
De pe drum.

Sînt copii. Cu multe sănii,
De pe coastă vin ţipînd
Şi se-mping şi sar rîzînd;
Prin zăpadă fac mătănii,
Vrînd-nevrînd.

Gură fac ca roata morii;
Şi de-a valma se pornesc,
Cum prin gard se gîlcevesc
Vrăbii gureşe, cînd norii
Ploi vestesc.

Cei mai mari acum, din sfadă,
Stau pe-ncăierate puşi;
Cei mai mici, de foame-aduşi,
Se scîncesc şi plîng grămadă
Pe la uşi.

Colo-n colț acum răsare
Un copil, al nu știu cui,
Largi de-un cot sînt pașii lui,
Iar el mic, căci pe cărare
Parcă nu-i.

Haina-i măturînd pămîntul
Și-o tîrăște-abea, abea:
Cinci ca el încap în ea,
Să mai bată, soro, vîntul
Dac-o vrea!

El e sol precum se vede,
Mă-sa l-a trimis în sat,
Vezi, de-aceea-i încruntat,
Și s-avîntă, și se crede
Că-i bărbat;

Cade-n brînci și să ridică
Dînd pe ceafă puțintel
Toată lîna unui miel:
O căciulă mai voinică
Decît el.

Și tot vine, tot înoată,
Dar deodată cu ochi vii,
Stă pe loc — să mi te ții!
Colo, zgomotoasă gloată,
De copii!

El degrabă-n jur chitește
Vrun ocol, căci e pierdut,
Dar copiii l-au văzut!
Toată ceata năvălește
Pe-ntrecut.

— „Uite-i, mă, căciula, frate,
Mare cît o zi de post —
Aoleu, ce urs mi-a fost!
Au sub dînsa șapte sate
Adăpost!“

Unii-l iau grăbit la vale,
Alții-n glumă parte-i țin —
Uite-i, fără pic de vin
S-au jurat să-mbete-n cale
Pe creștin!

Vine-o babă-ncet pe stradă
În cojocul rupt al ei
Și încins cu sfori de tei.
Stă pe loc acum să vadă
Și ea ce-i.

S-oțerește rău bătrîna
Pentru micul Barba-cot.
— „Ați înnebunit de tot —
Puiul mamii, dă-mi tu mîna
Să te scot!“

Cică vrei să stingi cu paie
Focul cînd e-n clăi cu fîn,
Și-apoi zici că ești român!
Biata bab-a-ntrat în laie
La stăpîn.

Ca pe-o bufniț-o-nconjoară
Și-o petrec cu chiu cu vai,
Și se țin de dînsa scai,
Plină-i strîmta ulicioară
De alai.

Nu e chip să-i faci cu buna
Să-și păzească drumul lor!
Rîd și sar într-un picior,
Se-nvîrtesc și țipă-ntr-una
Mai cu zor.

Baba și-a uitat învățul:
Bate,-njură, dă din mîni:
— „Dracilor, sînteți păgîni?
Maica mea! Să stai cu bățul
Ca la cîni!“

Şi cu băţul se-nvîrteşte
Ca să-şi facă-n jur ocol;
Dar abia e locul gol,
Şi mulţimea năvăleşte
Iarăşi stol.

Astfel tabăra se duce
Lălăind în chip avan:
Baba-n mijloc, căpitan,
Scuipă-n sîn şi face cruce
De Satan.

Ba se răscolesc şi cînii
De prin curţi, şi sar la ei.
Pe la garduri ies femei,
Se urnesc miraţi bătrînii
Din bordei.

— „Ce-i pe drum atîta gură?"
— „Nu-i nimic. Copii ştrengari."
— „Ei, auzi! Vedea-i-aş mari,
Parcă trece-adunătură
De tătari!"

FLĂCĂRI POTOLITE

E cald. De drum îndelungat
Picioarele de-abia-l mai țin,
Și-i cale pînă-n sat!
El e flămînd și e-nsetat
Și-i slab, că e bătrîn.

Tot da către fîntînă zor.
Sub tei, la margine de drum
S-oprise pe răzor,
Aici la loc răcoritor
Sfîrșit stetea acum.

Pe-același drum de soare plin,
Veneau doi inși: îngîrbovit
Un moș cu umblet lin,
Și-o copiliță. S-au oprit
Sub tei, lîngă străin.

Și-au dat binețe și-au tăcut.
Străinul parcă se gătea
Să plece, și-ar fi vrut
Să fugă dac-ar fi putut —
Și sta și se gîndea.

Într-un tîrziu el a-ntrebat,
Privind așa pe deal, răzleț:
— „Departe-i pînă-n sat?
Să nu vă fie cu bănat:
Întreb, că sînt drumeț."

— „Cînd ești voinic, ți-e dealu-ntins
Ca șesul ici... dar pentru noi
E drum cu dinadins."
Și-au stat tăcuți, că i-a cuprins
O jale pe-amîndoi.

Și iarăși a-nceput cuvînt
Străinul, tremurat și rar,
Uitîndu-se-n pămînt:
— „Am mai umblat pe-aici... dar sînt
Amar de ani, amar!

Știam și oameni..." El și-a dus
Pe tîmple mîna-ngîndurat:
— „Ședea pe vale-n sus...
Ion al Anei... cică rus
Din moși; l-or fi-ngropat?"

— „Ion al Anei... L-ai știut...
E mort de-un veac! Și bun creștin,
Tot cinste ne-a făcut.
Dar multe, Doamne, l-au bătut —
Ï-a fost paharul plin."

— „Era bogat?" — „Era. Și-a fost
Cuminte om; dar nu știu cum,
Așa i-a mers de prost.
E rău, cînd anu-ntreg ți-e post,
Și masa cînd ți-e-n drum.

Nevasta i-a murit; și-apoi
I-a ars și casa; i-a trăsnit
Deodată patru boi.
Trăia la praguri, și-n nevoi
Că-n urmă-a-nnebunit."

— „Nebun, din ce?" — „Cuvîntul meu
Și-al altora, e zvon prin sat;
Dar știe Dumnezeu!
Din multe toate, — zic și eu,
Dar, urma, din băiat."

— „Era mişel?“ — „Ba nu, de loc;
Dar singur el a tot zorit
Să-şi bage capu-n foc:
S-omoare p-un flăcău la joc.
Şi-i dus de-atunci, fugit.“

— „E dus de-atunci... Dar ce-au avut?“
— „O fată... vezi, că n-are rost
Să spun de la-nceput.
Nimicuri... ei!... şi ce-a făcut
Destul de rău a fost.

De frica ocnei s-a răznit,
Şi-i dus de-atunci. Mai ştiu şi eu!
Aşa i-a fost menit.
Dar bun băiat! De-o fi murit,
Să-l ierte Dumnezeu.“

Străinul parcă n-auzea
Cuvintele; pe gînduri dus,
Sta piatră şi tăcea.
Deodată, parcă făr-a vrea
Ridică ochii-n sus.

— „Nepoată ţi-e?“ Şi-a arătat
Spre fată. — „Cresc copii şi eu.
E mă-sa colo-n sat,
Dar e rămasă de bărbat
Şi-i tînără, şi-i greu!

Sînt văduv de vro zece ani,
Iar fata mea — mai bine-mi dau
Averea la golani!
Cînd faci copii, îţi faci duşmani,
C-atîta minte au!“

E gata moşul de plecat,
Şi spre străin întors apoi:
— „Ţi-e drumu-ndelungat,
Şi-i noapte. De n-ai gazdă-n sat,
Să vii să dormi la noi...“

— „Că n-am... dar uite, nu e vînt,
Şi-i cald. Sub cap o mînă pui,
Dorm colea, pe pămînt.
Îţi mulţumesc!“ — „Păi, Domnul sfînt
Te poarte-n paza Lui!“

El trist privind în urma lor
Cum se duceau spre sat grăbiţi;
Rămase gînditor
Şi frînt ca oamenii cînd mor,
Cu ochi încremeniţi.

Cînd i-a pierdut din ochi, voì
Să se ridice, şi-a crezut
Că moare-n cîmp aci,
Ca prins de friguri şovăi
Şi-n urmă a căzut.

Tîrziu de tot s-a ridicat,
Şi ochii-i se făcură grei
Ca celui îmbătat —
Şi spre fîntînă s-a plecat
Privind în fundul ei.

Apoi el scoase tremurînd
Din traistă-i un cuţit de-oţel,
Şi, dus aşa de-un gînd,
Strîngea cuţitu-n pumn, cătînd
Cu-atîta drag la el!

Mult timp în mînă l-a-nvîrtit.
De patruzeci de ani purta
Cu el acest cuţit:
Era pentr-un duşman menit —
Ce dulce gînd era!

Şi-acum... acum e de prisos!
Şi-ncet cu-ncetul desfăcut
Din pumnul strîns vîrtos,
Spre-adîncuri, vîjăind în jos,
Cuţitul a căzut!

Tovarăş drag! de patruzeci
De ani, ai fost viaţa lui!
Şi-acum tu mort petreci —
Dar taina voastră-n veci de veci
La nimeni n-o s-o spui!

Bătrînul s-a nălţat apoi,
Spre deal ca un copil privind:
Ah, dealuri scumpe, voi!
Bieţi ochii, slabi şi numai doi,
Puţine zări cuprind!

Cărarea asta, o ştia,
Şi colo stînca de-adăpost
Pe ploaie-n vremea grea;
Şi parc-acelaşi vînt bătea,
Şi toate cum au fost!

E sat dincolo — drum umblat
Şi dealul mic, uşor să-l sui —
Aici l-a legănat
Măicuţa lui, şi-aici în sat
Sînt morţi părinţii lui!

Măcar din deal, aşa ca-n zbor,
S-arunce ochii-n jos spre văi,
Spre sat, spre casa lor!...
Vor fi bătrîni, ei poate mor.
Şi-atunci erau flăcăi!

Dar nu... în sat el ce-ar căta!
El ştie tot ce-ar mai fi vrut
Să ştie-n viaţa sa.
Sînt morţi ai lui! El un pierdut,
Mai bine-i poate-aşa!

Şi parcă neştiind nicicum,
Prin iarbă el şi-a pipăit
Toiagul său acum,
Şi-apoi porni... pe-acelaşi drum
Pe carele-a venit!

Sosise noaptea. Din apus
Se răsfira fierbînd un nor
De-un rece vînt adus.
Zburau țipînd cucori pe sus
Cu glas tînguitor.

Mereu se depărta de sat
Bătrînul, slab cu ochii plini
De lacrimi și bănat —
Mergea de-un gînd nebun purtat:
Să moară-ntre străini!

CÎNTEC

A venit un lup din crîng
Şi-alerga prin sat să fure
Şi să ducă în pădure
Pe copiii care plîng.
Şi-a venit la noi la poartă
Şi-am ieşit eu c-o nuia:
— „Lup flămînd cu trei cojoace,
Hai la maica să te joace“ —
Eu chemam pe lup încoace,
El fugea-ncotro vedea.

Ieri pe drum un om sărac
Întreba pe la vecine:
— „Poartă-se copiii bine?
Dacă nu, să-i vîr în sac!“
Şi-a venit la noi la poartă
Şi-am ieşit eu şi i-am spus:
— „Puiul meu e bun şi tace
Nu ţi-l dau, şi du-te-n pace!
Eşti sărac dar n-am ce-ţi face!
Du-te, du-te!“ Şi s-a dus.

Şi-a venit un negustor
Plin de bani, cu vîlfă mare,
Cumpăra copii pe care
Nu-i iubeşte mama lor.

Şi-a venit la noi la poartă
Şi-am ieşit şi l-am certat:
— „N-ai nici tu, nici împăratul
Bani să-mi cumpere băiatul!
Pleacă-n sat, că-i mare satul,
Pleacă, pleacă!“ Şi-a plecat.

DIN COPILĂRIE

Îndure-se Domnul de noi!
Azi spaima cu ochii de sînge
Aleargă prin codru și plînge
Iar pletele-i pline de ploi
Se luptă prin noapte cu vîntul!
Se-ndoaie stejarii bătrîni,
Şi ușile gem în țîțîni,
S-afundă pămîntul!...

Un muc de opaiț ardea —
Proptind pe genunchii tăi cotul,
Stam, mamă, pe gînduri cu totul;
Şi ploaia-n fereastră bătea.
— „Ah, dacă știam eu că minte
De-atîte ori norul de sus,
Pădurii de ce nu i-am spus
Să fie cuminte!

Văzusem un nor mohorît
Venind din adîncuri de zare,
Simțeam că el n-afl-alinare,
Că, singur așa, i-e urît.
Dar ce-avea și codrul să-l cheme?
Şi-atîta vru norul! Şi-apoi
Au prins să vorbeasc-amîndoi.
Să-și treacă din vreme.

Eu nu știu nimic ce-au vorbit
Și-atîtea vorbiră de multe!
Dar n-a vrut în urmă s-asculte
Pădurea, căci tot a clătit
Din vîrfuri; iar norul, de ciudă,
Mai negru mereu se făcea,
Mereu și pădurea rîdea
Nevrînd să-l audă.

Și-apoi, dup-o vreme văzui
Că dînșii la ceartă-ncepură,
Că norul tot spune din gură
Mai știu și eu ce de-ale lui.
Tăcuse pădurea! Ah, mamă,
Așa de puțin a tăcut!
Și-apoi cu mînie-a-nceput
Deodată să geamă.

Stejarii cu hohot izbeau
Adînc răzvrătita coroană,
Iar norii-n văzduhuri în goană
Cu urlet de groază veneau.
Ah, mamă, ce luptă cumplită!
Și-n urmă-n văzduh se făcu
Așa de-ntuneric! Și fu
Și noaptea sosită.

Și-auzi-i tu, mamă, cum gem?
Prin noapte se bat a perire,
Ca orbii se bat în neștire!
Dar codrul e slab, și mă tem
Că poate să-l bată dușmanul!
Eu nu vreau să fie bătut;
Eu codrului vreau să-i ajut,
Să-l apăr, sărmanul!"

Și mila mă-mpinge spre prag.
Tu, mamă, m-oprești zîmbitoare:
— „E codru voinic și nu moare!

Iar Domnului codru-i e drag,
Şi-l apără Domnul!“ Mi-e ruptă
Puterea, şi-n urmă mai rar:
— „Aş vrea pe fereastră măcar
Să-l văd cum se luptă!...“

Mă culci. Şi n-am pace în pat.
Sărmanul meu codru! Şi-ntr-una
Tot creşte năprasnic furtuna
Şi codrul e singur lăsat!
Un trăsnet îmi sperie somnul;
Pe perne eu capu-mi ridic:
O, codru e mult şi voinic
Şi-l apără Domnul!

Tîrziu e, şi-opaiţul e stins.
E linişte-n casă. Afară,
E rară şi-ntr-una mai rară
Vuirea — şi somnul m-a prins...
Eu ţin ca un frate cu tine!
Ridică tu tabăra ta,
Tu, codrule, nu te lăsa
Şi luptă-te bine!

Şi-a doua zi, cînd îmi văzui
Iubitul meu codru-n picioare,
Şi cerul albastru cu soare,
De chiote-abia mai putui!
Rîdea fericită pădurea,
De luptă nimic nu-i păsa:
Privea către cer şi cînta,
Gîndindu-se-aiurea!

ISPITA

Ei, acum te uiţi la cană,
Că s-a spart! Dar dă-o-n foc!
Nu-mi fi inimă duşmană
Cînd vezi răul lîngă mine —
Haide, prinde-mă mai bine
De mijloc!

Uite-mi hainele, ca spuma,
Le-am ţesut cu mîna mea;
Zici în gîndul tău acuma:
„Ce mai pui de căprioară!
Vezi, aşa o văduvioară
Mi-ar plăcea!"

Ha, ha, ha! Să-ţi meargă veste
De şiret!... Ei, cine-mi eşti!
Tragi cu ochiul la neveste;
Treci prin sate ca-mpăraţii!
Da' te-or bănui bărbaţii
Şi-o păţeşti!

Spune-mi drept: ţi-au spus vrodată
Popii că păcate-ţi scriu
Dacă-mbrăţişezi vreo fată?
Să nu-i crezi! Ei ştiu Psaltirea,
Dar ce foc o fi iubirea
Nici nu ştiu.

Nu-ţi plac ochii verzi? Ei, iacă!
Uite-ai mei! Nu te uita
Prea cu dor, că pot să-ţi placă!
O, sînt tineri zeci şi sute
Cari ar vrea să mi-i sărute
Şi eu ba!

Hoţule! Te uiţi la mine;
Ştiu eu ce gîndeşti acum,
Că de-aceea ţi-e ruşine —
Eu de-aş fi flăcău odată
Nu m-aş ruşina de-o fată
Nicidecum.

Iacă... stau pe la fîntînă!
Dă-mi cîrligul... Aoleu,
Nu mă strînge-aşa de mînă!
Nu m-ai strîns? Şi-ţi vine-a plînge?
Haid' degrabă şi mă strînge,
Că eu vreu.

Crezi că nu? Ba cum s-arată
Ştii tu fata cum s-o-mpaci.
Ori te superi tu pe-o fată
Cînd o strîngi şi ea te-njură?
N-ai păţit? Ia taci din gură,
Că te faci!...

Şi mi-e cald! Şi uite-n faţă
Sînt aprinsă; şi zău nu,
Nimeni nu m-a strîns în braţă
Mijlocelul meu frîngîndu-l —
Dacă n-ai de-acuma gîndul,
Poate tu!

Vrei să bei? Şi nu ţi-e teamă
Că mi-e olul descîntat?
Cine bea să poarte seamă
Să sărute pe stăpîna
Olului... nu pune mîna,
Că te bat!

Ei, mă duc acum. Deseară
Iarăşi viu! Şi spune-mi drept
Vii şi tu? Te-ntîmpin iară
Ca şi ieri, cu vase pline!
Nu veni!... Şi să ştii bine
Că te-aştept!

VÎNTOASELE

Să ne ferească Dumnezeu
Şi-audă-ne din cer cuvîntul!
Mi l-a-nghiţit acu pămîntul,
Şi-atîta om aveam şi eu!
Mi l-am întors în pat cu mîna,
Şi-am fost la babe şi la vraci
Şi-am dat şi milă la săraci —
Şi mi-a murit la săptămîna!

De suflet noi voiam să-l dăm
Şi-l dedem gata-n mîna morţii!
Era voinic; trăsese sorţii,
Şi-am tot zorit să-l însurăm.
Găsisem una mai de gazdă —
Căci nu eram nici noi din drum —
Dintîi n-o vruse nicidecum
Dar s-a mai dat şi el pe brazdă.

Şi ne-am gătit după puteri,
Cu lăutari s-aducem fata,
Cu vin şi chef, precum e data —
Ţin minte toate, ca de ieri.
Şi cîţi nuntaşi! Să-i spuie pragul!
Şi-afară ger, ca la Crăciun.
Mireasa ici, dincolo nun,
Şi-n mijloc el, mai mare dragul!

Şi-aşa deodată l-au cuprins
Călduri — c-a fost şi cald în casă —
El a ieşit de după masă
Îmbujorat de vin şi-aprins.
Şi pînă să băgăm de seamă,
Vîntoasele-şi făcură rost —
Şi dacă nu ştiu eu ce-a fost,
Atunci eu nu ştiu cum mă cheamă!

În curte el de vorb-a stat
Cu doi flăcăi. Şi vezi, deodată,
Aşa din vorbă aşezată
Gemu cu glasul înfundat;
Apoi cu mînile-amîndouă
Şi-a rupt cămaşa de pe el —
Flăcăii spun, dar nu la fel;
Dar drept e cum vă spun eu vouă.

Că vîjîia vîrtej de vînt,
Pe cînd vorbeau: plecase răul!
Şi undele-nghiţind flăcăul
L-au ridicat de pe pămînt.
Şi se făcu-n văzduh roşeaţă
Ca-ntr-un pahar cu sînge-umplut —
Băiatul meu era perdut
Cînd s-a mai limpezit de ceaţă!

Ce-a fost apoi — la Dumnezeu
Sînt toate cîte sînt să fie!
Ce-a fost apoi, pămîntul ştie;
Dar spui ce-am auzit şi eu —
Că l-au văzut fugînd orbeşte.
Se jură vameşul, de-i ceri,
Şi doar el nu-i copil de ieri
Să nu-nţeleagă ce vorbeşte!

— „Venea ca un nebun spre rîu,
Din jos de pod! Şi cu mirare
Eu stam să văd ce gînduri are,
Că-n vad e apa pînă-n brîu.

Pe mal s-a desculțat în grabă,
Trecînd prin rîu. L-aş fi strigat,
Dar m-am temut că-i apucat
Și-mi prind cu Necuratul treabă.

Pe mal dincolo nu-l văzui
Să-şi tragă cizmele-n picioare.
Fugea de-a razna pe răzoare
Desculț, aşa — de maica lui!"
Vezi, nu i-au dat răgaz la multe!
Şi eu l-am tot rugat frumos:
— „Să-mbraci măcar cevaşi pe dos".
Dar parc-a fost el om s-asculte!

Şi-aşa-n neştire l-au purtat
Cum nici nu te gîndeşti cu gîndul!
Trei sate l-au purtat de-a rîndul!
Şi-acolo, într-al treilea sat
Bătu-n ferestre la o casă —
Ei, vezi, şi să te miri ce spun:
Din om întreg te fac nebun,
Şi din voinic, neom te lasă.

Ei spun aşa, că s-a ținut
Cu văduva din cas-aceea.
Dar eu nici nu cunosc femeia —
Și-a fost apoi, că nici n-am vrut
Să ştiu de ea. Şi-am stat într-una,
Am stat de el ca să-l însor,
Şi el, văzînd că-i tot dăm zor,
S-a lepădat de ea cu buna.

Și-acolo, Doamne, mi l-au dus,
De ni-a stricat tot rostul vieții!...
Şi-l aşteptam la horă, bieții, —
Şi, galbeni-ceară, cînd ni-au spus
Flăcăii, cari au fost cu dînsul:
Eu n-aveam lume pe pămînt
Să ştiu pe care lume sînt,
Aşa mă podidise plînsul.

A doua zi, perit zăcea
În ieslea grajdului, pe paie.
Şi-ar fi putut din el să taie
Bucăţi-bucăţi, că nu simţea.
N-avea putere-n el să-şi tragă
Nici sufletul, şi-aşa răpus
Zăcea pe ţol cu faţa-n sus
Cu ochii stinşi şi fără vlagă.

În două zînele l-au rupt,
I-au stors şi sîngele cu-ncetul
Căci nu putea să-şi mişte, bietul,
Nici ochii-n cap! Şi i-au mai supt
Şi glasul, ca pe muţi lăsîndu-l;
Iar noi din gură-i n-am putut
S-aflăm ce-a fost şi ce-a făcut,
Şi nu-i puteam ghici nici gîndul!

Îi dase ceasul rău în drum!
De nu-mi ieşea atunci din casă,
Eu n-aş fi de copil rămasă,
Că l-aş avea băiat şi-acum!
Aşa... mi l-a-nghiţit pămîntul
Şi-atîta om aveam şi eu —
Să ne ferească Dumnezeu
Şi audă-ne din cer cuvîntul!

DRAGOSTE ÎNVRĂJBITĂ

I

Fata sta la poartă, mă-sa la prilaz —
Nu știu ce-avea fata, că-i era necaz
Și umbla de colo pînă colo beată.
O vedea și mă-sa că e supărată
Și că-i joacă-n lăcrămi ochii arși de foc,
O vedea prin casă că se-nvîrte-n loc;
Prinde-n mîni un lucru numai ca să-l prindă,
Iese-n tindă, intră, iarăși iese-n tindă
Și frămîntă casa cu nimic, așa.
Ieri, cît a fost ziuă, nu s-astîmpăra
Nici cît bați în palme, și-alerga silhuie,
O trudea vreo taină și-ar fi vrut s-o spuie
Și de multă trudă, n-a vorbit de loc.
S-a culcat în urmă supărată foc
Și prin somn într-una a vorbit cu șoapte.
Astă-dimineață s-a sculat de noapte
Și-a tors două fuse pînă s-au sculat
Ceialalți ai casei. Și-avea plînsă fața.
N-a vrut să mănînce. Toată dimineața
N-a vorbit nici două, iar cînd a-nceput
Mă-sa cu ocară, fata s-a făcut
Albă și-apoi verde și-a izbit din mînă
Fusul plin și furca și-a umplut de lînă
Lavițele vetrei. — „Bine, fă, dar ce-i?"
A luat în urmă cusătura ei
Cea cu flori — cămașă, soare de frumoasă —
Și s-a dus în pragul tindei, ca să coasă.
Dup-un ceas de vreme, mamă-sa venind
Nu știu ce să-i spuie, s-a crucit privind

Cusătura fetei: — „Nu vezi că se pierde?
Unde-ar fi cu galben, ai cusut cu verde;
Crucile pe umăr nu le-ai dus în şir.
Numără, Simino, numără pe fir;
Trei le treci şi două le desparţi deoparte,
Ca să iasă forma scrisă ca din carte.
Florile altiţei, tu le spînzuri sus,
Roşul de pe margini uite cum l-ai pus!
Şi-ai cusut cu negrul fluturii pe coate...!“
A văzut Simina greşurile toate
Şi-a început să taie cusătura-n rînd.
Se uita la pînză! dar nebunu-i gînd
Alerga departe, numai foc şi pară.
Cînd se întoarse-n urmă mamă-sa de-afară
Şi-a pus mîna-n şolduri şi-a privit-o drept:
— „Ai stricat, Simino, ce-ai cusut la piept!
Ce-a fost bun; păi, uite mînecile-s rele!
Ce-ai făcut? Stai beată şi te uiţi la ele!“
Ea prinzîndu-şi toate sculele-ntr-un loc
Le-azvîrli deoparte: — „Dă-le, mamă,-n foc!“

II

Avea biata fată ca de ce să-şi poarte
Sîmbetele însăşi. Zi, că şi la moarte
S-a gîndit Simina, dar la asta nu.
Mă-sa e de vină! Mă-sa-i zise: — „Du
Cîteva şi Linei, că şi ea-ţi aduce!“
Lina! Parcă fetei îi venea s-apuce
Şi de gît s-o strîngă pînă va muri
Lina, că din dînsa doar' le răsări
Cearta cu Lisandru! Lina-i vinovată!
Ieri, de la chindie, şi-astăzi ziua toată
S-a izbit cu gîndul, tot pe gînduri stînd,
Parcă e cu farmec! Tot acelaşi gînd,
Parcă-i sta Lisandru prapur înainte!
Se muncea Simina să-şi aduc-aminte
Cînd s-au prins la ceartă, pentru ce şi cum?
Ce-a zis el? Şi dînsa ce-a răspuns, şi-n drum
Cine-a fost s-audă? El a zis: — „Ei lasă,

Pentru-atîta lucru nu fi mînioasă!
Dac-am zis-o, iartă, n-am să ţi-o mai zic."
Ea s-a-ntors grăbită, n-a răspuns nimic
Şi-a plecat. Lisandru într-un suflet vine:
— „Nu te las, Simino, vreau să mor mai bine!
Nu te las acasă! Stăi, că faci păcat!
Uite, dă-mi o palmă şi să fiu iertat!"
El a hărţuit-o, n-a lăsat-o-n pace
Şi-o silea să rîdă. Hoaţa se preface!
Ea smucindu-şi însă grabnic braţul drept
L-a lovit cu pumnul mînioasă-n piept
Ca s-o lase-n pace! Şi-a plecat, nebuna!
Asta-i ce o doare, asta numai una:
L-a lovit! Lisandru, ca trăsnit, cum sta,
A privit în urmă-i şi-a strigat aşa:
— „Nu te cunoscusem, fă, mai dinainte!
Dar aşa ţi-e portul? Bine, ţine minte:
De pe mine-ţi crească iarbă verde-n prag."
Rău e şi Lisandru. Dacă-l are drag
Într-atîta fata — şi el ştie bine, —
Cum îl rabdă locul, Doamne, cum îi vine
Suflet să mai umble zile supărat
Pentru-o vorbă numai? El e om bărbat,
N-o să-şi prindă doară mintea c-o femeie —
Pentru ce s-aprinde? pentru ce să ieie
De bani buni prostia oricărei femei?
Vezi, a lui e vina! Nu e vina ei,
A voit să-şi bată joc de ea, s-o strîngă
Cu ţîţîna uşii — şi-i venea să plîngă
De necaz! Sărmana, ea s-a încrezut
Şi-acum el în urmă vezi ce i-a făcut:
I-a spus verde-n faţă că-i mai place Lina!
Ea-l iubeşte, biata, cum iubeşti lumina
Ochilor, şi toate-toate i le-a dat
Şi-acum el o poartă gurilor prin sat,
O-ngloteşte-n vorbe ca pe-o vinovată.
Tuturor le spune, că Simina-i fată
Mai aşa şi-altminteri, toţi ştiu de la el
Că pe-un braţ Simina are un negel:
Vezi cum vine, Doamne, peste om năpastea?...
Toată ziua fata s-a gîndit la astea

Şi din toate una mai mult răsărea:
Şi-a bătut Lisandru joc numai de ea.
Şi gemea Simina, foc acum pe dînsul,
Şi strîngea din gură să-şi înghită plînsul.

III

A venit Joiana. Fata şi-a luat
Doniţa, să mulgă. Era bine seară.
Cald bătea prin frunze vînt de primăvară.
Fratele Siminei, Nicu, tremurînd
Sta-n cămaşa-i lungă de copil, ţinînd
Luminarea-n preajma doniţei. Deodată
El clăteşte ceara şi-ngînînd arată
Pe pămînt cu mîna: — „Uite ce-ai făcut".
Şi tîrziu la urma urmei a văzut
Fata că de lapte doniţa e goală:
Mult pe jos mulsese, şi-altă parte-n poală.
Nicu e de vină! — „Nu mai văd de fel!"
Şi-l izbi deoparte, şi-a lovit în el.
Şi plîngînd copilul şi-a cătat cărarea.
Ea luînd din mînă-i volnic luminarea
O lipi de-o piatră ca să mulgă iar.
Nu mai era lapte şi mulgea-n zadar
Ugerul. Iar vaca poate niciodată
N-a mai fost ca astăzi neastîmpărată.
Şi-a-ncetat Simina, că s-a ostenit.
Cînd era prin tindă, ea şi-a amintit
C-a lăsat aprinsă albă luminare.
„D-apoi ce? Atîta pagubă mai mare!"
Şi-i sări dodată gîndul la viţel:
N-a lăsat în uger lapte pentru el
Şi-l auzi, sărmanul, cît de jalnic muge:
„Ei, dar ce-i o noapte! Mîne-n zori va suge!"
Şi-a nălţat din umeri. Iac-aşa!... Că-i pasă!
A intrat aprinsă şi grăbită-n casă,
Doniţa punînd-o după uşă-n cui.
Mă-sa stă crucită. — „Păi acol-o pui?
Vino şi strecoară laptele odată!"
Ea prinzîndu-şi grabnic vasul, i-l arată

Mă-sei şi-l izbeşte: — „Ce să mai strecor?"
Şi răstit se-ntoarse fata-ntr-un picior.
Şi s-a-ntors şi mă-sa negrăind de teamă.
Nu cumva să bage omul ei de seamă,
Ce isprăvi îi face fata, c-apoi joc!
Şi s-au pus la cină. Fata sta la foc
Şi cînd zise mă-sa: — „Haida, fă, la cină!"
— „Nu mănînc!" răspunse şi ieşi-n grădină.

IV

Se-nserase bine. Turmele trecînd
Zîngăneau vrun clopot, şi veneau pe rînd
De la cîmp. Amurgul înnegrise zarea.
S-auzea-n departe tremurat cîntarea
Buciumului jalnic, ca un psalm în vînt.
Şi plîngea Simina şi privea-n pămînt
Şi-şi vedea viaţa toată pustiită
Dintr-o vorbă numai! Se simţea slăbită
Ca d-un veac de boală. Toate-acum s-au dus!
Şi din ce? Simina n-avea chip de spus.
Ieri, de către seară, a plecat Simina
Ca să duc-o mustră de cusut la Lina,
Prietina ei, poate cea mai bună-n sat.
Mă-sa-n tîrg fusese ieri şi-a cumpărat
Mere; şi Simina a luat trei mere
Să le ducă Linei. Şi Lisandru-i cere,
Întîlnind-o-n stradă, mărul cel ţinut
Pentru el! Ea-l dete însă necerut:
De pe piept cămaşa vesel ea-şi desface,
Singur el s-aleagă mărul care-i place.
— „Dar dacă iau două?" — „Bine, dacă vrei
Îmi ajunge unul"! — „Dar dacă iau trei?"
Şi Simina rîde: — „Mi le iei pe toate!
Dacă-ţi place, ia-le!" — „Tu te superi, poate?"
— „Nu, Lisandre; uite aş fi vrut, aşa,
Să dau Linei unul. Lasă, că-i voi da
Altă dată; Lina n-are doar să piară!"
— „Dacă-i pentru asta, fac eu astă-seară
Să-ntîlnesc pe Lina, să-i dau mărul, vrei?"

— „Eu ţi-le dau ţie, nu i le dau ei."
— „Bine, îi dau mărul, spui că-i de la mine,
Şi-aşa mi-e mai dragă Lina decît tine."

. . . .

V

Ea stetea pe laiţ sub cireş. Cu ea
A venit şi Turcu. Liniştit şedea
Cînele de-alături şi-şi privea stăpîna.
Braţul stîng nălţîndu-l, ea-şi aduse mîna
Pînă peste-obrajii rumeni şi învolţi
Iar cu mîna dreaptă, apucînd de colţ
Mîneca ei stîngă, îşi ştergea plînsoarea.
Se pornise vîntul prin cireş, şi floarea
A-nceput să ningă şişăind domol,
Şi cădea pe peptul şi pe braţul gol
Al Siminii, stîndu-i albă-n poala rochii.

Două-trei flori poate au ajuns în ochii
Cînelui, şi-n urmă cînele a-nceput
Mîrăind să mişte capul. A tăcut
Cîteva clipe şi-a-nceput mai tare.
Fata, tresărită, se mira ce are
Cînele, şi blîndă ea l-a mulcomit.
N-auzea nimica. Vîntul a clătit
Ramura pe care sta vro păsărică
Şi dormea, şi biata s-a zbătut de frică,
Şi-acel zgomot dase cînelui prepus.

Ce-ntuneric! Fata s-a izbit în sus,
Şi simţea că-i arde capul tot, ca focul,
Şi de-amar năvalnic n-o mai ţine locul.
„Prea sînt eu nebună!" Şi pe cînd zicea
S-a nălţat cu totul, hotărît avea
Gîndul să se ducă liniştit în casă.
Dar simţea o mînă grea cum îi apasă
Pieptul şi-o sugrumă, şi o ţine drept.
„Ce să fac în casă? Dar aici ce-aştept?"
Şi-i venea să ţipe ca dintr-o pădure
Şi-i venea să urle ca din foc, să-njure,

Şi-i venea să plece, noapte cum era,
La Lisandru-acasă. Ce e de-ar pleca?
L-ar găsi prin curte, l-ar găsi la cină,
L-ar ruga, spunîndu-i că el nu-i de vină
Şi plîngînd i-ar zice: „Nu fi supărat,
Bate-mă, Lisandre, că nu faci păcat!“
El e bun ca lumea, el le iartă toate,
El nu ţine minte şi-ar ierta-o poate!
Şi cu-aceste gînduri ea s-a-mbărbătat —

Dar în clipa asta Turcu şi-a nălţat
Capul, întorcîndu-l într-o parte ţintă.
S-a mişcat şi fata şi-a rămas ca frîntă
Şi simţea că ochii-i ca de friguri ard.
Cine-i? Ce-i acolo? S-auzea la gard
Parcă-i om, ce vine. Se gîndea Simina
Că de bună seamă iarăşi e vecina
Tudora, că dînsa, după obicei,
Rupe din gard vreascuri, cînd nu-i gardul ei.
Dar pe vremea asta? Tocmai potrivită,
Pe cînd toată lumea doarme liniştită.
De-ar fi fost mai ziuă, fata s-ar fi dus
Drept la gard, şi leicii furcă i-ar fi spus
Vorbe de ocară, numai trei cuvinte,
Că de mult tot fură gardul, ş-apoi minte
Dac-o-ntrebi, şi jură cînd e la prilej
Că de-a pus ea mîna măcar pe-un gîtej
S-o găsească moartă mîne-n zori vecinii.
Ba a spus odată tatălui Siminii:
— „Ce te legi de mine? Hai, să vezi ce ard,
Iacă-mi sari cu vorba că eu fur din gard!
Vreai să-ţi fac eu poate gardul nou? Ba bine;
Leagă-te de fată-ţi, ce te legi de mine?
Ea-ţi despoaie gardul“ —

Şi Simina sta
Locului, de spaimă nici nu cuteza
Să răsufle tare, ca să n-o audă
Tudora, şi-a prins-o tremurul de ciudă,
Şi simţea suindu-i sîngele-n obraz.

„Slabă ești de înger!“ Şi-i era necaz
De slăbia de astăzi, ca de-o făcătură.
Cînele într-una mîrîie din gură.
Ca să tacă, fata grabnic l-a adus,
I-a pus capu-n poală și pe ochi i-a pus
Mînile, deodată a simțit că-i trece
Junghiul pe sub coaste, fulgerat și rece,
Și s-a strîns de spaimă toată lîngă pom.
A văzut cu ochii cum trecea un om
Prin grădină. Iată-l! Ține-n mîni zăbunul —
Parcă-s doi — e umbră! Nu, e numai unul.
Un tîlhar! Să duce spre fereastră drept.
Inima Siminei se zbătea în piept
Ca pe mal un păstrăv, și vro două clipe
Nu-i venea răsuflet. Şi-i venea să țipe,
Se temea. Să tacă mai rău se temea.
Ar fi mers în casă, dar dac-o simțea
De pe pași tîlharul? S-ar grăbi să vie
Către ea, s-o bată. Doamne, cine știe
Ce om rău e dînsul, rău, că altfel cum?
Vrun fugit din ocnă, care-ți sare-n drum
Și te-omoară. Iată-l, s-a oprit dodată
Și tiptil s-așează la fereastră, iată
El își ține-n mînă pălăria, stînd
Ca lipit de ziduri, și din cînd în cînd
Își ivește capul, numai cîte-o clipă
Și pătrunde casa și s-ascunde-n pripă.
Uite-acum se duce și-acum stă lipit
La fereastra casei cea din răsărit,
Tot mai des privește, tot mai mult s-arată.
Parcă n-ar fi-n casă cel pe care-l cată.
Nu știu cum Simina nu se mai simțea,
Îi venea să creadă și tot nu credea,
Dar în urmă omul s-a întors odată
Drept, așa că fata îi văzu curată
Fața-n zarea lampei. Roșie s-a făcut
Și-i venea să rîdă de ce s-a temut.
Şi-ar fi rîs cu hohot, dar cu mîna stîngă
Și-a-nvelit obrajii și-a-nceput să plîngă.

VI

Se zărea de lună. Cînele-a lătrat
La străin, dar vesel fuga el a dat
Ca să-i lingă mîna şi să i se arete
Prieten. Şi-atunci glasul plîngătoarei fete
Se-ncerca să cheme cînele napoi,
Numai ca s-audă hoţul, că sînt doi
În grădină. Vîntul, gata să se culce,
Murmura o rugă doinitor de dulce.

VII

— „Nu eşti supărată?“ — „Nu, dar tu?“ — „Nici eu!
Şi mă ierţi? “ — „Lisandre, eu am fost de vină!“
Răsărise luna, galbenă şi plină,
Ca o fată blîndă care-n chip duios
Vine sus din ceruri să ne-aducă jos
Liniştea şi pacea zărilor albastre
Şi cu dor să umple sufletele noastre.

Sub cireş iubiţii mult timp au rămas.
Cînd din uşa tinzii s-auzi un glas
Mustrător, dar dulce: — „Unde eşti, Simino?
Ne culcăm! Pe uşă pui zăvorul, vino!“

FATA MAMII

Cînta cu glas de-abia învolt
O doină ce-au adus-o-n sat
  Flăcăi de peste Olt.
Spunea cum geme-n vînt pădurea;
Spunea de-un trandafir brumat,
În doina ei; de-un ulm rotat
Şi de-o iubire cu păcat
  Sosită de pe-aiurea.

Cosea pe prag. Dar nu ştiu cum
Azi prea se tot uitau la ea
  Creştinii de pe drum.
În prag era şi prea lumină.
A-ntrat în casă. N-ajungea
Lumină-n geam, şi nu vedea;
S-a dus sub nuc. Dar îi părea
  Pustiu azi prin grădină.

Şi iar pe prag. Mai pe-nnoptat
A mers s-aţîţe-n vatră foc,
  Să facă de mîncat.
Sosise tată-său din luncă
Şi mamă-sa din iarmaroc.
Ca un copil gonit din joc,
Ea tot umbla din loc în loc
  Şi-a greu, ca de poruncă.

— „Ţi-e, fată, rău, de nu cinezi?“
— „Mi-e rău!“ Şi-apoi ieşi curînd.
  — „Mi-e rău... aşa cum vezi!“
Iar tată-său, ca şi-altă dată,
N-a dat acestor vorbe rînd.
Dar biata mamă,-nţelegînd,
A stat ce-a stat şi-i dete-n gînd
  Să iasă după fată.

Bărbatul, singur în bordei,
S-a pomenit aşa ca-mpins
  Cu gîndul la femei.
Şi se ciudea ce-i asta iară?
Şi dup-o vreme l-a cuprins
Neastîmpărul, cu dinadins:
Nebune sînt? Ori ce le-a prins
  De stau aşa pe-afară?

Izbindu-şi pînea-nviforat,
Bătu cu ciudă din picior
  Şi repede-a plecat.
S-a poticnit de-un lemn în tindă
Şi-şi mai făcu mîniei zor.
Dar unde-or fi? De joc li-e dor?
Pe unde-or fi, de maica lor,
  Ce horă au să-ntindă!

Dar cînd ajunse la prilaz
A stat năuc, şi-un sloi părea
  Că-i trece peste-obraz.
Vedea-n năprasnica-i mirare
Cum una pe-alta se ţinea
În braţe strîns şi nu-i venea
Răsufletul, că le-auzea
  Plîngînd ca la-ngropare!

PRUTUL

— Prutule, tu vii turbat
Şi cu sînge-amestecat,
Şi n-ai pace şi-alinare
Şi n-ai loc cum vii de mare:
Ce ţi-e iar de spumegare?
Şi-aduci arme ghintuite,
Trupuri de voinici ciuntite,
Steaguri de oştiri păgîne
Şi cai roibi fără de frîne!
Iar de maluri tu izbeşti
Capete moldoveneşti
Şi prin rădăcini încurci
Bărbi cărunte, bărbi de turci!
Spune, Prutule, măi frate,
Spune-mi, ale cui păcate?

— Oliolio! Voinic durut!
De cînd sînt pe lume Prut
Ce văzui n-am mai văzut!
Cît cuprinzi cu ochii-n zare
Numai tunuri, numai care,
Numai turci bătrîni călare,
Numai turci, numai cazaci.
Multă-i frunza pe copaci,
Dar de stai şi seama faci
Tot erau mai mulţi cazaci.
Barba lor bătea-le brîul
Şi ţineau cu dinţii frîul,
Pe-unde trec ei duc pustiul!

Şi cînd i-am văzut, creştine,
Că iau calea către mine,
Şi cînd le-am văzut mai bine
Ochii cu fulgerătura,
Pletele cu zbîrlitura,
Bărbile cu-ncîlcitura,
Eu de maluri m-am izbit
Prins de friguri şi-ngrozit,
Că mi se negrea vederea
Şi mi se topea puterea
Şi-amărît steteam ca fierea!

Dar cînd mă-ntorsei spre deal,
Maică, ce văzui pe mal!
Cît ai face cruce-o dată,
Măre iacă mi s-arată
Moldoveni, ştiuţii mei,
Prăfuiţi şi puţintei
Nici să nu te uiţi la ei —
Şi veneau, veneau, veneau,
Turcii-n bărbi bolboroseau,
Că pe mal ei ce-ţi vedeau?
Vedeau fulgeru-n picioare,
Alb de arme lucitoare
Şi-nfrăţit cu sfîntul soare,
Vedeau vodă bogdănesc:
Dare-ar Domnul să trăiesc
Să mai stau să-l mai privesc
Zările-alergîndu-le,
Vifor măsurîndu-le
Fulger despicîndu-le!
Calu-n vînt i se-ncura
Prin urdii îmi fulgera,
Brazdă-n urmă-i revărsa,
Brazda roşie-nflăcărată
Tot cu sînge-amestecată —
N-am mai văzut niciodată!
Iar cel vodă bogdănesc
Da năvala-n căzăcime,
Şi da proaşca-n tătărime,
Iama prin ianicerime,

Și prin deset năvălea
Desetul de mi-l rărea
Și, pe turci cum îi izbea,
Zarea nu-i mai încăpea!
Și-mi părea de-atîta bine
Că vedeam că vremea vine
Și-au să-ncapă ei și-n mine!

Oliolio, ce pui de leu!
Dragă-i fu lui Dumnezeu
Și mult bine-a mai avut
Mama care l-a născut!
Că-l vedeam cum umblă roată.
Și-alerga cîmpia toată,
Luînd gloată după gloată
Și-mpingîndu-le mereu
Tot încoa' spre-adîncul meu!
S-au încăierat pe mal
Om cu om, și cal cu cal,
Și din piepturi se izbeau
Și cu dinții se rupeau,
Și grămezi-grămezi cădeau.
Morții-mi închideau cărarea,
Sîngele îmi mărea vărsarea,
Groaza-mi mai creștea turbarea.
Și de aceea vin urlînd
Arme, steaguri aducînd
Și cai roibi fără de frîne
Și stăpîni de oști păgîne.
Și de-aceea vin turbat
Mînios și spumegat
Că de-atîta uluire
Nu mai pot să-mi viu în fire!

DECEBAL CĂTRĂ POPOR

Viața asta-i bun pierdut
Cînd n-o trăiești cum ai fi vrut!
Și-acum ar vrea un neam călău
S-arunce jug în gîtul tău:
E rău destul că ne-am născut,
Mai vrem și-al doilea rău?

Din zei de-am fi scoborîtori,
C-o moarte tot sîntem datori!
Totuna e dac-ai murit
Flăcău ori moș îngîrbovit;
Dar nu-i totuna leu să mori
Ori cîne-nlănțuit.

Cei ce se luptă murmurînd,
De s-ar lupta și-n primul rînd,
Ei tot atît de buni ne par
Ca orișicare laș fugar!
Murmurul, azi și orișicînd,
E plînset în zadar!

Iar a tăcea și lașii știu!
Toți morții tac! Dar cine-i viu
Să rîdă! Bunii rîd și cad!
Să rîdem, dar, viteaz răsad,
Să fie-un hohotit și-un chiu
Din ceruri pînă-n iad!

De-ar curge sîngele pîrău,
Nebiruit e braţul tău
Cînd morţii-n faţă nu tresari!
Şi însuţi ţie-un zeu îţi pari
Cînd rîzi de ce se tem mai rău
    Duşmanii tăi cei tari.

Ei sînt romani! Şi ce mai sînt?
Nu ei, ci de-ar veni Cel-sfînt,
Zamolxe, c-un întreg popor
De zei, i-am întreba: ce vor?
Şi nu le-am da nici lor pămînt
    Căci ei au cerul lor!

Şi-acum, bărbaţi, un fier şi-un scut!
E rău destul că ne-am născut:
Dar cui i-e frică de război
E liber de-a pleca napoi,
Iar cine-i vînzător vîndut
    Să iasă dintre noi!

Eu nu mai am nimic de spus!
Voi braţele jurînd le-aţi pus
Pe scut! Puterea este-n voi
Şi-n zei! Dar vă gîndiţi, eroi,
Că zeii sînt departe, sus,
    Duşmanii lîngă noi!

FRAGMENT

În vale văd căscioara cu streaşină de brad;
Aud, tîrziu prin noapte, păraiele ce cad
Cu vuiet de pe dealuri; şi-ntinsele păduri
În cor îşi cîntă doina, cu zeci de mii de guri.
Acum un trăsnet frînge cu hohot repetat
Un brad din faţa casei.
De vuiet deşteptat
Tresar şi-n chinul spaimei fiorii mă cuprind
Că nu te văd prin casă. Dar iată, vii zîmbind,
Şi caldă-ţi simt suflarea pe-obrazul rece-al meu.
— „De ce să-ţi fie frică? E sfîntul Dumnezeu
Din cer, şi-acum vorbeşte cu brazii pe pămînt!
A lui e şi furtuna, şi-ai lui, iubite, sînt
Şi brazii. Şi nu face El rău la ce-i al Lui..."
Parcă ştiam eu asta, şi nu-ndrăzneam s-o spui!
De ce să-mi fie frică?
Te pleci şi mă desmierzi;
De drag, o dragă mamă, mă afli şi mă pierzi
Din ochi; îmi iei o mînă şi-n mîna ta o strîngi
Şi-mi faci cu dînsa cruce pe piept, şi parcă plîngi.

Iar azi tu plîngi într-una... Ori poate-aşa cred eu,
Căci azi tu-mi eşti departe, şi tu şi Dumnezeu!

PE DEAL

I

Ah! e mult de-atunci! Cărarea
Netedă pe deal urca;
Dealul plin de flori era
  Şi albastră zarea.

Azi poteca e urîtă,
Face cotituri în drum,
Dealul e cu spini acum,
  Zarea mohorîtă.

Nu mai sînt copii s-alerge
După cuiburi, după flori!
Şi pe culmi, în sărbători
Nimeni nu mai merge!

II

Mai trăieşti, şi-ţi merge bine,
Vechi străjer? Nu m-ai uitat?
E de mult de cînd n-am stat,
  Ulmule, sub tine.

Tot aici? Amar e gîndul,
Vecinic nemişcat să stai;
Vezi, de-atunci eu alergai
  Lumile de-a rîndul!

Ce te miri? Eu viu, fîrtate,
Trist așa și liniștit —
Sînt bătrîn! M-au obosit
Căile-alergate.

Tu cîntai, și-n depărtare
Eu priveam rîzînd pe lunci:
Eu m-am cumințit de-atunci,
Rîd așa de-arare!

III

Iar de-aici, din zarea culmii,
Șir de dealuri eu privesc;
Culmea lor o-mpodobesc
Ca și tine, ulmii.

Satu-n vale pe-o colină,
Mic și vesel: colo-n fund,
Uite-l verde și rotund
Nucul din grădină!

Iar, pe sub colină, rîul
Curge-ncins pe lîngă ea
Tocmai cum pe draga mea
O încinge brîul.

Și zburdalnic de pe coaste,
Gureșe păraie cad;
Plopii stau pe mal, la vad,
Ca soldații-n oaste.

Plopii! Mă cunosc ei bine.
De copil!... Acum șoptesc,
Dau din cap și lung privesc
Buimăciți spre mine.

IV

Iată luncile nainte;
Gardul țarinei mai sus!
E nebun! Ah, mi-am adus
Și de ast-aminte.

Gardul, în copilărie,
Vecinic l-am asemănat
C-un nebun care-a plecat
Razna pe cîmpie.

Şi rîdeam, făcîndu-i glume;
El tăcea răbdînd mereu.
Cîte n-am văzut şi eu
De atunci pe lume!

Am văzut, mînaţi de soartea
Vremilor, băieţi sărmani
Alergînd pe la duşmani
Ca să-şi afle moartea!

Gardu-n zări rîzînd s-afundă,
Şi mă tem a-l mai privi:
Azi, sarcastic, el ar fi
Gata să-mi răspundă!

V

Pe sub marginea pădurii
Boii pasc pe lîngă car;
Din pădure geme rar
Zgomotul săcurii...

Văd, în zori, cum merg s-adune
Mure fetele: doinesc,
Rîd pe drum şi hohotesc
Ca neşte nebune.

Albe poartă-n mîni cofiţe;
Albe rochii fluturînd,
Fug pe dealuri scuturînd
Roua din cosiţe.

E duminică. Din vale
Se ivesc răzleţi flăcăi,
Toţi îşi fac pe-ascuns din văi
Către codri cale.

Sus senin și jos verdeață!
Ce cuminte-i să trăiești,
Cînd ți-e dat să stăpînești
  Numai o viață!

Mai demult... ah, toate-acestea
Mai demult s-au întîmplat —
Să nu-ntrebi ce-a mai urmat
  Cînd s-a-nchis povestea!

VI

Dar auzi... ce jalnic cîntă
Clopotele-acum în sat;
Glasul lor e-ndurerat,
  Ruga lor e sfîntă.

Ele plîng, și mi se strînge
Inima cum stau și-ascult,
Ele plîng și tot mai mult
  Prin văzduhuri plînge.

Nu-i nimic, nimic în fire
Mîngîios ca glasul lor!
Iat-am tresărit ușor
  Ca de-o nălucire.

Îmi părea că după mine
Cîntă ele — și sînt viu!
Doamne, și-mi era-n sicriu
  Negrăit de bine!

VII

Toți au dreptul cîteodată
Să se piardă-n aiurări!
O, dar nu pentru visări
  Ni-e viața dată!

Uite, graurii pe luncă,
Veseli, fericiți ce sînt!
Șoimul se rotește-n vînt
Și spre ei s-aruncă.

Ei poeți sînt ai cîmpiei,
Șoimul este-al lor despot —
Firea lumilor e-n tot
Chipul tirăniei!

Legea ei e-nlănțuirea
Unui șir de nedreptăți:
Dar eu văd de-atîtea dăți
Ce cuminte-i firea!

Numai prin nedrept ea poate
Pe cei slabi să-i facă treji,
Pe fricoși bărbați viteji,
Dînd schimbării toate.

VIII

Nu mă plîng! Îmi pare mie
Uneori că sînt învins,
Sufletul mi-l simt cuprins
De melancolie.

Iar atunci îmi vine plînsul.
Sînt copil, și plîng ușor!
Plînsul meu e-al tuturor;
Ce păcat e-ntr-însul?

Cînd mă văd în prada sorții,
Plîng — eu știu! — dar nu mă plîng!
Mă-ndoiesc, dar nu mă frîng
Gîndurile morții.

Soartea pe nedrept mă bate:
Poate e mai bine-așa!
Iată, suferind, voi da
Șoimului dreptate!

Plîng? Dar lîngă leagăn cîntul
Mamei de-obicei e trist —
O, eternule psalmist,
  Mare ți-e cuvîntul!

„De durere, chin mi-e somnul;
Foc și fiere traiul meu:
Dar tu laudă mereu,
  Suflete, pe Domnul!“

CORBUL

Murind pe cruce să trudea
Să ție ochii-n sus spre soare,
Dar fruntea lui sîngerătoare
Încet-încet spre piept cădea.
Iar mă-sa mîinile-și frîngea
Țipînd deodată: — „Moare!“

Atunci veni un corb zburînd
Cu crocnet spre Mîntuitorul,
Deasupra Lui oprindu-și zborul,
Da roate și țipa flămînd.
Mario! Junghi e al tău gînd
Și fulger ți-e fiorul!

Cu fața albă ca de var,
Spre corb ea-și înălță cuvîntul,
Izbind cu mîni întinse vîntul
Spre el, dar le izbea-n zadar:
N-avea puteri, de mult amar,
Și n-o ținea pămîntul.

Atunci Hristos și-a ridicat
Spre corb privirea milei sale
Și ochii-i s-au umplut de jale.
Un zîmbet trist i-a luminat
Din ochi pe chipu-i sîngerat,
Și-apoi privi la vale

Spre mă-sa şi, cu glasul frînt,
A zis: — „Ştia el, de ce vine!
O, lasă-l, mamă, lîngă mine;
Că de-nsetat şi-aprins ce sînt,
Cum face el din aripi vînt
Îmi face, mamă, bine!“

Ea blestemînd la corb privea,
Căci el pîndea pe Crist să moară,
Şi-l fericea dintr-altă oară,
Căci singur el lui Crist făcea
Durerea cea nespus de grea
Să-i fie mai uşoară!

BALADĂ

Sînt eu de vină, mamă,
Sînt eu de vin-acum?
El m-a-ntîlnit odată
În zori de zi pe drum;
Glumind m-a strîns de mînă,
Și ce-i dacă m-a strîns?
Sînt eu copilă mică
Să-mi fac din glumă plîns?
Era să-l las, măicuță,
Cu gluma și să tac,
Era să țip obraznic,
Ori ce era să fac?

Și tot pe mine, biata,
Și vină și ponos!
Eram chemați la nuntă
Și n-aveam brîu frumos,
Că n-ai voit să-mi cumperi,
Dar el mi-a cumpărat.
Și ce-i un brîu? Și-n urmă
Eu nici nu l-am rugat.
Era să merg la nuntă
Ca cei din neam sărac,
Să fiu de rîs în lume?
Ori ce era să fac?

De ce-mi arunci tu vina,
Tot vină cu păcat?
El m-a oprit în cale
Pe lunci şi m-a-ntrebat
Pe unde-i bietul tata?
Şi-i vesel, sănătos?
Şi m-a-ntrebat de tine,
Aşa de prietenos.
De bine cînd mă-ntreabă,
Eu cum era să tac?
Să-l las în drum cu vorba,
Ori ce era să fac?

Şi-acum întreagă vina
Pe mine tu o pui!
El m-a-ntîlnit pe punte,
Şi ştii tu felul lui:
M-a strîns de peste braţe
Să nu le pot mişca,
Şi nu-mi lăsa răsuflet,
Aşa mă săruta.
Te zbaţi, dar tu eşti slabă,
Şi puntea toată sloi:
Cădeam, fereşte Doamne,
Sub gheaţă amîndoi!

Şi-acum, tot eu, sărmana,
Cu vina m-am ales!
Că nu-ţi venise vaca
Şi-n cale-i m-ai trimes.
El, iată-mi-l că vine
Să-mi fie soţ în crîng;
Era-ntuneric beznă,
Şi nu vedea că plîng.
Şi-apoi... să-mi spui pe suflet:
Era să las pe plac
La lupi în codri vaca,
Ori ce era să fac?

DIN ADÎNCIMI

Din adîncimi fără de margini
A răsărit pe cer o stea;
Şi trişti, nemişcători de-a pururi,
Aprinşii sori priveau la ea.

De la-nceput, de cînd e lumea,
Izbită ea prin spaţiuri reci
Să duce-ntr-una, să tot duce
Şi se va duce-n veci de veci.

Se scuturau, gemînd prin noapte,
Din visuri deşteptaţii sori
Ca să-şi mai scuture urîtul,
S-alunge-ai frigului fiori.

Şi se uitau cu jale-n drumul
Pierdutului drumeţ acum —
O, de-ar putea şi ei vrodată
S-alerge-n veci pe-acelaşi drum!

Căci ei de la-nceputul lumii
Stau solitari în gol aşa
Şi-n lungul cel de veci al vremii
Ei tot pe-acelaşi loc vor sta.

Dar nu ştiau că steaua-n treacăt
Îşi plînge-amarul ei noroc,
Că, de-obosită, pizmuieşte
Pe cei ce stau etern în loc.

NEBUNUL

— „O văd, o văd! Departe-n văi,
Cu groază-n suflet, Tată sfînt,
Cu părul despletit în vînt —“
Şi ochii lui s-aprind văpăi.
— „Te-nşală, Medre, ochii tăi;
Nevasta ţi-e-n mormînt.“

— „Şi mînile-i de mijloc ţin
Copilu-n aer ridicat;
Şi-alearg-aşa, ţipînd prin sat —“
Şi glasu-i slab de plîns e plin.
— „Ce gînduri fără rost îţi vin!
Copilul e-ngropat!“

— „Şi-mi arde casa! Limbi de foc
Ard lumile lui Dumnezeu;
Cad bîrne-aprinse-n capul meu —“
Privirea-i stă ţintită-n loc.
— „Ei taci acum! Ai fost proroc
Destul, nu fi mereu!“

— „Sînt cu săcuri... şi-mi vor izbi
Săcurea-n cap, că sînt ocnaşi!
Eşti tata meu, să nu mă laşi —“
Şi-acum fricos în jur privi.
— „Să nu te temi! Ei n-or veni,
Că-n jur ei au ostaşi.“

Şi tata strîns de piept ţinea
Pe fiul său. Ofta duios,
Dar lung şi crunt de nemilos
În ochii fiului privea.
Iar fiul tremurînd stetea,
  Plecîndu-şi ochii-n jos.

Era voinic. Ar fi putut
S-arunce-n văi aşa ca-n joc
Pe tată-său, dar sta pe loc
Cu teama cînelui bătut.
El toate, toate le-a pierdut,
  Băiat fără noroc!

— „Cînd îl vedeam pe punte-n sat,
Treceam pe-alături prin părău.
Eu bine lui, el mie rău —"
Vorbea cuminte şi-aşăzat.
— „Era el, Medre, supărat
  Pe tine, de flăcău."

— „Ei, cînele! De m-a voit
Pe mine fata, nu pe el,
Sînt eu de vină? Ba de fel —"
Şi-acum vorbea grăbit-grăbit.
— „Ei, iar te-aprinzi! E un mişel,
  Şi lasă-l, că-i ocnit!"

— „Sub ţiţa stîngă vreau să-i pui
Cuţitul... da, să-l potrivesc,
S-apăs şi-apoi să-l învîrtesc —"
Şi iar ardea privirea lui.
— „Ei taci acum! Să nu mai spui
  De el, că te lovesc."

— „Să-mi horcăie, cînd i-oi fi pus
Pe piept genunchii amîndoi;
Eu vreau să plec să-l văd, apoi —"
Acum sări turbat în sus.
— „Stăi, Medre, stăi! Sărac de noi,
  Ce gînduri te-au răpus!"

E rîpă-n fața lor. Tîrînd
Pe tată-său, care-l strîngea
De mijloc şi-n zădar proptea
Picioarele-n nisip, cătînd
Să-l ție-n loc, acum urlînd
  Spre rîpi el se ducea.

Un scurt, sălbatic sforăit
Pe nări, e glasul luptei lor;
Se-ncleaştă teama de omor
Cu furia: se duc grăbit,
Şi-acum pe rîpi s-au prăbuşit
  Şi tată şi fecior!

ROATA MORII

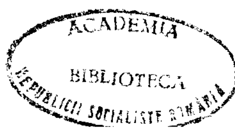
Stăteam pe gînduri eu și gloata.
La roata morii ne uitam
Și de-n zadar ne frămîntam,
Că de-adevăr noi tot nu dam:
  De ce să-nvîrte roata?

— „Păi, nu-nțelegi tu românește?
Vezi scocul?“ — „Văd“. — „Și ce-i pe scoc?“
— „E apă.“ — „Bun! Stă apa-n loc?“
— „Ba vine.“ — „Ei, acum cioc-poc
  Și roata să-nvîrtește!“

Moraru-și scutura luleaua
Rîzînd. Avea el azi ce-avea
Căci alte-dăți cînd ne vedea
În jurul morii ne făcea
  Primire cu nuiaua.

Eram voioși că sta s-asculte
Și ne spunea ce e, ce nu-i.
Dar cum era puțin năprui
Făcea ca din cioc-pocul lui
  Să nu-nțelegem multe.

— „Da' roata carului ce face?
Se-nvîrte?“ — „Da.“ — „Ba cum, ehei!
Se-nvîrte ea de capul ei?“
— „Ba, cînd o-mpingi.“ — „Eu ce spusei?
  Se-nvîrte-așa, și pace.

Iar roata ici... o-mpinge apa."
Acum noi toți am hohotit.
Morarul ăsta e smintit:
Cînd vrea să doarmă pe-odihnit,
El pat își face grapa!

Că de-ar împinge-o, ea nebuna
S-ar năpusti, ieșind din scoc,
S-ar duce pe pîrău cioc-poc —
Dar uite, roata *stă* pe loc
Și totuși *umblă*-ntr-una.

— „Ei, bat-o Dumnezeu s-o bată!
Dar cum să plece dac-o legi
De moară, mă! Nu mă-nțelegi?
Cu voi nu mîntui zile-ntregi:
Ea stă, că e legată!"

Să-ți faci acum, creștine, cruce!
Priveam cu spaimă la morar.
O legi? Și stă! Dar e-n zadar!
Și roata doar o legi la car,
Și ea se duce, duce!

— „Se duce roata? Bun, dar carul?
El stă pe loc ca mine-acum.
El fuge crezi? Ba nicidecum,
Fug numai roțile pe drum —"
Ei, zi: nu-i prost morarul?

Și ne temeam să nu ne bată,
Că prea l-am zăpăcit de tot.
Păi carul stă? Minciuni de-un cot!
Ba carul fuge ca netot
Cu roatele deodată!

— „Am zis că nu? Ba, fuge doară —"
Ei, fuge, vezi! Știam și noi.
De ce n-o ia la fug-apoi
Și moara ta către zăvoi
Cu tot ce e prin moară?...

Moraru-şi puse-n sîn luleaua,
Tăcut şi grav: se pregătea
La sfat cu noi altfel să stea;
Şi ce dovadă-i trebuia
  Mai bună ca nuiaua?

Iar ce-a urmat la ce-aş mai spune?
Noi n-am ajuns la nici un rost.
Tu zici: — „Erai, băiete, prost,
Şi roata pentru tine-a fost
  A patra dimensiune!“

Şi-apoi? Eu văd şi astăzi gloata
Făcînd aşa! Tu nu-ntîlneşti
Atîtea fapte omeneşti,
Le vezi, le-auzi, şi te cruceşti
  De ce se-nvîrte roata?

DIN POVESTE

LEGENDA RÎNDUNELEI

Din zori, de cum s-aprind,
Tot cîntă rîndunica
Sub streşini ciripind —
Era şi fată mare
Şi mîndră de-a cătare
Şi-apoi, pe lîngă toate,
Şi fată de-mpărat.
Uşor se duce nume
De-un lucru bun în lume,
Dar mai uşor de-un lucru
Frumos cu-adevărat.
Şi-n toată lumea vestea
I-a mers, cum merg de-acestea
Cînd trec din gură-n gură
Grăbit din sat în sat.

Dă roate şoimu-n zbor
Şi ţipă rîndunica
Şi n-află ajutor.
Cum vin în şir cocorii,
Venit-au peţitorii:
Ieşea din casă unul,
Iar celălalt intra.
Şi ea şi-a plîns durerea:
— „O, dă-mă cui ţi-e vrerea,
Măicuţo, dar străină
Departe nu mă da!"
Şi-n ciuda bietei fete,
Ea, vitrega, o dete
Străinilor de-acolo,
Veniţi de undeva.

Cad fulgi pe cîmpul gol
Şi plînge-o rîndunică
Pierdută dintr-un stol —
Pe-un larg adînc al mării
Spre-adîncul larg al zării
Să duc corăbii multe
Cu fata de-mpărat.
De-amar ea nu mai poate:
Inelul scump şi-l scoate,
Din deget, şi-l aruncă
În marea ce-o străbat.
— „Atunci, să ştii tu bine,
Vom mai vorbi cu tine,
Cînd mi-or găsi inelul."
Iar mirele-a-ngheţat.

La cuib venind acum,
Sfărmat găsi ea cuibul
Iar puii morţi în drum —
Ea blîndă se supune
Şi face tot cum spune
Bărbatul ei, şi-n toate
Nu-i dă nici un cuvînt
De plîngere; nu-şi frînge
Nici mînele, nu plînge,
Ci rabdă datul sorţii.
Dar, tare-n jurămînt,
E mută a ei gură:
Nici dragoste nici ură
N-arată, ci rămîne
De-a pururi un mormînt.

Prin pomi sînt laţuri mii,
Prin aer zboară şoimii,
La cuib pîndesc copii —
Şi iată! azi răsună
De multă voie bună
Palatul tot; cu vuiet
La rege robii vin.
Un peşte-au prins în mare
Şi-n el, în bună stare,

Inelul scump al doamnei.
I-l dau, de sînge plin!
Stăpînul îl privește
Și vesel se pornește
La doamnă-sa să-i spuie,
Scăpat de-atîta chin.

Aripele i-au frînt,
Se zbate-acum de moarte
În țărnă, pe pămînt —
— „De-acum tu nu mai plînge!“
Și-n brațe el o strînge.
Cu mîna cea purtată
Prin sînge pe inel,
Bărbia el i-o prinde:
Dar brațele-și întinde
Cu țipet doamna-n aer,
Uitîndu-se la el.
Iar brațele-i deodată
În vînt încep să bată,
Mișcări părînd de aripi
Cu umblet ușurel.

Și s-a nălțat în vînt
Deodată rîndunica!
E negru-al ei vestmînt,
Că-n negru se purtase
De cînd se măritase!
De atunci ea vesel zboară
Pe dealuri și pe lunci
Și-ntr-una ciripește
Și-ntr-una povestește
Tot ce-a tăcut o viață
De jale și de munci.
Și cum fu desmierdată
De-o mînă-nsîngerată,
E gîtul rîndunelei
Ca sîngele de-atunci.

IDEAL

I

Venise fata de-mpărat
Cu alte fete pe-nserat
S-aducă apă din izvor —
Din zări un tînăr călător,
Sosind pe-acolo, s-a rugat
  Să bea din cana lor.

Iar fata de-mpărat i-a dus
Cofița ei; și cînd i-a spus
Flăcăul cel dintîi cuvînt,
Ea să uită speriată-n vînt,
Şi ca certat-apoi și-a pus
  Privirile-n pămînt.

— „Aș vrea, ca și la-ntorsul meu,
Să fii aici să-mi dai să beu —“
Iar ea, tot nemișcată stînd
Cu ochii-n jos, și tremurînd
De lupta ei, tîrziu și greu
  Rosti sfioasă: — „Cînd?“

— „Şi mîine poate... mai tîrziu...
Ori peste-un an! Nici eu nu știu.
Sînt fiu de crai. Cărarea mea
Pe-aici va fi... Ne vom vedea:
De-acum iubitul tău să fiu,
  Iar tu iubita mea.“

Apoi plecă în grabnic pas...
Avea atîta dor în glas!
Era voinic și tinerel,
Înalt și tras ca prin inel:
De-atunci și ochii i-au rămas
  Și inima la el.

II

Și fata de-mpărat veni
Și-a doua zi, și-a treia zi,
Și-n toate zilele pe rînd,
Încete clipe numărînd,
Tot aștepta doar o veni
  Flăcăul mai curînd.

Grăbitul soare scăpăta,
Și fata tot acolo sta;
Și Noaptea umedă din văi
Venea pe-ntunecate căi;
Tîrziu în noapte-abia pleca
  Și fata la ai săi.

„O fi bolnav! O fi murit!
O, Doamne, el ar fi venit
De-atîta timp! mai știu și eu!"
Și doru-i plîngător mereu
Creștea, de presimțiri hrănit,
  Din ce în ce mai greu.

Trecu și vara, și trecu
Și toamna, și pe văi căzu
Zăpada iernii, și-apoi iar
Sosi-nfloritul Cireșar —
Dar nici acum voinicul nu,
  Doritul ei drumar!

— „Dar totuşi, azi el va veni...
Nici azi nu vine... unde-o fi?
Dar mîne va veni! Ştiu eu,
Că-mi spune inima! Şi-al meu,
Al meu de-acum în veci va fi;
  Ce bun e Dumnezeu!

Tu, vînt de seară,-n calea ta
Nu l-ai văzut venind cumva?
Şi nici tu, nor, nu l-ai văzut
Prin multe lumi cîte-ai trecut?
Să-i spui, te rog, de-l vei afla
  Că-l plîng şi că-l sărut!

Să-i spui că florile din strat
Le ud şi cresc mai răvărsat,
Dar florile pe-obrazul meu
Pălesc, că prea le ud mereu;
Şi cîte-amaruri am răbdat
  Ştiu, biata, numai eu!

Că pentru dînsul, că-l iubesc,
Părinţii-n drum mă ocolesc
Şi m-au gonit din casa lor;
Că toţi ai mei azi nu mă vor!
Sînt singură, pe căi trăiesc,
  Sînt singură, şi mor!"

Treceau drumeţi pe lîngă ea,
Şoptind, dar fata nu-i vedea.
Treceau şi zilele zburînd,
Treceau şi luni, treceau pe rînd,
Treceau şi ani, ei nu-i trecea
  Răbdarea, aşteptînd.

III

Auzi! ca valuri după val
Navalnic tropotit de cal!
Şi sună văile-ndrăzneţ,
O, ăsta e voinic drumeţ!
Şi-n zarea lunei vezi pe mal
Un tînăr călăreţ?

— „Ochi dragi, de-atîta timp pustii!
Mi-ai zis plecînd: aici să fii,
Şi-aici, aici tu mă găseşti!
Dar uite, obosit ce eşti!
Ştiam eu doar că ai să vii,
Ştiam că mă iubeşti!

Dar ah, cît m-ai lăsat s-aştept!
Dar unde-ai fost? O, spune drept!
De-acum tu nu vei mai pleca,
Să-ţi laşi plîngînd iubita ta:
O, vino, strînge-mă la piept...
Ce bine mi-e aşa!

Şi nu mă-ntrebi, ce plîns nebun
Am plîns de-atunci? O, cum s-adun
În vorbe-atîta gînd pribeag,
Şi cum să-ncep... O, dă-mi toiag!
O, cît eşti de frumos şi bun
Şi cît îmi eşti de drag!“

Dar n-a venit!... Şi ea cu zor
Oprea din drum pe călător,
Rîzînd cu hohot îi spunea
Povestea ei; apoi plîngea:
Ei l-au văzut, dar ei nu vor
Să-i spuie ce făcea?

Pe unde-i el? Nu s-a gătit
De-ajuns acum pentru nuntit?
O, nu! Pentr-un alai domnesc
Atîtea lucruri trebuiesc
Şi-atîta vreme! N-a venit
Că-i tînăr şi-l gătesc!

IV

Pe-atunci erau vlăstari în lunci
Copacii de-azi, şi tineri prunci
Erau bărbaţii. Colo-n sat
Copile mici; ea le-a purtat
Pe braţe, şi e mult de-atunci,
De mult s-au măritat!

Acum pe cîrje să proptea!
N-avea puteri, şi tot venea.
— „Pe-aici, pe-aici, e drumul lui...
E noapte-acum... ba încă nu-i...
L-am aşteptat: atît aş vrea
Să pot de-acum să-i spui!"

Dar într-o seară ea simţi
Că azi e cea din urmă zi:
Ori vine azi de undeva
Iubitul ei şi-o va lua,
Ori dacă nu, cînd va veni
El n-o va mai afla.

Şi n-a venit! Nici n-a-ncercat
Să se rădice de-unde-a stat
Sărmana, căci de-ajuns simţea
Că-n veci de-acum nu va putea
Să plece, nu, şi nemişcat
Sta sfîntă, şi murea.

Veni atunci din răsărit,
Pe drum o babă. S-a oprit,
Căci auzise la izvor
Gemut ca de creştini cînd mor —
Şi capul fetei l-a proptit
În poala ei uşor.

— „De jale plîng... Nu pot să-nec
Amarul gînd că, iată, plec
Şi n-am putut să-l văd măcar
O dată! Ah, e gînd amar!
Dar sus, în lumea-n care trec,
Al meu va fi el iar!"

Iar sfînta Vineri o privea
Cu milă. — „Uite!" — zise ea —
— „Un veac de om tu aşteptînd
Robit-ai fost de-un singur gînd —
De-ai fi ştiut tu, draga mea,
Aceasta mai curînd!

El şi-a uitat de ochii tăi!
De mult s-a-ntors pe alte căi,
Căci lui menire i s-a dat —
S-a-ntors de mult şi s-a-nsurat;
Flăcăii lui au alţi flăcăi:
E Negură-mpărat."

A fost un gemet întreit
Din totul inimii pornit
Şi-apoi o linişte de veci!
— „Din lumea asta într-alta treci,
Şi nici nu ştii, tu, om trudit,
Ce-i lumea-n care pleci!"

Şi sfînta Vineri s-a plecat
Spre moart-apoi, i-a sărutat
Închişii ochi: — „Te depărtezi
Cu dragul gînd, că ai să-l vezi!
Oh, omule, eşti înşelat
În toate cîte crezi!

A ta e mergerea mereu
Spre țintă — drum îngust și greu —
Dar ținta niciodată nu-i
A ta! Şi-n gînd tu tot ce-ți pui
E numai vis, căci Dumnezeu
  Te poartă-n voia Lui!“

ŞTRENGARUL VĂILOR

Văzui prin văi al verii dulce vînt,
Ştrengar frumos cum toţi pribegii sînt —
Tîra mantaua-n urmă-i pe pămînt.

Plecînd vreo creangă-n drum o săruta,
Cînta o doină-ncet, şi-ncet cînta
Culcatul cîmp de iarbă sub manta.

„Mi-a zis mai ieri al văii tînăr crin:
«Ai casă tu şi fraţi, voinic străin,
Tu cel cu ochii rupţi din cer senin?»

«Am mamă-n deal, şi-albastră-i haina ei,
Dar n-are brîu şi-adună sfori de tei;
Iar tata-i dus să intre-argat la zmei!

O cas-avem şi noi pe-un vîrf de scai,
Opt fraţi ce-i am s-au dus să vadă-n rai
De bea şi-acolo vin popa Mihai.»

Uşor ce-nşeli pe-un crin nevinovat!
Puteam să-i spun că-s dascălul din sat
Şi văr cu Por şi Darie-mpărat.

De am, de n-am, mă mir ce-i pasă lui?
Nici eu nu ştiu de unde sînt şi-al cui,
Prin vămi eu nu dau seamă nimănui.

Eu sînt copil al codrilor de fag,
Alerg şi cînt, şi-n sîn aş vrea să bag
Să fie-al meu de veci ce-mi este drag.

În zori mă duc pe-o margine de rîu
Şi stau şi scot cavalul de la brîu,
Prin lan mă joc cu spicele de grîu.

Cînd trec copiii, sub tufă eu mă strîng,
Deodată sar şi sun tufişu-n crîng,
Şi-mi pare-n urmă rău cînd bieţii plîng.

Spre cei trudiţi cu boare eu mă plec,
Pe fete-n şes cu glume le petrec,
Şi-nvăţ pe toţi să cînte pe-unde trec.

Sărut neveste-n lunci şi flori le-adun,
Străin cum sînt, ce-mi pasă ce le spun —
Hei, cucule, tu-mi eşti tovarăş bun!

Grozav ce-mi e fălosul de stejar:
Să nu te văd pe-aici, copil ştrengar,
Că-n lumea ta trăieşti şi tu-n zadar!

Hoho, stejare-al meu! Tu cine eşti?
Pămîntului faci umbră, şi vorbeşti
Cu norii-n dodii tu şi-ndrugi poveşti!

Trăiesc şi eu pe vrerea Celui-sfînt:
De n-ar vrea El să fie-n lume vînt
De ce m-ar fi făcut aşa cum sînt?“

CUSCRI

Bătaia cea rară-n ceasornic
Acum a-ncetat.
Hatmanul se uită mirat
Deodată la marele vornic —
— „E vînt și pe ape-a-nnoptat!“

Dar ce-au fost acestea cuvinte,
Și-așa din senin?
Bînd focul spumosului vin,
Vorbeau de logodnă nainte,
Dorindu-și norocul din plin.

Și-acum ei deodată tăcură
Cu ochii-n pămînt.
Vorbi parcă glas din mormînt —
Ce vorbe-avu vornicu-n gură,
Cu noapte, cu ape, cu vînt?

Nici unul nu-ncearcă să rupă
Tăcerea. Le mor
Mărgelele vinului lor
În plina și-uitata-le cupă,
Și-un gînd li-e pe inimi zăvor.

E noapte și vîntul e rece
Și norii-s a ploi.
Mai steter-o vreme și-apoi
Hatmanul se scoală să plece —
Așa-s de-obosiți amîndoi!

Dar vornicul n-are-alinare.
Scutelnici chemînd:
— „Să-ncalece zece-n curînd!“
Cu zece, el însuşi călare,
Dă pinteni şi-aleargă tăcînd.

Copitele sună prin noapte,
Şi-i vînt şi e nor.
— „Mai iute, voinici, că eu mor!“
Miraţi ei se-ntreabă cu şoapte
De fapta stăpînului lor.

Nu-i umblet, e goană nebună,
Sălbatec un hop,
Cum fug cei ajunşi de potop —
Deodată un tropot răsună
Din stînga, de cai în galop.

Răspîntia căii le-aduce
Un stol cunoscut:
Hatmanul! E parcă făcut!
Prin noapte el unde se duce,
De-ai săi slujitori petrecut?

S-opriră din goană pe-o clipă
Bătrînii boieri —
Dar nu! Au fost numai păreri.
Tăcuţi ei s-alătură în pripă,
Dînd goanei sporite puteri.

Ei n-aveau nimic ce să-şi spuie
Şi nu s-au mirat.
Acum ei vedeau răsfirat
Ce-amar li-e ursit să-i răpuie:
E vînt şi pe ape-a-nnoptat!

Mai iute, mai iute! Prin ape
De-a dreptul de tot.
Luaţi-mi şi Dunărea-not
Şi cine-i cu zile, să scape!
Şi-aleargă voinicii cît pot.

Cînd soarele-un drum dimineţii
Prin nori i-a făcut,
El numai pe doi i-a văzut,
Pe doi, că pe cale drumeţii
Pe rînd de-oboseal-au căzut.

Mirat el vedea de pe-un munte
Ca dou-arătări
Alături boierii-călări
Şi-a bărbilor Dunări cărunte
Săltîndu-le vîntu-n suflări.

Departe-i petrece pe cale,
Îi vede c-abat
La dreapta spre marele sat
Şi-n satul acela din vale
La casa cea mare-au intrat.

La vornic e plînset în casă
Şi fum de făclii.
Alături, sărmanii copii
Dorm fără de suflet, pe-o masă,
Frumoşi şi cuminte ca vii.

Pescarii pe apă-i văzură,
Pe-amurgul fatal,
Şi-ntoarsă pe-o dungă de-un val
Zbătîndu-se luntrea, căzură
Şi-acolo periră la mal.

Tu-ţi plînge-acum, vornice, fata!
Hatmane, pe-al tău,
Boceşte-ţi frumosul flăcău,
Daţi chiote! Totul e gata,
Şi-n umbră pîndeşte Ceas rău!

O NOAPTE PE CARAIMAN

Scoboară degrabă ciobanul
La tîrlă cu oile lui.
E seară pe culme, și nu-i:
Se-ntunecă-ncet Caraimanul
Cum nu-l mai văzui.

Stau neguri pe Jepi, pe Furnica,
Și neguri pe Vîrful-cu-dor:
Se lasă din umedul nor
Tăcerea și noaptea și frica
Pe culmile lor.

S-a stins după muceda stîncă
Și ultimul roșu de-apus.
Deodată, cu soarele dus,
O noapte cumplită și-adîncă
Se varsă de sus.

Iar alta se urcă din vale
Cu spaima eternei tăceri —
Ah, cum a fost ziua de ieri?
Grozave sînt, Noapte,-ale tale
Tăcute puteri!

N-aude urechea, nu vede
Nici ochiul nimic. Și de viu
Te pari îngropat în sicriu
Și sufletu-n tine se crede
Un pom în pustiu!

Aşa înaintea creării
A fost tohu-bohu, socot:
Plutea peste-adînc Sevaot,
Şi, neştiutor al mişcării,
  Sta haosul tot.

Aici, în sălbateca noapte
Cunoşti ce e vecinic şi sfînt,
Ce soli ai vieţilor sînt
O rază şi cîteva şoapte
  Pierdute de vînt!

MUNTELE RĂTEZAT

Muntele şi-acum ascunde
Între nouri fruntea lui;
Trăsnet cînd prin stînci pătrunde
Dintre stînci şi-acum răspunde
Vulturu-ngrijat de pui.

Fiarele şi-acum îşi cată
Sus prin codri adăpost,
Turme cînd pe culmi s-arată —
Însă vîrfu-i niciodată
N-o să fie cum a fost!

Că pe culmi atunci, pe creste,
Uriaşi trăiau cumpliţi,
Cu copii şi cu neveste.
Noi ştim numai din poveste,
Că-s acum de mult periţi.

Ici, pe-un munte, cîte unul,
Altu colo-n pisc era;
Cînd vorbea, urla ca tunul;
Cînd fugea pe culmi nebunul,
Supt el locul tremura.

Noi le ştim, românii, toate,
Că trăiam şi-atunci pe-aici.
N-aveam grija lor, nepoate:
Le păream prin vale poate
Nişte biete de furnici.

Și trecură vremi, trecură,
Uriașii puținței
Tot mai repede scăzură.
Cei din urmă cari văzură
Sfîntul cer, îi știm pe trei.

Un flăcău și două fete;
Nimeni altu-n lung și-n lat.
Ele-umblau nemîngăiete
Și-ntre ele-o ceartă dete,
Cui să-i fie el bărbat?

Prețul fu, ca-n vremi trecute,
O cetate-n munți la nori:
Care-o va clădi mai iute.
Deci clădiră pe-ntrecute
Mînioasele surori.

Dar în dimineața-n care
Cea mai tînără-și avea
Gata turnul ei cel mare,
Ceealaltă-n supărare,
De pe-alt munte cum privea,

Fier de plug luînd în mînă
Azvîrli spre turn cu el,
Și-a izbit așa păgînă
Zidul cel de-o săptămînă,
Retezîndu-l așa fel

Că și culme și cetate,
Cu flăcău și fată-n zbor,
Toate fost-au spulberate
Și prin văi întunecate
S-a nălțat mormanul lor.

Ea, cea singură-n viață,
Hohotind porni acu
Și-a perit pe culmi prin ceață.
Dintr-această dimineață
N-o știm ce se mai făcu.

Noi, românii, ştim aceste,
Că pe-aici ne-avurăm rost
Cînd trăiau capcîni pe creste:
Multe ştim, că multă este
Vremea de cînd ştim ce-a fost.

Vezi pe-un deal acolo satul?
Dealu-ntreg e un mormînt:
Piscul ras din Rătezatul.
Moarta fată şi-ngropatul
Uriaş acolo sînt!

ŞARPELE-N INIMĂ

M-ai strîns ieri cu mînie-n crîng
  De braţul stîng —
De ce mă spui la toţi că plîng?

„Să nu te văd cu vrun flăcău,
  Că dai de rău!“
Dar ce, mă rog, sînt robul tău?

N-am plîns şi nu te lăuda!
  Am plîns, ba da,
Dar nu pentru mustrarea ta!

M-au întîlnit aşa pe drum,
  Mai ştiu eu cum,
Iar tu eşti mînios şi-acum!

Şi-a fost şi soră-ta cu ei;
  Veneau tustrei,
Şi-am stat puţin, şi ce mai vrei?

N-am voie nici atît, eu nu?
  Dar ce crezi tu,
Şi ochii să mi-i scot de-acu?

Ai răsărit ca din pămînt —
  Ei, Doamne sfînt,
Îţi sînt nevastă, soră-ţi sînt,

De nu mă lași din ochi mereu?
Nu pot și eu
Să mă-ntîlnesc cu cine vreu?

„De unde viu? Ce cat în prund?
Ce flori ascund?“
Ești mamă tu, ca să-ți răspund?

Și-uitîndu-te și-n jos și-n sus
Scrîșnind mi-ai spus:
„Săracă fată!“ și te-ai dus.

Săracă! Dar de ce să fiu?
Pe suflet viu,
Cu nici o vină nu mă știu.

Apoi de ce tot spui și spui
Că, de tăcui,
E semn că vinovată fui?

Ce semn? Tăcui așa mereu,
Că-mi fu cu greu,
Și ce-ți puteam răspunde eu?

De-aș fi jurat pe-un rai de sfinți,
Tu, printre dinți,
Mi-ai fi răspuns la toate: minți!

Că și ce nu-i și nu-i, tu vezi!
Te-nveninezi,
Și toate cîte-ți par le crezi!

Și-am plîns și ieri, gîndeam că mor
Că-mi tot dai zor
Să-mi afli vina-n fața lor.

De ce mă chinuiești tu vrînd?
De ce ți-e-n gînd
Mereu să mă tot vezi plîngînd?

Vrăşmaş de veci de te-aş avea,
  Tu n-ai putea
S-acreşti mai rău viaţa mea!

De-s rea, tu bate-mă să zac,
  De-ţi e pe plac —
Dar nu-mi scorni şi ce nu fac!

CONCERTUL PRIMĂVERII

Chiar acum din crîng venii
Şi c-o veste bună!
Iarăşi e concert, copii;
Merg şi eu, şi tu să vii,
Mergem împreună.

Vrei programă, lămurit?
Stăi puţin să caut.
Cucul, un solist vestit,
De printr-alte ţări venit,
Va cînta din flaut.

Cîntăreaţa dulce-n grai,
Cea numită „perla
Cîntăreţilor din mai“,
Dulce va doini din nai
Multe doine mierla.

Va-ntona apoi un psalt
„Imnul veseliei“
Corul dintr-un fag înalt.
Vor cînta-n sopran şi-n alt
Graurii cîmpiei,

Turturelele-n tenor,
Şi-alte voci măiestre,
Toate după glasul lor.
Vor urma dup-acest cor
Fel de fel de-orchestre,

136

Da roata carului ce face?
„Se 'nvârte?" — „Da." — „Ba cum, chei!
Să 'nvârte ca de capul ei?"
— „Da, când o 'mpingi." — „Eu ce spuei
Să 'nvârte-așa, ci pace."

„Iar roata iei... o 'mpinge apa."
Acum noi toți am hohotit.
Morarul ăsta e smintit,
Când vrea să doarmă pe-odihnit
Atunci întoarce grapa!

„Că de-ar împinge-o, ca nebuna
S'ar năpusti, ezind din scoc,
S'ar duce pe părău cioc-poc —
Dar uite, roata stă pe loc
Și totuș umblă 'ntr'una."

„Și, bat-o Dumnezeu s'o bată! 139
Dar cum să plece dac' o legi
De moară, mă! Nu mă 'nțelegi?
Cu voi nu mântui zile 'ntregi:
Ea stă, că e legată!"

Trei strofe din poezia *Roata morii*, Biblioteca Academiei, Fondul Coșbuc

Moara coşbucienilor... *Roata morii*

Ştrengarul văilor

Vărui prin văi al verii dulce vînt,
Ştrengar frumos cum toţi pribegii sînt —
Tîră mantaua 'n urmă-i pe pămînt.

Plecând rupe o creangă 'n drum o sărută,
Cântă o doină 'ncet, şi 'ncet cântă
Culcatul câmp de iarbă sub mantă.

„Mi-a zis mai seri al văii tînăr crin
„Ai casă tu şi fraţi, voinic străin,
Tu cel cu ochii rupţi din cer senin?"

„Am mamă 'n deal şi albastră-i haina ei

186

Dar n'are brâu şi-adună flori de tei,
Iar tata-i dus să intre-argat la smei!

„O casă avem şi noi pe-un vîrf de scaiu,
Opt fraţi ce-i am s'au dus să vadă 'n raiu
De bea şi-acolo vin popa Mihaiu...."

„Uşor ce-mi [illegible] pe-un crin nevinovat!
Puteam să-i spun că-s dăscălul din sat
Ş-i văr cu Cer şi Darie-împărat

„De am, de n'am, mă 'ntreb ce-i pasă lui?
Nici eu nu ştiu de unde sînt şi-al cui,
Prin vânturi eu nu dau seamă nimănui

Eu sînt copilul codrilor de fag,
Alerg şi cânt, şi 'n sîn aş vrea să bag
Să fie al meu de veci ce-mi e drag."

Ştrengarul văilor, Biblioteca Academiei, Fondul Coşbuc

135

„În zori mă duc pe-o margine de râu
Şi stau şi scot cavalul dela brâu.
Prin lan mă joc cu spicele de grâu.

„Când trec copiii, sub tufă eu mă strâng,
De-odată sar şi sun tufişu'n crâng
Şi-mi pare 'n urmă rău când bieţii plâng.

„Spre cei trudiţi cu boare eu mă plec.
Pe fete 'n şes cu glume le petrec.
Şi 'nvăţ pe toţi să cânte pe-unde trec.

„Sărut [illegible] te 'n lunci şi flori le-adun,
Străin cum sînt, ce-mi pasă ce le spun —
Hei cucule, tu-mi eşti tovarăş bun!

„[illegible] ce-mi e [illegible] de stejar
Să nu te văd pe-aici [illegible] pui ştrengar
Căci 'n lunca ta trăeşti şi tu 'nzadar!

136

Hoho, stejare-al meu! Tu cine eşti?
Pământului faci umbră şi vorbeşti
Cu norii 'n dodii tăi, şi 'nşiri poveşti!

„Trăesc şi eu pe vrerea celui-sfînt
De n-ar vrea El să fie 'n lume vînt
De ce m-ar fi făcut aşa cum sînt!

—

Ştrengarul văilor, Biblioteca Academiei, Fondul Coşbuc

Fragment de variantă a poeziei *O noapte pe Caraiman*, Biblioteca Academiei, Fondul Coşbuc

Concertul primăverii

Chiar acum din crâng venii
Și e'o veste bună!
Iarăși e concert, copii,
Merg și eu, și tu să vii,
Mergem împreună

Vrei programa lămurit —
Stăi puțin să caut.
Cucul, un solist vestit,
De prin'tr'alte țări venit
Va cânta din flaut

~~Va intona apoi un psalt~~
~~Imnul veseliei~~

180

Cine-i contra, să-l vedem,
Ca să-l știe știe toții!
De-aveți chef, tovarăși, blem-
Hai 'n cer! Cu toții-avem,
Mergem dar cu toții!

—

Concertul primăverii, Biblioteca Academiei, Fondul Coșbuc

159

Și'ntr'o scoarță de copac
O să bată tica-tac
Toactul ghionoaia.

Iar naționale-apoi
Cobze și-alte hanguri,
Glas de fluer și cimpoi,
Pitpalaci și cintezoi
Și-un taraf de granguri

Se vor pune-apoi pe joc
Până chiar și sturzii,
Când vor prinde dintr'un loc
Să ne cânte hori cu foc
Din tilincă sturzii

Vom cânta și noi ce om ști,
Cântece din carte.
Și, de va putea veni,
Vântul și el va doini
Ca-i din depărtare

181

Cântăreața dulce 'n graiu
Cea numită „perla
Cântăreților din Maiu",
Dulce va doini din naiu
Multe doine mierla

Va 'ntona apoi un psalt
Imnul veseliei
Corul dintr'un fag înalt
Vor cânta 'n sopran și 'n alt
Florile câmpiei,

Turturelele 'n tenor —
Și-alte voci măiestre,
Toate după glasul lor
Vor urma după acest cor
Fel de fel de-orchestre

Voci de gaițe cari fac
Să coboare ploaia.

Concertul primăverii, Biblioteca Academiei, Fondul Coșbuc

Ziarul unui pierde-vară, coperta primei ediţii, 1902

Voci de gaițe cari fac
Să scoboare ploaia,
Și-ntr-o scoarță de copac
O să bată tica-tac
Tactul gheunoaia.

Iar naționale-apoi,
Cobze și-alte hanguri,
Glas de fluier și cimpoi,
Pitpalaci și cintezoi
Și-un taraf de granguri.

Se vor pune-apoi pe joc
Pînă chiar și surzii,
Cînd vor prinde dintr-un loc
Să ne cînte hori cu foc
Din tilincă sturzii.

Vom cînta și noi ce-om ști,
Cîntece din carte.
Și, de va putea veni
Vîntul, și el va doini,
Că e dus departe.

Cine-i contra, să-l vedem,
Ca să-l știe soții!
De-aveți chef, tovarăși, blem —
Ura-n cer! Cu toții-avem,
Mergem dar cu toții!

FLOAREA-SOAREI ȘI MACUL

Se-ntrebau, vorbind odată,
Două flori pe șes:
—„Vecinic stai îngîndurată,
Roșie și mîndră floare!
Ce-ai pe suflet de te doare,
Și suspini ades?"

— „Stau așa! Mi-e dus și gîndul
Și mi-e somn mereu.
Dar tu, capul tău plecîndu-l,
Pentru ce ești tot trudită?"
— „Cum n-aș fi, căci nedurmită
Sînt în veci și eu.

Cînd amurgu-n văi se-ngînă,
Vine din apus
Un flăcău; mă ia de mînă,
Dă din cap și semn îmi face,
Tac și eu că și el tace
Și zburăm în sus.

Peste mări, eu nu știu unde,
Peste munți cu flori.
Nu-l întreb, că nu-mi răspunde,
Și zburînd prin lume-moartă,
El mă lasă-n rai la poartă
Strajă pînă-n zori!"

Tristă zise ceealaltă:
— „Lungă cale ai!
Floare galbenă şi naltă
Şi cu-aşa de mîndru nume.
Ce vezi tu pe ceea-lume,
Strajă pînă stai?"

— „Ce să văd! Deschide cerul
Mîndrele lui porţi,
Şi-mpăratul vine, Lerul,
Iar cu el, în haină albă,
Vin purtînd cununi de nalbă
Suflete de morţi.

Şi e cald şi e lumină.
Şi-ori pe unde treci,
Valea de copii e plină,
Prinşi de mîni îşi joacă jocul,
Iar de cîntec plin e locul,
Plini de flori în veci.

Dar de ce suspini tu oare?"
Zise ea apoi
Către ceealaltă floare,
— „Şi de ce m-asculţi mirată?"
A răspuns, pornind deodată,
Cea cu roşii foi:

— „Ah, suspin că tot ca tine
Strajă stau şi eu!
Din apus un tînăr vine
Tot aşa, cînd amurgeşte;
Nu-i vorbesc, că nu-mi vorbeşte,
Şi zburăm mereu.

Şi mi-e ciudă cum se poate
Nopţile s-alerg.
Uite, ziua, ştiu de toate;
Seara însă plec uitucă:
Nu ştiu unde-o să mă ducă.
Ştiu numai că merg.

Stau la poartă-ntunecată
  Și-ntr-un loc cumplit:
Nu văd soare niciodată,
Numai neguri și furtună,
Și prin nori un colț de lună
  Mort și-ngălbenit.

Și vin suflete-amărîte;
  Ochii lor, izvor:
Udă haine mohorîte,
Udă pietrele pe cale,
Și pornesc ca rîu la vale
  Lacrimile lor.

Ah, și-n chinul lor cel mare
  Ei, pe piept, icnind,
Pumnii-i strîng așa de tare
Că-și pătrund prin carne pieptul
Și sub coaste ei de-a dréptul
  Inima și-o prind.“

— „Amîndou-avem o soartă“,
  Suspinînd vorbi
Floarea care-a pururi poartă
Ochii dornici după soare:
— „Dar voinicul tînăr oare
  Cine poate fi?

Din apus mereu săracul,
  Vine blînd și bun.“
— „Nu-l cunosc“, răspunse macul.
Dar pe cînd vorbeau cuvîntul,
Se opri-ntre sălcii vîntul
  Și-asculta ce-și spun.

A zîmbit și-apoi cu jale
  Șuierînd s-a dus
Trist pe lîngă rîu la vale.
O să vie dînsul iară
Pe la flori în fapt de seară,
  Singur, din apus!

ÎN ŞANŢURI

Burcel în şanţ muri strivind
O tigvă păgînească,
Şoimu-n rădan căzu răcnind:
Moldova să trăiască!
Curcanul cel voinic şi bun,
El, Peneş, spune-acestea,
Dar n-a spus tot. Eu vreau să spun
Deplin acum povestea.

Burcel era oltean, un pui,
Ajuns din întîmplare
Între flăcăii din Vaslui,
Viteaz minune-mare.
Iar cînd muri, strivind în şanţ
O tigvă păgînească,
Strigat-a bietul dorobanţ:
Muntenia să trăiască!

Burcel şi Şoim, trăsniţi în zbor
Căzură-n şanţ deodată;
Strigînd deodată ţara lor
Cea-n două despicată.
Alăturea de ei gemea
Căzut şi căpitanul
Izbit de moarte se trudea
Cu ochii-nchişi sărmanul.

El auzise pe cei doi
Ce spuseră-n cădere,
Şi jalnic se-nălţă-n noroi,
Privindu-i cu durere.
Şi zise-apoi: „O ţară e
Cum una ni-e mînia!
Muntenia, Moldova — ce?
Trăiască România!“

Atunci şi Şoimu şi Burcel
Cu faţa înseninată
Priviră lung şi-adînc la el,
Şi-au tresărit deodată.
Spre-acelaşi loc, spre nord privind,
Şi sus apoi, tăria,
Toţi trei strigar-atunci murind:
Trăiască România!

O POVESTE VESELĂ

Pe negre căi soseşte mortul
La Aheron. — „Voiesc să trec.
Aici dovada că sînt grec.
  Şi-aici am paşaportul.“

— „*Kala*[1]. În colţ un loc e gol —
Dar dă-mi obolul înainte.“
— „Obolul? Nici nu-mi dă prin minte!
  Să nu-mi vorbeşti de-obol.

Spurcatul duh al tău să-ntrebe
Ce geniu sînt, ce facl-am fost;
De-obol să-ntrebi poporul prost,
  Să-ntrebi nedemna plebe.

Netoţii vulgului profan
Lui Hades îi adună mintă,
Lui Cerber îi aduc plăcintă
  Şi-n gură ţie un ban.

Dar tot ce fac e şi nelogic
Şi lucru învechit şi rău —
Tu tot nu ştii că banul tău
  E simbol mitologic?

[1] Bine (gr.).

Şi nu-nţelegi, luntraş albit,
Cu ochi încinşi de flăcări roşii,
Ce idioţi ne-au fost strămoşii,
Şi noi ce neam orbit!

Eu sînt neoplatonic, frate,
Şi-n Carpax un sotir vedem,
Iar Carpax ne-a-nvăţat s-avem
Idei înaintate.

Sau crezi ce-a spus Homer? Un biet
Nebun! Homer e numai nume,
Homer nici n-a trăit pe lume
Şi nici n-a fost poet.

Nu vezi cum toarn-o epopee
Din versuri fără nici un fond;
C-un prinţ şiret şi vagabond
Îţi umple-o Odisee.

Şi-acest Homer neghiob făcu
Din Zevs un zeu. Povestea-i tristă,
Căci Zevs al vostru nu există,
Cum nu exişti nici tu,

Nici Stix, pe care treci tu morţii!
Cînd însuţi tu eşti numai mit,
Ce-obol îmi ceri? Eşti un smintit,
Tu paznicule-al porţii!"

Cu toţii au stat uimiţi privind,
Aşa de iute-a fost navala
Cuvintelor cari alandala
Porniră sforăind,

Dintr-alte lumi aduse, parcă,
Dintr-alte guri ce-aveau alt rost.
Sta însuşi Caron ca un prost
Uitînd de lac şi barcă.

Apoi o mînă-ncet și-a dus
La cap, la piept și la picioare,
S-a tras de păr, văzu că-l doare
Și-atunci sări în sus.

— „Ce-mi tot îndrugi aici, sărace,
De-Omer și Stix și Zevs din cer?
De-obol e vorba! Și ți-l cer:
Mi-l dai, sîntem pe pace.

De nu mi-l scoți, am să-ți arăt
Că nu sînt mit. O dată gata —
Obolul! că ridic lopata
Și-ți trag pînă te-mbăt!"

— „Să-mi tragi! Eu am obolul meu,
Am trioboli, și ca lumina
De-argint curat, și din Aegina —
Am drahme, dar nu vreu!"

— „Nu vrei? Atunci te duce dracul
Cu neoplatonism cu tot!
De-l ai în gură, am să-l scot,
Și-nfund cu tine lacul!"

Lăsînd mantaua jos, voinic
Făcu luntrașul săritura:
L-a prins de fălci căscîndu-i gura,
Privi-n gîtlej..., nimic!

I-a smuls din spate-apoi vetsmîntul,
L-a-ntors, l-a scuturat, dar vai!
— „Nici copcii tu la haină n-ai
Și bate prin ea vîntul!"

Și rîse-apoi: — „Acum ești gol!
Salut pe Carpax! Sănătate
Ideilor înaintate —
Dar vorba e de-obol!

Tu ai un pașaport, vezi bine!
E mit și el? De ce-l arăți?
Văzut-am noi și de-alte dăți
Pe-aici zevzeci ca tine!"

Rîdeau în cel mai vesel chip
În luntre toți, cătîndu-i banul...
Nu însă și Clearh Spartanul,
Ci,-ntors spre Melanip:

— „Așa fac ei viața-ntreagă,
Că este-apucătura lor.
Smintesc credința din popor,
Pe Zevs din cer îl neagă.

Hulesc pe-Omer ca pe-un pitic,
Dărîmă vechile tradiții,
Dar nu pot pune-n loc, smintiții!
Nimic în loc, nimic!

Ei spun c-ar crede-ntr-alte cronici:
Cînd nu le ai, în ce să crezi!
De-a pururi sar ca niște iezi
Acești neoplatonici.

Și-ascund ce-i lucru evident
Prin fraze mari și prin injurii
Și-acopăr, cu puterea gurii,
Că n-au nici un talent!"

BORDEI SĂRAC

Pe-ai tăi, pe rînd pe toţi i-ai adunat
Ca puii-n cuib, şi-i pace-acum în tine.
Şi-adormi şi tu, bordei nealinat.
E linişte-n văzduh, şi noaptea vine
Cu cer senin; pe cîmpu-nzăpădat
Zîmbi-va-ndată discul lunii pline.

Eşti slab şi vechi, dar te-ai luptat voinic
Să creşti un stol de suflete sărace.
A plîns mai pîn-acum bolnav cel mic
Şi cel mai drag al tău... şi parcă tace.
Asculţi de-auzi vrun glas; n-auzi nimic,
Pui capu-n piept, zîmbind, şi-adormi în pace.

E vremea să te-alini. Scurmat de vînt,
Bătut de ploi, slăbit de ani, bătrîne,
Trăieşti din mila lor pe-acest pămînt.
Vai cum se zbat s-agonisească pîne,
Sînt mulţi şi mici, şi-aşa de dragi îţi sînt —
Şi-acum ei tac şi iar vor plînge mîne.

Dar, poate crezi că va pluti mereu
De-a lungul nopţii pace-adormitoare?
Acum tu crezi, sărman bordei al meu,
Că-n alb veşmînt din cer o să scoboare
Un înger blînd! Dar nu ştii ce ştiu eu:
La noapte-un Duh cu hohote-o să zboare.

Porni-se-va, de-o rece boare-adus,
Un ger cumplit şi-urmat dintîi de şoapte
Aşa cum trec, pe-al soarelui apus,
Năluci ce plîng prin lanurile coapte,
Şi-apoi sosi-va şuierînd pe sus
Cel vecinic mînios din miazănoapte.

Prin somn tu vei simţi trecînd fiori
Prin trupul tău, şi deschizînd privirea
Vei sta cutremurat; acum tu mori!
Din mii de părţi s-a-nvîrtejit perirea:
Cîmpii cu crivăţ, şi văzduh cu nori,
Şi-un suflet răzvrătit întreagă firea!

Tu-n pază suflete de oameni ai!
Să nu te dai! De te-o strivi pe tine,
Sînt toţi ai tăi perduţi! Să nu te dai!
El vine mînios, el vine, vine —
Te va urni din locu-n care stai,
Va smulge stuhul tău cu braţe pline.

Şi-ai tăi, deştepţi, vor plînge iarăşi toţi,
Cînd el te va-ncleşta să te ridice.
Trosnind te vei lupta ca să te scoţi
Din mîna lui, dar ca un snop de spice,
Tu strîns vei fi de el; şi ce să poţi,
Tu slab şi vechi, în braţe-aşa voinice!

Veţi fi puţin de-a valma amîndoi
Şi nu vei mai avea-n curînd putere,
Gemînd tu vei cădea strivit apoi.
Vai, nu te va durea a ta durere,
Dar uite-ai tăi pe cîmp desculţi şi goi,
Şi tu murind, tu-ntreaga lor avere!

Cu hohote de diavol va-ndrepta
Şi-asupra ta va netezi nămeţii.
Cînd mîne-n zori eu voi veni, voi sta,
Vai, nu de aspru ger al dimineţii,
Voi sta-ngheţat de mila lor şi-a ta:
Nici tu nu vei mai fi, şi nici ei bieţii!

UMBRĂ

Dacă tu vei căuta
Să se nalțe pacinic fumul
Jertfei tale, nu uita
Că, de ai spre soare drumul,
Umbra este-n urma ta.

Rob tăcut, pe care-l cheamă
Domnul său c-un gest tăcut,
Ia aminte plin de teamă
Orice gest i-ar fi făcut
Și de toate ține seamă.

Umbra-i robul, cînd urmezi
Drumul tău spre soare țîntă:
Nu te supără, n-o vezi;
Chipul ți-e-n lumină sfîntă,
Și-n lumină naintezi.

Dar cînd vii de dimpotriva
Soarelui, ea-i sfetnic rău:
Stăruind nemilostiva,
Să-nnopteze chipul tău,
Ce supărăcioasă fi-va!

Umbră, soare,-al jertfei fum!
De prisos mi-e tîlcul, dacă
N-ai putut să-l prinzi. Și-acum
Poți s-alegi! Ești cel ce pleacă,
Eu sînt cel de mult pe drum.

PRIN MEHADIA

Şi era un vuiet jalnic prin porumburile coapte.
Carul-mare scoborîse jos de tot spre miazănoapte
Şi-i păreau pe deal înfipte roţile de dinapoi;
Lira ne-nsoţea la dreapta, iar Antares după noi.

Prin răcoarea mult-a nopţii îmi vedeam suflarea gurii.
Eu mergeam pe strîmta cale de sub marginea pădurii,
Obosit şi de mînie şi de drum îndelungat.
Uneori izbea copita calului descălecat
Pietrele,-ngrozind tăcerea cîtă mă-nsoţea pe cale.
Noaptea neagră tot mai negru văl punea pe neagra vale.
Vîntul zbuciuma frunzişul şi prin stînci la cotituri,
Fioros scotea-n durere muget cu-nzecite guri.

Şi urcam, urcam poteca. Parcă m-aş fi dus spre moarte,
Singur, închizîndu-mi ochii, ca-ntîmplarea să mă poarte,
Unde-o vrea. Mînia-n suflet parcă-mi tot sporea pe drum
Şi trecea, trecea şi noaptea, şi era spre zori acum.

Dar pe culme sus, deodată, Doamne, tu, Părinte-al vieţii!
Cînd ieşii pe culmea goală în răcoarea dimineţii,
Sufletu-mi simţii deodată liber şi de uimire plin:
Încetase-acum şi vîntul, cerul scăpăra senin.
Iar în zarea limpezită ca un scut de aur luna

Sta pe piscul unui munte, roşiu aurind cununa
Muntelui, şi pînă-n vale ca şi ziua luminînd.
Iată turle de biserici cum s-arată rînd pe rînd,
Sate risipite-n lungul văilor, grădini prin sate,
Toate-n alba zare-a lunei şi-n răpaos cufundate,
Iată, dealuri pe-unde viia îşi întinde viţa ei.
Rîul colo-n negre maluri ca un fulger cu schintei
Ce-alergînd în strîmbu-i umblet a-mpietrit păstrîndu-şi locul
Iar departe, de sub poala codrului, de unde focul
Potolit ardea prin noapte lîngă carul ocolit
De bărbaţi, doinea de-a lungul văilor, ca aiurit,
Tulnicul cel trist la cîntec şi cu întorsături duioase,
Şi cîntau cuvinte-acolo, din adînc de suflet scoase —
Prin atîta vraj-a nopţii cea cu chip dumnezeiesc.
Trăgănat plîngea-n răstimpuri cîntecul ardelenesc:

„Colo-n vale la fîntînă
Două fete spală lînă“.

DINTR-O POVESTE

Port străin și cărți străine,
Tot ce din străini ne vine:
A ne-ntrece cu ocara
Și-a batjocori mereu
Ori hulind pe Dumnezeu
Și nesocotind bărbații
Care ne ridică țara,
Ori umblînd ca apucații
Să ne batem vecinic pieptul:
De-am fi oricît de nemernici
Să ne credem toți puternici,
Toți cu cap și toți cu dreptul
De-a fi călcători de lege
Și-ntr-un sat fără de cîni:
Astea sînt deocamdată
Voi, iubiții mei români,
Marfa cea mai căutată.
O, dar nu te-nspăimînta:
Nu la noi, se înțelege,
Ci-ntr-o țară-ndepărtată
Sub pămînt pe undeva.

ÎN MUZEU

Iar ulciorul mi-a vorbit,
Vrînd, se vede, să mă mustre:
— „În colibile lacustre,
Stînd pe scaunul cioplit

De-un druid, eu fui podoaba
Tribului întreg; și-mi fu
Drag pe-atunci. O vezi și tu:
Eu și cu Dalvine roaba,

Fost-am de-un etrusc isteț
Peste lac în luntre-aduse.
El sub lavițe-avea puse
Multe altele de preț,

Cari pe-acele vremi senine
Artă și minuni erau!
Astăzi hîrburi poate stau,
Bietele, pe-un raft cu mine!

Și din toate și-a ales
Capul cetelor ilire
Un ulcior — să nu te mire
Că suspin așa de des —

Un ulcior, și-o roabă, biata!
Văd trecînd pe-aici femei,
Și-mi evoc mîndrețea ei,
Și-n etern slăvi-voi fata

Cea de-acum opt mii de ani!
Poate, albele ei oase,
Din nămolul apei scoase,
Poţi şi tu cu doi-trei bani

Să le vezi aici, străine,
Ori altunde-n vrun muzeu.
Am perit, şi ea şi eu,
Cînd din văile vecine

Au venit arcaşii goi,
Mulţi şi tari, zvîrlind tăciunii.
Au scăpat pe luntre unii
Dintre-ai noştri, cei vro doi,

Însă cei mai mulţi periră.
Şi de-atunci, pe fund de lac
Şi-astăzi părţi din mine zac.
Iar pe cîte le găsiră

Le-au adus aici, punînd
Ciob la ciob ca să mă-nchege.
Ah, dar ce pot înţelege
Cîţi îi văd pe-aici trecînd?

Văd şi ei o oală spartă
Dintr-un lut sărac şi prost:
Eu, ce-ntr-alte vremi am fost
Ultima putinţă-n artă.

Şi desenul meu! Uşor
C-un cărbune de pe vatră
Mult mai bine-l fac pe-o piatră
Azi copiii-n jocul lor!

Tu ai sufletul mai larg,
Scapă-mă! Ce chin ai stinge,
Dacă-n lături m-ai împinge
Ca să cad şi să mă sparg!“

Cît m-a-nduioșat ulciorul!
Și aș fi vrut să-i fiu pe plac,
Însă ce puteam să fac?
Să mă vază păzitorul,

Iar a doua zi, fatal,
Să m-arete prin ziare:
„Un nebun, pe cît se pare,
În muzeu, și-un criminal!“

Și-am întors fără speranță
Ochii și-ncepui s-admir
Cum steteau pe raft în șir
Acele de siguranță.

FURTUNA PRIMĂVERII

Precum aduce-n sirg cu sine
Spre țara de-unde-a fost gonit
Un rege-n furie-oștiri străine,
Așa vedeam un vînt grăbit
Cu norii după el cum vine.

Urlînd le cîrmuia cărarea
Purtîndu-i în năvală orbi,
Părea că varsă-ndepărtarea
Și mii de lupi și mii de corbi
De-a valma să-nspăimînte zarea.

Silit-au codri mari să mugă
Și-n turn, de unde-i supăra
Al clopotelor cînt de rugă,
Trăsniră, și-un potop era
Urgia ce-au făcut-o-n fugă.

Cu ei o noapte-nfricoșată
Ca iadul peste văi trecu:
Dar însăși parcă-nspăimîntată
De-atîta spaimă ce făcu,
De-abia veni, perind deodată.

S-a dus cum a venit. Departe
Spre-adîncul orizont s-a dus
Și spaime-acum pe-acolo-mparte.
Și iar s-a luminat pe sus
Și rîde soarele lui marte!

POMUL CRĂCIUNULUI

Tu n-ai văzut pădurea, copile drag al meu!
Pădurea iarna doarme, c-aşa vrea Dumnezeu,

Şi numai cîte-un viscol o bate uneori.
Ea plînge-atunci cu hohot, cuprinsă de fiori.

Şi tace-apoi şi-adoarme cînd viscolele pier.
În noaptea asta însă vin îngerii din cer

Şi zboară-ncet de-a lungul pădurilor de brad,
Şi cîntă-ncet; şi mere şi flori din sîn le cad.

Iar florile s-anină de ramuri pînă jos
Şi-i cîntec şi lumină şi-aşa e de frumos!

Iar brazii se deşteaptă, se miră asta ce-i,
Se bucură şi cîntă ca îngerii şi ei.

Tu n-ai văzut pădurea, copile drag al meu,
Dar uite ce-ţi trimise dintr-însa Dumnezeu.

Un înger rupse-o creangă din brazii cu făclii
Aşa cum a găsit-o cu flori şi jucării.

Departe într-un staul e-n faşe-acum Isus,
Şi îngerii, o, cîte şi cîte i-au adus!

Dar el e bun şi-mparte la toţi cîţi îl iubesc,
Tu vino, şi te-nchină, zi „Doamne-ţi mulţămesc".

GROPARUL

El cîntă, să-i treacă din vreme, săpînd,
Şi lucru mai spornic să-i pară,
Şi galbene oase le-aruncă pe rînd
Din groapă pe lutul de-afară,
De cîte ori însă aruncă vrun os,
Găseşte vro glumă şi-o vorbă pe dos
Să rîdă de bietele oase.

O hîrcă el scoate din negrul pămînt,
Dar nearuncîndu-o bine,
Ea cade de-afară de-a dura-n mormînt.
— „Ce-i, hîrco? E tartoru-n tinei
De-ţi place şederea cu viii la sfat,
Haid' vino vrodată-n plimbare prin sat!"
Iar hîrca răspunse: — „La noapte!"

Groparul se nalţă deodată-nlemnit
Şi-i piere răsufletu-n gură.
Se uită. Nu-i nimeni. Dar cine-a vorbit?
Căci limpezi cuvintele fură.
„La noapte!" Rostite puternic şi rar —
Şi-aşa fioroase şi reci i se par
Şi sapa şi lutul şi groapa.

El lasă lopata şi sapa-n mormînt
Şi lucrul negata şi-l lasă.
La nimeni pe cale nu spune-un cuvînt,
Nu spune nevestei acasă.

El pleacă-ntr-o parte, se-ntoarce-napoi;
Şi scapătă ziua, se-ntunec-apoi
Şi-i noapte, şi-n pat el aşteaptă.

Alunecă uşa deodată-n ţîţîni
Şi-n prag un schelet se iveşte.
Îi scapără ochii, şi mişcă din mîni
Şi capul îi scade şi-i creşte.
Iar oasele-i toate mişcîndu-se rar
Pe unde se-ncheie mai mucede par
Şi sună ca sloii de gheaţă.

— „E frig în morminte, dar tu ne-ai iubit
Şi-ai zis să te caut odată.
Ce bine-i cu viii şi iat-am venit,
Căci morţii au vorbă jurată!"
Groparul întinde, de groază cuprins,
O mînă spre oase, dar braţul întins
Se-ncurcă prin recile oase.

El ţipă, se scoală şi repede-acum
Luînd într-o mînă toporul,
Împinge scheletul din casă pe drum,
Şi trage pe uşă zăvorul.
Iar mortul de-afară: — „Nebune ce eşti!
Pe unul cel singur degeaba-l goneşti,
Că mii eu chema-voi cu mine!"

Trezită de ţipet, din pat a sărit
Şi-aprinse-un opaiţ nevasta.
— „Feritu-ne-a Sfîntul şi nu ne-a ferit!"
Ce vorbă ciudată fu asta?
Îşi vede bărbatul cu ochii-ncruntaţi
Stînd strajă la uşă şi-n pumnii-ncleştaţi
Gătit de lovire toporul.

Îl strigă pe nume. Se uită-napoi
Spre strigăt şi lasă să-i cadă
Toporul din mînă şi-n tremur apoi
În colţ el se strînge grămadă.

Ca unul ce-așteaptă cu groază, stă-n loc —
Atunci la fereastră deodată poc, poc,
S-aude-o bătaie de-afară.

Sînt mulți, sînt o sută, și alții-s pe drum,
Vin miile-acum să s-adune!
El joc își bătuse de dînșii, și-acum
Puternicii vin să-și răzbune!
Spre sunet se-ntoarce groparul, grăbit,
Îi vede, tresare, clipește-aiurit
Și mort el rămîne grămadă.

DRUMUL IUBIRII

Eu o știu din cartea sfîntă,
Și ți-o spun, să te ferești!

Baiazid, tălmăcitorul
Vrerilor dumnezeiești,
Ale cărui vorbe-arată
Drumul spre-adevăr, precum
Carul de pe cer conduce
Navele spre-al Nopții drum,
Predică-n moscheie-odată:
— „Dumnezeu, el ne iubi,
Să-l iubim și noi". Într-asta
Ben-Said grăbit veni:
— „Mare-nvățător al nostru
Cel de-Alah din cer trimis!
Mi-am pierdut de ieri măgarul,
Și-am avut ast'noapte-un vis
Să te-ntreb aici pe tine,
Că tu știi și poți să-mi spui."
Baiazid privi la dînsul
Și a zîmbit de vorba lui.
Dar continuă cuvîntul:
— „Spuneți care dintre voi
Nu-i convins că, peste veacuri,
Pînă-n zilele de-apoi,
Singura iubire este
Sfîntul drum adevărat?"
Toți tăcură. Ahmet singur,
Un bătrîn întunecat,

Ridicîndu-se răspunse:
— „La ce-a dat-o Dumnezeu?
N-am știut-o niciodată,
Spune-mi ce-i, s-o știu și eu!“
Baiazid încet se-ntoarse
Și-arătînd spre-acel bătrîn:
— „Ben-Said, tu cați măgarul,
Iată-l, ăsta-i, adă-i fîn.“

Mi-a rămas aminte vorba
Marelui învățător.
Ben-Saizii nu văd alta
Decît tot durerea lor,
Și cînd unii poartă lupta
Plini de-avînt, grăbiți răsar
Ben-Saizii să-i încurce
Cu pierdutul lor măgar.
Iar cînd vezi că mulți iubirii
Inima tăcuți și-o-nchid,
Tu de-Ahmet îți amintește
Și de ce-a spus Baiazid.

TRICOLORUL

Albastru, române, ți-e steagul,
Dar știi tu de ce? Să te-nvăț.
Albastru-nsemnează ciocoii,
Și tot ce-ți aduni tu cu boii
Din mila căldurii și-a ploii
Al lor e, și-acum și de-a pururi,
Și-al tău, cerșetorule,-un băț.
Dar rabdă, c-o fac din iubire:
Să tem că te duce-n perire
Belșugul prin trai cu răsfăț.

Și galben, române, ți-e steagul.
Iar galbenul spune de voi,
De cei de la pluguri, țăranii,
Voi galbeni de foame sărmanii,
De boale purtate cu anii —
La scară, și dracul vă ducă!
Stăpînii au scumpe nevoi:
Va banque și dineuri și păsuri
Și-amante cu cai și mătăsuri,
Și toată nădejdea-i la voi!

Și roșu, române, ți-e steagul.
Și-un geniu e tîlcul, s-o știi.

Al neamului geniu, vezi-bine:
E roșu de-o tristă rușine,
Că vremea-ndreptării nu vine,
Că tot mai cu multe mînii
Ne-ajunge voitul dezastru;
Abisu-ntre galben și-albastru --
Satano, de unde ne vii?

ISUS LA ÎMPĂRATUL

Pe-o stradă largă-n Nazaret
Copiii se jucau grămadă,
Şi-ajunseră din joc la sfadă.
O tînără femeie-ncet
  Venea spre ei pe stradă.

Văzu că tocmai fiul ei
Plîngea şi se zbătea, şi toată
Spre el zbiera-nglotita gloată.
Iar ea a-ntrat să vadă ce-i
  Şi fiul să şi-l scoată.

Porni cu el apoi pe drum
Şi, blîndă, i-a vorbit cuvinte:
— „Sînt răi, îi ştiu, şi fără minte.
Ori tu eşti vinovat acum,
  Ori toată gloata minte."

Abia vorbind de multul plîns
Răspunse rugător certatul:
— „M-au dus legat la împăratul,
Şi m-a durut că prea m-a strîns
  Cu lanţul lui, soldatul.

Dar nu e, mamă, vina mea,
Ei se jucau aici de-a hoţii.
Dup-un tîlhar fugeau cu toţii,
Să-l ducă la-mpărat, să-şi ia
  Pedeapsa-n rînd cu soţii.

Acesta, mamă, mai ştrengar
Fugi din joc, pe cîmp afară.
Şi toţi soldaţii-atunci strigară:
Pe cine-om duce-acum tîlhar,
  Să-l batem jos, la scară.

Le trebuia un hoţ mişel,
Şi-atunci văzui că unul vine,
S-opri şi arătă spre mine:
Să-l ducem p-ăsta mititel,
  Şi iese jocul bine.

Eu, mamă, nu eram în joc,
Priveam aşa, ca ş-altădată.
Şi cînd mi-**au** zis: Ei, haid' la plată!
Eu n-am vrut să mă mişc din loc
  Că n-am vrut să mă bată.

Şi-atunci cu ghionturi m-au împins
Să merg cu hoţii la-mpăratul,
Şi m-a legat la mîni soldatul
Iar eu plîngeam, de ce m-au prins?
  Să-şi prindă vinovatul!"

Aşa i-a zis. Şi-l asculta
Maria, cu dureri ascunse.
Dar ea tăcu, şi nu răspunse,
Ci-n suflet, în adînc, ofta
  De-o jale ce-o pătrunse.

Eu cred că presimţea de-atunci
Că jocul lor o să mai vie:
Hristos cînd fiul o să-i fie,
Va fi bătut şi pus la munci
  Şi dus la împărăţie.

Şi-aceşti copii, cînd vor fi mari,
La Hanna lor au să-l pîrască,
Iar El va sta să-l răstignească
De bunăvoie-ntre tîlhari,
  Ca scrisul să-mplinească!

COLINDĂTORII

Cad fulgii mari încet zburînd,
Şi-n casă arde focul,
Iar noi pe lîngă mama stînd
De mult uitarăm jocul.
De mult şi patul ne-aştepta,
Dar cine să se culce?
Rugată, mama repeta
Cu glasul rar şi dulce

Cum sta pe paie-n frig Hristos
În ieslea cea săracă,
Şi boul cum sufla milos
Căldură ca să-i facă,
Drăguţ un miel cum i-au adus
Păstorii de la stînă
Şi îngeri albi cîntau pe sus
Cu flori de măr în mînă.

Şi-auzi! Răsar cîntări acum,
Frînturi dintr-o colindă,
Şi vin mereu, s-opresc în drum,
S-aud acum în tindă —
Noi stăm cu ochii pironiţi
Şi fără de suflare;
Sînt îngerii din cer veniţi
Cu Ler, oi Domnul mare!

Ei cîntă nălţător şi rar
Cîntări de biruinţă,
Apoi se-ntorc şi plîng amar
De-a Iudei necredinţă,
De spini, de-ostaşi, şi c-a murit...
Dar s-a deschis mormîntul
Şi El acum e-n cer suit
Şi judecă pămîntul.

Şi pînă nu tăceau la prag,
Noi nu vorbeam nici unul —
Sărac ne-a fost, dar cald şi drag
În casă-ne Crăciunul.
Şi cînd tîrziu ne biruia
Pe vatra caldă somnul,
Prin vis vedeam tot flori de măr
Şi-n faşe mic pe Domnul.

CETATEA NEAMȚULUI

Sînt cu ceară picurate
Filele-n bucoavna mea.
Dar cetesc, cum pot, în ea.
Spune-acolo de-o cetate
Care „Neamțul" se numea
Și-au zidit-o, spune-n cronici,
Nemți, germani sau teutonici.

E ruină azi de veacuri.
Unde-o fi? Vezi asta-i greu!
Cine credeți că sînt eu
Ca să știu atîtea fleacuri!
Cui va ști, îi dau un leu.
Zici că afli-n cărți de școală?
Aș! Rămîi cu mîna goală.

Deci, în ceasul dimineții,
Cînd prînzesc acei ce au,
În cetate-aici erau,
Lîngă comandantul pieții,
Toți străjerii și-așteptau,
Povestind și-ntinși pe iarbă,
Chisălița să le fiarbă.

Dar, pe cînd Guzgan răstoarnă
Mămăliga din ceaun,
Din clopotniță Tăun
Sun-afurisit din goarnă.

Unu-i strigă: — „Ești nebun!“
Altul: — „Ce-ai tu dacă strigă?
I-o fi dor de mămăligă.“

Dar se-ntorc spre zid plăieșii;
Văd pe șes un nor de oști.
— „Măi Istrate, tu-i cunoști:
Turcii sînt?“ — „Ba, parcă leșii,
Vin încoace.“ — „Păi, sînt proști?
Bat și ei cel drum, ca mînzul,
Să ne strice nouă prînzul.“

Leși erau. Sobiesky-Vodă
Rătăci pe-aici prin văi,
Căci pe-atunci era la modă
Vara, cînd plecau la băi,
Regii meșteri în bătăi
Să-și ia drumul încotrova
Totdeauna prin Moldova.

Și plecau fără merinde
Căci așa era bonton
Să mănînce tot plocon,
Ce puteau ici-colo prinde.
Dar acest slăvit Ion
Își avu-n desagi slănina.
Și-i pierdu, să-i bată vina!

Deci, cu oști, vestitul rigă,
Cum umbla pe-aici flămînd
Și simți, prin văi trecînd,
Aburi calzi de mămăligă,
Știu și eu ce-i dete-n gînd,
Că-și opri deodată pasul,
Tot trăgînd în vînt cu nasul.

— „E vrun praznic în cetate.
Ștefan vodă... El mi-ar da!“
— „Cred că nu, măria ta,
Că-i un drac și jumătate,
Nu prea dă, că-i el așa.“

— „Mie, nu? Să-ncrunt sprînceana!
Eu ori el bătu Vieana?

Domn ca mine cît trăiește
Nu-i deprins să-nghită-n sec."
Iar un general zevzec,
Răspunzînd pe latinește
Zise: — „Dobre ciolovec"! —
Și-ntinzînd sub zid armata,
Iată-l ciolovecul gata.

Și bum-bum apoi cu tunul,
— „Fire-ar ei de rîs, poleci!
Mai pe vine să te pleci,
Cîrlănaș! Și dă ceaunul
Mai deoparte, tu, Berheci,
Că ni-l sparg cu-mpușcătura —
Măi Spancioc, mai ține-ți gura."

Dar plăieșii din cetate
Răspundeau vîrtos și ei:
Comandantul Onofrei,
Cel cu pletele-ncurcate,
Și cu straiu-ncins cu tei,
Dînd adînc zăvorul porții,
Se zbătea ca-n ceasul morții.

Și-au bătut o săptămînă
Leșii-n zid; dar zidul, prost,
Sta pe loc, pe cum a fost.
Însuși riga, într-o mînă
C-un pistol, din adăpost,
Da pe Ștefan la toți dracii
Și-mpușca la rînd — copacii.

Deci, văzînd că nici nu-l lasă
Să se ducă-n treaba lui,
Și nici pomeneală nu-i
De-a-l pofti la ei la masă,
Și flămînd — vai, ce mai spui —

O luă mai pe departe,
Pe genunchi scriind o carte.

„Hai şi descuieţi odată!
Şi tovarăşi să vă fim.
Mîndru cîntec ce mai ştim,
Marş francez, fără de plată.
Nu vi-e milă că perim?
Poate-o ploaie să ne-apuce...
Nu ştim drumul, că ne-am duce.

După ce-au cetit pitacul,
Onofrei ieşi pe zid:
— „Măi, poleci, eu vă deschid,
Dar să nu vă puie dracul
Să minţiţi, că — vă ucid!
Iar de marşuri mi-e cam scîrbă,
Trageţi-mi mai bine-o sîrbă!“

Iată poarta se descuie.
Leşii,-n vale, pe sub plopi,
Se crucesc, se cred miopi —
Ce văd ei? Din cetăţuie
Doi cu doi, vro zece schiopi.
Onofrei ridică tonul:
— „Un, doi, un! Şi staţi, plutonul!“

Cu sprîncenile-ncruntate
Strigă rex: — „Sto pojo boi?
Cine dracul sînteţi voi?“
— „Noi? Plăieşii din cetate.
Zece-am fost, periră doi.“
Rex făcu o mutră lungă,
De credeai că vrea să-mpungă.

— „Pentru voi a fost gîlceava?
Dar boierii?“ — „Ce gîndeşti!
Noi să ştim? Prin Tirchileşti.“
— „Domnul unde-i?“ — „E-n Suceava.“
— „Dar poporul?“ — „La Plăeşti.“

— „Drace, asta-i de poveste!
N-ați ascuns prin turn neveste?“

— „Noi? Da' ce, ni-e mintea slabă?
Noi sîntem creștini curați:
Aștia nu sînt însurați,
Eu de zece ani n-am babă.
Voi după femei umblați?
Zbîrlea are-n Huși, săracul,
Dar urîtă, goală-dracul!“

— „Dar comori ascunse-n oală
Și-ngropate!“ — „Oale, spui?
Le-am lăsat să facă pui.
Una-i știrbă, și-alta goală;
Nici o pricopseală nu-i!
De le vrei plocon ori pradă —
Ia, fugi, Zbîrleo, și le adă!“

Rex atunci: — „Vă tai grămadă!“
Dar a stat cu mîna-n sus
Căci aminte și-a adus
Că-i e teaca fără spadă:
În Liow zălog și-a pus
Spada cea cu steme duble
Pentr-un pol și două ruble!

Dînd din mîini ca cel ce-alungă
Gînduri rele: — „Eu sînt bun.
Apropo, ce-am vrut să spun?
Onofrei, te văd cu pungă,
Dă-mi o mînă de tutun.
N-am fumat de-o săptămînă,
Pune-l ici, te rog, în mînă.“

Și-aprinzînd chibritu-n pripă,
Mulțumit privea la fum.
— „Onofrei, să-mi spui acum“,
Și-apăsa cu unghia-n pipă,
„Cum mi-ai stat tu mie-n drum?

Nu ştiai tu de-a mea faimă
Ca să stai năuc de spaimă?

Dar glumesc aşa! mă iartă,
Eşti erou, s-a hotărît,
Deşi porţi pe după gît
Traistă... hai, şi nu-i deşeartă?
O văzui numaidecît —
Ai într-însa plumbi, de toate.
Brînză, caş şi pîne poate?"

— „Brînză nu, dar am pogace
Ş-usturoi, măria ta."
— „Usturoi! Şi-l poţi mînca?
Dar la urmă, cui i place...
Mon Dieu! Nu te supăra:
Tot făcurăm noi doi pacea:
Ia să văd cum e pogacea?"

Şi-apucînd cu mîni grăbite,
Rupt de foame ca un lup,
Rupe rex, cu toţii rup, —
— „Onofrei al meu, iubite,
Vin la neica să te pup!"
Şi-l pupa viteazul rigă
Şi-ndopa la mămăligă.

Ce-a mai fost puţin ne pasă.
Au plecat polonii-n sus,
Iar plăieşii-n jos s-au dus
La Neculcea drept acasă,
Iar acesta-n cărţi i-a pus.
Şi din Dorna pînă-n Tulcea,
Toţi cetesc ce-a scris Neculcea.

PSALM

Închinaţi-vă, popoare!
Dumnezeu e bun —
El a pus în soare focul
Verii-a tot încălzitoare.
Inima-i e sfîntul soare,
Şi-alte lumi el pune-n locul
Lumilor ce-apun.

Închinaţi-vă, popoare!
Dumnezeu e drept —
Binecuvînta-va anii
Celui ce-n dreptate moare.
Însă jalnic plîngătoare
Vor avea-o-n veci tiranii
Inima din piept!

Închinaţi-vă, popoare!
Dumnezeu e sfînt —
Cel ascuns e-n veci de faţă,
Cel etern într-una moare!
Vă-nchinaţi, că-nvingătoare
El renaşte-a sa viaţă
Dintr-al său mormînt!

VOCI DIN PUBLIC

UNUL DIN HIGH-LIFE

Iar omul în lume se naşte
Cuminte-ori netot,
Şi scopul său ultim: să caşte.
Trudit că vieţii nu poate
Să-i afle menirea şi rostul,
Cumintele cască; iar prostul
Stă gură căscată la toate —
Şi-atîta e tot.

VORBEŞTE MĂGARUL

Intrat-ar fi-n sfînta cetate
Ştiutul Isus,
De nu l-aş fi dus eu pe spate?
Clădirăţi degeaba sofismul!
Puteam să-l azvîrl de pe mine,
Şi-adio, Isuse, cu tine!
Dar vrui ca să nasc creştinismul.
Voi ce-aveţi de spus?

EXPLOATAȚII

Plec capul puternic, iar jugul
  Îmi geme pe gît.
Dar fără de mine nici plugul,
Nici carul! Din negur-adîncă
Prin mine se nalță popoare.
Eu ar, gîfăind pe răzoare,
Ovăzul. Dar caii-l mănîncă,
  Nu boii. Și-atît.

UNUL DE LA MĂRCUȚA

Aici sînt nebunii? Și-afară
  Cuminții? Frumos.
S-aude gîlceavă și-ocară,
Discută bărbații politici
Și toți decadenții fac gură,
Pe stradă dau ghionturi și-njură
Sergenții și vajnicii critici —
  Ce lume pe dos!

POVESTEŞTE SCUTUL
(Fragment)

În trupul meu de bronz scobise dalta
Pe-un gal voinic, pe spate cum se frînge,
C-o lance-n dreapta lui şi-n piept cu alta.

În fulgerul durerii mari el strînge
Pe tîmple mîna ce ţinuse scutul
Căzut acum pe cîmpul plin de sînge.

Veni de peste munţi necunoscutul
Iber la noi, şi-n iscusita-i minte
Şi-n sprintenele-i mîni îmi e-nceputul.

De-aş fi putut să ştiu mai de nainte
Ce rane-adînci va face-n mine fierul,
Mai bine-aş fi rămas lichid fierbinte!

Cumplit un vrăjitor a fost iberul —
Eu, vechi de mii de ani, arunc blesteme
Şi-acum pe el şi nu-l mai ierte cerul!

În bronzul meu vrăjì grozava vreme
Ce-avea să vie-apoi, şi-a pus otravă
În vorbele ce-ornau un şir de steme.

Tu nu-nţelegi. A fost supt o dumbravă
Şi-amurg pe văi, cînd se loviră fraţii,
Tăcuţi şi iuţi şi-n furie grozavă.

Doi nori ce vin şi-aduc, întunecaţii,
Potop şi noapte, spre-a-nspaima pămîntul,
Aşa curgeau pe urma lor bărbaţii.

Sălbatic îşi cîntau cu vuiet cîntul
Din buciume şi guri, şi-a lungul văii
Urla, pornit de-amurgul rece, vîntul.

Vai! nu s-ar bucura de-a pururi răii
De binele ce-l vor! cînd vrutul bine
Ar fi să-l ia prin spaimele bătăii!

Din nord veni Lodun cu oşti străine —
Lodun al meu, aceasta mi-e răsplata:
Să-nfigi acum şi fier străin în mine?

Din nord veni, cu cei de-a pururi gata
De-a-ncepe-un rău, cu gali de peste ape,
Şi-n miazăzi iberi el ridicat-a

Să n-aibă Dardul nici un loc să scape.
Doi fraţi erau! Şi mulţi ce-ncape-o lume,
Dar vai, pe doi de-o mamă nu-i încape!

Curgeau de sînge-acum şiroaie-n spume.
Cu pumnii se izbeau, muşcau cu dinţii,
De gîturi se-ncleştau, să se sugrume,

Şi-ai tăi cîntară cîntul biruinţii,
O, Dardul tu, c-al tău era să fie
Ce ţie ţi-au lăsat murind părinţii.

Vai tu, Lodune, tu, cel vecinic mie
Dorit şi drag, tu cel frumos, cu braţul
Voinic şi demn de marea ta mînie,

De ce n-ai vrut să-ţi judeci tu nesaţul
De-omor, Lodun, şi n-ai putut, nebune,
Să nu-ţi întinzi tu singur ţie laţul!

Noi doi ne-am fost aşa de dragi, Lodune,
Şi-aşa de bine-ţi stam pe mîna stîngă,
O spui şi-acum şi-a pururi o voi spune,

Căci nu ştia nici unul să mă strîngă
Aşa de cald la piept şi să mă poarte
Mai sprinten şi dibaci gătit să frîngă

Cu trupul meu şi lănci şi-altfel de moarte.
Ne fu-mpreun-aşa de dulce traiul,
Şi-aşa de-amar ne-ajunse-amara soarte!

Căci nu eram al tău. Iar Dardul, craiul,
El nu te-a dat, căci vorb-avea jurată,
Dar minte n-aveai tu să-i judeci graiul.

Bătrînul rege-Olen, al vostru tată,
A pus pe-acel iber să sape-n mine:
Că nu va trece scutul niciodată

Din casa lui de regi în mîni străine.
Pe Dardul l-a jurat să aibă lege
Acest cuvînt. Şi toate-ar fi fost bine,

Dar n-ai putut, Lodune, tu-nţelege!
„Îl vreau", ai zis. „De nu-mi faci bucuria,
Atunci să ştii, tu frate-al meu şi rege,

Că am să viu cu oşti să-ţi iau domnia,
Şi-atunci va fi al meu de sineşi scutul!"
Dar scump, Lodun, plătit-ai nebunia!

Departe e de mine-acum trecutul
Acelei vremi dar uneori se zbate
Un sunet surd şi jalnic prin tăcutul

Şi mortu-mi bronz, şi-urechile plecate
Spre mine se uimesc ca de-o minune:
Sînt vechi şi-amare gemete-necate,

De cîte ori, cutremurat, Lodune,
Gîndesc la voi, cum vă lovirăţi, bieţii,
Eu n-aş mai vrea să spun, dar galul spune.

Tăcuţi şi iuţi, tu-n focul tinereţii
Şi prea zglobiu, iar Dardul înţeleptul
Voinic ce sta la mijlocul vieţii.

Nici tu, nici el nu vă ferirăţi pieptul;
N-aţi vrut să ştiţi de gloate, de nici una,
Ci orbi venind v-aţi şi lovit de-a dreptul.

Vai mie-atunci şi-acum şi totdeauna!
Vai, fugi, Lodun, că iadul se deschide.
Vai, fugi acum, că fulgeră furtuna!

Pe Dardul tu, o, n-o să-l poţi ucide,
Că-l apăr eu! Şi-mi ştii, Lodune, jocul!
Vai, tot nu-l ştii! Şi-avui gîndiri perfide,

Să-i cad din mînă, să-ţi descoper locul,
Să-l las, trădîndu-l însumi, ca să cadă,
Dar n-aveai tu puteri de-un fel cu focul

Din largu-i piept, şi-ar fi putut să vadă
Şi unul mult mai slab că-n scut îţi este
Puterea ta, şi nu-n voinica spadă.

Năluci păreaţi, grozave, din poveste;
Şi multă vreme zăngănit-a fierul
Lovit de fier, şi-n urmă făr'de veste

Văzui pe-un gal — vai, nu-l mai ierte cerul
Pe cel ce-a scris şi chipuri şi cuvinte
În bronzul meu, că demon fu iberul! —

Venind cu gali! Purtai şi tu vestminte
Ca ei, Lodun, şi te văzui deodată,
Precum te-a-nchipuit mai de nainte

Iberu-n bronz, cu mîna rădicată
La cap, pe spate-adînc cum ți se frînge
Voinicul trup de-o suliț-aruncată,

Iar scutul jos, pe cîmpul plin de sînge!
Un vaiet străbătu prin noaptea sură,
Dar nu al tău! Şi-atunci simții că strînge

Mai tare Dardul pumnii pe-armătură
Şi-apoi, plecat deasupră-ți, sărutat-a
Şi-obrajii tăi cei reci și moarta gură,

Şi iarăşi a gemut: „Să-mpaci pe tata!"
Dar rîse-atunci un glas cu-aşa putere,
Că însuşi mortul parcă rădicat-a

Spre deal o clipă lîngeda-i vedere,
Şi rece-ntr-al meu bronz trecu fiorul,
Căci glasu-l cunoscui, sau fu părere?

S-a-ntors Dardul mirat. Şi vrăjitorul
Sta drept și nalt, și l-am văzut o clipă
Pe cîne-acolo-n deal, pe-aducătorul

Iberilor din sud. Cum jalnic țipă
Cînd vede-al său copil în flacări mama,
Aşa țipînd sări Dardul în pripă

Şi groaznic i-a vuit pe trup arama.
Bătea și vînt și-ardeau ștejarii tare,
Căci neagră noaptea cînd și-a-ntins marama,

Păduri ei și-au aprins, să aibă zare.
Şi-ntregul cîmp o spaimă și-o minune,
Dintr-alte lumi fantastic-arătare

De umbre și lumini jucînd nebune,
Şi-n jocul lor mulțimi de-a valma toate
Ce iuți se risipeau ca să s-adune.

Trecea-mpărţind amestecul de gloate
Dardul, trecea ca volbura ce norii
De-a valma-i zvîrle şi mugiri le scoate,

Trecea-ngrozind cu strigăt luptătorii,
Cu lancea lui, cea cît un brad de lungă,
Gonea pe cîmp, pe văile strîmtorii

Pe cîne-acum, pe cîne să-l ajungă!
Cu salturi se piteau iberii-n cale,
Şi galii se fereau să nu-i străpungă.

Iar cînd ajunse-apoi departe-n vale,
Iberul se opri, şi-ntors el stete:
„Aici, Dardul, e piatra morţii tale,

Şi-a pus-o cel ce moartea azi ţi-o dete!"
Şi-o piatr-acolo sta, cum pun ligurii,
Mormîntul celor buni ca să-l arete.

Grozave-au fost batjocurile gurii
Acestui om! Şi cum făcu de puse
Acolo piatra-n marginea pădurii?

Dar vorba asta cea din urmă-i fuse!

ZIARUL UNUI PIERDE-VARĂ

FAPTUL ZILEI

Ca lacrima-i limpede cerul
Şi-aproape de ziuă. Frumos
Stă-n mijlocul bolţii Oierul,
Luceafăru-i gata s-apuie,
Iar Carul spre creştet se suie
    Cu oiştea-n jos.

Şi doarme şi apa şi vîntul.
Iar spaima şi oştile ei
Ţin mort, subt călcîie, pămîntul.
Şi-atîta e roua ce-o plînge
Cîmpia, că-n palme-o poţi strînge
    Ca-n cupă s-o bei.

Pe-ncetul tăria-nflorită
Cu galben ca strugurii copţi
S-albeşte din clipă-n clipită.
Pe culmi întunerecul piere,
Dar valea e-n neagra putere,
    A umedei nopţi.

Pe sus, pe pustiile zgheaburi,
Prin rîpele munţilor suri,
Zac zmeii cu trupul de aburi,
Şi ceaţa prin noapte-nchegată
Stă-n hainele morţii-mbrăcată
    Pe-albastre păduri.

Dar vîntul cel fără de pace
Începe să cînte-n brădet —
Şi tot mai lumină se face;
S-albeşte strîmtoarea cărării,
Pe rînd depărtările zării
S-apropie-ncet.

Văd clăile-n cîmp, pe coline
Cunosc singuratecii ulmi,
Şi-acum, la lumina ce vine,
Încep să se mişte greoaie,
Făpturi purtătoare de ploaie,
Se urcă pe culmi.

Din stînga, din dreapta, din faţă,
Din rîpi şi pe-o sută de căi,
Ies dungi plutitoare de ceaţă
Şi-n cale s-adună cărunte
Tîrîndu-se-alene spre munte
De-a lungul prin văi.

E-n flacără bolta senină,
Şi fără-ntrerupere-acum
Se varsă tăcuta lumină,
Se varsă grăbită, se-ntinde
Pe dealuri, pe coaste, s-aprinde
Pe şesuri, pe drum.

Şi parcă străbate-o săgeată
De-a lungul cîmpiilor reci —
O dungă de soare s-arată,
Şi-i creşte pe şesuri lucirea,
Şi iată-l în toată mărirea
Puterii pe veci!

Murmurul din dealuri pătrunde
Prin văi, şi din vale-n păduri;
Ca-n farmec, eu nu ştiu de unde
E plin de mişcare pămîntul,
Şi cîntă şi codrul şi vîntul
Şi-o mie de guri.

Ici oameni cu coasa pe umăr,
Şi fete cu secerea-n brîu,
Iar gloata cea fără de număr
A celor de-o sută de neamuri
Se joacă-n arinii cu ramuri
Întinse pe rîu.

Şi care, şi turme-n pripoare
Pe umede coaste răsar —
Sînt toate-ale tale, tu Soare!
Făptură tu dînd dimineţii,
Eşti singur fiinţa vieţii
Şi-al lumii altar...

ANDROMAHE

Iată-i chiotind în cînturi,
Cupe-ncununînd cu vin;
Flota cu sprijin de vînturi
Vîjăie sub cer senin —
O, nu fierbi adînc al mării
Şi furtuni tu nu stîrneşti
Ca s-azvîrli îndepărtării
Rămăşiţele greceşti;
Zevs, nu zgudui tu rotundul
Cerului cu foc etern,
Ca să-i vînturi în afundul
Nopţii veşnice-n Infern!

De-am putut scăpa de săbii,
Flacări ne-au încins pe loc;
Robi ajuns-am pe corăbii,
De-am putut scăpa de foc!
Vai, şi de-au scăpat o seamă
De robie, unde sînt?
Chinul ăsta cum se cheamă,
Cînd de viu eşti în mormînt?
Rătăcind printre ruine,
Troia moart-o vor vedea,
Şi le-ar fi cu mult mai bine
Dac-ar fi perit sub ea!

Dar şi-atît e mîngăiere,
Cu iubiţii tăi să fii
La un loc şi-ntr-o durere;
Şi e dulce gînd să ştii
Că cenuşa ta udată
De vrun binefăcător
Va zăcea amestecată
Vecinic cu cenuşa lor!
Însă noi, pe mări, robite
Urgisiţilor ahei,
Noi ne ducem risipite
Prin pămînturi fără zei!

Tu mi-ai prevăzut mormîntul,
Tu Casandra, şi-ai tăcut?
Nimeni nu-ţi credea cuvîntul,
Însă eu l-aş fi crezut!
Astăzi n-aş pluti spre Phtia,
Îndurînd potop de-ocări;
Noi n-am suferi robia
Celei mai mişele ţări!
Eu prin Skyros, tu-n Micene
Roab-a regelui să gemi —
Ţara unde cresc Helene
Şi se nasc Neoptolemi!

Plînge tînguita gloată,
Plîng şi eu privind la ea:
Ah, din lumea asta toată
Eu am partea cea mai rea!
Îl urăsc, şi el, turbatul,
Nemilos cu mine nu-i;
Cel ce mi-a ucis bărbatul
Azi mă are-n voia lui!
Întunerec mă-mpresoară,
Mîinile pe cînd îmi frîng,
Şi vedenii-n jur îmi zboară
Şi-mprejuru-mi toate plîng!

Plîng lopeţile şi plînge
Marea cu murmur amar —
Iată-l, gol şi plin de sînge,
Hector, şi-i tîrît de car.
Risipită-n vînt viaţa
Strop de strop din el s-a stors,
Şi, murind, strivit, cu faţa
Bietul e spre Troia-ntors.
De fiori încremeneşte
Largul apelor adînci,
Şi de vaiet lung vuieşte
Golul mucedelor stînci!

Şi mă-ntorc... şi mi s-arată
Sîngele-mproşcat pe zid,
Şi, gemînd cutremurată,
Lumea ochilor mi-o-nchid.
Nici o milă n-au mişeii!
De-un copil nepriceput
Tremurau pierduţi aheii
Şi-Agamemnon s-a temut.
O, şi sînt viteji! şi tată
Au pe Phoebus! Cum te mint,
Şi tu nu-i stîrpeşti odată,
Mîndre zeu cu arc de-argint!

Iar prin noapte, cînd, pe puntea
Tigrului, eu de dureri
Îmi îngrop în palme fruntea,
Vine-ncet printre străjeri
Hector aducînd de mînă
Pe copil, frumos şi blînd;
Glasul apelor se-ngînă,
Pînzele vuiesc gemînd:
Şi pe cînd la piept ne strîngem,
Plînge tată şi copil,
Şi tustrei prin noapte plîngem —
Evoe-n Infern, Ahil!

O, diolopi, și v-amăgește
Gîndul că, rîzînd de sorți,
Azi prin mine se-njosește
Cel mai vrednic dintre morți!
Că din cercul nemuririi
Smuls ieși-va, voi păgîni,
Cel ce v-azvîrli peririi
Pe la Xantus, ca pe cîni?
Iar tu crezi că-i trecătoare
Jalea mea pe care-o gem?
Că mă vei călca-n picioare,
Barbare Neoptolem?

Blestemată fie țara
Care v-a născut pe toți!
Ura lumilor și-ocara
Moșteniți-o la nepoți!
Iar pe tine-n rînd cu orbii
Foamea poarte-te pe uși,
De pe cîmpi adune-ți corbii
Oasele-n scîrbos culcuș;
Și murind, de-i vrea cu mîna
Să-ți aduni pe-obraz nisip,
Să se zvîrcole țărîna
Îngrozită de-al tău chip!

Și-n tesalicele maluri
Rîuri milostive sînt
Ca-n rostogolite valuri
Să dea omului mormînt!
Și greceasca spadă scurmă
Pieptul, ca și orice fier,
Curge de pe-a dînsei urmă
Sîngele din cei ce pier.
Și-ori și-n care țări silită
Să trăiesc, se va afla
Vrun pămînt care să-nghită,
Hectore, pe-aleasa ta!

MURIND

Pe creştet de dealuri e soare,
Dar umbre-ale nopţii prin văi,
Şi-n umeda nopţii răcoare
Soldatul, departe de-ai săi,
Se zbate şi geme şi moare.

Îi sîngeră pieptul de-arsură,
Iar apa se zbuciumă rar
Devale, şi-alene murmură —
Ah, umed un deget măcar
Să-l puie pe vînăta gură!

Dar trupu-i e frînt de prin cruce.
Voind să se nalţe puţin,
De-aseară-ntr-un zbucium o duce,
De-aseară se-ncearcă s-apuce
Cu mînile-o creangă de spin.

El vede părîul! Măsoară
Cu ochii, trei palme de drum.
Aşa de cîneşte să moară!
Se-ntunecă văile-acum
Iar noaptea grăbită scoboară.

El parcă stă-n noapte la pîndă,
Puţin rădicat pînă-n brîu;
Şi-i galben de-atîta osîndă,
Cu ochii ţintiţi spre părîu,
Scrîşnind ca o fiară flămîndă.

S-astîmpără-n urmă și ține
Pe inimă pumnu-ncleștat.
Apoi, cu răsufluri puține,
Simțindu-și tot trupu-nghețat,
Își trage mantaua pe sine.

O-ntinde cu dinții și geme,
Iar gura-i șoptește duios.
Eu nu știu, sînt rugi ori blesteme,
Dar știu c-a pierit fără vreme
Flăcăul voinic și frumos.

Că iată-l scăldat în sudoare,
Și-acum e tăcere prin văi.
El nici nu mai simte ce-l doare
Și nici nu mai strigă pe-ai săi,
Nu plînge, nu geme. El moare. —

Se-ncinge cu aur cununa
Pădurii de brad de pe culmi,
Doinește și vîntul într-una
Cîntînd somnoroșilor ulmi,
Străbate prin vale-acu luna.

Ea vede pe mortul din vale.
Și trece tăcută, pe sus.
Ce roșie-a fost, și pe cale
Ce albă se face spre-apus.
De jale, pesemne, de jale!

GHIAURA

Dincolo de Dnistru pe mal,
Vin repezi cazacii ca vîntul;
E galben de groază pămîntul
Şi geme de zăngăte-n zare,
De vuiet de care,
De chiu şi de tropot de cal.

Hatmanul în cortul rotund
Aşteaptă pe-oştenii cu pradă.
Iar aurul curge grămadă,
Şi galben şi roşu ca luna,
Iar cortul într-una
Se face mai strîmt şi mai scund.

Cu zîmbet hatmanul voios
Pe umeri oştenii şi-i bate
Cînd vin cu-averi mai bogate.
El iese, şi intră, şi iară
Se uită pe-afară
Şi-n sus pe cîmpie şi-n jos.

Sînt turme de-a lungul pe şes,
Şi dese ca picurii ploii:
Dincoace sînt caii şi boii,
Dincolo sînt oameni în funii,
Şi-n ţeapă sînt unii —
Vin turme mai multe, mai des.

Dar tot ce vede-i nimic!
Tot robi, şi tot aur şi vite.
Şi-aruncă priviri înteţite
De-a lungul pe şesuri, şi n-are
Nici loc de-alinare,
N-ascultă cazacii ce-i zic.

Dar iată-l! Fugarul buiac,
Părîndu-ţi de praf şi de spume
Că vine din margini de lume,
S-opreşte deodată cu zborul,
Şi-şi scoate piciorul
Din scară bărbosul cazac.

— „Priviţi-o tovarăşi, voi toţi —
Frumoase sînt multe Bogdane,
Dar una ca asta, hatmane,
De-aduce vrun altul ca mine,
Ascultă-mă bine:
Am ochi şi ţi-i las să mi-i scoţi".

Şi roată cazacii se strîng,
Şi-n mijloc hatmanul, şi-n roată
De marmură-i tabăra toată —
Cel mult de s-aude-n tăcere
Gemuta durere
Din ochii femeii, că-i plîng.

Dar ce-i e acestei femei?
Deodată ca-n chip de poruncă
Ea braţele-n lături le-aruncă
Şi capul pe spate, şi iată
Dă hohot deodată,
Şi groaznic ce-i hohotul ei!

Cu zgomot cazacii tresar,
Privind dintr-o parte femeia.
Ea rîde, ea rîde-ntr-aceea,
Se-nvîrte sălbatec ca dracii —
De-uimire cazacii
Răsuflă cu frică şi rar.

— „Hatmane...“ prin hohot a frînt
Cuvîntul sălbateca fată
Din țara Moldovei furată;
Și, zis ca de-o gură nebună,
Cuvîntu-i răsună
Ca de bulgări căzuți în mormînt.

— „Hatmane, privește-m-acum!
Priviți-mă cete cazace!
Un semn al peirii voi face
Cu mîna vrăjită spre-oștire,
Și praf și topire
Voi face din oaste, și fum“!

Cazacii s-azvîrl îndărăt,
Și-nghează-n plinirea mișcării.
— „Sărman logodit al pierzării,
Hatmane, haid', ține-te bine!
Ți-e frică de mine?
Dar iată, că vreau să-ți arăt.

Nici glonțul izbit din pistol
Nu poate prin pieptu-mi pătrunde.
Lovește... hai vino... răspunde“.
Și-n fața-i sălbateca fată
Grăbit îi arată
Albimile pieptului gol.

Hatmanul își iese din minți:
Mînia-i sugrumă cuvîntul.
Se-nvîrte sub dînsul pămîntul,
Și tremur cu spaimă-l răzbate
De-a lungul prin spate, —
Și-n urmă-și ia inima-n dinți.

Și galben, cu părul zbîrlit,
El scoate pistolul și-ntinde,
El trage, și flacăra prinde:
În sînge ce-mproașcă spre soare,
Ea cade și moare,
Gemîndu-i: — „Atît am voit!“

Hatmanul o clipă stă drept,
Nimic nu-nțelege din toate —
Un gemăt de fiar-apoi scoate,
Şi bîlbîie vînăta gură
Cu spumeg: — „Ghiaură!“
Izbindu-i călcîiul în piept.

CHINDIA

Stau acum pe-o buturugă
Şi mă uit prin văi,
Nu-i mai mult decît de-o fugă
Pînă-n deal; şi parcă-i oaste
Cum se văd în şir pe coaste
Sutele de clăi.

Împrejurul meu învie
Toate cîte sînt,
Ce de joc şi veselie,
Cînd e soarele la toacă!
Iată-le, sărind se joacă
Undele de vînt.

Una printre clăi s-ascunde;
Umblă pe furiş,
După ea mai multe unde,
Fuge care mai de care,
Dar, cotind, gonita sare
Repede-n tufiş.

Toate-n cîmp acum s-adună
Crîngul răscolind,
Iar frunzişul sună, sună!
Dar pe cînd aleargă ceata,
Iat-o, din tufiş, şireata,
Iese hohotind.

Ies, cu capul dat pe spate,
Soațele-i spre văi;
Răzvrătesc, întunecate,
Brazdele de fîn, se-ncurcă
Printre spini și iarăși urcă
Coasta, printre clăi.

Și mereu așa colindă
Dealurile-ntregi.
Și-n sfîrșit, cînd e s-o prindă
Toate cad pe ea deodată,
Din grămada-ncăierată
Nu le mai alegi.

Multe guri acum se-ngaimă,
Vălmășag nespus;
Paiele din cîmp, de spaimă,
În vîrtej acolo prinse
Se rotesc și joacă-mpinse,
Se ridică-n sus.

Liniștite-n urmă toate
Tac și stau pe loc.
Nu știu, de-obosite, poate.
Ori aleg prin Ugă-Bugă
După cine să mai fugă
Într-al doilea joc.

Că-n curînd încep să salte
Pe sub tei; și cern
Flori de tei din crăngi înalte.
Loc făcîndu-le să treacă,
Ierbi și flori pe cîmp s-apleacă,
Spicele s-aștern.

Iar din tei, privind la ele,
Ispitiți de joc,
Niște pui de rîndunele
Și-au uitat mîncarea-n gură:
Jocul ăsta nu-l știură!
Cerule, fă loc!

Unu-ncepe-acum să-şi bată
Aripele-n vînt,
Iată-i toţi acum deodată
Ciripind în zări senine:
Iar pe sus pe-acolo-i bine,
Nu ca pe pămînt!

Şi se-ncinge-o veselie,
Toate sar mereu,
Flori şi ierburi din cîmpie,
Vînt şi flori şi rîndunele —
Vesel, de-aş putea cu ele
M-aş juca şi eu!

Gîtul mierlele-ntinzîndu-l
Nici nu mai ajung
Să răsufle, — aşa li-e gîndul
La ce văd, la cîte-ascultă,
Şi-n uimirea lor cea multă
Şuieră-ndelung.

Veveriţa, de mirare,
Cînd e-n vîrf de fag,
Cînd p-un ram, cînd pe-altul sare,
După cum mai bun e locul
Printre crengi să vadă jocul
Cel aşa de drag.

Iată-i iepurii, nebunii,
Coarne-n cap îşi pun,
Stau în două labe unii,
Alţii peste cap s-aruncă,
Sturzii hohotesc pe luncă,
Şi, de rîs nebun,

Pitpalacu-n grîu sughiţă,
Iar nepoţii lui
După mama cea pestriţă,
Mai pestriţi ca ea la pene,
Sprinteni fug prin buruiene
Doisprezece pui.

Şi mereu se-ncinge jocul,
Pînă pe-nserat —
Şi e plin de rîset locul,
Plin de cîntec deal şi vale.
Cîte-un nor drumeţ pe cale,
Galben de mirat,

Stă pe loc acolo-n naltul
Cerului, privind.
Pleac-apoi. Dar vine altul.
Nu ştiu ce gîndeşte norul,
Dar atotstăpînitorul
Soare-n cer, zîmbind,

Ca un moş privind nepoţii,
Zice: — „Aşa, băieţi!
Veseli şi la joc cu toţii!
Pentru asta-mi place mie
Truda mea de-o veşnicie
Să tot nasc vieţi!“

STRIGOIUL

Acum tu poţi s-o-ntrebi, că n-ar răspunde.
Punîndu-şi pe genunchi uitatul fus,
Pe-un scaun vechi, în faţa vetrei scunde
Priveşte-n foc, şi Domnul ştie pe-unde
E gîndul mamei dus.

E singură pe lume, şi pierdută.
Bărbatul ei, sînt ani de cînd a dat
Pe Bistriţa-n vîrtej, mînînd o plută.
Rămase-aşa de Dumnezeu bătută
Să toarcă biata-n sat.

Şi-acum de-abia s-a-nchis mormîntul bine
Pe singuru-i copil ajuns flăcău,
Şi-au şi-nceput cu şoapte-ntre vecine —
N-au pe-altu-n sat? Dar cine ştie, cine?
De ce-ar vorbi de rău?

Ea-i vede-n colţ mormîntul sur, iar şirul
De plopi înalţi se zbuciumă cîntînd,
Şi-i plin de-un vuiet jalnic cimitirul —
Tresare-acum. Ea dă să-şi toarcă firul,
Şi-l uită în curînd.

Deodată-ntoarce capul fulgerată
Spre prag. Dar nu-i nimic. I s-a părut
Că sună clanţa ca din mîni purtată.
Se-ntoarce spre fereastr-apoi, deodată,
Dar geamul e tăcut.

Se uită lung la geam. E noapte-afară
Şi lună-n cer ca ziua. Şi-i tîrziu.
Se uită-n jur prin colţuri, spre cămară...
Şi-apoi se-ntoarce-ncet spre uşă iară —
Tăcere şi pustiu.

Se scutură, cu frig, pe scaun mama
Şi-nchide ochii strîns, şi stă pe loc.
A fost icoana-n colţ, pocnise rama.
Ea-şi şterge ochii umezi cu năframa
Şi iar priveşte-n foc.

Dar iată pe mormînt lumini s-arată.
Cum stau ţintiţi spre om, de prin strîmtori
Doi ochi de lup prin noaptea-ntunecată,
Aşa doi ochi de foc spre cruce cată
Şi stau nemişcători.

Motan zbîrlit cu spete-ngîrbovite
Stă-n culme de mormînt, venit din iad:
Dar crucea nu-l înfruntă! Şi topite
Se sting încet luminile-ndrăcite
Şi-n hăul nopţii cad.

Pe scaun a-ngheţat acum bătrîna,
Căci tot mai mult se zbate pe mormînt
Şi saltă slabă zbuciumată-n sus ţărîna,
Părea că din adînc o zvîrl cu mîna —
Ferească Unul sfînt!

S-aud horcăituri de om ce moare
Străpuns de cel ce-i sta-n genunchi pe piept,
Răsare-un cap cu plete zburătoare,
Un piept, şi-un om, şi iată-l în picioare
Stă-n zarea lunei drept.

Cum gîlgîie la vaduri apa-n gîrle,
Gîngave vorbe rari din gură-i ies,
Îi joacă şerpi în sîn, în păr şopîrle,
Iar pieptu-i răsuflînd, bolnav s-azvîrle
Mai tare şi mai des.

Tîrîndu-şi giulgiul alb spre gard se duce.
Iar roşii-i ochi ca două flacări ard.
Întinde-un braţ spre par ca să-l apuce,
Punînd apoi piciorul stîng pe-o cruce
El sare peste gard.

Nici paşii nu-i sunară pe morminte,
Nici umbră-n urma lui nu s-a văzut,
Ca surul nor de fum trecu-nainte —
Sub gard s-aud oftări, s-aud cuvinte
Şi plînge-un glas gemut.

Se zbate-n chin drăcesc, el varsă pară.
Îşi smulge giulgiul putred de pe trup,
Se pleacă-n patru brînci în chip de fiară,
S-azvîrle peste cap, şi-n urmă iară,
Păziţi-vă că-i lup!

Şi bate-n fălci, să muşte şi s-omoare,
Iar spume verzi îi picură fierbinţi
Din gura cu gingii sîngerătoare,
Pămînt împrăştie-n urmă-i, din picioare,
Şi mîrăie-ntre dinţi.

Cu labele pe giulgi, el îl sfăşie,
Şi-n gură-l ia şi-l scutură prin vînt,
Turbat el roade-n dinţi cîte-o făşie,
Frămîntă-n loc pămîntu-n vrăşmăşie
Şi muşcă din pămînt.

Îl vezi? Pe după gard în goană vine
Şi iese-n drum; spre sat alearg-acum,
Iar coada ridicată-n sus o ţine —
De eşti pe drum, dă-n lături, tu creştine,
Să nu te afle-n drum!

Acum e la răscruci şi stă şi scurmă
Şi-adurmecă pămîntul într-un loc —
Suflarea bietei mame-acum se curmă,
Că n-află-ntoarsă lupul nici o urmă.
Şi-aleargă val de foc.

El intră-n sat, ia drumul peste vale.
Încep să urle-a moarte cîinii-n sat
Şi fug spre uşi de tinzi, ferind din cale;
În turn, în clopot limba url-a jale
Un dang înfiorat.

Creştinii cîţi nu dorm cu spaimă cheamă
Pe Maica lui Cristos şi-aprind grăbit
Tămîie şi-usturoi pe-un vas de-aramă.
Ea singură-n căscioară, biata mamă,
Stă chip înmărmurit.

Ea-l vede cum despică-n două satul;
E creţ la păr şi nalt cît un viţel,
Învîrte ochi de flacără, turbatul,
Şi-i iute-n mers şi-i negru ca păcatul
Că-i Duhul rău în el.

Ea nici nu-nchide ochii să nu-l vază,
Nu tremură de el, nu-şi face cruci.
Căzu icoana-n colţ. Putea să cadă!
Strigoiul e aici, el e-n ogradă,
Sărit peste uluci.

Acum la uşa tinzii, iar zăvorul
S-aruncă singur, zgomotînd, din loc.
E-n tindă. E pe prag. A pus piciorul
În cas-acum. A intrat ucigătorul,
Dar ea se uită-n foc.

Cu ochii fioroşi priveşte-o clipă
La ea şi-nvîrtejit s-azvîrle-apoi,
Cu dinţii-i prinde-a poalelor aripă, —
Ea sare-atunci nebună-n sus şi ţipă:
— „Săriţi că e strigoi“.

Atît a fost. Nici alt cuvînt, nici luptă;
Căci nimeni din vecini n-o auzi.
Dar moartă o găsiră-n zori, şi suptă,
Şi-n jurul ei bucăţi de haină ruptă,
Creştinii-a doua zi.

PIERDE-VARĂ

Frunziş al pădurii bătrîne,
Doineşti, o tovarăşe-al meu!
Doineşte şi vîntul prin grîne,
Iar apa-n izvoare murmură
Şi spune, tot spune din gură,
Tot spune mereu.

Sub paltin aici e răcoare,
Ies umbre pe dealuri şi pier,
Născute din dungi plutitoare
De nori ce-n grăbire s-adună
Pe munţi, aurită cunună
La margini de cer.

Mă uit la vulturul din zare
Cum zboară puternic şi lin,
Acum e cît corbul de mare,
Cît pumnul abia, cît albina,
Şi-n urmă-l înghite lumina
Din largul senin.

S-aude pe coasă cum sună
Ciocanul; pe margini de rîu
Poporul de pasări s-adună.
E cîntec de luncă, pe creste;
Flăcăi ce cosesc, şi neveste
Prin lanuri de grîu.

Iar norii-şi tot schimbă făptura,
Se zbuciumă-ntr-înşii-arătări —
Îşi cască balaurii gura;
Văd cuiburi de pajuri măiestre,
Şi roibii cei fără căpestre
Din smîrcuri de mări.

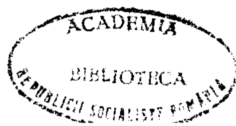
Prin mare trec zmeii cu-notul;
Şi, iată-l, tîrînd un copac
Piticul cu barba cît cotul,
Ies scroafele-mării cu puii,
Şi sparge-nchisorile Gruii
Bătrînul Novac.

Văd Lupul din basme, cu laba;
Zmeoaice, şi codru ce-l rod.
Pe Greul-pămîntului baba
Cu vraje-l ucide-ntr-o luncă,
Şi uite, Cal-galben s-aruncă,
Iar zmeu-i sub pod.

Frumoasă-mi răsare-o Ileană,
Şi cîntă-n cosiţa ei flori.
Văd zînele goale-n poiană,
Scăldîndu-se-ascunse-n pădure,
Cînd vine-un voinic să le fure
Cămăşile-n zori...

Dar iată-l cu galbene plete,
Frumos, să-l ucidă de drag
La sîn îndrăgitele fete —
Copilul, născut, al tăcerii,
Ce-ţi vine prin liniştea serii
Şi-ţi şade pe prag.

Prin iarba-nspicată el vine
Ieşit de sub mucede stînci;
Tiptil se străcoară spre mine
Şi capul din iarbă şi-l scoate,
Dar iute s-azvîrle pe coate
Şi-aşteaptă pe brînci.

Sosește, s-apleacă de-aproape,
Iar frunțile noastre s-ating;
O pînză eu simt pe pleoape,
Părînd d-un păianjen țesută.
Și-n urmă pe ochi mă sărută,
Iar ochii-mi se sting.

Mi-e teamă să-l sperii; și-alene,
Vrînd ochii de vrajă să-i scap,
Mă-ncerc să duc mîna spre gene.
El simte, ștrengarul, se-ntinde
Și mîna cu zîmbet mi-o prinde,
Mi-o pune sub cap.

Și-n palme-ascunzînd obrăjorii
Se pierde prin naltul porumb —
S-amestecă dealul și norii
Și-n noapte pămîntul se-ncheagă:
Simt, parcă, topindu-se-ntreagă,
Făptura-mi de plumb.

Iar vîntul doinește prin grîne;
Doinește tovarășul meu,
Frunzișul pădurii bătrîne,
Iar apa din vale murmură
Și spune, tot spune din gură,
Tot spune mereu.

APOI VEZI...

„Cîte fete mîndre-n sat
Toate țin cu tine —“
Zic și eu! Și nu-i păcat,
Ele știu mai bine.
Cînd încep și eu să joc
Intră junghiu-n fete
Și s-opresc drumeții-n loc:
Asta-i joc, băiete!
Voi săriți ca un ileu,
Ici e șes, ici groapă —
Apoi vezi! Frumoasa, eu,
Voi, pe cîte-o schioapă.

Iar la plug de-oi vrea, apoi,
Să mă las pe coarne,
Brazda mea nici patru boi
Nu pot s-o răstoarne.
Eu din umeri scot un car
Pînă-n dealul mare,
Mut o piatră de hotar...
Ce vi-e de mirare?
Vouă și-un butuc vi-e greu,
Eu ridic o bîrnă —
Apoi vezi! Pe mîndra eu,
Voi, pe cîte-o cîrnă!

Beau şi eu, şi joc, şi-arăt
Că mi-e lumea dragă,
Dar ca voi eu nu mă-mbăt
Săptămîna-ntreagă.
Ce-mi tot cînţi de boi şi bani?
I-am găsit eu gata?
N-aveam cas-acu cinci ani,
Şi-a făcut-o tata?
Palmele, că-mi ard mereu,
Capul, că mi-e moară —
Apoi vezi! Pe mîndra eu,
Voi, pe cîte-o chioară.

MOARTEA LUI GELU

Răzleţ din oştirea bătută,
Fugind pe cîmpia tăcută,
Căzu de pe cal, de durere,
Pe marginea apei. Şi piere.
Din rană şi-ar smulge săgeata
Şi n-are putere.

Pierdut-a şi oaste şi ţară.
E noapte-n văzduhuri; şi rară
E zbaterea apei, cînd valul
Atinge cu aripa-i malul —
Iar Gelu, prin noapte stînd singur,
Vorbeşte cu calul:

— „Vai, murgule, jalea mă curmă!
Mă lupt cu durerea din urmă,
Căci ranele-mi sapă mormîntul,
Degeaba împrăştii tu vîntul
Din coamă, piciorul tău scurmă
Degeaba pămîntul.

Mă chemi prin nechezuri păgîne
Şi parcă zici: «Vino, stăpîne!
Vezi, picură ranele tale
Şi neguri se nalţă din vale,
E noapte, şi ziua de mîne
Ne-ajunge pe cale!»

Trei suliţi făcutu-şi-au strungă
Prin mine! Mă zbucium pe-o dungă
Şi nu-mi mai simt braţul şi brîul;
Tu-ţi rupi cu picioarele frîul —
Las', murgule, las' să ne-ajungă
Pe-aicea pustiul.

De-acum tu... cît va cuprinde
Mantaua, deasupra-mi o-ntinde
Şi-apoi cu picioarele-mi sapă
Mormîntul pe margini de apă,
Şi-n urmă cu dinţii mă prinde
Şi-aruncă-mă-n groapă.

Jelească-mă apele Cernii!
Să-mi bubuie crivăţul iernii,
Ca-n taberi al cailor tropot;
Iar veşnicul apelor şopot
Să-mi pară ca-n ceasul vecernii,
O rugă de clopot.

Şi, poate, sosi-va o vreme
Cînd munţii vor fierbe, vor geme
Cu hohote mamele-n praguri,
Vor trece bărbaţii-n şiraguri
Cînd bucium suna-va să cheme
Pe tineri sub steaguri.

Iar tu, de-i trăi, frăţioare,
Să-mi vezi luptătorii-n picioare,
Atunci cînd sosit va fi ceasul,
Abate-ţi pe-aice tu pasul:
Nechează-mi, şi atunci eu din groapă
Cunoaşte-ţi-voi glasul!

Şi-armat voi ieşi eu afară,
Şi veseli vom trece noi iară
Prin suliţi şi foc înainte,
Să ţie protivnicii minte
Că-s vii, cînd e vorba de ţară,
Şi morţii-n morminte!"

El zice, şi mîna şi-o strînge
Pe pieptul cel umed de sînge —
Iar calul stă singur de pază
Lui Gelu, şi trist el aşează
La pieptul stăpînului capul
Şi astfel veghează.

Şi-auzi! Ca un vînt ce clăteşte
Pădurea, cînd ploaia soseşte,
Aşa din adîncuri de zare
Un vuiet prin noapte răsare.
Iar vuietul vine, şi creşte,
Mai iute, mai tare.

Şi iată-i, din umbrele văii
Cu scuturi ies repezi flăcăii,
Ca morţii ce-şi lasă mormîntul;
Ies roibii cu umblet ca vîntul,
Răsar de tutindeni, de pare
Că-i varsă pămîntul.

Arcaşii lui Arpad! În goană
Ei fug dup-oştirea duşmană.
Şi, uzi de-alergare, se-ncură
Fugarii prin negura sură,
Cu frîul pe coamă, şi-arcaşii
Cu spăzile-n gură.

Năvalnic s-apropie paşii,
Şi-n goana lor cîntă arcaşii,
Şi-aşa de sălbatic li-e cîntul —
Din piele de urs au vestmîntul,
Şi-n bărbile lor încîlcite
Se-mpiedecă vîntul.

Iar Gel, auzindu-i prin zare,
De spaimă şi groază tresare —
El moare! Şi cîntă păgînii!
N-au Domn şi n-au ţară românii,
Şi-aduşii de vînturi în ţară
Sînt astăzi stăpînii!

Şi-n mînile cui e scăparea?
Nu-i piept să le-nchidă cărarea?
Nu-i braţ de voinic, să-i abată?
Şi nu e pe lume-o săgeată
Ca-n inima gloatei lui Arpad
Adînc să străbată?

Şi Gelu le judecă toate:
Se naltă proptindu-se-n coate
Şi-a calului glezn-o cuprinde,
Cu grabă el arcul şi-l prinde,
Şi-nvîrte săgeata şi-o scoate
Din rană, şi-o-ntinde:

Şi vîjie slaba săgeată
Cu gemetul morţii deodată —
Arcaşii trec repezi în cale,
Şi-i vuiet şi-i chiot prin vale:
Ce cînt de-ngropare lui Gelu
Şi-oştirilor sale!

Iar vuietu-n neguri pătrunde
Şi-n inima nopţii s-ascunde
Departe, şi-n valuri de valuri
Ecoul izbindu-se-n dealuri
De zece ori jalnic răspunde
Pustiilor maluri.

De zece ori, iarăşi de zece,
Şi scade, şi piere, şi trece,
De data din urmă răsună —
Tăcerea-mprăştiată s-adună
Şi-n neguri alunecă rece
O bolnavă lună.

Iar calul, vedenie mută,
Cu coama de vînturi bătută,
Stă-n noaptea cu neguri de pază
Lui Gelu; şi trist el aşează
Pe pieptul stăpînului capul
Şi astfel veghează.

Iar apa la maluri se frînge
Şi cade pe spate şi plînge:
„Cu fierul potcoavei tu-mi sapă
Mormîntul pe margini de apă,
Şi-n urmă cu dinţii mă prinde
Şi-aruncă-mă-n groapă!“

NUNTA ÎN CODRU

Ce mai chiu și chef prin ramuri
Se-ncinsese-atunci!
Numai frați, și veri, și neamuri
De-ar fi fost umpleau o țară!
Dar așa, că s-adunară
Și străini din lunci!

De mă-ntrebi, eu nu știu bine,
Alții poate știu —
Ce să-ntrebi calici ca mine!
Știu că lumea dintr-o dată
S-a trezit că-i adunată
Și c-o duce-n chiu.

Că-ntr-o zi, purtînd în mînă
Un colac ș-un băț,
Prepelița cea bătrînă
S-a pornit și-n deal și-n vale,
Și chema-ntîlnind pe cale
Lumea la ospăț.

— „Ce-i tu, soro?“ — „Ce să fie?
Nuntă mare-n crîng!
N-ai văzut tu veselie
De cînd ești și porți un nume.
Și-am plecat trimeasă-n lume,
Oaspeții să-i strîng.“

— „Dar pe mire cum îl cheamă,
Cine-i el și-al cui?“
— „N-auziși de *sturz*, bag’ samă!
Pînă și-mpăratul știe.“
— „Și-i bogat?“ — „Ce-i pe cîmpie,
Tot ce vezi, i-al lui!

Iar mireasa! Din cosiță
Numai flori îi cad.
Mierla e. Și e pestriță,
Și gătită ca o cruce:
Cizme galbene și-aduce
Tot din Țărigrad.“

— „Ei, atunci să știi, vecino,
C-am să viu și eu.“
— „Păi, de bună seamă, vino!“
Tot așa, cu voie bună,
Prepelița-n sîrg adună
Pe nuntași mereu.

Și s-a strîns din zare naltă
Neamu-ntraripat,
Și din crîng, și de la baltă,
Și din șesuri, de prin grîne;
Ba și *crăbii* mai bătrîne,
Musafiri din sat.

Pînă-n noapte tot veniră
Și prin crengi au mas.
Iar în zori se răscoliră,
Și-n gorun aveau altarul —
Ia-nchinați-mi cu paharul,
Să-mi mai vie glas.

Mă-ntrebați de nun? Ei, nunul,
Soare-ntr-adevăr:
Dumnealui, mă rog, *păunul!*
Nună mare-a fost *găița*,
Stete-acasă *păunița*,
Că-i murise-un văr.

— „Pop-aveau?“ Tu, maică sfîntă!
Stai să mai vorbești?
Știi pe *ciocîrlan* cum cîntă?
Dumnezeu să-i ție firea!
A-nvățat trei veri Psaltirea
La vlădici sîrbești.

Drusce-aveau o *coțofană*
Și-un *cîrstei* bălțat.
Pitpalacul, nene,-n strană!
Iar cădelnița de aur
O ținea jupînul *graur*
Dascălu-nvățat.

Dar să vezi! la socrul mare
Zgomote din zori:
Pițigoiu-ntr-una sare,
Steag pe casă *șoimul* suie,
Gheunoaia bate cuie
Ca s-anine flori.

Iar prin cuhnii sfat și vorbă,
Asta s-o vedeți!
Prepelița face ciorbă,
Presurile fac friptură,
Vin *sticleții* și le-o fură,
Dracii de sticleți!

Șoimii repezi scot în gheare
Carnea din căldări,
Corbul cel cu ciocul tare
Dumicată-n blide-o lasă,
Cintițoii duc la masă
Rîndul de mîncări.

Și, cu șorț de jupîneasă,
Rîndunele vin
Și deretică prin casă,
Iar pe mese-aștern prosoape
Și dau lavițele-aproape,
Cane-aduc cu vin.

Dar te miri tu, prin pahare
Cine le turna?
Cucul sur, că-i meşter mare
La urat şi-nchinăciune,
E proroc şi-ţi ştie spune
Tot ce-o fi şi-o da.

Cîntă-n cobză-acum *buhaiul*
Cel cu gîtul strîmb.
Mierla şuieră cu naiul,
Cu cimpoiul cîntă *cioara*,
Pitulicea cu vioara,
Bufniţa c-un drîmb.

Codobaturi iuţi ca focul,
Tot bătînd din cozi,
Măturară-n clipă locul
Şi făcur-o bătătură,
Şi ce horă mai făcură
Ca la voievozi!

Jucau sîrba *porumbeii*,
Că e jocul lor,
Şi-au luat la joc *cîrsteii*
Pe-o *răţuşcă* — vai de mine! —
Graurul juca pe vine,
Barza-ntr-un picior.

Numai cioara cu cimpoiul,
Tot izbind cu el,
Se bătea cu *piţigoiul*,
Iar *sitarul* dup-o uşă
Se certa c-o *găinuşă*
Pentr-un gîndăcel.

Vin de-ar fi, că cearta vine,
Altfel cum s-o zici?
Să te superi tu, creştine,
Pentru dinţii scoşi din gură?
Pentr-un ghiont şi-o-mbrîncitură
Cheful să ţi-l strici?

Şi ţipau de-a valma-n ramuri,
    Miile de guri!
N-alegeai străini şi neamuri,
Şi pe plac cînta tot insul —
Clocotea de chiu cuprinsul
    Veselei păduri.

— „Tu erai?“ Mă-ntrebi ca prostul!
    Vorba din bătrîni:
Eu la chef ca-n marte postul.
Vinu-l beam din coji de-alună,
Şi-azvîrleam, de voie-bună
    Cu căciula-n cîni.

Ba, şi-n ciur le-adusei apa,
    Ca să fiu în rost,
Lemne le-am tăiat cu sapa —
Şi, sărind pe-o buturugă,
Am venit la voi în fugă,
    Să vă spun ce-a fost!

ZÎNA PĂDURII

— „Iar mura-ntr-adins o făcu pe pămînt
Sălbatica Zîn-a pădurii,
Căci ochii ei negri asemenea sînt
Cu negrele boabe-ale murii.
Iar unde e mură, sădită de ea,
Pot merge neveste şi fete,
Flăcăilor însă vederea le-o ia
Şi junghiuri prin cap le trimete!

Şi zmeura-anume-o făcu pe pămînt
Sălbatica Zîn-a pădurii —
Obrajii ei rumeni ca zmeura sînt,
Obrajii şi rumenul gurii.
Iar pe-unde sădeşte ea zmeură-n văi
Pot merge femeile-n pace,
Dar floarea din faţă le-o ia la flăcăi
Şi galbeni ca faguru-i face.

Iar muşchiu sub brazi într-adins l-a lăsat
Sălbatica Zîn-a pădurii,
Ca muşchiul de moale e caldul ei pat,
Acolo sub umbra răsurii,
Iar pe-unde e muşchi, e pe-acolo şi ea:
Pot merge să şează copile,
Flăcăilor însă odihna le-o ia
De pier şi se-ngroapă cu zile!“

— „Ei, parcă pe Zînă eu nu știu s-o-nșel!
Neveste și mură să fie!
Eu stau pe potecă și-ațin frumușel
Cărarea la fete-n cîmpie,
Iar cînd o să văd eu că Zîna mi-e rea
Și-mi fură tăria făpturii,
O prind prin păduri și-o sărut și pe ea
Pe hoața de Zîn-a pădurii!“

CRĂCIUNUL ÎN TABĂRĂ
(Pe cîmpia Smîrdanului, 1877)

Și-acei ce de-a pururi au glume,
Azi tremură muți și-nghețați
În jalea cea fără de nume;
Pustii ei se simt, și-aruncați
Departe la margini de lume.

Iar cortu-ngropat e-n zăpadă;
Nu-i ușă, nu-i cale, nu-i loc.
În haine ca-n zi de paradă,
Țin pînea-nghețată la foc,
Stînd unul într-altul grămadă.

E freamăt în zare: e tunul,
Ori cîntec de clopot din sat?
Crăciunul e astăzi, Crăciunul.
Flăcăii țin capul plecat,
Și plînge-necat cîte unul...

Ard vesele flacări pe vatră;
Și-ai casei, la masă, gătiți.
Vin oaspeți, și cînele latră;
Le ies înainte grăbiți
Ai casei pe pragul de piatră.

Iar pînea pe masă, vecină,
Pe neted-întinsul ștergar,
Cu vinul din oala cea plină;
Și însuși bunicul, cel rar
La vorbe, azi rîde și-nchină.

Cu cîrpa la spate legată
Nevasta se-nvîrte, avînd
Spre toți cîte-o vorbă-mbunată
Și, locuri pe laviți făcînd,
E suflet și inimă toată.

Din leagăn îi bîlbîie-odorul,
Se luptă din mîni și e-n zor
Să-și ducă la gură piciorul.
Afară e soare sub nor,
Dar haină de aur e norul.

Și-i hohot de rîset în stradă,
Și însuși bunicul acum
Se-ndoaie spre geamuri să vadă
Amestecul vesel din drum
Și lupta cu plumbi de zăpadă:

O ceată mai mare de fete
Au prins pe flăcăi, mai puțini.
Și-aprinsă e lupta-ntre cete,
Și toți de zăpadă sînt plini
Și-n gură și-n sînuri și-n plete...

Și-aici, în pierduta cîmpie,
Sînt ninse cărările-acum,
Se zbuciumă vîntu-n mînie,
Iar corbii-n pribeagul lor drum
Dau roate prin zarea pustie...

PASTEL

Prin vişini vîntul în grădină
Cătînd culcuş mai bate-abia
Din aripi, şi-n curînd s-alină,
Iar roşul mac închide floarea,
Din ochi clipeşte-ncet cicoarea
Şi-adoarme-apoi şi ea.

Eu cred c-a obosit pădurea,
Căci ziua-ntreag-a tot cîntat
Şi tace-acum gîndind aiurea.
Sub dealuri amurgeşte zarea,
Se-ntunecă prin văi cărarea
Şi-i umbră peste sat.

Peste culmi încet amurgul moare
Şi-ntors cu faţa cătr-apus
Dă semne nopţii din ponoare.
Ea-mbracă haine-ntunecate
Şi liniştit din aripi bate
Plutind tăcută-n sus.

Tăciunii-n vatră dau lumină;
Pe drumul de drumeţi sărac
Mai vezi fugind cîte-o vecină
Să ceară cu-mprumut jaratec;
Grăbit, dă roate, singuratec,
Tăcutul liliac.

Şi tot mai noapte-apoi se face,
Păduri şi ape-adorm acum;
Din cer scoboar-adînca pace.
Ici-colo vrun zăvor mai sună —
Începe-a se zări de lună
Şi-i linişte pe drum.

Copiii dorm, visîndu-şi jocul.
Mai toarce mama. În curînd,
Pe vatră ea-nvăleşte focul,
Încuie uşile la tindă,
Se culc-apoi. Iar cariu-n grindă
S-aude-acum rozînd.

ŞTRENGARII DE PE CYNTHUS

Departe-n zarea culmii
Pe Cynthus, pe sub ulmii
Ce dorm pe la cascade,
Din umed fapt de zori
Întins-au lanţ de hori
O gloată de-oreade.

Şi rîd în joc şi cîntă
Şi-n tropote frămîntă
Pămîntul ud de rouă,
Şi tot mai mult s-aprind —
Iar ulmii stau privind
Minunea asta nouă.

Ici una cu vestmîntul
Săltat pe pulpi; iar vîntul
Dezleagă colo zînii
Frumosul brîu cu flori,
Dincoace-omorîtori
Răsar din umbră sînii.

Ce zîmbete şirete,
Şi ochi aprinşi, şi plete
Lăsate-n vînt plutirii!
Pe umerii lor goi
Cum plouă roşii foi
Din plete trandafirii!

Iar ele rîd mai tare;
Şi tot mai cu mirare
Pletoşii ulmi s-apleacă
Cu ochi aprinşi şi mari:
Răsufletele rari
În piept acum le seacă.

Şi-un ulm, părîndu-i poate
De rîs acestea toate,
Dă hohote, nebunul.
Şi toţi c-un gînd la fel
Rîd ulmii după el;
Treizeci de ulmi ca unul.

De spaimă zăpăcite
Se-ntorc dezlănţuite
Şi caută prin zare
Copilele-adăpost.
Dar asta ce-a mai fost?
Iar ulmii rîd mai tare.

Din rîpi acum grămadă
Ies satirii să vadă
Ce hohote răsună
Pe culme, şi curînd
Vin roiuri întrebînd,
Şi tot mai mulţi s-adună.

Alt hohot se porneşte,
Rîd ulmii nebuneşte
Nevrînd nici să-i audă.
Vuiesc din mii de guri
Văzînd ce strîmbături
Fac satirii de ciudă.

În loc ca să-i împace
Pe satiri, rîsu-i face
Mai răi, se smulg de barbă
Şi sar cu pas de ţap,
Cu pumnii-şi dau în cap
Trîntindu-se prin iarbă.

La urmă însă iată
Rîd satirii deodată:
Rîd ulmii că găsiră
Pe satiri caraghioși,
Rîd satirii voioși
De ulmi că-nnebuniră.

Și-acolo-n zarea culmii
Și satirii și ulmii
Cu rîsul lor urmară
Mai știu eu cît și cum —
Dar cred că rîd și-acum
Și-or rîde și la vară.

LUMÎNĂRICA

Rîd cu toții! Singur mortul
Tace-așa, pe loc.
Vine-o fată, pune ortul
Mortului pe piept, sub cruce,
O sărută și se duce
Să se-nșire-n joc.

Patruzeci de mîni așteaptă
Focul călător:
Ce primește mîna dreaptă
Ceealaltă mînă-alungă —
Vezi abia o roșie dungă
Dintr-un punct în zbor.

Dar zburînd, slăbește focul,
Aripele-i scad,
Se-ngustește-ntr-una locul
Pînă n-o să mai rămînă:
Cui i se va stinge-n mînă
Țandăra de brad?

Dar ea zboară, zboară-n pace.
Grabnic îns-un glas
Colo-n colț: — „Ei na-ți-o, drace!"
Și-ntr-aceeași clipă unul
Mai din dos: — „Ei vezi, nebunul,
Mi-a zvîrlit-o-n nas."

A venit un lup din crâng

Voce

Piano

Cîntec (A venit un lup din crîng), muzica de A. Bena

A venit un lup

I. CR. DANILESCU

Allegretto

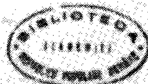
Soprani

Alti

Tenori

Bassi

Cîntec (A venit un lup), muzica de I. Cr. Danilescu

Hora

Fragment manuscris al poeziei *Hora*, Biblioteca Academiei, Fondul Coșbuc

NUNTA ȚĂRĂNEASCĂ

Versuri:
GEORGE COSBUC

Muzica:
SIGISMUND TODUȚĂ

Nunta țărănească, muzica de Sigismund Toduță, pe versurile poeziei *Hora*

Anul I No. 2 NUMARUL 20 BANI 9 Decembre 1901

SEMANATORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÂNALĂ

Redacția și Administrația BUCUREȘTI Strada [illegible] | DIRECTORI A. VLAHUȚĂ și G. COȘBUC | ABONAMENTUL 10 Lei pe an

UNIȚI

Noi cu literatura astăzi nu mai stăm în mijlocul istoriei noastre, nu stăm nici în mijlocul tradițiilor noastre, nu stăm mai ales în mijlocul poporului nostru!

Cei de dinaintea noastră, vechii scriitori, aŭ trăit într'un contact sufletesc, se înțelegeaŭ prin scrisori ce aŭ de gînd să facă și cum să facă, se povățuiaŭ unii pe alții și astfel mergeaŭ cu toții spre o țintă bine stabilită. Noi cei de astăzi trăim fie-care de capul nostru, și în loc să mergem spre acelaș punct, luăm de-a rarna câmpul literaturii în toate direcțiunile și nu ne înțelegem doi cu doi. Brazdele de plug, trase paralel și una lîngă alta, de scriitorii generațiilor anterioare, eraŭ arătura în toată legea pentru sămînța ideilor lor și ale neamului nostru. Și noi cei de astăzi tragem brazde, — nu mai puține de cît cei vechi, căci talente avem și astăzi ca și atunci — dar brazdele noastre sînt trase în toate chipurile cu putință, și de-alungul și de-latul și de-curmezișul, linii care se taie una pe alta, urmînd cărarea tuturor vînturilor cîte bat prin larga lume. Iar străinul drumeț, care în treacăt se uită pe cîmpul brăzdată de noi, își face cruce, că nu vede o arătură cuminte, ci o lucrare de oameni nebuni.

Asta este ceea ce o numesc privitorii de pe laturi secetă saŭ stagnare literară la noi. Iar cauza? neprotrivirea puterilor și neînțelegerea asupra țintei. Cînd două-zeci de oameni se trudesc de geaba o zi întreagă să mișce din loc o bîrnă, nu e de vină numai nevrerea lor de a-și pune puterea, ci mai ales nepotrivirea clipei în care să-și concentreze cu toții puterile deodată. Și așa facem și noi, și cădem rînd pe rînd obosiți de greutatea ridicării, unii văzînd că munca e fără folos, perd ori-ce voința, alții își perd ori-ce putință de-a mai pune umărul. Și așa cu toate încordările noastre, stăm tot pe loc.

O duhul, duhul acela sfînt care [illegible] sufletele noastre și le [illegible] pe aceeași unica și singură cărare. Negreșit, ai noștri cei bătrîni [illegible] avut pentru [illegible] aŭ avut o țintă, și [illegible] scriitorii vechi [illegible]

[illegible]

Articolul *Uniți*, publicat de Coșbuc în cel de-al 2-lea număr al revistei *Semănătorul*, la 9 decembrie 1901

— „Petre, tu? Hai scoate banul!
Sună-l, să-l vedem.
Ce-ai tu, Petre, cu tîrtanul?“
— „O să-mi fie naş, cumetre.“
— „Las' că ştim! Eşti vrednic, Petre,
Vrednic să te bem.“

Sună banul pe comoară —
Şi din nou la gard
Zboară, tot mai mică, zboară
Ca un fulg luminărica,
Multe, multe mîni de frica
Stingerii, se ard.

Sfîrîiesc făclii aprinse
Lîngă mort acum.
Numai gîturi vezi întinse,
Numai ochi pierduţi cu firea,
Stînd ţintiţi în urmărirea
Flacării pe drum.

Iat-o nu-i! aşa-i de slabă;
Dar deodată ce-i?
Nu ştiu care drac de babă
Stînd pe vatră sus, ca ţapul,
Ca să vadă peste capul
Altora femei,

S-a plecat prea mult, să vadă
Şi deodată hu!
Şi nu singură să cadă,
A mai tras cu ea vro două —
Ce să vă mai spun eu vouă
Hohotul ce fu!

Haid! S-a stins luminărica.
Zarvă-ntre femei:
— „Aoleu, e la Florica!“
— „Nu-i la ea; e la Ileana.“
Iar flăcăii-şi trag cu geana,
Rîd apoi şi ei.

Rîd cei moşi cu albe plete,
Iar Ileana-i foc.
Hohoteşte-un stol de fete,
Iar nevestele s-adună;
— „Vino, fă, nu fi nebună,
Vezi că-i numai joc."

Şi cum stă proptit în coate,
Unul din bătrîni, —
Cel mai mare domn pe toate,
Pînă şi pe-un fir de sare,
Dacă dă cel sfînt şi-l are, —
Ia nuiaua-n mîni:

— „Haid, şi de ţi-or pune, fato,
Braţul după gît
O să-i răspopesc, că iat-o!
Am porunci de la vlădică:
Cine nu mi-o şti de frică,
Nu mi-o şti, şi-atît!..."

De-aş putea eu spune fostul
Cum a fost întreg,
Meşter, neică, mi-ar fi rostul!
Poate-aş isprăvi pe gheme
Pînă mîni cam pe-astă vreme,
Ei, dar nu mă leg!

Dintr-o vorbă hohot iese,
Hohot dintr-un semn,
Stau urcaţi acum pe mese,
Pe cuptor, pe unde-apucă
Şi nevrînd găsesc s-aducă
Rîsului îndemn.

Singur mortu-n sfînta-i pace
Doarme somnul lui —
Să te miri de el că tace!
Iar luminărica zboară,
Rîde-n drumul ei uşoară,
Iat-o iar că nu-i.

Las'să doarmă-n pace mortul,
    Om fără noroc!
Vine-o fată, pune ortul
Mortului pe piept, sub cruce:
O sărută şi se duce
    Să se-nşire-n joc.

DUPĂ FURTUNĂ

Bine că dete-n sfîrşit! Cu vuiet de vînturi veniră
Norii, călare pe zmei, şi noapte făcură-n văzduhuri.
Pulberea sură pe drum, în repezi vîrtejuri urcată,
Plină de şuier fugea de-a lungul şoselei, iar plopii
Jalnic izbindu-se-n vînt sporeau bănuielile spaimei.
Bietele pasări, gonite de vînt şi purtate ca frunza,
Triste ţipînd rătăceau, dînd una prin alta-n amestec:
Celea din sat se zbăteau prin noaptea străinului codru,
Celea născute-n păduri tremurau pe sub streşini de casă.
Vaci, speriete de tunet, nevrînd să mai ştie de biciul
Bietului om zăpăcit de mişcarea cea iute-a cirezii,
Repezi aleargă spre sat, cu cozile puse pe spate.
Vîntul trînteşte, gemînd, şi uşile tinzii şi poarta
Curţii, îi zguduie stîlpii, şi şuieră jalnic prin hornuri,
Rupe cireşii-n grădini, şi scurmă prin stogul de paie,
Duce şindrile cu el, şi vreascuri şi stuhuri şi frunze.
Volbura creşte mereu, iar cerul se-ntunecă-n roşu,
Norii de-a valma se zbat şi cîntă ca apa cînd fierbe,
Tot mai aproape tîrîndu-şi greoiul lor trup de balaur.
Şarpele mării din nori, cu vuiete coada plesnind-o,
Spintecă largul văzduh şi-nspăimînt-al zării-ntunerec,
Urlă, iar văile gem şi geme şi urlă pămîntul,
Plin de cutremur şi el, de spaima cumplitului urlet.
Glasuri de clopote-n turn îşi plîng rugătorul lor cîntec.

Însă, de vînturi aduşi, ca vîntul periră şi norii.
Repede-o ploaie căzu, cu picuri ca boaba de strugur,
Vuiet de mii de ciocane-aducînd pe şindrilele casei,
Tulburi şivoaie pornind prin şanţul din marginea căii.
Repede însă-n văzduh risipindu-se negru-ntunerec
Colo şi colo dintîi, prin tot mai lărgita spărtură,
Galbenul soare-şi scotea, cu zîmbete, capul, şi-n urmă
Vesel ieşit-a de tot, el singur pe-albastrele larguri.
Singur-o pală de nor, înfiptă pe creştetul bolţii,
Vreme-ndelung-a rămas, cernîndu-şi măruntele-i ape,
Paşnic şi fără curmări, dînd cîmpului hrana dorită,
Pînă s-a scurs pe deplin, făcîndu-se una cu cerul.

Cît de frumos e pe lunci, şi cît de frumoasă pădurea!
Soarele-aproape de deal, se uită de-a lungul cîmpiei,
Mare cît roata de car şi-ntocmai ca stogul cînd arde.
Plopii pe margini de drum — umpluţi pretutindeni de praful
Cel de copite stîrnit, în fuga căruţelor goale,
Ori de drumeţul toiag şi de multele turme de vite —
Veseli se uită spre cer, iar frunza rotundă li-e iarăşi
Albă, cu faţa de-argint şi tremură-n freamăt de doină.
Grîul în floare, pe lunci, se clatin-alene-n bătaia
Celui din urmă răsuflet de vînt ce rămase pe cîmpuri
Singur, străinul pribeag, din gloata trecută-nainte.
Cine să ştie ce spun pe cîmp fericitele spice!
Picuri de ploaie lucesc pe florile-n sute de chipuri,
Capul şi-l pleacă duios de-a pururi drumeaţa cicoare,
Macul, cu lacrămi în ochi, se uită spre soare cu zîmbet,
Rîd brebeneii cei albi, iar crinul cîmpiei deoparte
Ţine potirul plecat, că-i greu de-adunatele-i lacrimi.

Nenumărat în păduri s-adună poporul de pasări.
Sturzii, sub poală de crîng, se joacă, şi-n gureşă gloată
Zboară cu cîntec pe sus obraznice stoluri de grauri,
Şuieră mierle-n tufiş şi cîntă din grîu pitpalacul.
Iar în pădure,-n adînc, s-aude cum bate din aripi,
Glasuri puternice dînd într-una cocoşul sălbatec.
Fără de-astîmpăr sărind din creangă pe creangă, cu grabnic
Umblet, mişcîndu-şi frumos tot trupul în chip de şopîrlă,
Sare pe fag nevăstuica, privind cu mirare la mine.

Soarele scapăt-acum, iar roata-i s-ascunde sub culme
Vîntul alene cîntînd deasupra pădurii, prin vîrfuri
Spune trăite povești din lumile-albastre-ale zării,
Bate din aripi domol, făcîndu-și culcușul în ramuri.
Colo și colo pe deal, cu coasa pe umăr, flăcăii
Vin de pe multe poteci, cu chiot se-ntîmpină-n cale;
Iată și oameni călări, iar colo se vede cum vine
Carul cu boii trudiți, pe culme, și scîrțîie carul.
Zgomot de tinere guri răsare deodată din crînguri,
Veseli copii se ivesc și umplu cîmpia de chiot.
Toți o grămadă, desculți, prin umeda iarbă, iar unii
Mici, în cămășile lungi cu poalele pînă în iarbă,
Vin și se-ndeasă și cad, iar unul mai mare la mijloc
Duce pe palmă-i un cuib cu galbene ouă de mierlă.
Parcă pămîntul întreg, și lumea cu toate-ale lumii
Strînse le ține-ntr-un pumn, așa de trufașă privire
Scapără-n umezii ochi și-așa-i de cu-ncredere-n umblet.
Intră cu totul în el, să vadă și iarăși să vadă
Cuibul, iar alții-și-ntind ca-n chipul jurării o mînă,
Multe de toate spunînd, de altele-asemeni trofee,
Celor ce-ascultă pierduți în muta tăcere-a mirării.
Sufletu-mi tremură-n piept, uitîndu-mă vesel la dînșii!
Nouă, pe-adîncuri de mări, în luptă cu valuri și vînturi,
Cine-ar putea să ne dea, ce bine-ntr-atîta de mare —
Glorii, putere și-averi, oricîte-s dorite de oameni —
Veseli de-aceasta să fim, ca dînșii de cuibul ce-aflară!

Iată, din văile-adînci se urcă spre creștete-amurgul,
Umbrele nopții se-ntind și liniștea vine din ceruri,
Luna-n curînd va ieși s-aducă văzduhului aur —
Mîndră fu ziua de azi și mare e mila Ta, Doamne!

PACE

Galbene văpăi de soare
Peste deal acum se scurg,
Şi-n noptateca răcoare
Peste sat se nalţă fumul,
Codrii-alene cîntă-n drumul
Vîntului de-amurg.

În curînd o să s-aline
Truda chinului de azi.
Vei privi prin zări senine
Stelele, sclipind mărunte,
Cum încet de peste munte,
Ies de printre brazi.

Ca şi ieri rotundă luna
O să ias-acum-acum,
Steag de aur pe cununa
Dealului, privind în luncă
Plopii doinitori ce-aruncă
Umbre peste drum.

Coasa va dormi şi sapa
Va tăcea cîntarea-n grîu.
Şi-o s-auzi ca-n vis cum apa
Pe sub iaz se mai frămîntă,
Şi privighetori cum cîntă
Dincolo de rîu.

Noaptea-ntreag-o să-şi murmure
Apele povestea lor —
Şi ieşind de prin pădure,
Căprioarele pe creste
Vor căta prin văi de este
Pace la izvor.

Şi va fi! De sus, va face
Dătătorul de vieţi
Parte tuturor de pace.
Şi-o să-ţi uiţi şi tu mîhnirea,
Suflete,-aşteptînd ivirea
Albei dimineţi.

GÎNDURI

După horă ieri ieşiră
Toate fetele-n pridvor,
Le vedeam cum îşi înşiră
Flori la sîn, şi-n păr să-şi puie,
Cum se strîng mereu să-şi spuie
Glume de-ale lor.

Tu, lipind de stîlpul rece
Obrăjorul tău aprins,
Nu vedeai nici cine trece;
Şi c-o mînă petrecută
Strîns pe după stîlp, tăcută
Mi-l ţineai cuprins:

Şi-aş fi vrut să-ţi ştiu anume
Gîndul tău, pe cel mai drag.
Nu ştiu tu, dar eu pe lume
N-am mai drag, decît să-mi iasă
Seara pe furiş din casă
Mîndra pînă-n prag!

Seceram în lan, iar plopii
Lîngă rîu sunau cîntînd.
Te-am văzut legîndu-ţi snopii,
Şi-adunînd dintîi plecată
Tu cu snopul tău deodată
Dreaptă-n soare stînd,

Veselă-l strîngeai spre tine
Cum rădici copilul mic,
Ca să-l strîngi la piept mai bine.
Snopu-n brațe-așa văzîndu-l
Tot îmi sta pe suflet gîndul
Să mă-ntorc să zic:

„Cum e-nvoaltă ca bujorul,
Ce nevast-ar fi din ea!
Ca să-și strîng-așa odorul
De copil, drag ei și mie,
Iar bunica lui să fie
Mama ei și-a mea!"

La biserică, din ușă,
Mă uitam și eu la sfinți;
Cînd intra cîte-o mătușă
Săruta d-abia pe frunte
Sfinți de cei cu bărbi cărunte,
Cuvioși părinți,

Dar, pe calu-i alb călare
Tînăr mîndru și-ncoifat,
Se zbătea sub sărutare
Sfîntul cel numit ca mine!
Te-am văzut, frumoaso, bine,
Cum l-ai sărutat,

Tu și-ntregul stol de fete!
Și-mi venea să-l smulg din cui,
Și să-l dau de vrun părete!
Grija mea de n-ai ghicit-o
Nici acum, mă mir, iubito,
Cum să ți-o mai spui?

HORA

E frumoasă și mireasa —
Ce te uiți a vreme rea?
Haid', țigane, cîntă deasa,
Cîntă, cioară, tropotita —
Dar cînd stau să-mi văd iubita,
  Tot nu e ca ea!

Oliolio! cînd vînt de vară
Culcă iarba la pămînt,
Cînd văd fete-n cîmp afară
Și-aud mierla-n crîng, vecine,
Nu mai știu nimic de mine
  Pe ce lume sînt!

Haid', săriți, flăcăi, ce sfîntul!
După mine, că-i potop,
Bateți cu necaz pămîntul,
Că tot el ne-nchide gura.
Dați cu toți tropotitura,
  Tot mai scurt, și trop!

Vezi așa te vreau, băiete!
Fetelor, săriți și voi.
Uite-l, mă,-ntre patru fete!
Ciudă, zici? De ce să-mi fie,
Ciudă-mi e pe lume mie
  Numai pe ciocoi.

M-a plesnit și ieri cu biciul.
Ici grămad-aș vrea să-l pui
Jos pe podini ca ariciul,
Și să-i joc, ca azi la nuntă,
Care sîrbă-i mai măruntă
    Pe spinarea lui!

Zic așa, dar facă-și placul,
Că-i bătut de Dumnezeu.
Nu-i cu capu-ntreg, săracul.
Și-o să-și afle singur plata —
Ce-mi tot strîngi, măi nene, fata,
    Las' s-o strîng și eu!

Fă cu plosca-ncoa, voinice,
Dacă-mi ieși ispită-n drum,
Sun-o-ntîi să văd ce zice!
Dă să-nchin, să-ți zic pe nume:
Cînd ți-o fi mai rău pe lume
    Fie-ți ca acum!

Vinu-i bun și hora-mi place
Iar tu, Doamne, fă-mi ce vrei,
Numai pustnic nu mă face!
Fă-mă floare albă-n luncă,
Și-apoi ia-mă și m-aruncă
    Doamne,-ntre femei!

Săriți lume, că se-ncinge
Moșul Dinu, hoț bătrîn!
Uite-l, mă, că parcă-i minge!
Vă păziți acum, neveste,
Că mănîncă, moș cum este,
    Măr luat din sîn!

Tot așa și-așa și iară
Și ce-o fi să mai vedem.
Dac-or da tătari în țară
Ne-om ascunde-n vizunie,
Daca nu, noroc să fie,
    Că noi chef avem.

ÎN ZORI

Supt un mal legata plută
Se mai mișc-abia. Duios
Geme apa-n veci zbătută,
Ca prin vis, sub iaz la moară.
Luna tot mai jos scoboară,
  Tot mai jos, mai jos.

A apus! Și dintr-o dată
Nu mai vezi nici deal, nici drum,
Totu-n zarea-ntunecată
Și-a pierdut și loc și nume,
Nu cred c-a mai fost pe lume
  Noapte ca acum.

Parcă-i mort de veacuri satul
Și trudit de-atîta clint
Doarme-adînc întunecatul
Codru-n văi, iar la răstoace
Plopii-au încetat să-și joace
  Frunzele de-argint.

Dar din aripi bat cocoșii,
Răscolind văzduhul mut.
Albe-ntîi și tot mai roșii
Zorile-și-ntind lucoarea —
Din zăvoi privighetoarea
  Iarăși a-nceput!

BLESTEMUL TRĂDĂRII

Cu sfărmate catapulturi
Turnul muced stă-nclinat,
Iar în poartă surii vulturi
Frîntă-şi au de mult aripa,
Stînd să cadă-n toată clipa
Peste pragul fulgerat.

Însă-n veci vor sta la poartă,
Că-i din cer blestem de veci.
Noaptea-nvie-o oaste moartă,
Şi-i de coifuri valea plină —
Fă o cruce şi te-nchină,
Călătorule, cînd treci.

Noaptea din ruini răsare
Tot castelul, precum fu.
Şanţ şi ziduri de-apărare,
Turnuri albe cresc deodată,
O cetate-nfricoşată
Unde-Agripa cuib avu.

Iar din văi un prinţ se suie
Alb de arme, spre castel;
E tăcere-n cetăţuie,
Dar stafiile pe coaste
Repezi vin, o-ntreagă oaste,
Toţi ai prinţului cu el.

Lupi ce cască largul gurii
Au pe coif, și parc-au strîns
Toate fiarele pădurii.
Sînt de-acei ce-au stat în cale,
Varro tu, oștirii tale
Și-au făcut pe-August de-a plîns.

Cînd ajunge la cetate
Albul prinț al celor morți
De trei ori cu pumnul bate
Repede-n arama porții,
Scări aduc în grabă morții,
Cu berbecii bat în porți.

Și-auzind cum vin barbarii,
Ușa tainiții-o deschid
Și tresar legionarii;
Ei din bărbi, din păr, cu mîna
Iuți își scutură țărîna,
Ies, aleargă, sar pe zid.

Sub un rîu de creste roșii
Albe coifuri strălucesc,
Și-n amestec furioșii
Respingînd pe cei de-afară
Cad și mor, se nalță iară,
Rane fac și le primesc.

Zăngăt însă n-are-arama
Cînd se bate scut de scut,
Tuba nu-și cunoaște gama;
Fără zuzăt' lancea zboară,
Iar al spăzii-oțel doboară
Cald și strălucind, dar mut.

Pe deasupra lor cu spaimă
Luna se ascunde-n nor,
Glas de bufnițe se-ngaimă
Și, cu aripi speriete,
Lilieci zburînd în cete
Se izbesc de coiful lor.

„De-ați avea voi pace-odată,
Voi ce vă luptați mereu!
Pacea însă nu vi-e dată,
Ca să știți în veșnicie
Dreapta Domnului mînie
Și că-i unul Dumnezeu!

Cei trădați, ei dorm în pace!
Vouă-al morții dătător
Partea asta nu vi-o face!
Voi cînd ați văzut pe-o seamă
Că pe Crist cel mort îl cheamă
Martor al jurării lor,

În nedreapta voastră ură
Vrînd să-i pierdeți, ați făcut
Cu barbarii-o legătură.
Și-au venit pe-ascuns barbarii
Și-au pierit legionarii
Cîți pe Crist l-au cunoscut.

Noapte-a fost. Pe zid creștinii
Se luptau pentru-mpărat;
Voi îns-ați deschis, hainii,
Toate porțile cetății —
Dreapta cumpăn-a Dreptății
Iat-acum s-a răzbunat.

Cei trădați, ei în morminte
Dorm în pace. Însă voi
Vă luptați și-acu-nainte
Cu oștirile chemate
Și de-a pururi vă veți bate
Pînă-n ziua cea de-apoi."

Astfel parcă-ntr-una plînge
Turnul obosit și el
De-a vedea tot morți și sînge.
Căci de veacuri vede-ntr-una
Noaptea cum aduc furtuna
Morții-aceștia din castel.

Iar cînd ziua se revarsă
Pier şi ziduri şi cohorţi,
Ruinată-n deal şi arsă
Stă cetatea tristă-n soare —
Dar în noaptea următoare
Vin din nou aceiaşi morţi.

PE MUNTE

Fugiți cu turma repede spre văi!
Pe culme-aleargă duhul răzbunării,
Grozavul vînt se zbate-n largul zării
Şi norii-mbracă haină de văpăi.

Soseşte-acum! cu ochiul cît cuprinzi
Furtuna-n sîrg scoboară-n jos pe coaste,
Şi-n urma ei se-ntinde neagra oaste
Şi urlă-n cor: — „Tu fulgere, s-aprinzi,

Tu nor, să-ntuneci; vinte, tu să-mprăştii!“
Un brad se face țăndări, cel mai nalt;
Şi prins de vîrf, au smuls pe celălalt
Purtîndu-l roată-n largul chip al prăștii.

Pe sus se-ntinde-amestecul nespus,
Şi Duh în Duh prin aer se frămîntă,
Iar grindina-n văzduh cumplit își cîntă
Cîntarea ei de-oțel, căzînd de sus,

Pe codrul larg ce-n urlete se-ndoaie,
Şi sare iar la loc apoi mugind.
Deodată stă. Şi iată-l, răpăind
Potop din cer turnatul rîu de ploaie.

Se rupe cerul, cade-acum! S-a rupt.
Sporite neguri hrană dau peririi,
De-a valma geme-ntreg cuprinsul firii,
Şi nu mai știi ce-i sus și dedesupt.

Acum nici Dumnezeu nimic nu poate.
Degeaba-ntind ei mînile și cer —
În negrul Iad, și unul pînă-n cer,
Vîrteju-i domn, el singur domn a toate.

ÎN MIEZUL VERII

Sub paltin aici e răcoare.
S-aud rîndunele pe sus
Cîntînd și jucîndu-se-n soare.
Tăcută e valea-nflorită
Și-un nor ca o pînz-aurită
  Se duce spre-apus.

Pădurea, pe culme, mai tace,
Mai cîntă cu freamăt încet;
Iar uneori vîrfu-și desface,
Dînd vîntului loc să colinde.
Un grangure puii-și deprinde
  Să cînte-n făget.

Eu văd cum se urcă pe-o creastă,
Călare pe-o gloabă de cal,
Merinde ducînd o nevastă.
El merge prin iarbă cu botul,
În urmă s-oprește cu totul
  Să pască la mal.

Nevasta pe coamă s-apleacă,
Trăgînd cu mînie de frîu.
Cu troscotu-n gură el pleacă,
Și-nghite de-abia-mbucătura
Și iarăși s-oprește cu gura
  Să rupă din grîu.

Se-ntîmplă cu zgomot acestea,
Şi tot cu mai mare necaz,
Şi tot mai de rîs e povestea —
Iar iepuri, din verdea săcară,
Scot veseli urechile-afară —
Şireţii, fac haz.

În urmă, colina-i ascunde.
Eu şuier o doină. Cînd tac
Din crînguri o mierlă-mi răspunde.
Din vale vin doine de jale
Şi roşu, ca focul, prin vale
Văd cîmpul cu mac.

Slăbite, de-atîta căldură
Şi leneşe apele curg
Iar pacea naturii te fură.
Şi deal şi cîmpie-aromeşte
Visînd cît de vesel doineşte
Răcoarea-n amurg. —

Sub paltin aici e răcoare.
S-aud rîndunele pe sus
Cîntînd şi jucîndu-se-n soare.
Tăcută e valea-nflorită
Şi-un nor ca o pînz-aurită
Se duce spre-apus.

CICOAREA

Pe cîmpia-nrourată
Dintr-al zilei revărsat
Aduna frumoasa fată
Rouă-n galbene ulcioare,
Lia cea cu trup de floare,
Fată de-mpărat.

Iată-n mîni cu suliţi crunte
Cînd ieşi cu roibii săi
Soarele de peste munte,
El încremeni-n teleagă
Şi-ntorcîndu-şi faţa-ntreagă
S-a plecat spre văi.

Măsurînd prin zări hotarul,
El cînta pe gînduri dus,
Şi lăsînd în voie carul
Îngropase-n palme fruntea,
Şi cînta trecînd pe puntea
Roşului apus. —

Mari minuni au fost acestea,
Dar mai mari am să vă spui,
Că de-acum încep povestea.
Oameni buni, vă fie-aminte
Ce-a făcut de-acu-nainte
Pentru Lia lui.

A trimes la ea, s-o ceară,
Dintre frați pe cel mai mic,
El, venind în fapt de seară
Pe pămînt, și-a dat solia.
— „N-o să-l iau, răspunse Lia
Mîndrului voinic.

El e veșnic călătorul
Nesfîrșitelor cărări —
Cum să-i duc eu veșnic dorul?
Ziua zboară peste sate;
Peste ape-ntunecate
Noaptea, peste mări.

Poate-n car el nu mă lasă,
Mă și tem, așa pe sus.
Iar la mine-aici acasă
N-o să stea! Și cum să fie
Fată de-mpărat soție
Celui veșnic dus?"

Soarele din umeri dete
Și-a zîmbit de-acest cuvînt
Al nepriceputei fete,
Și-a trimes alt sol copilei,
Frate-al său din faptul zilei,
Stea din cerul sfînt.

— „N-o să-l iau, că-l știe țara
Și fricos și și-nrăit.
Iese-n zări devreme vara
Hoinărind și-aprinde lunca,
Iar prin văi ucide munca
Plugului trudit.

Iarna însă-l înspăimîntă
Negura și mutul Ger.
Cînd pe dealuri Crivăț cîntă
Și cu glas de lup aleargă,
Ca să prindă-n zarea largă,
Soarele din cer,

El, în goana-nspăimîntării
Galben și necutezînd
Să se nalțe-n largul zării,
Tot pe lîngă munți se pleacă,
Peste munți în mări să-și treacă
Roibii mai curînd."

Înnorat de gînduri stete
Soarele, că l-au durut
Vorbele-ngîmfatei fete —
Ș-a trimes pe Doamna-Bună,
Soră-n cer, tăcuta lună,
Sol mai priceput.

— „Dar mi-e teama mai amară:
El, urîndu-mă-ntr-o zi
Și-obosit să mai răsară
Își va părăsi nevasta,
Și la noi pe lumea asta
Nu va mai veni.

Cui va rămînea-ngropată
Lumea-n noapte și eu cui?
N-o să fie niciodată
Soare-n zările senine —
Să-și păzească-n cer mai bine
Drumurile lui."

Soarele-a gemut de-amarul
Vorbelor, sărind în car,
Și-i trăsni pe osii carul;
Nor îi sta pe creștet ceața,
Negre plete-umplură fața
Albă ca de var.

Fulgerau nebuni în zare
Roibii-nspăimîntați acum
Și de bici, și de mirare
Că simțeau pe sub copite
Alte zări, mai șovăite,
Altă lume-n drum.

Flacări vîlvîiau pe drumul
Carului, și-adînc din văi
Se-nnora-n văzduhuri fumul
Alb de pe păduri cărunte,
Iar pe munți pe cît un munte
Se nălțau văpăi.

Ar fi ars topita iarbă
De pe lunci, iar apa-n mări
Poate-ar fi-nceput să fiarbă:
Dar ieși-nspăimîntătorul
Domn al lumilor din norul
Zbuciumatei zări.

Iată-l, scuturîndu-și rîul
Pletelor. Venind mîhnit
Prinse cu putere frîul —
Și cu gurile-ncruntate
Nechezînd, întorși pe spate,
Roibii s-au oprit.

— „Nu-nțelegi tu nici din gura
Tatălui! Și-ți spui mereu!
Eu te-am pus să fii măsura
Vremilor rătăcitoare —
Ce ți-e păsul? Spune-l, Soare,
Ca să-l știu și eu.

Tu ți-ai pus păcatu-n minte,
Și pe-un drum al nopții pleci!
Pui alături, Soare sfinte,
Biata pulbere-a cărării
Cu lumina-nflăcărării
Soarelui de veci!

Mergi-ți drumul tău spre seară —
Iar mîndriei ști-vom noi
Ce să-i facem ca să piară!“
Și plecînd stăpînitorii,
Începură-n vuiet norii
Să reverse ploi.

Iar în ziua ceealaltă
Soarele pe Lia-n lunci
N-o văzu din zare naltă;
Dar zări, plîngînd tăcută,
Floare-albastră neştiută
  Lumii pîn-atunci.

Ştim aşa, c-aşa cu toţii
Din strămoşi am apucat,
Ca s-o ştie-aşa nepoţii,
Cum s-a fapt din Lia floare,
Cea cu trupul rupt din soare,
  Fata de-mpărat.

Ea de-atunci ca o sihastră
Creşte-n margini de poteci,
Ziua vezi că-i floare-albastră
Şi te uiţi la ea cu milă,
Ştii că-ntr-însa-i o copilă
  Şi-un blestem de veci,

Că-n amurg închide floarea
Şi, schimbată-n porumbel,
Zboară către-apus cicoarea,
Şi mereu strigînd pe nume
Soarele, printr-altă lume
  Umblă după el.

Într-o goană nentreruptă
Printr-al morţilor hotar,
Ea e martoră cum luptă,
Negre Duhuri cum omoară,
Şi-amărîtă, biata, zboară
  Tot pe lîngă car.

Şi cu soarele deodată
Ea se-ntoarce iară-n văi,
Iar e floare biata fată
Pe cîmpiile tăcerii,
Dar cînd vine-amurgul serii
  Iarăşi e pe căi.

Însă-n ziua cînd cicoarea
N-o fi plînsă-n zori de zi,
Va scăpa de blestem floarea
Soare însă-n zare-albastră
Veac de veac pe lumea noastră
  Nu va mai veni.

POVESTEA CÎNTĂRII

— „Ai poate prin lume vro țintă
De-alergi, călătorule vînt?“
— „Prin largile lumi ale zării,
Prin taina cea sfînt-a cîntării
Și, singur, pe vremea-nnoptării
M-opresc pe-o colină și cînt.
Și-n urmă-mi pădurile cîntă
Cu freamăt de doină, cu șoapte,
Iar uneori pînă-n pămînt
Cu șuier de crivăț prin noapte.“

—„Dar care ți-e veșnica țintă
De-alergi, călătorule nor?“
— „Ascult și eu vîntul prin vale
Cum șuieră doine de jale,
Iar dacă-mi întîmpin în cale
Tovarăși, începem în cor
Cîntarea ce vîntul ne-o cîntă:
Cu murmur prin noaptea cu lună,
Cu vuiet de aripi în zbor
Și trăsnete-n zi de furtună.“

— „Ai poate pe dealuri vro țintă
De-alergi tu, drumețe pîrîu?“
— „Țin ochii la norul din zare
Să-nvăț ajurata-i cîntare;
De-i pașnic, pe-ascunsa-mi cărare
Eu cînt printre lanuri de grîu:

Cînd noru-n văzduh se frămîntă
Îmi urlu de-a lungul cîmpiei
În goana mea fără de frîu
Sălbatecul cînt al mîniei."

— „Tu singur ești fără de țintă,
Poete, și-n gînduri mereu?"
— „Ascult cum își freamătă cîntul
Pădurea, pîrîul și vîntul;
E cerul al meu și pămîntul,
Și cînt, ca și ele, și eu.
În urmă-mi popoarele cîntă
Cîntări de la mine-nvățate:
Și tot ce e-n sufletul meu
E-n sufletul lumii mirate."

PE TÎMPA

Un nor ivit de cătr-apus
Se urcă-n sus
Plutind încet spre miazănoapte
Iar umbra lui prin văi căzînd
Acum întunecă pe rînd
Livezi și vii și grîne coapte.

Văd drumuri albe-n zări senine,
La margini munți, mai jos coline
Și, ca pe-o pînză zugrăvit,
Orașu-n vale-adînc sub mine.
E pace-n cer și pe pămînt;
Abia nestătătorul vînt
Venit de peste munți, de-aiurea,
Tot spune ce din veci a spus —
Și pînă-n văi, de-aici de sus,
Se zbate-ncet doinind pădurea.

ROCA DI MANERBA

Ies din Roca di Manerba
Ţipete-nfiorătoare,
Plînsul ultim care-l plînge
Un întreg popor ce moare
Adunat într-un castel.
Şi li-e sete şi n-au apă
Şi li-e foame şi n-au pîne
Şi ca ieri a fost şi astăzi
Şi ca astăzi va fi mîne —
Va pieri şi bietul tînăr
Şi poporu-ntreg cu el!

A pierdut viteazul rege
Cîte oşti putu să strîngă,
A pus munţi şi ape-n calea
Francilor să nu-l înfrîngă,
Singur el a ridicat
Bolovani, în rînd cu-oştenii,
Şi-a-nălţat cetăţi în pripă,
Dar furtuna de departe,
Vuietînd sosi-ntr-o clipă
Şi-a trecut şi munţi şi ape
Dărîmînd ce-a-ntîmpinat.

De doi ani e mort viteazul
Rege-al ţării longobarde,
Şi de-atunci întreaga ţară
Fumegă-n ruini şi arde,
Risipiţi fugarii pier.

De doi ani acum o mînă
De oșteni, — vai, cei din urmă
Dintr-un neam așa de mare —
Adăpost sub stînci își scurmă,
Ce speranță au ei, bieții,
Mila pietrelor de-o cer?

Brațul stîng din Sirmione
Pîn' la Salo se întinde
Peste Garda-n șir de nave,
Iar cu brațul drept cuprinde
Roca oastea de pe mal.
Nicăiri nu e scăpare,
Nici pe șesuri, nici pe ape,
Dac-ar fi vulturi în aer
Ar putea spre nori să scape,
Dar așa, li-e scris de soarte
Un sfîrșit așa fatal.

Amărîți, ei stau pe stîncă
Și așteaptă zi cu ploaie,
Ca din apa ei, sărmanii,
Buzele să și le-nmoaie, —
Altă ap-aici ei n-au.
Și li-e frig și dorm pe stîncă·
Și li-e foame și n-au pîne
Și ca ieri a fost și astăzi
Și ca astăzi va fi mîne
Și vor sta-ntre cer și apă
Veșnic poate precum stau.

Ies din Roca di Manerba
Țipete-nfiorătoare,
Plînsul ultim care-l plînge
Un întreg popor ce moare
Adunat într-un castel.

Iar cînd noaptea treci pe Garda,
Sus pe stînca solitară
Vezi oșteni în albe coifuri,
Stînd gătiți de sus să sară
După domnul lor în lacul
Îngrozit de ei și el.

REGELE PONTULUI

Aproape de strîmbele maluri
Corabia-n fugă trecea,
Cîntau despicatele valuri,
Cîntau şi matrozii pe ea.

Iar noaptea şi marea-mpreună
Făceau armonie deplin —
Pe ape lucire de lună
Şi pace-n văzduhul senin.

Trezit de puterea cîntării,
Aude, tresare prin somn
Din groapă-i, pe marginea mării,
Puternicul Schiţiei domn.

Încet se ridică-ntr-o mînă,
Se uită pe mare mirat;
Cărunta lui barbă bătrînă
Îi umple tot pieptul cel lat.

Furtunile mării grozave
Urlat-au, cu trăsnet trecînd,
Şi valuri şi bîrne de nave
Trosnit-au pe groapă-i căzînd,

Şi neamuri străine trecură
Pe-acolo, cu vuiete mari:
Pe groapa lui corturi făcură
Şi-altare drumeţii barbari.

El însă-ntre dune pierdute
Somn fără curmare şi greu
Dormit-a, de treizeci de sute
De ani el dormit-a mereu!

Şi-acum îl deşteapt-o cîntare,
Un plînset de glasuri ce pier.
Se uită de-a lungul pe mare
La navă, la maluri, la cer,

La lună cum albă străluce,
Şi-i pare că n-o mai văzu,
Şi-i pare c-aminte-şi aduce
De-o lume uitată, ce fu.

O rază din vremile-apuse
E cîntecul celor ce trec:
Odată şi dînsu-l ştiuse,
Copil al pămîntului grec.

Şi vesel, ca valul şi vîntul,
Cîntîndu-l, pe marea-a trecut,
Uitatu-l-a însă-n pămîntul
Acelor ce domn l-au făcut!

De ce şi-a pierdut el viaţa
Cu taberi pe şesuri, cu oşti?
Eu, mare, îţi cunosc ţie faţa,
Tu mare, tu nu mă cunoşti! —

De ce-a alergat el prin lume
Cătînd şi mărire şi-averi?
Lăsat-a prin veacuri vrun nume?
Şi parc-au fost toate ca ieri!

Copil să fie-acum iarăşi
Pe ionice maluri, sărac,
S-alerge cu dragii tovarăşi,
Să vînture lumea pe plac!

Dar nava se duce, se duce
Dincolo de-albastru-orizont,
Tot Pontul de lună străluce
Şi-un rege se plînge pe Pont.

PE PLAIUL MUNTELUI

Cîntînd urca pe munte bătrînul moţ călare;
Mic roibul cal, dar moţul şi-n spate-i ghioaga mare;
Pe strîmtul drum copita da pietrele-n adînc
Pe rîpi; iar moţu-n traista de lînă la oblînc
Avea-ntr-o pungă galbeni din turmele vîndute.
Cînta, să-ndemne roibul să facă pas mai iute —
Dar colo unde plaiul se face mai codrean,
Stoian îi iese-n cale, bătrînul hoţ Stoian.

— „Noroc, măi, moţ călare, de vrei o flintă bună,
Am, uite, una plină: cînd trag cocoşul, sună!
Ştiu eu, că poţi s-o cumperi; ai galbeni în desagi,
Ţi-s dragi şi ei, sărmanii, dar zilele mai dragi.
Ori vrei să mergi pe rîpă cu pietrele de-a valma?
Deschide, frate, punga că-ntind deschisă palma!"

— „Olio, Stoiene taică, mă crezi ori nu mă crezi,
Pierdui a treia parte din preţuri la cirezi,
O parte bir am dat-o la domnii din cetate,
Că domnii şi cămaşa ne-o iau acum din spate.
Iar ce-a rămas, Stoiene, nimica de haram.
Abia-mi ajung de pîne copiilor cîţi am —
Stăi, stăi, nu-ntinde flinta, că plumbul e fierbinte..."

Un gînd nebun deodată îi fulgeră prin minte.
Descalecă-ntr-o fugă, îşi reazimă de cal
Grozava ghioagă, scoate din traista lui un şal.
Grăbit îl desfăşoară, ia punga şi-ntr-o clipă
Azvîrle-un pumn de galbeni cu darnica risipă
A celui ce pe brazde stă vesel sămănînd.

Stoian se pleacă-n grabă s-adune mai curînd
Cu grija ce pe-un lacom mereu îl înspăimîntă
Că n-are timp; iar moţul la el se uită ţintă,
Pîndindu-l cum se mişcă, stă, vreme potrivind;
Încet întinde mîna şi-o poartă pipăind
Prin gol, el simte coama şi traista lui de lînă,
El simte-acum dăsagii, şi-acu-i cu ghioaga-n mînă.
Îşi ţine răsuflarea în pieptul ostenit,
Şi ochii lui şi gura şi tot e-ncremenit,
Şi piatră pare-ntreagă statura lui voinică,
Cu ghioaga numai mîna cît şoldul se ridică,
Cît umărul, cît capul, stă dreaptă-n aer sus —

— „Stoiene, dau!“ Şi-n vreme ce-i fu cuvîntul spus
De-abia pe jumătate din strîns închisa gură,
Cu vuiet răsărit-a plecata lui statură
Şi mîna dreaptă dusă la stînga-ntr-ajutor
Căzu cumplit, şi-n urmă... un vînt şuierător
Adus de sus de ghioaga cea repede plecată
Izbi pe hoţ în fruntea cea-n pripă ridicată
Să vadă ce-i, cînd moţul i-a zis: „Stoiene, dau“ —

Şi calzi de mîna vie în pumnii morţi erau
Culeşii bani, cînd moţul i-a smuls cu hohot mare.

Un mort rămase-n urmă şi-un moţ trecea călare.

CASTELANUL

Spaima nopţii-ntunecate
Tot mai multe spaime-adună,
Pîn-o rade vro furtună
Restul muced de cetate!
Au căzut şi stîlpii porţii,
Turnurile cu suişuri;
Nu se vede din tufişuri
Tot acest castel al morţii,
Iar din lumea cîtă fu
Singur castelanul este
Viu rămas, ca-ntr-o poveste,
  Uhu, hu!

Singur el în sala rece
A strămoşilor, nepotul
Celor ce-or pieri cu totul
Cînd şi el se va petrece.
Între-un Mars de bronz şi-un faun
Şirul pînzelor arată
Toată seria-ngropată;
Iar, în faţa lor, pe-un scaun
Stă de ani cum stă şi-acu
El, cel viu, cu ochii ţintă —
Huhurezu-n turnuri cîntă
  Uhu, hu!

Putrezit de multă vreme
Se scufund-acoperișul;
Colbăit, paienjenișul,
Peste scuturi vechi și steme,
Ca un giulgi murdar s-anină.
Atmosfera e greoaie,
Pică picuri rari de ploaie
Pe parchetul în ruină.
Și-ntr-acest locaș, ce fu,
Cu strămoșii săi el moare,
Singur și ascuns de soare —
Uhu, hu!

Noaptea, cînd scăzută luna
Printre nori spre-apus purcede,
Tot așa pe jelț îl vede
Mut și mort ca totdeauna,
Vîntul geme-a groază-n ramuri.
Iar prin tinzi, prin sale zboară
Lilieci ce se strecoară
Printre ierbi, pe sparte geamuri.
El e nemișcat și-acu;
Cad pe păru-i, iuți se urcă
Și prin barbă i se-ncurcă —
Uhu, hu!

Vîntul draperii desparte
Și-n perdele scormonește.
Cînd vro ușă se trîntește
Undeva pe-un gang departe,
Furios răsună golul
Dintr-o sală-ntr-altă sală;
Cad bucăți de tencuială,
Și-ngrozit zvîcnește stolul
Liliecilor acu.
Crapă zgomotînd tavanul,
Nemișcat stă castelanul —
Uhu, hu!

Iar cînd slaba lumînare
Ori de-un liliac atinsă,
Ori de-al nopții vînt e stinsă:
Castelanu-n nemișcare
Și prin bezn-așa rămîne
Tot cu ochii spre tablouri —
Vin pe vînt din văi ecouri
De lătratul vrunui cîne,
Iar din gangul care fu
Zboară peste-adîncul văii
Tristul vai al cucuvăii —
  Uhu, hu!

Cîntă-n sat acum cocoșii,
Ziua-ncepe să s-arete —
El cu ochii pe părete
Tot își numără strămoșii.
Urgisind să aib-o soartă
Cu „mojicii“ lui din vale,
Nempăcatul vremii sale
Stăruiește-n lumea moartă,
Fiu al lumii ce trecu:
De-ai săi moși să fie-aproape
Și-ntr-un loc ei să se-ngroape,
  Uhu, hu!

CÎNTECE DE VITEJIE

CÎNTEC

Ţi-ai mînat prin veacuri turmele pe plai,
Din stejarul Romei tu mlădiţă ruptă,
Şi-ţi cîntai amarul din caval şi nai.
Dar cumplit tu fost-ai cînd te-au dus în luptă
Ştefan şi Mihai.

Cînd ţi-or pune piedici duşmanii să cazi
Spada ta să fie şi de-acum, române
Fulger care-aprinde, vînt ce rupe brazi,
Şi te-ncrede-a pururi că vei fi şi mîne
Tare cum eşti azi!

Sus ridică fruntea, vrednice popor!
Cîţi vorbim o limbă şi purtăm un nume,
Toţi s-avem o ţintă şi un singur dor —
Mîndru să se nalţe peste toate-n lume
Steagul tricolor!

IMNUL STUDENŢILOR

Cîntăm libertatea şi numele sfînt
Al ţării străvechi şi-al acestui pămînt!
Iubirii de neam, ce de-a pururi ne-a fost
O pavăză-n lupte şi-n pace-adăpost
    Cîntămu-i supremul ei cîntec.

Cu vesele glasuri de tinere firi,
Cuprinşi de-amintirea străbunei măriri,
Spre soare ni-e gîndul şi mergem spre el,
Lumina ni-e ţintă şi binele ţel —
    Trăiască-ne ţara şi neamul!

Cu dreapta-nălţată spre Tatăl de sus
Jurat-am pe tot ce strămoşii ne-au spus:
Unire-ntre fraţi, şi pe Domn să-l iubim
Şi-altarul de jertf-al naţiunii să fim
    Şi sufletul neamului nostru.

Iar dacă protivnicii numelui tău
Cu oşti ar veni ca să-ţi facă vrun rău,
Ridică-te mîndră şi nu te-ngrijà,
Căci inima noastră e inima ta;
    Tu-ncrede-te-n fiii tăi, mamă.

Iar dac-ar peri de pe-ntregul pămînt
Iubirea de neam şi-al credinţei avînt:
Azilul lor vecinic găsindu-l în noi
Le-am creşte, ca iar să le dăm înapoi
    Mai tari şi mai trainice lumii.

CÎNTEC OSTĂȘESC

Caii sar și frîu-și mușcă
Jos prin văi e fum de pușcă,
Corbi s-arată croncănind.
Stau de-atac dușmanii gata —
Uite-o-n zbor întunecata
Moarte-acum spre noi venind!

Știm cu toții ce ne-așteaptă!
Sus spre Domnul mîna dreaptă
Ridicați-o dar, jurînd!
Pentru sfînta noastră lege,
Pentru neam și pentru rege
Toți c-o inimă și-un gînd!

Nu mi te mîhni, copile,
Cine are-n luptă zile
Nu s-atinge plumb de el.
Ori aici, ori dealtădată,
Moartea nouă tot ni-e dată
Fiecăruia-ntr-un fel.

Glas de trîmbiță răsună
Și coloanele s-adună
Fiți cu inimă, copii!
Nu e rece glas de-aramă,
Ci e jalnic plîns de mamă,
Plînsul sfintei Românii!

Tu ne vezi din cer, Părinte,
Fie-ţi şi de noi aminte
Că sîntem şi noi ai Tăi!
Fie-i blestemat mormîntul
Cui îşi calcă jurămîntul,
Şi-am jurat pe cer, flăcăi!

Lasă tobele să bată!
Căpitane, du-ne-odată
Unde-i foc şi unde-i fum.
Steagu-n vînt! Trăiască ţara!
Vesel sune-acum fanfara,
Dumnezeu cu noi de-acum!

DOROBANŢUL

Străcuraţi prin plumbi şi săbii, dorobanţii drum deschid.
Inimoşi s-azvîrl prin şanţuri şi de-a valma sar pe zid.

Şi era prin şanţ perire şi văzduhul tremura,
Iar dincolo, prin redută, moartea cea de veci era.

Tropot de picioare multe, fum şi abur ca-ntr-un iad,
Vuiet cum îl fac prin baltă cei ce-alunecă şi cad.

Dar roiau mereu flăcăii răsăriţi ca din pămînt,
Valuri ce-necau reduta, scufundîndu-se-n mormînt.

Unul singur în roirea de viteji, un dorobanţ,
Zăbăvea trudit pe-o scară, răsărit şi el din şanţ.

Cei sosiţi, cu scări, în juru-i îşi făceau în grabă rost
Şi treceau, urmîndu-i alţii, iar el tot pe unde-a fost.

Apucase strîns cu dreapta parapetul, ca-n asalt,
Dar era prea slab, pesemne, zidul lunecos şi nalt.

Iat-un căpitan, din urmă, aducînd în foc pe-ai lui
Dă de el. — „Cu sîrg, băiete! Ce-ntîrzii de nu te sui?"

El abia-şi întoarce capul. — „N-am putere să mă urc.
Mă trudesc cu stînga numai! Bată-l Dumnezeu de turc!"

— „Ţii la sîn, se vede, dreapta! Pune dreapta! N-o ţinea."
— „Cum n-aş pune-o, şi-i sub scară! Uite-o, stai să calci pe ea."

Ajutîndu-i căpitanul, el se nalţă-ncet, încet,
Dă un chiot şi se nalţă, răsărind pe parapet.

Vede jos încăierarea luptătorilor voinici,
Un amestec orb ca-n cuibul răscolitelor furnici.

El înalţă-n vînt chipiul, strig-un nume drag şi sfînt
Şi-apoi sare de pe ziduri, în redută şi-n mormînt.

Ea era pămînt al nostru, smuls din sufletul turcesc,
Şi voia şi el să moară pe pămîntul românesc!

DUNĂREA ŞI OLTUL

Dunărea vorbea cu Oltul:
— „Tu, copile drag al meu,
Zbuciumat tu vii la vale
Tulbure mereu —
Plouă mult la voi la munte,
Sate şi cîmpii de-neci,
Ori ţi-e firea ta de-a rupe
Maluri pe-unde treci?“

— „Rup şi maluri cîteodată
Şi fac holdele de pier,
Iar cînd plouă mult la munte
Cap de om eu cer.
Dar nu-i asta, maică sfîntă,
Nu de asta-s tulburat,
Ci de cîte văd mi-e milă,
Maică, şi-i păcat!

Tu, pe unde-alergi prin lume,
Vezi şi ţări şi munţi frumoşi,
Neamuri ce-şi vorbesc ferice
Graiul din strămoşi.
Toate laudă pe Domnul,
Libere-a trăi cum vor,
Vesele fiind de viaţa
Şi de soarta lor.

Vezi și-aci poporul nostru
Cel din veac adus pe-aici,
Sprintene și mîndre fete
Și flăcăi voinici.
Și ți-e dragă țara asta
De români, căci te iubesc —
Dar tu nu cunoști de-a-ntregul
Neamul românesc!

Eu de unde vin, mîhnitul,
Furios spre șes scobor,
Căci de unde vin, e spaimă,
Groază și fior.
Tot români sînt și pe-acolo,
Neam din veac pe-aici adus,
Dar pe gîtul lor și astăzi
Jugul este pus.

Ei n-au voie să-și vorbească
Graiul strămoșesc ce-l au,
Iar în coasta lor de-a pururi
Sulițele stau.
Sfînta libertate este
Nume gol pe-al lor pămînt:
Cei nedrepți sînt cei puternici,
Singuri au cuvînt!

Ah, de mila lor eu, maică,
Vin așa de tulburat,
Și de ciudă pe dușmanii
Cei ce l-au călcat.
Iar de-nec și mal și oameni,
Nu mai știu ce fac nici eu
Că mă simt de-atîta jale
Tulbure mereu!“

PENTRU LIBERTATE

Plîngem, da, că prea ne doare!
Nu pe noi! Crescuți în chin
Ne-amintim de-un timp cu soare
Și-l cunoaștem cel puțin!
Plîngem pe copii, sărmanii,
Că-ntr-al temniții mormînt
Își încep în noapte anii,
Neștiind ce-i soare sfînt.
Plîngem, da, și strîns ne strîngem
Lîng-olaltă, cîți sîntem,
Dar să știți că nu ne plîngem
Ca nebunii cari se tem.

Robi, meniți prin jocul sorții,
Noi ai chinului am fost,
Însă nu, și nu, ai morții!
Nu cătăm noi adăpost
Nici în milă, nici în rugă;
Asta cear-o de la voi
Cel ursit să fie slugă —
Dar n-o cereți de la noi!
Vom răbda, privind în fața
Orișicui, și-a orice chin,
Că noi știm că-i multă viața
Și în noi și-n cei ce vin.

Blăstemați peri-vor regii
Cari s-abat din drumul drept --
Ne-ați adus stricarea legii
Și ne stați cu mîna-n piept.
O, și-n loc s-aveți rușine,
Vă mîndriți cu ce-ați adus:
Dar puterea, știți voi bine,
Nu vi-a dat-o Cel-de-sus,
Nici Eternul Domn! Vi-e dată
De-un vremelnic din Infern!
Deci vi-e binecuvîntată
Și la voi va fi-n etern!

Lumile-au văzut mirate
Cît de mult iubirăți voi
Șuierul de bici ce bate
Făr'de milă oameni goi!
Dar și pentru noi rămîne
Timp — ah, cine poate ști!
Șuierul acesta mîne
Cînt al lui Tirteu va fi!
Iar din lanțul ce-azi ne strînge
Pot să iasă spăzi, și pot
Spăzile să vadă sînge,
Nu de-al nostru însă tot!

Și sfîrșitul tău veni-va
Azi ori mîne, ori mai apoi!
Și-o să poți tu sta-mpotriva
Poate-a celor mai vro doi,
Dar mai tari prin răzbunare
Și prin ura lor turbați?
O să fii destul de tare,
Tot potopul să-l abați?
Eu nu chem această vreme,
Dar tiranul braț al tău
Face totul ca s-o cheme,
Rău îngrămădind pe rău.

CÎNTECUL CEL VECHI AL OLTULUI

— „Vine, tată, Oltul mare;
Malul stîng de-abia-l zăresc."
— „Las' să vie Oltul mare,
Că, români de cînd trăiesc,
Oltul tot la piept ne are
Şi-i al nostru şi ne ştie
Şi nu bate cu mînie
Malul cel băsărăbesc.
Vine mare, las' să vie
Că ni-e sol dumnezeiesc."

— „Vine, tată, Oltul mare,
Brazi trăsniţi rostogolind."
— „Las' să vie Oltul mare,
Căci tătarii-ncoace tind,
Dar li-e Oltul în cărare
Şi n-au inimă să-l treacă
Şi sperieţi se-ntorc şi pleacă,
Cu noi horă nu se prind.
Las'să vie, că-i îneacă,
Neamul nostru mîntuind."

— „Vine, tată, Oltul mare,
Şi cu sînge-amestecat."
— „Las' să vie Oltul mare,
Că mulţimi de oşti tătare
El pe mal a apucat.

Lifte poartă, lifte duce,
Lifte, bată-i sfînta cruce;
Oltul capul le-a mîncat!
Las' să vie să-i apuce
Că ni-e scut de Domnul dat."

SCUT ŞI ARMĂ

Domnul sfînt să ne iubească,
Şi-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste Ţara Românească
Şi-al românilor popor!

Noi prin vremi ce ne-ncercară
Altă *armă* n-am avut
Numai dragostea de ţară
Ce strămoşii ne-o lăsară,
Şi pe Sfîntul Domn de *scut*.

Dar ne-a fost destul atîta!
Fruntea sus, voi fraţi ai mei!
Astfel Cerul hotărît-a
Să se nalţe amărîta
Ţară, prin puterea ei!

Mai făţiş, mai fără veste
Ne-aţi lovit, duşmani de voi!
Dar ce-a fost, a fost poveste!
Dragostea de ţară este
Şi mai tare-acum în noi.

Şi de cine ne-o fi teamă?
Mult a fost, să vă răbdăm,
Nebăgaţi de voi în seamă —
Astăzi ştiţi voi cum ne cheamă,
Dacă nu, să vă-nvăţăm!

Numai Domnul ne iubească
Și-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste Țara Românească
Și-al românilor popor!

OLTENII LUI TUDOR

Vine-un chiot dinspre munte,
Vine freamăt din păduri —
Tudor domnul vine-n frunte,
Cu mulţimea de panduri!
Iar din Jiu, din apă sfîntă,
Iese cîntec vitejesc,
Şi cu glas de surle cîntă
Tot poporul românesc.

Las' să-i sune surle-n ţară,
Să-şi adune-olteni destui,
Ţara s-o vedem noi iară
Veselă pe urma lui —
Mîndra patrie română
Nu supt braţ de oameni slabi,
Ci voinică şi stăpînă
Cum a fost sub Basarabi.

Zboară corbi pe sus, băiete,
Cîrduri negre se-nvîrtesc,
Şi se zbat de-atîta sete
Şi de foame se izbesc:
N-au s-aştepte-oltenii rugă
Să le dea de hrană-n văi —
Oh, ciocoi, te-ajung în fugă
Toţi răzbunătorii tăi!

Cine vrea părtaş să fie
Dreptului pe-acest pămînt
După Tudorin să vie!
Că-i trimis de Domnul sfînt
Să ne scape-acum odată
De ciocoi, căci Dumnezeu
Însuşi s-a pornit să-i bată,
Cum ne bat şi ei mereu.

Ridicaţi, români, Dreptăţii
Steag cu sfîntul George-acum!
Sfintei Legi şi Libertăţii
Faceţi-i odată drum!
Cine nu-i cu voi, să ştie
Că izbit va fi de voi,
De cei straşnici în mînie
Şi din leagăn de eroi.

Domnul Tudor să trăiască!
Sus cu toţii, pui de lei,
Pentru ţara românească,
Pentru drepturile ei!
A-mbrăcat cămaşa morţii
Domnul Tudor, ca Hristos,
Dar schimba-va pasul sorţii,
Va trînti tiranii jos!

SĂRINDAR

Iar Matei în baltă stete
Pînă-n zori, în stuf ascuns,
Frigul nopții l-a pătruns
Și prin suflet spaimă-i dete
Că perirea l-a ajuns.

— „Dumnezeule-al puterii,
Vezi-mă-n ce stare sînt!
Fă, să scap de-acest mormînt,
Depărtîndu-mi ianicerii,
Și mă leg cu jurămînt

Că scurgînd această baltă,
Chiar pe locul unde zac
Mînăstire am să fac,
Mîndră, veselă și naltă,
Și cu aur am s-o-mbrac."

Turcii însă-l căutară
Și-altă zi, și nencetat,
Iar Matei în stuf a stat
Și-altă noapte, mai amară,
Mort de foame și-nsetat.

— „Dat-ai prin Hristos, Părinte,
Cele nouă fericiri!
Scapă-mă de prigoniri
Și-ți voi ridica, prea sfinte,
Tot pe-atîtea mînăstiri!"

Ruga nu i-a fost primită
Nici acum, şi-a stat Matei
Ocolit de agarei
Înc-o noapte aşa cumplită,
Şi plîngea, gîndind la ei:

— „Vai, Părinte-al îndurării,
Depărteaz-acest pahar,
Şi, scăpînd dintru amar,
Mînăstiri voi face ţării
Cîte slujbe-n sărindar.“

Şi-apoi fu, că tot plecară
Nechemaţii venetici.
Iar Matei a strîns voinici
Şi-a gonit pe turci din ţară
Şi-a-ngropat şi mulţi aici.

Iar pe locul unde-n baltă
El ascuns trei nopţi a stat
Sfînt locaş a ridicat
Pe colin-acum înaltă,
După cum s-a şi jurat.

Şi-apucat-a să clădească
Alte nouă, rînd pe rînd,
Şi i-a dat Dumnezeu gînd
Într-o zi să le sfinţească,
Toate-acelaşi hram avînd.

Iar în urmă ridicat-a
Un altar după altar,
Domnului cel sfînt ca dar —
Cel din urmă dîndu-l gata,
I-a pus nume Sărindar.

ZECE MAI

În ziua cea sfîntă și mare
La zece-ale lunii lui mai
Se vede-o ciudat-arătare
Pe-un deal de la Plevna, pe-un plai!

Cînd zorile-ncep să s-arete
Acolo-n tăcutele văi,
Din groapă ies moartele cete,
De-a pururi jăliții flăcăi.

Ei vin de prin locuri pe care
Ca vechile răni le cunoști,
Pe unde-au stat șanțuri odată,
Redute și taberi și oști.

Striviți și cu mînile rupte
Și galbeni ca-n jalnicul loc
În ziua sălbatecei lupte
Cînd bieții pieriseră-n foc.

Fac roată, și-o rugă murmură
Iar Valter și Șonțu și toți
Mai-marii ce-n frunte căzură
Stau jalnici acolo-ntre soți.

Și stau cum stă omul ce-ascultă
Și nici o mișcare nu fac;
Așteaptă cu grijă și spaimă
Un semn de departe și tac.

Deodată ei capul ridică,
Dau chiot și-n zare privesc
Spre țara din care ieșiră,
Spre scumpul pămînt românesc —

Și-ascultă, căci tunul azi cîntă
Departe-n iubitul pămînt,
Puternic ca-n ziua luptării,
Dar altfel de cîntec mai sfînt.

Vi-e teamă că n-o să mai cînte,
Că moartea vă fuse-n zadar —
Dar țara trăiește! Iar tunul
Ce limpede-o spune și rar.

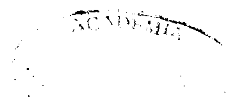
Și-ascultă... iar țara-i departe,
Sînt dealuri la mijloc și văi,
Și rîul cel mare-i desparte
De mame pe bieții flăcăi.

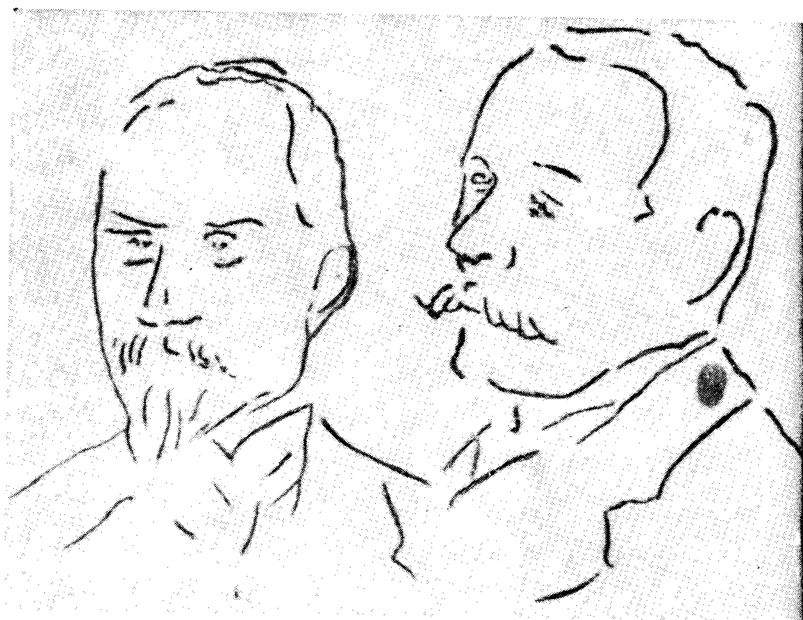
Și moartea cea vecinică-nchise
Pe urmă-le tristele-i porți;
Dar moartea lor viață ne dete:
Ferice de asemenea morți!

Iar ce-or fi șoptind ei pe vremea
Ce-ascultă cîntarea de tun
Eu nu știu, căci nimeni nu poate
Pe morți să-i audă ce spun.

Dar cred că se roagă, sărmanii:
— „Noi liberi pe voi v-am făcut
Iar Tatăl din cer să vă aibă
De-a pururi sub sfîntul său scut!“

Mormintele părinților lui Coșbuc în cimitirul bisericii din satul natal al poetului

Coşbuc şi Caragiale, desen de I. L. Caragiale

George, Alexandru şi Elena Coşbuc

CÂNTECE DE VITEJIE

DE

GEORGE COŞBUC

BUCUREŞTI

INST. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL" S-sor ION ST. RASIDESCU

16, STRADA DOAMNEI, 16

1904

Cîntece de vitejie, coperta primei ediţii, 1904

CÂNTECUL STUDENŢILOR

Cuvinte de G. COŞBUC

Muzica de G. BRĂTIANU

Allegro marziale

Ţi-ai mînat..., muzica de Al. Bantaş, pe versurile poeziei *Cîntec*

Cîntecul studenţilor, muzica de G. Brătianu, pe versurile poeziei *Imnul studenţilor*

Și prin apă până 'n brâu.
Râu de apă — Vrut-a fi-o —
Cum era să-i ție 'n loc,
Dacă n-a putut să-i ție
Din redute-un râu de foc.

La Smîrdan de-un gând cu toții
Fost-au braț pustiitor,
Și murind au dat nepoților
Mâna cu strămoșii lor.
N-ai avut mai buni tu, Dane,
La Călugăreni în vai,
Și la Racovăț, Ștefane,
Nu-ți erau mai tari ai tăi!

De-o veni din nou vr'odată
Vrăjmaș peste-al tău pământ,
Țara dragă și 'ncercată,
Vom ruga pe Domnul sfânt
Nu 'ntr-alt chip să ne ajute
Ca să 'nfrângem pe dușman
Decât dându-ne virtute
De flăcăi ca la Smîrdan!

G. Coșbuc

Fragment de manuscris *La Smîrdan,* Biblioteca Academiei, Fondul Coșbuc

PAŞA HASSAN

[illegible]

Pe Vodă-l [illegible] *călare trecând*
Prin [illegible]*, cu fulgeru-n mână.*
In lături [illegible] *păgână,*
Căci Vodă o 'mparte, [illegible]
Şi 'n urmă-i se 'nchide, [illegible]
Oştirea română.

Cu tropote robii de spaimă pe mal
Rup frâiele 'n bucium [illegible]
Turcimea [illegible] *se rupe de-odată*
Şi cade 'n mocirlă, un cal după cal,
Iar fulgerul Sinan izbit de pe cal
Se 'neacă prin baltă.

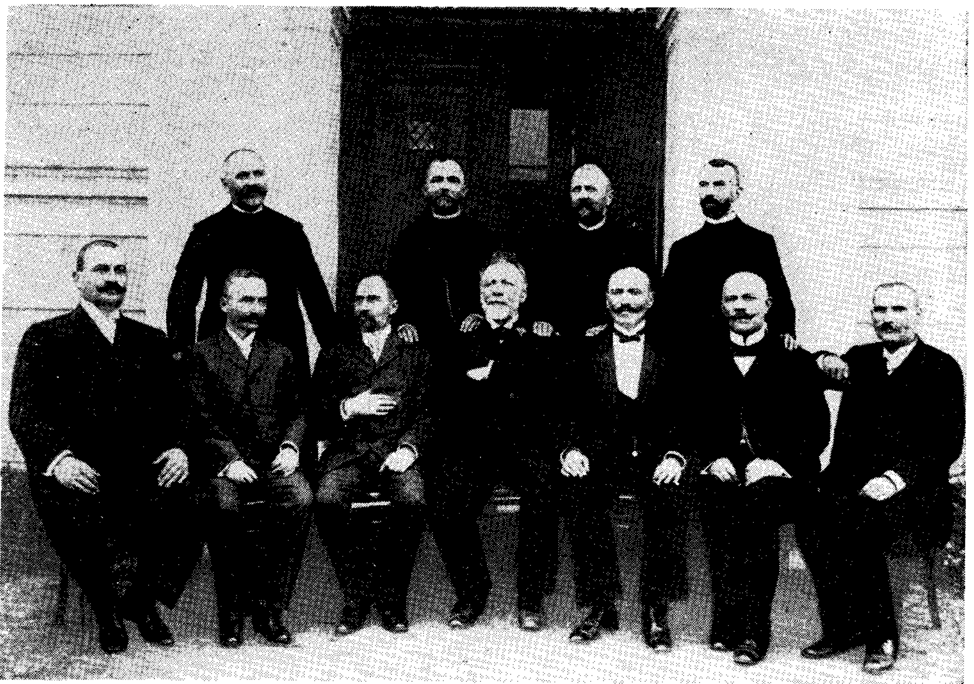
Hassan de sub poala pădurii acum
Lui Mihaiu-i trimete-o poruncă
[illegible]
[illegible] *prin* [illegible] *şi fum, —*
Dar paşa [illegible] *de drum*
Departe pe luncă.

[illegible]

Hassan de mirare [illegible]
[illegible]
El vede [illegible]
El vede [illegible]
Şi 'n [illegible]
[illegible]

[illegible]

Paşa Hassan, în *Vatra*, nr. 23, 1894, p. 750

Rîndul din față : Iosif Popescu, Dr. Alexandru Andressi, George Coșbuc, profesorul Grigore Pletosu, Dr. Ion Popescu, Dr. George Linul și Ion Marte ; rîndul din spate : Todor Bohățel, Ion Bîrsan, Zaharia Bulbuc și Grigore Ciuntcrei. Năsăud, 10 august 1909, la 25 de ani de la absolvirea gimnaziului

PE DRUMUL PLEVNEI

Iar pe drumul care duce
de la Dunăre spre munte
Trec românii zi și noapte
cătră Plevna, merg și vin.
Vesele batalioane
cu maiorii lor în frunte,
Șir de cară cu provizii,
schilăviți în haine crunte —
Scîrțiit și chiu și tropot
pe-acel drum de oameni plin.

Într-acest pestriț amestec,
scoborînd pe dealuri, iată
Pe-un răzor s-oprise-n cale
o bătrînă și gemea,
Cu desagii goi pe umeri,
semn de-o cale îndelungată.
Iar din văi, urcînd alene
se vedea venind o ceată
De drumeți din țara noastră
și s-opriră lîngă ea.

— „Bună calea“, zise unul,
— „Inima vă fie bună,
Oameni buni! Dar unde mergeți?“
— „De ne-ajută Dumnezeu,
Noi, la Plevna, maică dragă“.

— „Tot la Plevna! Cum ne-adună!
Eu de-acolo viu. Băiatul
mi-e-n război acu de-o lună,
Şi m-am dus să-mi văd băiatul
că-i la Plevna şi-i al meu“.

Repede-mprejur se strînse
ca prin farmec toată ceata
Ca să-ntrebe cum e Plevna?
cum stau turcii-nchişi în ea?
Ce mai zice Carol-vodă,
cînd o fi războiul gata?
Şi-mbătată de potopul
întrebărilor ea, biata,
Îşi ştergea cu palma ochii
şi plîngînd le tot spunea.

Dar în urmă, ei de grija
nopţii, ca să nu-i apuce:
— „Să rămîi în pace, maică,
să te vadă Domnul sfînt“.
Şi grăbiţi se ridicară
toţi de jos, făcîndu-şi cruce.
Ea, cu ochii plini de plînset,
privea gloata cum se duce,
Şi-un pustiu simţi-mprejuru-i
şi-ntunerec pe pămînt.

Stete-aşa, mereu privindu-i
şi deodată-n fuga mare
Ea porni la deal, cu strigăt
să s-oprească ceata-n loc.
Cînd ajunse-abia trăgîndu-şi
puţintica răsuflare:
— „Dragi creştini, voi unde mergeţi?
Aveţi milă şi-ndurare,
Eu mă-ntorc cu voi acolo
la băiatul meu, în foc!“

— „Dar ai fost! La Plevna, maică,
toate-acum îți sînt știute,
Ți-ai văzut și tu băiatul,
ce mai vrei să vezi acum?
Să te-ntorci, în sat acasă;
ia-ți toiagul tău și du-te.
Noi sîntem cu toții tineri
zor avem și mergem iute,
Tu ești slabă și puțină
și e mult de mers pe drum“.

Ea-și întinse-atunci cu gemet
mînile, strigînd cu jale:
— „Nu mă bateți cu nevrerea,
că vă bate Dumnezeu!
Voi fugi cu voi alături,
și de voi muri pe cale,
Tot atît! M-oi ști aproape
de băiat! În sat, acasă
E pustiu, că n-am pe nimeni!
Orice-o fi, mă duc și eu!“

MORTUL DE LA PUTNA

Iar la Putna-n mînăstire,
Noaptea, din tăcut mormînt,
Iese-n plină strălucire
Ştefan cel viteaz şi sfînt.
Lespedea ce-au pus-o popii
Peste groapă,-ncet se dă
Îndărăt şi-n fundul gropii
Ştefan plin de pace stă.
Dar se naltă-ncet eroul
Deşteptat din lungu-i somn,
Luminat e-ntreg cavoul
Şi sumeţ viteazul domn.

Albu-i coif străluce-n lună
Iar pe zale-i joacă zări
De lumini ce se-mpreună
Ca-ntr-un basm cu arătări.
Lunga suliţă şi-o poartă
Răsucind-o-n mîndru chip —
Eu credeam că-i umbră moartă
Ce se mişcă pe nisip,
Dar e viu! Acum ridică
Ochii săi, parc-ar lăsa
Peste-o oaste inimică
Toată vrăjmăşia sa.

Apoi stă plecat și-ascultă;
Poate-aude spre Hotin
Vuiet și-alergare multă
De poloni și turci ce vin,
Poate-aude oști tătare
Şi năvală peste Prut,
Ori sosind din depărtare
Peste munte i-a trecut
Regele Matei! Voi cete
De cazaci și de săcui,
Dumnezeu acum vă dete
Gata iar pe mîna lui!

Sună zornăit de zale,
Strigăt mare de război,
Ard Moldova noastră-n cale
Cîți dușmani și vechi și noi.
Ştefan tremură-n mînie.
Iese din tăcutul schit —
Luna-n ceruri, argintie,
Cu nori negri s-a-nvelit,
Şi cumplit din bucium sună
Ştefan vodă; ca un nor
Ies osteni și iuți s-adună
Roată lîngă domnul lor.

Iat-o, oastea lui voinică,
Toți cei buni și tari ai săi!
Ştefan spada și-o ridică
Şi pornește-n sîrg spre văi,
Luna tot mai mult s-ascunde,
Tot mai negri nori plutesc
Şi din văi grozav răspunde
Buciumul moldovenesc.
Se tot duce, duce-n noapte
Zgomotul în jos spre Prut,
Mai lăsînd în urmă șoapte
Din furtuna ce-a trecut.

E pustiu la mînăstire,
Gol mormîntul cel deschis!
Toate-au fost o nălucire,
Toate repezi ca-ntr-un vis.
Nu ştiu bine-n care parte,
Ştefane, te-ai dus cu oşti,
Ştiu că tu te-ai dus departe,
Şi duşmanii ţi-i cunoşti!
Bate-i, Ştefane, părinte,
Spulberă-i de pe pămînt:
Chiar şi mort învaţă-i minte,
Cine eşti şi-ai tăi ce sînt.

STEMA ȚĂRII

Ca un zimbru-ntărîtat
Cînd a prins pămîntu-n coarne,
Tot ce-n drumul lui a stat
          Gata să răstoarne —
Ca un zimbru-ntărîtat
Moldovenii s-au luptat
          Cu potop de litve.

Ca un leu sfîșietor
Cînd cuprins de-arcași se vede,
Prin mulțimea de popor
          Trăsnet se repede —
Ca un leu sfîșietor
Star-oltenii-n munții lor
          Într-un iad de latini.

Iar muntenii ce-au avut
Cuib pe apa Dîmboviții,
Ca vulturu-n munți crescut
          Apărînd răpiții
Pui ai săi — făcut-au scut
Țării lor și-au abătut
          Negrul nor de hoarde.

„Zimbru și vultur și leu
Fui cînd mi-a călcat păgînul
Patria și dreptul meu“.

Şi va fi românul
Şi de-acum român mereu,
Zimbru şi vultur şi leu
Şi viteazul lumii.

FRAGMENT EPIC

Iar pe lumea ceealaltă scoborînd acum flăcăii
Cei căzuți la Vid pe dealuri și pe șesuri la Vidin,
Cîți sosesc pe rînd în stoluri, adunați în gura văii
Stau s-aștepte alte gloate cîte se vedeau că vin.
Unii șterg de iarba udă cîte-o sabie-ncruntată,
Din pulpana hainei alții sîngele dușman îl storc,
Și se laudă cu toții și vorbesc cu toții-odată
Precum fac biruitorii din războaie cînd se-ntorc.

Cînd văzur-această gloată, toți acei ce-ndușmăniră
Pe români de-a lungul vremii, plini de spaim-au tresărit
Resfirîndu-se prin noapte, precum fumul se resfiră,
Și din margini mai spre margini se topeau necontenit.
Cu genunchii plini de tremur și cu gheața morții-n gură,
Morți erau de-a doua oară, ca-ntr-al Orcului noian
Luptătorii din Mikene cînd îngălbeniți văzură
Strălucind prin noapte coiful comandantului troian.

Dar ai noștri morți de veacuri, cîți periră prin războaie,
Apărînd a lor credință și pămîntul românesc,
Stau cu ochii țintă-n noapte și-al lor mijloc îl îndoaie
Ca s-apropie privirea de minunea ce-o zăresc:
Văd români, și-aud cuvinte românești! De-ai lor cu toții!
Umilit venea, iar astăzi ce trufaș acest popor —
Și-ndrăznind dintîi o seamă, vin sfioși să-și vadă soții,
Tot mai mulți, cu toții-n urmă s-au pornit din noaptea lor.

Şi precum în neastîmpăr pasări grabnice cu zborul
Se tot strîng de pretutindeni toamna ca să plece-n stol,
Astfel s-adunau românii şi sporea mereu poporul
Celor morţi umplînd de vuiet cîmpul mai nainte gol.
S-a mişcat acum de-a valma toată lumea-n locuinţa
Umbrelor, sunînd ca marea şi-ntr-un zbucium nentrerupt,
Iar de-atîta nor de duhuri ce-şi vădea prin glas fiinţa
Se părea că-i românească toată lumea dedesubt.

Străbătînd genuni cu mersul, nesfîrşită li-e venirea,
Ca potopul de puternici şi nebiruiţi ca el —
Cîţi peiră făr' de urmă copleşiţi de năvălirea
Asiei, şi-arcaşi cu glugă din cîmpiile lui Gel.
Cîţi au înroşit cu sînge rîuri mari şi-ascunse plaiuri,
Cînd prin văile bulgare Ioniţ-avea locaş
Şi frumosul grai al nostru printre bîlbîite graiuri
Şi-l păstrau, murind sub steagul ducilor de Făgăraş.

Iată-i înşişi vin în frunte cei ce-au cîrmuit norodul,
Principii din munţi şi banii cu viteze fiare-n scut,
Şi cu Negru-Vod-alături vine Dragoş voievodul,
Unul fost la Olt de pază, celălalt străjer la Prut.
Şi-Alexandru-al cărui nume şi-astăzi codrii-l mai îngînă
Tînăr şi părînd ca Hector cel cu coif fluturător,
Cînd cu suliţa-i grozavă, falnic răsucind-o-n mînă,
Sare-n mîndru-i car şi umple cîmpii Troiei de omor.

Trăsnete-al mîniei noastre, Mircea, tu iuţeşte-ţi paşii,
Adă-ţi gloatele ce-n clipa bine-potrivitei vremi
Prins-au fulgerul cu palma! Braţ, ce pustiind vrăjmaşii,
Dunărea ca soţ de luptă, munţii te-ai trudit să-i chiemi.
Ce vei fi gîndit tu, Mircea, cînd vedeai pornit cum vine
Peste munţi şi peste ape, ca furtuna, Ilderim?
Vai, putem noi azi pricepe sufletul ce-a fost în tine,
Mai avem simţire-n inimi ca-ndeajuns să te slăvim?

Iar dincolo vine-n goană cel ce-n numărate zile
A clintit temeiul lumii şi-a oprit şi vremea-n loc,
Cel cu nume sfînt de-Arhanghel — cu-al tău nume, Mihaile,
Tot ca tine de puternic şi cu sabie de foc.
Munţii se retrag din cale-i, iar protivnica sa bardă
Intră-n fier ca-n lemnul putred, pui din oltenescul leu!
Foc de n-ar mai fi, şi lege, ca nimic să nu mai ardă,
Foc ar naşte iar pe lume ochii-acestui Prometeu.

Şi cu el Fărcaş şi Stoica, şi-nvîrtindu-şi buzduganul
Doi Buzeşti, ducînd şi spaimă şi-al peririi-nghieţ cu ei!
Spuie Neajlovul, Sinane, cîte oşti pierdu sultanul,
Şi Şelimberul să spuie cum ţi-a fost, nebune-Andrei?
Amurat, ţi-aduci aminte cum sosi grăbit odată
Şi era să-ţi spargă poarta ca să-ţi intre-n Ţarigrad?
Şi ce cale-avea să facă! Dar s-a tînguit vrodată
Fulgerul că-i drum departe de la nor pînă la brad?

Iată-l însă cel din cuibul pus de-oştenii teutonici,
Ştefan, turnul de-apărare al românilor, venind
Suflet mînios şi-n toată strălucirea cîtă-n cronici
Scrisă e c-a fost pe vremea cînd el ţara străjuind
A făcut din oase-un munte şi-a-nhăţat şi regi de plete
Şi, arînd de ciudă cîmpul, puse-n jug duşmanii lui—
Pe mănunchiul spăzii sale mîna lui tot caldă stete,
Căci el nu ştiuse-n viaţă cum s-anină spada-n cui.

El şi-aici e-ntreg în arme şi purcede-aprins pe cale,
Parc-a pururi vede-n faţă Racova şi Podu-nalt,
Iar de vuietul mulţimii şi de coifuri şi de zale
Tremură, răzbit de spaimă, tot tărîmul celalalt.
El şi-aici e vîntul iernii, şi duşmanii săi sînt pleava!
Urcă munţi fără de plaiuri, trece Dunări fără pod —
Faceţi loc! Sosesc ca rîul luptătorii din Suceava,
Trec voinicii cei năpraznici ai lui Ştefan Voievod!

Şi Ion Cumplitul Vodă, jalnic schilăvita strajă
A Moldovei, scut puternic al poporului de rînd,
Şi nenfricoşatul Ţepeş, Petru Rareş a lui Majă
Vin cu toţii de prin noapte, gloate-n urmă-le-aducînd.
Şi hatmani şi capi de oaste — daţi-mi voi acum o sută
De vieţi, ca să am vreme să-i numesc aici pe toţi!
Şi tu neam român, tu astăzi stai cu inima pierdută,
Făr' de zei te crezi pe lume şi pustiu tu te socoţi.

Iată-ţi gloria de veacuri! Umbre mari din lumea moartă, —
Ah, că n-am eu glas de tunet ca să pot să le rechem —
Ne avem şi noi Olimpul, şi pe a veşniciei poartă
Am intrat şi noi; şi-ntr-însul zei fără de moarte-avem!
Ce-ţi aluneci plini de jale ochii umezi pe ruine,
Neam al nostru, ca să judeci drumul schimbătoarei sorţi?
Soarele din noapte iese, din mormînt puterea vine:
Naşterea cea viitoare ne e-n lumea celor morţi.

PE DEALUL PLEVNEI

E-n amurg. Pe deal bulgarul
Liniştit îşi mînă carul.

Roţile nu ştiu că plînge
Dealul, pe-unde omul mînă;
Nu ştiu boii, că-n ţărînă,
Pe-unde trec, e numai sînge.

Noaptea-ncet, încet scoboară,
Lilieci prin aer zboară.

Pe-unde-a fost cumplire-odată
Doarme-acum întreaga fire,
Peste-un iad de zvîrcolire
Cade-o pace-ntunecată.

Numai luna e pe lanuri —
Dar mai sus, pe sub rădanuri,

Unde-a curs fierbinte plumbul,
Duhuri vin din vreme-n vreme,
Cît e noaptea-n dealuri geme
Şi se zbuciumă porumbul.

OŞTIRILE LUI ALAH

Noaptea care-ncheie anul —
Noaptea sfîntă,
Cînd cetindu-şi El-Coranul
Trist mahomedanii cîntă
Pe răpuşii prin bătăi —
Noaptea asta ştie spune
De-o minune
La Călugăreni prin văi.

Cînd e-n jumătate ruptă
Noaptea-n cale,
Pe uitatul cîmp de luptă
Se porneşte-un glas de jale
Şi-apoi multe, şi-mprejur
Din păduri răsar o mie,
Din cîmpie
Plînge-un nesfîrşit murmur.

Şi murmurul creşte-ntr-una
Şi deodată,
Urlă-n zare ca furtuna,
Şi prin zarea spintecată
De blesteme şi de vînt
Ies spahii în şiruri dese,
Grabnic iese
Oastea-ntreagă din pămînt.

Căci acum, prin lumea lată,
Ies să jure
Toţi cari au perit vrodată
Pe cîmpiile ghiaure,
Şi-aşteptînd un semn ceresc
Stau gătiţi, potop să plece
Şi să-nece
Tot pămîntul creştinesc.

Ei, cu genele-amorţite,
Nalţă mîna
Iar din bărbile-ncîlcite
Iuţi îşi scutură ţărîna
Şi pe cai sărind grăbiţi,
Învîrtesc duşmanii crucii
Săbii lucii,
De năvală stînd gătiţi.

Furnicînd din mii de locuri,
Plini de ură
Cu blasteme şi batjocuri
Strigă toţi ca dintr-o gură
Sfîntul nume-al lui Isus,
Şi turbate şi-ndrăzneţe
Mii de feţe
Alergînd privesc în sus.

Iar acum, fiind o gloată,
Numai una,
Osie-ntr-această roată
Se ridică Semiluna,
De pe steagul care-n vînt
Geme-o plîngere-ntreruptă
Şi se luptă;
Iar ce geme e cuvînt.

Şi-i a lui Alah cuvîntul,
Sfînt şi mare!
Şi tăcută ca mormîntul
Şi-mpietrit-acolo-n zare
Oastea-ntreagă stă pe loc.

Codri, dealuri, rîu şi luncă
Toate-aruncă
Ochii-n sus, spre-un semn de foc.

Mii de guri atunci în vaier
Umplu cerul:
Crucea e, o cruce-n aer!
Turcii toţi, zvîrlindu-şi fierul,
Iuţi se-ntorc ca-ntorşi de vînt;
Noaptea rîde luminată
Şi deodată
Intră totul în pămînt.

GRAIUL NEAMULUI

„Fie-a voastră-ntreaga țară,
Și de cereți, vă mai dăm,
Numai dați-ne voi graiul
Neamului“ — Și se sculară
Să ne vremuiască traiul
Cîți dușmani aveam pe lume!
Graiul ni-l cereau anume,
Să-l lăsăm!

Dar nestrămutați strămoșii
Tot cu arma-n mîini au stat:
Au văzut și munți de oase,
Și de sînge rîuri roșii,
Dar din țara lor nu-i scoase
Nici potop și nici furtună.
Graiul lor de voie bună
Nu l-au dat!

Astăzi stăm și noi la pîndă,
Graiul vechi să-l apărăm;
Dar pe-ascuns dușmanii cată
Să ni-l fure, să ni-l vîndă.
Dacă-n vreme tulburată
Nu ne-am dat noi graiul țării,
Azi, în ziua deșteptării,
Cum să-l dăm?

Repezi trec cu vifor anii,
Ispitind puterea ta,
Neam român! Cu ură mare
Vor căta mereu dușmanii
Graiului român pierzare;
Dar să piară ei cu toții:
Nu l-am dat, și nici nepoții
Nu-l vor da!

DE PROFUNDIS

Pe sub dealurile Plevnei
Doarme spaima și fiorul,
Soarele-și ascunde fața
Și-ngrozit se-ntoarce norul
Să se ducă-ntr-alte părți.
O, a fost acolo-n vale
Moarte și pierire-odată,
Iar amara ei cumplire
Scrisă vreme-ndelungată
Povesti-se-va prin cărți.

Umblă mai încet cu plugul,
Tu țăranule, cu grapa,
Poartă-te să dai țărîna
Mai deoparte-ncet cu sapa
Pe colnice cu porumb —
Poate unde scurmi pămîntul
Tu să vezi că iese sînge,
Plugul tău să dezvelească
Vrun voinic ce-n groapă plînge
Zbuciumat de spăzi și plumb.

Au venit din munți cu soare
Și din văi întunecate,
Au lăsat pustii acasă
Stîne și cîmpii și sate
Și-au trecut grozavul rîu.
Moarte! Tu aveai cu tine
Tot alaiul spaimei tale:

Spune tu, putut-ai, moarte,
Să oprești voinicii-n cale,
Să le pui mîniei frîu?

Pe sub dealuri pe la Plevna
Doarme spaima și fiorul —
Plin de grije și-n tăcere
Să străcoară călătorul
Prin pustiul loc de-omor.
Eu mă tem de-un semn, de-o șoaptă,
Căci din gropile tăcute
Vor ieși cei morți cu vuiet,
Sute-n luptă iar cu sute,
Repetînd perirea lor!

CAROL ROBERT

Stăpînul țării feudale
Rîdea de Basarab, pe cale
Venind cu sutele de-arcași
Turnați în zale,
Ce-i pentru-acești viteji ostași
O țară largă de trei pași?

— „Sărmanul vodă, cum îl cheamă,
O fi-n pămînt acum de teamă!
Ce minte-o să-l învăț! Să-l fac
Să ție seamă
Că eu sînt eu, și nu mă-mpac
C-un biet ca el, cioban sărac!

Uitat-a că-i născut să fie
Păstor de oi și slugă mie? —
De barbă însă am să-l scot
Din vizunie.
Ce cîni îl apără? Socot
Să-l spînzur eu cu cîni cu tot!

Curînd, flăcăi! E plin paharul!
Auzi ce-mi scrie-acum tîlharul —
Dar cine crede el c-ar fi
Maghiarul?"
Și regele rîzînd s-opri
Și-aceste vorbe le citi:

„Mărite crai! Îți spui prin carte,
Că vecinic dinspre-a noastră parte
Vrem binele! Sîntem cei foști
Și mai departe —
Și-acum tu uiți că ne cunoști
Și-alergi în strîngere de oști!

Eu sînt mai slab. Zic eu de mine.
Vi-am dat hăraci, că se cuvine,
Pe plac eu multe v-am făcut
Să fie bine.
Voi Severinul l-ați bătut:
Vi-l las, măcar eu n-aș fi vrut!

Dar o rugare eu ți-aș face:
Să mi te-ntorci în bună pace,
Să te ferești, măria ta,
De drumu-ncoace.
Că mai pe-aproape de veți da
Nici unul viu nu veți scăpa!"

De hohote vuit-a malul;
S-a dat cu spaimă-n lături calul
Lui Robert. — „Tomo, fii stăpîn
Că-ți pierzi Ardealul!
Nu-i prost românul că-i bătrîn
E prost că-i minte de român!"

Și-așa rîzînd, în zi de vară,
Frumoasele lor oști intrară
Adînc prin munții românești,
Adînc spre țară.
O, nu ți-aduc vulturii vești,
Roberte,-n drum ca să te-oprești?

Căci iată, colo la strîmtoare,
S-aude-un corn de vînătoare
Și multe-apoi, chiuituri
Răsunătoare.
Se umple codru-ntreg de guri
Și ies românii din păduri.

Jucîndu-şi coiful alb pe creste
Ei vin, şi nu le prinzi de veste,
Năvalnic cad şi iuţi răsar
Ca din poveste.
Ei intră-n desetul maghiar
Şi unde-ajung, îl lasă rar.

O, bieţi maghiari, striviţi în vale!
Ce mîndri-aţi mai venit pe cale,
Atîtea sute de arcaşi
Turnaţi în zale!
Cum pier acum aceşti ostaşi
În ţara largă de trei paşi!

Şi fala lor uitînd-o toată
Mureau zdrobiţi, şi ca să poată
Să-şi scape capul, rupţi şi goi
Fugeau în gloată.
O, şi la ziua cea de-apoi
Vor rîde-aceste văi de voi!

Tu-n gînd bolboroseai o rugă
Şi nu gîndeai decît la fugă,
Şi-n spate, rege, tu ţi-ai pus
Vestmînt de slugă —
Un gînd nebun mi te-a adus
Şi-acum te bate Cel-de-sus!

Venit-a Dumnezeu să certe
Mîndria ta, Carol Roberte!
De nimeni n-ai voit s-asculţi,
Cel Sfînt te ierte!
Din pilda ta cunoaştem mulţi
Că ştiu şi regii-umbla desculţi!

GOLIA TICĂLOSUL

La Cahul, pe cîmpie, din marginea poienii
Se-ntinseră-n coloane de luptă moldovenii,
Şi-aveau cu ei pe vodă, iubitul domn al lor,
Iar Golia, el plecat-a din faptul dimineţii
Prin vale să-şi reverse din lături călăreţii
Ca vînturi iuţi ce scurmă şi-mpart cumplitul nor.

Iar cînd veni şi vremea să urle-n zare tunul,
Mişcatu-s-au românii cu miile, ca unul:
O lamur-a Moldovei prin sutele de ani!
Dar Golia ticălosul alt gînd avea cu soţii,
Şi-n suliţi ridicîndu-şi căciulele cu toţii
Lăsînd cîmpia noastră trecură la duşmani.

O clipă stete vodă cu inima trăsnită.
Întors apoi, strigat-a spre oastea-nmărmurită,
Pe Golia arătîndu-l cu pumnii, cu-amîndoi:
— „Oşteni ai ţării mele! priviţi-l cum se duce,
El vinde sfînta ţară şi vinde sfînta cruce,
Mă vinde, ticălosul, pe mine şi pe voi!"

Cumplit se-ntoarse vodă cu-ntreaga sa mînie
Spre partea de-unde Golia venea cu duşmănie
Spre fraţii săi, în fruntea grozavilor spahii.
— „Să daţi fără de milă, că-i inimă de fiară!
Să piar-acum pămîntul! Moldova-ne să piară,
Dar Golia-ntîi de toate să piar-acum, copii!"

Şi nu vedeau românii nici moartea cum le iese
În drum, şi nici potopul de turci ce-i încinsese,
Vedeau numai pe Golia, pe scosul lor din minţi.
Şi neputînd mai iute să-l stingă de pe lume
Rosteau cu glasul urei becisnicul său nume
Prin gemete scrîşnite strivindu-i-l în dinţi.

O, Golia, tu! Pîndit-ai aşa de-amară vreme!
Dar toate ale ţării şi plîngeri şi blesteme
Ajungă-te de-a pururi, şi n-ai mai fi trăit!
Dar iată-le, pornite din suliţi şi din gură —
Smintiţii tăi la Cahul cîneşte-aici căzură,
Căzuşi şi tu, mişele, tu cel ce i-ai smintit!

Călcau spahiii-n goană pe barba ta bătrînă,
Iar pumnii-n loc de aur strîngeau în ei ţărînă
Şi-n gură-ţi s-adunase şi sînge şi pămînt,
Să-nece-n tine, Golio, mai repede suflarea!
Aşa sfîrşit să aibă în veci de veci trădarea,
Iar lupii fie-i preoţi şi gura lor mormînt!

Adînc în noaptea nopţii şi-n Iadul cel din urmă
În care-al iernii viscol suflarea nu şi-o curmă
Nicicînd, stau prinşi în gheaţă ai lumilor mişei:
Grozavă li-e durerea, şi vecinică li-e truda —
De-a stînga ţipă Cain, de-a dreapta urlă Iuda,
Iar tu, tu goale Golio, te vaieţi între ei!

LA SMÎRDAN

— „Neam român, văzui odată
Oastea Domnului Mihai“
Zicea Dunărea-ntristată:
„Fulger îns-atunci erai,
Şi-alergînd prin cer furtuna
Cînta vorbe româneşti —
Astăzi stau şi-ascult într-una
Şi mă uit, şi nu mai eşti!“

Dar abia rosti cuvîntul
Dunărea, vuind prin văi,
Şi văzu gemînd pămîntul
Şi de cai şi de flăcăi.
Zornet auzi prin zare,
Cum se-ncheagă stol cu stol
Şi năprasnică răsare
Oastea domnului Carol.

Jalnic tu-ţi doineşti durerea
Dunăre, şi iat-acum!
Din mormînt ieşi puterea
Şi-n zadar îi stai în drum.
Trec voinicii peste tine;
Mersul lor e zbor de fulg,
Şi din mîinile străine
Stema libertăţii smulg.

Tresăriră iuți românii
Căci aminte și-au adus
Cît s-au străduit bătrînii
Steagul să ni-l ție sus,
Cîte plîngeri nentrerupte
În mormînt or fi vărsat,
Că nepoții fug de lupte
Și că steagul e-nchinat.

Dunăre-ai văzut Smîrdanul?
Spune tu, s-o spui și eu!
Și noi știm izbi dușmanul,
Și-n români e Dumnezeu!
Știm și noi găti cununa
Vitejiei ce-o doinești,
Și cînd urlă-n cer furtuna
Cîntă vorbe românești!

La Smîrdan — așa vru Domnul —
Morții dintr-această zi
Vor avea cu spaime somnul
Și-aiurînd se vor trezi
Apărîndu-se cu mîna
Ca de-un tăinuit dușman,
Vor mușca gemînd țărîna
Ca și-n luptă la Smîrdan.

Că-ntr-această zi cumplită
N-avu mila nici un rost,
Și mînia răzvrătită
Lege tuturor ne-a fost.
Astfel că văzînd perirea
Însuși Dumnezeu de sus
Galben întorcînd privirea
Mîna peste ochi și-a pus.

La Smîrdan pe unde drumul
Da de-a dreptul spre vrăjmași,
Risipeai cu mîna fumul
Ca să vezi la patru pași.

Și-ntr-un iad fără de nume
Unde-ai noștri iuți pătrund
Nu era nici cer nici lume,
Numai noapte fără fund.

Și-ntr-acel noian de ceață
Dorobanții dînd de-un rîu,
Au trecut prin sloi de gheață
Și prin apă pînă-n brîu.
Rîu de apă — Prut să fie —
Cum era să-i ție-n loc,
Dacă n-a putut să-i ție
Din redute-un rîu de foc!

La Smîrdan de-un gînd cu toții
Fost-am braț pustiitor,
Și murind au dat nepoții
Mîna cu strămoșii lor.
N-ai avut mai buni tu, bane,
La Călugăreni în văi;
Iar la Racova, Ștefane,
Nu-ți erau mai buni ai tăi.

De-o veni din nou vrodată
Vuiet peste-al tău pămînt,
Țară dragă și-ncercată,
Vom ruga pe Domnul sfînt
Nu-ntr-alt chip să ne ajute
Ca să-nfrîngem pe dușman,
Decît dîndu-ne virtute
De flăcăi ca la Smîrdan.

CÎNTEC

Ţară-avem şi noi sub soare,
Şi-o rîvnesc duşmani destui,
Dar prin vremi asupritoare
N-am lăsat-o nimănui.
E bogată, zici! Vezi bine,
E bogată, căci în ea
Multe inimi sînt, străine,
Şi-i frumoasă, că-i a mea.
Dacă-i mică, nu-i de-ocară,
Căci viteji în ea mai sînt,
Şi-apoi şi la noi în ţară
Creşte fierul din pămînt:
Cînd voim, îl ştim culege,
Ştim cum să izbim cu el
Cînd duşmani lipsiţi de lege
Vin spre noi cu gînd mişel.

Steag avem şi noi, străine,
Şi-l iubim cu jurămînt.
Ziua răului cînd vine,
Ce frumos se zbate-n vînt!
E frumos şi steagul vostru,
Dar pe-al nostru de-l privesc
Tot mai mîndru este-al nostru,
Şi mai sfînt, că-i românesc.
Rupt de-asprimile furtunii
Răscolite de duşmani
L-au purtat cinstit străbunii
Prin atît amar de ani.

De ne cheamă azi la moarte,
Veseli mergem la război:
Să dea Domnul să ni-l poarte
Şi nepoţii tot ca noi!

Ştim şi noi o lege sfîntă,
Şi de-un veac de ani acum
Stăm cu ochii tot spre ţintă,
Mergem tot pe-acelaşi drum.
Pentru sfînta lege-a crucii,
Pentru limba ce-o vorbim:
Ce de-oţel pe săbii lucii
Pus-am noi de cînd trăim!
Ştie Dumnezeu de-i bine
Ori de facem vrun păcat —
Dar noi ştim c-aşa e bine
Să ţinem ce-am apucat.
Pentru lege, pentru limbă,
Noi cu gura prindem foc:
Numai vîntul se tot schimbă,
Însă munţii stau pe loc.

Sînt şi neamuri mai cu nume,
Mai vestite la război;
Or fi multe poate-n lume,
Cîte n-au ajuns la noi.
Dar noi ştim ce ne-nvăţară
Cei ce-au fost, şi cînd rostim
Vorba sfîntă „neam şi ţară“
Noi, străine, tresărim.
Pentru cel ce ne iubeşte,
Tot ce-avem noi dăm cu drag,
Dar cînd neamul ni-l huleşte
Şi vrăjmaş ne vine-n prag,
Mii de oşti cu el s-aducă:
Noi sîntem români destui —
Cînd de piept cu noi s-apucă,
Aibă-l Ceru-n mila lui!

CÎNTECUL REDUTEI

În redută numai lei;
Uite-i, mă, başibuzucii,
Eu de-aici le-aud papucii!
Dar mai mare peste ei
Cine-mi e? Vrun Strîmbă-lemne?
Cică şi mai şi, pesemne,
Unul, Ciaca-Paca-Bei.

Cîte cinci pe-un ban să-i vinzi,
Că sînt tot oşteni pe-alesul,
De viteji le saltă fesul,
Pitulaţi pe după grinzi.
Se-ntind, nene, de căldură
De le-ajung genunchii-n gură —
Maşalà, cu ei te prinzi?

Ce te uiţi tu, că sînt goi?
Aşa-i turcu-n vitejie,
Zvîrle haina ca să fie
Sprinten-foc, cînd e-n război.
Dîrdăiesc din dinţi, mă, vere —
Lasă-i, mă, că-şi fac putere
Dinţilor, să muşte-n noi.

Şi-ntr-o zi — să vezi acu —
Dete-Osman porunci să-i puie
Tălpilor la cizme cuie,
Şi-apoi, ce-o fi fost, ce nu,
Că sări pe băţ călare
Şi-alergînd în fuga mare
Drept la Vadin s-abătu.

Strig-Osman: — „Păsat vă fac!
Încurcaţi pe-aicea treaba,
Şi-mi mîncaţi pilaf degeaba —
Vă tai ciorba, vă dezbrac!
Ahmet, Mahmet, cum te cheamă,
Tu cam tremuri, bag de seamă,
Sări, curînd, că-ţi viu de hac!“

Turcii, toţi, gîndeau: „Poftim!
Să dezbraci p-un gol ca napul —
Cu ce-şi bate paşa capul!“
Şi-i strigară: — „Cioc selim!“
Dar temîndu-se de vorba
Că Osman le taie ciorba,
Au mai zis: — „Sărim, sărim!“

Şi-au sărit cei lei de turci
Care cum putea mai iute:
Vin românii spre redute,
Şi să stai să-i mai încurci?
Căpitanii-şi pierd şalvarii,
Fac mătănii ghinărarii,
Că-i la deal, şi-i greu să-l urci.

Noi strigam atunci din tun:
— „Ce fugiţi, ca-n groaza furcii?
Nu vă vin din urmă turcii!
Staţi, şi daţi-ne tutun.“
Ei de stat n-au stat nici unul
Dar ne-au azvîrlit tutunul,
C-aşa-i turcul, suflet bun...

10 BANI NUMĂRUL

VIAȚA LITERARĂ

G. COȘBUC și I. GORUN

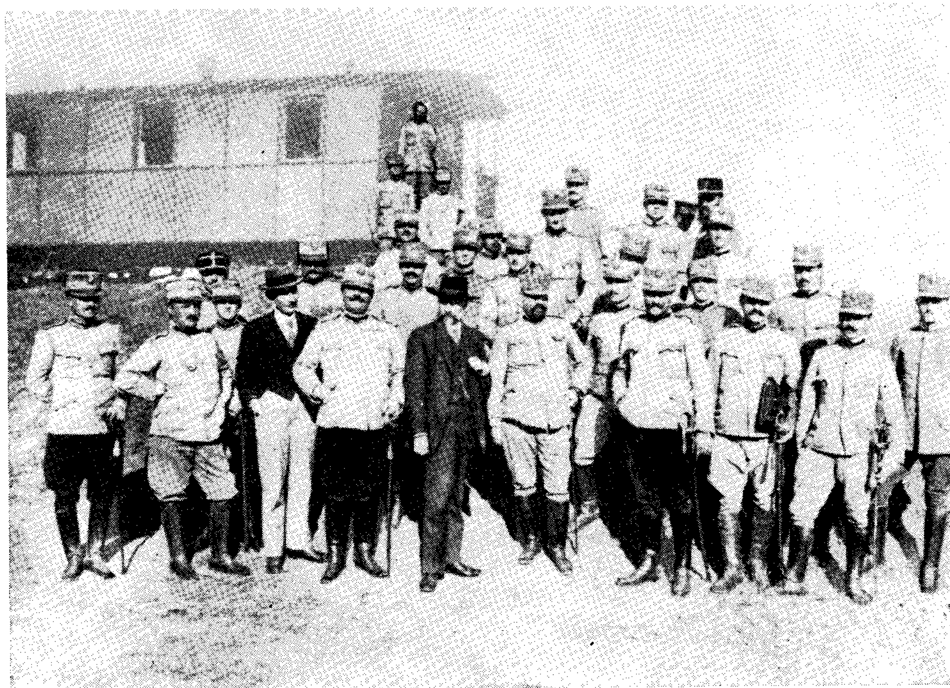
UN PRIM CUVÎNT

DOUĂ LUMI

Primul număr al revistei *Viața literară*, 1 ianuarie 1906

Un admirator al lui Coşbuc : Octavian Goga şi un colaborator : Ilarie Chendi

Coşbuc între ofiţeri la Dragoslavele, 1915

Coşbuc văzut de pictorul Iser

Acest cîntec îl făcui
Eu, căprarul Păvăloae,
Stînd de strajă noaptea-n ploaie,
Şi gîndeam: „Tu rîzi şi spui,
Şi tu n-ai cămaşă-n spate!
Las' că prind pe-Osman, măi frate,
Şi-am să-mbrac cămaşa lui!“

POVESTEA CĂPRARULUI

Cînd ne-au respins de la movilă,
Căzurăm mulți pe-acele lunci.
Și-ntreg un regiment atunci,
De ce-a văzut, a plîns de milă.

În șiruri strînse și-mproșcînd
Necontenit cu foc mulțimea,
Se da-ndărăt dorobănțimea,
Loc turcilor pe șes făcînd.
Curgea și mult și iute focul,
Iar între-ai noștri și vrăjmași
Erau cel mult optzeci de pași —
Dar noi lăsam cu palma locul.

Și, iată-n urma tuturor
Un biet căprar, avînd un frate
Ucis, s-opri să-l ieie-n spate,
Și-apoi spre șir porni cu zor.
Dar lunecînd pe iarba udă
Fiind și slab, căzu-n curînd,
Iar noi strigam să intre-n rînd;
El a rămas nevrînd s-audă.

La ochi cu pușca l-am văzut,
Îngenuncheat acolo-n cale
Trăgînd spre-arapii ce din vale
Veneau mereu. O, n-am crezut
Că omul în mînie poate
S-azvîrl-așa de mult omor,
Că plumbii-n deznădejdea lor
Curg rîu! Dar azi le cred pe toate.

Iar noi ne-ndepărtam mereu,
Și i-am strigat de-a multa oară
Că e nebun, că stă să moară,
Și că-i păcat de Dumnezeu.
Nevrînd să-l lase pe cîmpie,
Și să-l aducă neputînd,
El sta cu mortul, dus de-un gînd:
Străjer răzbunător să-i fie!

Dar turcii vin, tot vin, un roi,
Și tot mai larg li-e-n urmă pasul —
Acum nici nu ne-aude glasul,
Acum el e pierdut de noi.
Treizeci de pași mai au nizamii,
Au cincisprezece, zece-acum —
Și-aștepți pe-ai tăi, plîngînd pe drum,
Tu suflet pustiit al mamii!

Dar iată-l, cade! L-a lovit
Pesemne-un plumb din multa ploaie;
Pe spate-acum murind se-ndoaie,
Dar l-am văzut cum s-a-nvîrtit
Spre frate-său, căzînd deodată
Cu fața-n jos, părînd c-ar vra
Să-l apere pe mort așa —
Și-atunci coloana-naintată

A turcilor, sosind povoi
I-a și cuprins, urmîndu-și goana.
Și i-a-necat apoi coloana
Și nu i-am mai văzut apoi.
Înfiorat și-acum îmi bate
Cu jale inima, cînd scriu:
Strivit de turci, să mori de viu,
Veghind la capul unui frate!

Cînd ne-am retras pe-acele lunci
Respinși de turci de la movilă,
Un regiment întreg, de milă,
A plîns de ce-a văzut atunci!

COLOANA DE ATAC

Porniserăm din văi adînci
Şi ne tîram acum pe brînci

Să nu ne prind-Osman de veste,
Că năzuim la deal spre creste,

Căci veste de-ar fi prins ai săi,
Noi n-am mai fi ieşit din văi.

Şi-aşa cu-ncredere veghează
Noi răsărim pe deal deodată.

Ne văd păgînii, sar pe zid,
Potop de foc spre noi deschid.

Dar noi prin foc o rupem iute,
Crezîndu-ne pe sub redute.

Şi nu eram! Vedeam de sus
Că altfel e de cum ne-au spus,

Că pîn-acolo-i lungă cale,
O rîpă-n drum şi-adînca vale.

O clipă ca-mpetriţi am stat;
Maiorul însă-a şi plecat

Şi ne-am făcut cu toţii cruce:
Ei, ducă-ne-n ce foc ne-o duce!

La vale,-acum, pe rîpi curînd —
Un rînd e mort, mai moare-un rînd.

Cad bombele-n pămînt şi scurmă
Şi altele mai vin pe urmă;

Ca grindina şi plumbii cad,
Se-ntunecă şi-i vai ca-n iad!

Şi-un plumb veni cumplit cu zborul
Şi fără glas căzu maiorul.

Atunci un ofiţer înalt,
Cu spada-n vînt, iar celălalt

Trăgînd mereu din carabină,
Săriră-n front; iar pe colină

Noi după dînşii, cot la cot,
Suiam orbiş, noi leatul tot.

Cît ai clipi, muream o sută,
Muream mai mulţi, căci din redută

Nu plumbi curgeau, ci rîu de foc,
Şi linii-ntregi cădeau pe loc.

Şi-un căpitan, cel nalt, sărmanul,
Căzuse vîrfuind mormanul,

Iar celalalt, acel ce-ochea,
Muri trăsnit în faţa mea.

Căci uite-aşa văzui de bine
Pe-un turc bătrîn ochind spre mine,

Iar bietul căpitan nu-ş' cum
Se puse morţii drept în drum.

Am dat să-l prind ca să nu cadă
Şi-atunci căzui cu el grămadă —

Și vezi, și-acum mi-e capul prost,
Că nu-nțeleg nici azi ce-a fost:

M-am pomenit la șanț deodată
Și-o cîrp-aveam la cap legată,

De ce și cînd, de mîna cui?
Și-atîta drum eu cînd făcui?

Voiam să-ntreb, n-aveam pe cine,
Căci tot străini pe lîngă mine.

Dar cîrpa, orice taină-avea,
Atîta știu c-a fost a mea —

Și-acu la șanț! Noi rupem lanțul
Și scoborîm de-a valma șanțul,

Sărim și noi și turcii sar
Și-i moarte-n șanț, e vai ș-amar.

Ne batem ca-n pierzarea minții,
Cu pumnii dăm, mușcăm cu dinții

Și piept la piept ne zvîrcolim,
Străbatem repezi și răzbim.

Închid de veci nizamii gura,
Iar noi îi dăm pe rîpi de-a dura.

Ieșim apoi, ca duși de vînt,
Pe fața negrului pămînt.

Pe lături ne-ntărim șireagul:
Și iat-un căpitan cu steagul

În fruntea noastră drum făcu:
Ura, băieți, acu-i acu!

Roiesc turbați pe zid păgînii,
Sub zid se-ndeas-orbiș românii

Și-aruncă scări, răzbesc prin fum,
Străbat mereu făcîndu-și drum.

— „Trăsniți, copii, tot după mine!“
Noi trăsnet după el, vezi bine.

Și iată-l, căpitanu-i sus,
Pe meterez un braț a pus,

Dar șapte turci pe el săriră,
Și șapte săbii-l și loviră,

Și-al optulea, un turc bărbos,
Izbi turbat de sus în jos

În piept cu patul puștii, fiara —
Și-atunci pocnind se rupse scara

Și bietul căpitan căzu
Pe spate-n șanț, și-atîta fu.

Căci s-adunau păgînii gloată
Și-un om era reduta toată

Și-ntregul parapet un fes,
Atîta se-ngloteau de des.

Cădeam ca frunzele de brumă,
Iar sîngele curgea cu spumă.

Nici loc să stai, nici drum să treci
Și fum de pușcă, să te-neci,

Și ce-am văzut atunci — minune —
Și-n groapă morților voi spune!

Nici chip de-acu să mergi în foc,
Nici chip să stai sub zid pe loc.

Se dete semn atuncea oastei
Să părăsească clinul coastei

Şi ne-am retras departe-n văi,
Striviţi, o mînă de flăcăi,

Flămînzi şi uzi şi-ntorşi din cale,
Cu sufletul topit de jale.

O SCRISOARE DE LA MUSELIM-SELO

Măicuță dragă, cartea mea
Găsească-mi-te-n pace!
Pe-aici e vînt și vreme grea,
Și-Anton al Anei zace
De patru luni, și-i slab și tras,
Să-l vezi, că-ți vine plînsul,
Că numai oasele-au rămas
Și sufletul dintr-însul.

Apoi, să știi c-a fost război
Și moarte-aici, nu șagă:
Cădeau pe dealuri, dintre noi,
Ca frunza, mamă dragă.
Și-acolo-n deal, cum fulgera,
Un plumb simții că vine
Și n-avu loc, cît larg era,
Decît în piept la mine.

Mi-e bine-acum, și-așa socot
Că nu va trece luna
Și-oi fi scăpat de-aici de tot.
Dar vezi te rog de una:
Să nu mai faci cum ai făcut
S-aduni la tine satul,
De veselă că ți-ai văzut
Acasă iar băiatul!

Să vezi pe-aici și ciungi și-ologi!
Hristos să-i miluiască!
Tu mergi la popa-n sat să-l rogi
O slujbă să-mi citească.
Puteri de nu vei fi avînd
De plată, vorba-i lasă,
Că-i voi lucra o zi, oricînd,
La-ntorsul meu acasă.

Pe Nuțu vi-l lăsasem mic,
Cu creștetul cît masa —
O fi acum ștrengar voinic
Și vă răstoarnă casa?
Făcutu-i-ați și lui la fel
Căciulă, cum am vrut-o?
Aveam o piele-n pod, de miel,
Doar nu veți fi vîndut-o?

Nevestei mele să-i mai spui
Să-mi cumpere o coasă,
Cea veche nu știu este-ori nu-i
Și-o fi acum și roasă
De cînd rugina scurmă-n ea.
Să-mi văd, o dare-ar Sfîntul,
Cum cade iarba-n fața mea
Și-mi bate-n plete vîntul!

Ea lupte-se cum biet o ști,
C-așa ne dete soartea,
Că și noi ne-am luptat pe-aci
Cu greul și cu moartea;
Dar l-a ajuns și pe Harap
Blestemele și plînsul,
Că noi i ne-am ținut de cap
Și-ntrarăm după dînsul.

Și i-am făcut, măicuță, vînt!
L-am scos de tot din țară,
Măcar stetea pe sub pămînt
Și nu ieșea pe-afară.

Şi-am prins şi pe-mpăratul lor
Pe-Osman nebiruitul
Că-l împuşcase-ntr-un picior
Şi-aşa i-a fost sfîrşitul.

Păi, ne ţinea pesemne proşti,
Să-şi joace hopa-tropa,
Că nu putem să batem oşti!
Dar poate taica popa
V-a spus de prin gazeturi tot —
El cum şi-a dat juncanii?
Acum i-aş cumpăra, să pot,
Dar nu mai am, azi, banii.

Mă doare-n piept, dar nu să ţip,
Şi-aşa mi-e dor de-acasă,
Şi-aş vrea să plec, dar nu e chip
Că vodă nu mă lasă.
Dar uite, nu e nu ştiu cît
O lună chinuită,
Şi-o să te strîng de după gît,
Măicuţa mea iubită...

. . . .

Aşa mi-a spus Ion să-ţi scriu,
Iubească-ţi-l pămîntul!
Şi-am tot lăsat, pîn-a fost viu,
Şi-mi ţin acum cuvîntul.
Să te mîngîie Dumnezeu,
C-aşa e la bătaie —
Şi-am scris această carte eu
Căprarul Nicolae.

ÎN SPITAL

— „Nu-nţelege vorba, sire“
Zice-acelaşi general,
— „Camarazi, să nu vă mire
Că-ntr-acest spital

Nu-nţeleg nici doi cuvîntul
Ce-l vorbim, căci li-e străin,
Sînt vitejii din pămîntul
Cel de rîuri plin

Pe-unde trec ei veseli vara
Peste munţii suri şi goi;
Ei de-acolo sînt, din ţara
Turmelor de oi...,

Scoborînd din munţi de-a dreptu
Par în lupte-oşteni bătrîni,
Aţi văzut, cum pun ei pieptul —
Sire, sînt români“.

Astfel zise generalul
Cătră tînăru-mpărat
La Veneţia-n spitalul
Cel improvizat.

— „În supremele momente
Cînd căzură peste noi
Alte patru regimente,
În amurg cu ploi

Adunați românii-n vale
Zid în urmă ne-au rămas,
Stăvilind dușmanii-n cale
Pînă ne-am retras.

Cîți de moarte-atunci scăpară
Zilnic în spitale curg;
Toți ca leii se luptară,
Tinere Habsburg,

Și-au murit pentru-mpăratul
Sute de viteji de-ai mei —
Dar acest de-aici, din patul
Șapte sute trei,

Care zace-așa-n neștire
Și-i lipsește brațul stîng
Îl salut! dă-mi voie, sire,
Mîna să i-o strîng.

Noaptea scobori cu ceață,
Luptelor sfîrșit punînd,
Pînă-n trista dimineață;
Și rănit zăcînd

Printre morți ce-umpleau hotarul
Lîngă steagul ce-l avea
Strîns în dreapta sa, stegarul
Singur se zbătea.

Mîne-n zori o să-l găsească,
Mîne-al vostru steag, români,
Mîne stema-mpărătească
La dușmani în mîni!

Ah! și nimeni viu pe-aproape
Dintre-ai săi, ca-ntr-ajutor
El chemîndu-l, să-și îngroape
Sfîntul steag al lor!

Şi el n-are, n-are-o mînă,
Că-n bucăţi l-ar destrăma
Şi cu mînile-n ţărînă
Groapă i-ar săpa!

I-ar săpa-o-n stînci cu dinţii,
Şi-ar muri apoi rîzînd!
Iată, Doamne-al biruinţii,
Tu i-ai dat un gînd:

Steagul său, de lîngă cruce
Pînă-n poala de desupt
Dînd cu dinţii să-l apuce
Rînd pe rînd l-a rupt!

Şi lăsînd prăjina goală,
Ocoli păduri şi stînci,
Doborît de răni şi boală
Şi tîrît pe brînci

Printre străji şi printre cete
Ziua stînd ascuns prin văi,
Pîn-a patra zi cînd dete
De fărtaţi de-ai săi.

N-avea grai, de răni umplutul
Suflet, vai n-avea de fel —
Dar un steag, pierdut crezutul,
Brîu în sîn la el!"

Cald bătea-n ferestre-amurgul;
Nimeni n-a mai zis nimic,
Şi plecat spre pat Habsburgul
Cătr-acest voinic,

Blînd l-a sărutat pe frunte;
Spre români întors apoi:
— „Vara, păşunînd pe munte
Turmele de oi,

Și-adunați pe lîngă masă
Iarna la ospăț și nunți,
Spuneți tuturor de-acasă
  Celor de prin munți,

Și le-nseninați viața
Cu cuvînt înălțător,
Că pe-un soț de-al vostru-n fața
  Voastr-a tuturor

Sărutîndu-l împăratul
L-a numit copil al său
Și c-am stat plîngînd pe patul
  Bietului flăcău!..."

RAPORT

(Luarea Griviței, la 30 august 1877)

La ceasul trei pornirăm iuți,
Dar ne-am întors în văi bătuți.

Din nou am dat asalt erou,
Dar ne-am întors bătuți din nou.

De-al treilea rînd deschis-am drum.
Dar n-am bătut-o nici acum.

Ne-am dus de-a patra oar-apoi
Și-acum răzbim și-i batem noi.

Ne-ar și fi fost rușine-amar
De ne-am fi dus și-acu-n zadar.

SPADĂ ŞI CREDINŢĂ

Ce furtuni n-au mai pornit
Pofta răilor şi ura
Ca să pieri tu, neam iubit!
Dar de toţi ne-a mîntuit
Spada noastră şi scriptura.

Sfîntul steag ne-a fost altar
Şi supt el săream grămadă
Să ne batem la hotar.
Ghioagă dă orice stejar,
Orice coasă dă o spadă.

Iar cînd braţul ne cădea
Uneori fără putere,
Nici atunci nu ne scădea
Inima, c-aveam în ea
Scris Hristos ca mîngîiere.

Ce de ură s-a pornit
Căutînd a ta pierzare!
Dar ai stat şi-ai biruit,
Căci prin spadă-ţi a grăit
Domnul cel ce-n veci e tare.

PODUL LUI TRAIAN

Colo surele ruine
Cătră Dunăre privesc
Cum tot vine apa, vine —
Martori vremilor trecute,
Cît sînt astăzi de tăcute,
Numai inimii-i vorbesc.

Eu mă uit pe apa sură
Încrețit-abia de vînt;
Apa lîngă mal murmură.
Trec și vremile nainte,
Trec și-aducerile-aminte
Cum trec toate pe pămînt.

Au perit acele glorii,
Și-alte-asemeni nu se nasc —
Ah, dar iată luptătorii
Scutul lor cum îl aruncă,
Sapă, cum le-a dat poruncă
Meșterul de la Damasc.

Grinzile de grinzi se leagă
Peste munții de granit,
Lespezi peste bîrne-ncheagă
Viaduct pe bolți enorme
Și-uriașele lui forme
Parc-ajung pînă-n zenit.

Și din cîte-avea ținuturi
Roma-n stăpînirea sa,
Iuți oșteni ascunși sub scuturi
Vin ca apa revărsată,
Cum potopul tău odată,
Iahve, peste lumi vărsa.

Podul își îndoaie ferul
Sub atîți legionari,
Tubele-nspăimîntă cerul!
Istre-acum te bați în spume!
Mulți văzuși tu tari în lume,
Însă nu pe cei mai tari!

Cine va mai sta-mpotriva
Leului roman de-acum?
Care fulger stăvili-va
Goana răzbunării sale?
Ai voinici tu, Decebale,
Să oprești furtuna-n drum?

Ori ai tăi sînt cei ce-n gloate
Ies din codri-ntunecați?
De pe cîte rîuri toate
Vin la moarte ca la nuntă
Cu topoare-n mîini, și-nfruntă,
Șapte rînduri de-mpărați?...

Ah! visez. Eu la ruine
Și la Dunăre privesc,
Cum tot vine apa, vine.
Ele stau ruine mute
Martori vremilor trecute,
Numai inimii-i vorbesc.

PAŞA HASSAN

Pe vodă-l zăreşte călare trecînd
Prin şiruri, cu fulgeru-n mînă.
În lături s-azvîrle mulţimea păgînă,
Căci vodă o-mparte, cărare făcînd,
Şi-n urmă-i se-ndeasă, cu vuiet curgînd,
Oştirea română.

Cu tropote roibii de spaimă pe mal
Rup frînele-n zbucium şi saltă;
Turcimea-nvrăjbită se rupe deolaltă
Şi cade-n mocirlă, un val după val,
Iar fulgerul Sinan, izbit de pe cal,
Se-nchină prin baltă.

Hassan de sub poala pădurii acum
Lui Mihnea-i trimite-o poruncă:
În spatele-oştirii muntene s-aruncă
Urlînd ianicerii, prin flinte şi fum, —
Dar paşa rămîne alături de drum
Departe pe luncă.

Mihai îi zăreşte şi-alege vro doi,
Se-ntoarce şi pleacă spre gloată,
Ca volbura toamnei se-nvîrte el roată
Şi intră-n urdie ca lupu-ntre oi,
Şi-o frînge degrabă şi-o bate-napoi
Şi-o vîntură toată.

Hassan, de mirare, e negru-pămînt;
Nu ştie de-i vis, ori aieve-i.
El vede cum zboară flăcăii Sucevei,
El vede ghiaurul că-i suflet de vînt
Şi-n faţă-i puterile turcilor sînt
Tăriile plevei.

Dar iată-l! E vodă, ghiaurul Mihai;
Aleargă năvală nebună.
Împrăştie singur pe cîţi îi adună,
Cutreieră cîmpul, tăind de pe cai —
El vine spre paşă: e groază şi vai,
Că vine furtună.

— „Stai, paşă, o vorbă de-aproape să-ţi spun
Că nu te-am găsit nicăirea“ —
Dar paşa-şi pierduse şi capul şi firea!
Cu frîul pe coamă el fuge nebun,
Că-n gheară de fiară şi-n gură de tun
Mai dulce-i pierirea.

Sălbaticul vodă e-n zale şi-n fier
Şi zalele-i zuruie crunte,
Gigantică poart-o cupolă pe frunte,
Şi vorba-i e tunet, răsufletul ger,
Iar barda din stînga-i ajunge la cer,
Şi vodă-i un munte.

— „Stăi, paşă! Să piară azi unul din noi.“
Dar paşa mai tare zoreşte;
Cu scările-n coapse fugaru-şi loveşte
Şi gîtul i-l bate cu pumnii-amîndoi;
Cu ochii de sînge, cu barba vîlvoi
El zboară şoimeşte.

Turbanul îi cade şi-l lasă căzut;
Işi rupe cu mîna vestmîntul
Că-n largile-i haine se-mpiedică vîntul
Şi lui i se pare că-n loc e ţinut;
Aleargă de groaza pieririi bătut,
Mănîncă pămîntul.

Şi-i dîrdîie dinţii şi-i galben-perit!
Dar Alah din ceruri e mare!
Şi-Alah îi scurtează grozava-i cărare
Căci paşa-i de taberi aproape sosit!
Spahiii din corturi se-ndeasă grăbit,
Să-i deie scăpare.

Şi-n ceasul acela Hassan a jurat
Să zacă de spaimă o lună,
Văzut-au şi beii că fuga e bună
Şi bietului paşă dreptate i-au dat,
Căci vodă ghiaurul în toţi a băgat
O groază nebună.

SUS INIMA

Avem o mîndră țară —
Prin timpi de jale-amară
Strămoșii se luptară
S-o scape de stăpîni.
Azi singur noi, românii
Sîntem în ea stăpînii,
Sus inima, români!

O lege-avem străbună —
Prin veacuri de furtună
Ea n-a putut s-apună
Strivită de păgîni.
Ne-a fost Cel-Sfînt tărie
Și-n veci o să ne fie:
Sus inima, români!

În țara românească
De-a pururi să trăiască
Credința strămoșească
Și graiul din bătrîni.
Spre Domnul țării gîndul
De-a pururi noi avîndu-l,
Sus inima, români!

NOTE ŞI VARIANTE

FIRE DE TORT

Cea de a doua culegere de poezii originale a lui George Coşbuc, *Fire de tort. Versuri*, a apărut la Bucureşti, Editura librăriei şcoalelor, C. Sfetea, în 1896, formatul 19×13, 173+1 p. — *Erori de tipar* + p. I—II *Şirul poeziilor*. Ediţia conţine, la sfîrşit, p. 167—173: *Note* semnate de poet. Cuprinsul primei ediţii este următorul: Ciclul *„Din viaţă"*: *Mama, Lupta vieţii. Gazel, Ştefăniţă — vodă, Sub patrafir, Scara, Bradul, Unul ca o sută, Paşa Hassan, Noi vrem pămînt!, Hafis, Voichiţa lui Ştefan, Doina, La Paşti, Seara, Minciuna creştinilor, În miezul verii, Iarna pe uliţă, Flăcări potolite, Cîntec* [*A venit un lup din crîng*], *Din copilărie, Ispita, Vîntoasele, Dragoste învrăjbită, Fata mamii, Prutul, Decebal către popor, Fragment* [*În vale văd căscioara cu streaşină de brad*], *Pe deal, Corbul, Baladă, Din adîncimi, Nebunul, Roata morii*; Ciclul *„Din poveste"*: *Rîndunica, Ideal.* Cu acest conţinut neschimbat, inclusiv *Notele* de la sfîrşit, culegerea a apărut în următoarele ediţii: a II-a (1898), a III-a (1905, pe copertă 1906), a IV-a (1910). În anul 1914, apare o *Ediţie nouă adăugită*, la Bucureşti, în Editura librăriei şcoalelor C. Sfetea; această ediţie îmbogăţită are 260 de p. + *Şirul poeziilor.* Nu mai sînt reproduse *Notele* finale din ediţiile precedente. Paginile 1—96 cuprind următoarele poezii nou introduse: *Ştrengarul văilor, Cuscri, O noapte pe Caraiman, Muntele Rătezat, Şarpele-n inimă, Concertul primăverii, Floarea soarelui şi macul, Spadă şi corăbii, În şanţuri, O poveste veselă, Bordei sărac, Umbră, Pace, Prin Mehadia, Dintr-o poveste, În muzeu, Furtuna primăverii, Pomul Crăciunului, Groparul, Drumul iubirii, Tricolorul, Isus la împăratul, Colindătorii, Cetatea Neamţului, Psalm, Imn, Voci din public: Unul din high-life, Vorbeşte măgarul, Exploataţii, Unul de la Mărcuţa, Scutul.* Urmează apoi cuprinsul ediţiilor anterioare ale culegerii *Fire de tort*, de la p. 97—259. Nu se mai indică ciclul *„Din viaţă"*, ci numai ciclul *„Din poveste"*.

Din această ediție, cea de a V-a, se alcătuiește ediția a VI-a, din anul 1915, cu următoarele modificări: poezia *Scutul*, care apare în ediția din 1914, primește titlul *Povestește scutul*. Ordinea poeziilor se reface în două mari grupări, în sensul ediției princeps: ciclul „*Din poveste*", de la p. 119—261, cuprinde toate poeziile adaose la ediția din 1914. Ordinea poeziilor din această ediție și textele le respectăm în prezenta ediție. Din *Fire de tort*, poezia *Pace*, care este inclusă, începînd cu ediția primă, din 1902, în *Ziarul unui pierde-vară*, a fost păstrată numai în această culegere; de asemenea, poezia *Pașa Hassan*, care este cuprinsă în toate edițiile culegerii *Cîntece de vitejie*, începînd cu ediția princeps, din 1904, o includem numai în această culegere, iar în *Fire de tort*, nu.

Dacă *Balade și idile* a suscitat numeroase și contradictorii opinii critice, contribuind din plin la popularizarea numelui lui G. Coșbuc, nu același lucru se poate spune despre cea de a doua culegere de poezii originale, *Fire de tort*, care a fost primită cu multe rezerve de către critica vremii. Apar doar cîteva recenzii și cronici în *Adevărul ilustrat*, *Familia*, *Foaia poporului*, *Telegraful român*, *Convorbiri literare*, *Tribuna*, *Epoca*. Alexandru Macedonski îl îndeamnă, se poate presupune, pe Ion Theo (Tudor Arghezi) să scrie următoarea epigramă publicată în *Liga ortodoxă* (anul I, 1896, nr. 54, 1 octombrie):

UNUI CONTRABANDIST ÎN LITERATURĂ

L-a găsit în casă mort,
Spînzurat c-un „fir de tort",
Căci volumele din casă,
Azvîrlite pe sub masă,
Erau tot cum începuse:
Numai șapte se vînduse.

Mai tîrziu, uitînd epigrama citată, Arghezi va scrie cuvinte de prețuire la adresa lui Coșbuc.

În cadrul *Cronicii săptămînale* a *Adevărului ilustrat*, nr. 5 din 1 aprilie 1896, fără să facă o prezentare critică a *Firelor de tort*, Const. Mille se mulțumește să întrebe dacă publicul român va acorda atenția cuvenită noului volum de poezii al lui Coșbuc; Mille vorbește despre interesul scăzut pentru literatură și față de literați, cu excepția unui grup foarte restrîns și răzlețit de cititori. Recenzii și articole despre *Fire de tort*, lipsite de valoare, sub aspectul atitu-

dinii critice și de interpretare, apar în *Foaia poporului* de la Sibiu, sub semnătura unui oarecare Emanoil (nr. 18 din 28 aprilie/10 mai 1896, p. 138 și nr. 19 din 5/17 mai 1896, p. 146) și în *Telegraful român*, sub semnătura lui V. Popovici (nr. 50 din 4/16 mai 1896, p. 197—198). O lungă cronică publică D. Evolceanu în *Convorbiri literare* (nr. 6 din 1 iunie 1896, p. 1161—1196). Cităm de aici considerațiile generale referitoare la noua culegere de poezii originale a lui Coșbuc:

„...una din notele sale caracteristice este chipul cum tratează idila. În bucăți cunoscute cum sînt: *La oglindă*, *Supțirica din vecini*, *Recrutul* ni se dezvoltă o idee foarte simplă, în monolog sau în dialog, dar așa că se reproduc toate întorsăturile de frază, toate expresiile întrebuințate în limba naivă a poporului, expresii de multe ori prea bogate în cuvinte, dacă la comparăm cu puținul fond de idei ce-l exprimă. Aceasta nu s-a mai făcut în literatura noastră, decît doar în anecdote și povești populare în proză sau versuri, nu însă în alte genuri literare, cum e idila care e mai serioasă și în orice caz mai sentimentală. D-nul Coșbuc a dat naștere prin această procedare la bucăți cu desăvîrșire originale, și între ele, și la cîteva capodopere în genul lor ca *Supțirica din vecini* și *Recrutul*.

Dar acest fel de originalitate e primejdios, și totdeauna, și în orice artă, atunci cînd fondul de idei sau de sentimente nu este bogat, numai în cîteva și foarte puține cazuri i se poate găsi acestui fond simplu o formă potrivită, așa ca de aici să iasă o bucată într-adevăr artistică. Artistul însă, nemulțumindu-se numai cu atîta, confundă foarte ușor aparenta bogăție de forme cu cea a fondului, și-și face iluzie că prin întrebuințarea cît mai deasă a acelorași întorsături și tipicuri a creat ceva — și acesta e și păcatul d-lui Coșbuc. Încă de la 1893 s-a putut vedea că nu tot volumul său era de aceeași valoare și pe lîngă idilele mai sus citate mai erau și altele, care trădau un prea mare lux de vorbe, și în care, cel puțin pe ici pe colo, versuri întregi sau chiar strofe întregi s-ar fi putut suprima cu folos.

În noul volum al poetului, defectul iese mai des la iveală, și, deși poeziile sînt mai vechi sau cel puțin din același timp cu baladele și idilele, manierismul unora din ele ar fi mai degrabă semnul unui poet stăpîn deja pe tehnica sa și care după cîștigarea laurilor, întrebuințează numai vechile mijloace de tehnică, fără multă greutate și fără să mai caute căi nouă pentru sentimente nouă."

În aceeași cronică, reluînd peste cîteva pagini chestiunea manierismului, D. Evolceanu încearcă să explice cauzele acestei deficiențe capitale în poeziile din volumul *Fire de tort*: „Lăsînd afecția de sentiment, rea totdeauna, și oprindu-ne numai la manierismul formei și întrebuințarea prea multor cuvinte pentru un fond nu tocmai bogat de idei și de sentimente, s-ar putea susține că poetul face așa, pentru a imita mai de aproape modul de gîndire al țăranilor și încetul mers al cugetării lor. Unei asemenea păreri se poate opune că tocmai comedia și anecdota sînt îndreptățite la aceasta pentru a ne da tipuri ridicole de oameni, care exprimă greu ceea ce au priceput greu, iar nu poezia lirică, care să ne miște, iar nu să ne facă să rîdem. Apoi, în al doilea rînd, chiar acest chip de a imita gîndirea poporului este un *truc* artistic prea exterior și prea seamănă cu armonia imitativă și onomatopeele întrebuințate de poeți ca Macedonski, și, ca orice artificiu, este un manierism neiertat poeziei serioase și cu pretenții.

...Care e cauza manierismului, atunci? *Puțin bogatul fond de idei și sentimente și imposibilitatea exploatării acestui fond la infinit.*

Afară de aceasta mai trebuie să relevăm și o lipsă de spirit critic, o lipsă de *disciplină literară*, din care cauză poetul, nu numai în aceste idile dar și în alte bucăți pe care pune mai multă greutate, nu-și dă totdeauna seama de ce e bine și ce e rău, și amestecă mărgăritare cu lucruri absolut netrebnice, ba uneori chiar *contrazicătoare* între ele... acesta e defectul principal al celor mai multe din poeziile d-lui Coșbuc."

În *Epoca* din București, seria II, anul II, nr. 223 din 8 august 1896, și nr. 225 din 10 august 1896, sub pseudonimul Zarathustra apare articolul *Pesimismul lui Coșbuc* în care se încearcă o demonstrație nereușită: poeziile incluse de Coșbuc în *Fire de tort* vădesc o orientare spre pesimism a poetului. Mai amintim și recenzia lui George E. Pătăceanu, publicată în *Tribuna* de la Sibiu, anul XV, nr. 202, din 18/30 septembrie 1893; presupunem că recenzentul tribunist a avut în vedere cea de a doua ediție a *Firelor de tort*, apărută chiar în anul 1893. Oricum, considerațiile prea generale, prea elogioase, nu prezintă nici un interes.

Fire de tort este o culegere reprezentativă pentru poezia lui Coșbuc, chiar dacă se poate vorbi, pe alocuri, de manierism, de sărăcie de conținut. Poetul a evitat cu grijă piese care să poată fi acuzate de plagiat. Culegerea cuprinde cîteva bucăți antologice, din cele mai valoroase și mai definitorii pentru talentul lui Coșbuc:

Mama, *Lupta vieții*, *Noi vrem pămînt!*, *Doina*, *În miezul verii*, *Iarna pe uliță*, *Dragoste învrăjbită*, *Decebal cătră popor*, *Ispita* ș.a. Comentariile ulterioare ale criticii au subliniat valoarea unor poezii ca cele de mai sus și integrarea lor în opera poetică a lui George Coșbuc, în definirea idealului său artistic și de viață.

Reproducem, în continuare, integral, mult citatele *Note* incluse de Coșbuc la sfîrșitul edițiilor din 1896, 1898, 1905 și 1910 ale culegerii *Fire de tort*:

NOTE

Poeziile din acest volum nu sînt nouă. Sînt scrise — afară de două: *Mama* și *Noi vrem pămînt!* — înainte de a veni eu în România, adică prin anii 1884—1889. Erau să formeze un singur volum cu *Balade și idile*. Volumul acesta deci trebuie privit ca o întregire a volumului anterior. Baladele și idilele, pe care le-am publicat în foiletoanele *Tribunei* din Sibiu în anii 1885—1889, nu le-am luat nici în acest volum; pe aceste — mai adăugînd la ele și altele publicate prin felurite reviste de peste Carpați — voiesc să le adun mai tîrziu într-al treilea volum. În ciuda criticilor prăpăstioși ai nației române, am amestecat și într-acest volum poeziile. Mi s-a imputat — rogu-te Doamne, cu gura plină de teorii — că în *Balade și idile* am publicat și poezii cari nu corespundeau cu titlul volumului. Tot așa am făcut și în volumul acesta. De ce? Știu și eu! Poate ca să rîd de dumnealor, de critici.

Poezia *Ideal* face parte dintr-un șir de poezii epice. De cînd am început să scriu, m-a tot frămîntat ideea, să scriu un ciclu de poeme cu subiectele luate din poveștile poporului, și să le leg astfel ca să le dau unitate și extensiune de epopee. *Ideal* e un episod din această epopee, ca și *Nunta Zamfirei*, *Moartea lui Fulger*, *Fulger*, *Tulnic și Lioara*, *Craiul din Cetini*, *Laur Balaur*, *Patru portărei* — aceste cinci din urmă publicate toate în *Tribuna* 1887—1888 — și altele vro cîteva nepublicate. Am părăsit ideea însă, parte din pricină că am făcut greșala să încep a scrie poemele în două feluri de metre — unele în versuri de 14 silabe, altele în versuri de 8 silabe — parte că de cînd am venit în România am fost silit să mă ocup cu alte lucruri, nu cu poezia, și de multe ori eram nevoit de mizerie să scriu ode în loc de poeme.

La 1893, cînd am publicat *Balade și idile*, eram cunoscut în Țara-românească numai după *Nunta Zamfirei* publicată în *Convorbiri literare*. De aceea li s-a părut multora curios, că eu am răsărit deodată ca din poveste și-am publicat de-a dreptul un volum. „Numai ieri a început să scrie în *Convorbiri*, și azi iată-l cu volumul. Cînd a făcut el atîtea poezii, și toate bune?“ Pentru ignoranți asta a fost primul motiv de-a mă bănui de plagiat. Ei da! Domnii aceștia habar n-aveau că eu la 1893 cînd am publicat volumul, aveam în urma mea o activitate literară de 12 ani, că *Nunta Zamfirei* l-am scris la 1884 și l-am publicat la 1888 iar *Convorbirile literare* după trei ani l-au reprodus numai din *Tribuna*. Și habar n-aveau, că deaceea sînt toate poeziile bune, fiindcă erau alese dintr-o grămadă care cuprindea destul material nu pentru un volum, ci pentru patru! Dar se înțelege: un critic român literar nu e dator să cunoască activitatea literară a românilor trăitori afară din regat! De-aș fi scris eu de zece ori mai bine decît scriu și de zece ori mai mult, dac-aș fi rămas în Ardeal, sînt sigur că nici puiul cucului n-ar fi știut în România că exist. Temperament...

Mi s-au făcut imputări stătătoare mai ales la forma poeziilor mele. „Că nu așa să exprimă poporul“ cum mă exprim eu în versuri. Fără îndoială că nu; și fără îndoială că așa! Dar în treaba asta, să-mi dea voie toți criticii prezenți și viitori, să le ignorez povețele. Eu îmi cunosc graiul părinților mei; iar în cestiunea fixării unei limbi literare poporale pricep și eu ceva, și-apoi voi fi avînd doar și eu măcar un dram de sentiment artistic în ce privește graiul. Iar dacă e vorba, că nu așa își manifestează poporul sentimentele, cum le manifestez eu — da, aici primesc poveţe, dar trebuie să fiu convins întîi că înșiși criticii știu, știu cu siguranță, cum își manifestă poporul ideile și sentimentele, căci eu mi-am dat foarte multă trudă să știu, și am citit și citesc toate poeziile poporale care se publică pretutindeni: și pe cele din Maramureș ca și pe cele din Bucovina, ca și pe cele din Macedonia. Știu și eu, și asta o știu foarte bine, ce spune românul în poezia lui!

Și asta e și adevăratul fond al poeziilor mele. Dar „tratezi și subiecte străine de popor“. Da, iacă, în ciudă. Ce mai vrei? În *Balade și idile* s-a găsit însă și altfel de fond străin, subiecte plagiate. Întrucît *Toți sfinții* e plagiată după *Cupa* nu știu

cărui rege, eu nu știu, căci pînă astăzi nu cunosc poezia, cea crezută originală: eu am auzit subiectul acestei poezii ca anecdotă și l-am versificat. Tot așa am auzit ca anecdotă subiectul poeziei *Poet și critic*. Povestea cu *Fatma* e adevărat, am cetit-o în poezie — dar nu scrisă în limba germană — ci în limba italiană. Am văzut după aceea același subiect tratat în poezie de un ungur, sub titlul *Haidé*; am văzut după aceea tratat subiectul în poezie de doi germani. Asta era pe la 1885—1886. Eu am crezut că dacă același subiect e tratat de patru poeți în felurite forme, am și eu dreptul să-l tratez într-a cincea formă cu totul deosebită de-a celorlalți. În urmă am descoperit și a șasea formă, a unui neamț iarăși, în *Fliegende Blätter*[1]. Și mi-aș pune capul că poezia există și în limba rusească și-n cea franțuzească etc. Ei, iată compania de plagiatori!

Cu *Rugămintea din urmă* sînt mai vinovat. Pe la 1888, în Sibiu, mi-a căzut în mînă o revistă ilustrată germană. Mi-a plăcut o ilustrațiune din ea, numită *Die letzte Bitte*: un soldat murind, înconjurat de alți soldați, într-un spital. Am cetit explicarea ilustrațiunii — se înțelege, scrisă în proză — și neamțul spunea aceleași idei pe cari le spune Lermontov în poezie. Se vede că neamțul cetise poezia. Eu după ideile neamțului am scris poezia. Deci, fără să visez măcar, am plagiat pe Lermontov, pe cale indirectă. Dar și în această poezie, plagiarea e discutabilă: eu am idei pe care nu le are Lermontov, am două strofe la început, două la sfîrșit și una la mijloc, pe care el nu le are; chiar și ideile lui Lermontov la mine au altă formă.

Pentru celelalte, cari s-au găsit traduse, „copiate", n-am nici un cuvînt de apărare. Sînt traduceri; la o viitoare ediție au să dispară. Au intrat în volum fără voia mea. Eu am tradus mult în viață; am tradus toate poeziile lui Anacreon — multe

---

1. Să caute cel ce a găsit pe *Fatma* în *Fl. Bl.* și lucrul ăsta: Într-un număr al acestei foi din 1895 e o poezie al cărei subiect e tocmai cel tratat de mine în *Poet și critic*. Norocul pe mine că eu am publicat poezia la 1893, iar neamțul la 1895, căci altfel eu aș fi plagiat și poezia asta, iar un vestit traducător de versuri proaste s-ar fi grăbit repede-repede să traducă poezia neamțului pentru anumite interese umanitare. (n.a.).

dintre ele sînt publicate în *Tribuna* — am tradus poeziile lui Catul: aceste sînt mai toate publicate într-o revistă, *Amicul familiei* din Ardeal; am tradus metamorfozele lui Ovidiu; eclogele lui Virgil — cea dintîi publicată în *Antologia* d-lui Manliu; am tradus comedii din Plaut, Terențiu și Aristofane, pe cari o să-ncep să le public îndată după apariția acestui volum; am tradus din poeții germani foarte mult, de multe ori, nu pentru mine! Apoi am și eu un păcat: îmi țin într-o grozavă neregulă hîrtiile și sînt nepăsător, scriu și public ori scriu și rup, totuna mi-e. Iar *Baladele și idilele* s-au publicat așa cam fără rînd, fără interesarea mea directă, și s-a făcut o confuziune. Au țipat atîția și m-au înjurat cum le-a venit în gură; refrenul era „necinstea". Ce motiv m-ar fi împins la necinste? N-aveam destul material, ca să fac un volum? Aveam, cum am spus, și pentru patru. N-aveam eu poezii originale bune, și trebuia să-mi caut ajutor în traduceri, ca să-mi sprijinesc pe ale mele? Dar cum s-a făcut că toate traducerile din volum sînt poezii slabe, toate mai slabe decît poeziile originale ale mele? Ș-apoi ar trebui să fiu idiot, ca să pun în volum niște traduceri slabe și să nu pun poezii de ale mele pe care le aveam tipărite gata în *Tribuna*, și poezii pe care le public numai acum! Cine să creadă că eu am dat afară *Flăcări potolite* sau *Ideal* ca să pun în locul lor pe *Nușa*? Ș-apoi și alta: dacă cei ce au țipat că sînt necinstit, ar fi cunoscut *Tribuna*, n-ar fi avut nevoie s-alerge pe la iliri și hotentoți, ca să descopere un cîntec din volumul meu, o traducere din Anacreon. Nu. În *Tribuna* ar fi găsit, scris negru pe alb, că acest cîntec e tradus din Anacreon. Și ce zor aveam eu să tac în volum ceea ce am spus odată în publicitate?

Dar în urmă, greșala s-a făcut. Mi s-au scos destul ochii pentru ea. Am tăcut, căci de o parte puțin îmi pasă de învinuiri, cîtă vreme nu mă știam vinovat tocmai într-atîta; de altă parte, pentru că cei ce făceau mare gălăgie nu erau oameni cu cari să-mi prind mintea, căci știam că nebunul n-asudă nici la deal, nici la vale. Își făceau și reclamă cu mine; apoi mă și înveseleau adîncile lor cunoștințe în cestiuni de artă.

Le-am spus acestea, pentru că dator — nu! era gata să întrebuințez banala frază a unui critic al meu, care tot a doua propoziție o începe cu „dator mă simt", dator mă simt a lovi pe acest plagiator, dator mă simt să-l înjur etc., la toate dator

se simte, numai a fi cuminte nu se simte dator — le-am spus acestea, ca să întărît pe critici, nu pe cei serioși, ci pe jandarmii rurali ai literaturii. Mi-am pierdut vremea cu ei, adevărat, dar în schimb îmi fac și ei un bine: au să-mi cetească volumul cu multă furie, cu atîta atenţiune încît au să le rămîie în cap fraze de-ale mele, vorbe de-ale mele — fie chiar şi vorbe pe cari nu le înţeleg şi le întrebuinţează anapoda, cum a păţit unul cu „întrulp", cuvînt care nu există în limbă și e creat de mine — şi astfel sînt sigur și eu de cîţiva cetitori, și mai ştii? pînă la capăt devin măestru. Aşa să converteşte lumea.

Lor le dedic acest volum. Plagieri n-au să mai găsească; dar parcă de dragul plagierilor m-au iubit ei atîta!

G. Coșbuc

Dacă interesează pe cineva să cunoască anii în care am scris poeziile din acest volum, iată-i:

1883—1894: *Dragoste învrăjbită.*

1885: *Ștefăniță-vodă*, *Pașa Hassan*, *Voichița*, *Minciuna creștinilor.*

1886: nimic.

1887: *Hafis*, *Scara*[1], *Unul ca o sută*, *Rîndunica.*

1888: *Cîntec*, *Flăcări potolite*, *Nebunul*, *Scara*[2], *Iarna pe uliță*, *Bradul*, *Lupta vieții*, *Din copilărie*, *Corbul*, *Decebal*, *Baladă*, *Prutul*, *În miezul verii*, *Ideal.*

1889: *Din adîncimi*, *Ispita*, *Fata mamei*, *Doina*, *Roata morii.*

1890: *Pe deal*, *La Paști*, *Fragment*, *Vîntoasele*, *Sub patrafir.*

1892: *Mama.*

1893: *Noi vrem pămînt!*

În concepţiunea lor, în metru, în ritm, n-am schimbat nimic: sînt publicate aşa cum le-am scris atunci. Am păstrat chiar şi rimele, de aceea se găsesc și rime slabe în unele poezii. Tot ce-am schimbat e cîte un cuvînt provincial, ori cîte o expresiune care azi nu-mi mai place.

1—2. E o greşeală de tipar; una din poezii este *Seara.*

p. 9 MAMA

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, București, I, nr. 2, 1894, p. 56.

Reprodusă în periodicele: *Foaia poporului*, Sibiu, II, nr. 5, 13/25 februarie 1894, p. 45; *Calendar*, Arad, XX, 1899, p. 90—91; *Gazeta de duminică*, Șimleu, I, nr. 10, 6 martie 1894.

Inclusă în *Fire de tort*, 1896, și în celelalte ediții antume ale acestei culegeri; în *Carte de citire pentru școlile secundare și profesionale* de A. Vlahuță și G. Coșbuc, București, Socec, 1902, p. 204.

Variante:

Între manuscrisele lui Coșbuc de la Biblioteca Academiei din București, în manuscrisul nr. 3286, p. 104—105, se găsesc fragmente din poezia *Mama*; poetul stabilește schema strofei de șapte versuri cu rimele: a b a b c b b, pe care n-o respectă. Pentru primele două strofe ale versiunii din *Vatra*, în manuscrisul 3286, găsim următoarele versuri:

În vaduri ape repezi curg
Și plopi bătuți de vînt doinesc
În umedul amurg —
Tu torci, dar ochii-ți rătăcesc,
Prin casă triști, că-i podidesc
Un plîns, și tu te-ntorci
Și-i ștergi, dar ei din nou sclipesc
Și iar îi ștergi și torci

Pentru versurile 5, 6 și 7 ale acestei strofe, în manuscrisul 3286 mai avem varianta:

Și lacrimi albe-i năpădesc,
Și-i ștergi și-apoi te-ntorci
Dar ochii tăi din nou sclipesc.

Pentru strofa a II-a, manuscrisul citat are varianta:

Pocnind mereu pe vatră ard
Trei flăcări roșii fumegînd.
Sînt vreascuri dintr-un gard —
Se sting și-nvie, rînd pe rînd cu stingerea-n băta[ie]
Lumini cu umbre-amestecînd
Prin colțuri.

12 Şi flacăra lor geme (Vatra), *Iar* flacăra lor geme (1896 şi urm.).

Pentru versurile 45, 46, 47, 48, 49 şi 53, în manuscrisul 3286 avem varianta următoare:

Mai ştiu şi eu la ce gîndeam!
Eu parcă-l văd bătînd mereu
Cu degetele-n geam —
Dar nu mai vine, nu, ştiu eu!
Aşa vrea poate Dumnezeu.

Pe aceeaşi pagină a manuscrisului se mai găseşte strofa următoare, care nu mai apare în versiunea publicată:

De ce-i zăbava asta-n prag?
Şi ochii-n prag tu ţintă-i pui,
O, dragul mamii, drag —
Te duci la uşă, o descui,
Te uiţi prin tindă,
Şi-ţi moare inima cînd vezi
Că-n tindă nimeni nu-i.

Această strofă pare a fi o variantă pentru versurile 33, 34 şi 35 din versiunea publicată.

Poezia *Mama* a fost scrisă în 1892 (cf. *Note* la *Fire de tort*, 1896, p. 173).

Ioan Slavici, în cartea sa *Amintiri. Eminescu — Creangă — Caragiale — Coşbuc — Maiorescu* (Cultura Naţională, 1924), capitolul *Coşbuc şi T. Maiorescu*, scrie următoarele referitoare la poezia lui Coşbuc:

„Una din cele mai frumoase poezii ale lui Eminescu e, bunăoară, *Mamă*, care reproduce acelaşi simţămînt, şi s-ar face de rîsul lumii cel ce-ar zice că Vlahuţă a plagiat pe Eminescu scriind şi el poezia *Mamă*.

— Toate acestea or fi pe cît de frumoase, pe atît de adevărate, zicea însă Caragiali, dar în faţa publicului nostru n-aveţi să le spuneţi dacă ţineţi să nu fiţi luaţi în zeflemea. E prea subţire filosofia aceasta.

— Ei bine! a zis Coşbuc, dacă e aşa, am să-l plagiez pe Eminescu, scriind şi eu o poezie *Mamă*.

A şi publicat apoi pe pag. 56 a *Vetrei* de la 1894 poezia sa *Mamă*, care ne reaminteşte de admirabilul episod din *Dasaratas*".

În continuare, Slavici susţine că în poezia lui Coşbuc nu e vorba despre mama poetului, că „mama din poezia lui e plăsmuită de dînsul".

Episodul *Dasaratas*, la care face trimitere Slavici, a fost tradus şi publicat de Coşbuc în *Antologia sanscrită* (1897); în episodul indian este vorba despre altceva.

Mama este una din cele mai cunoscute şi mai apreciate poezii ale lui Coşbuc. Gherea comentează cu entuziasm poezia lui Coşbuc; criticul consideră primele două strofe „magnifice", concordanţa dintre cadrul fizic şi fondul sufletesc perfectă:

„Aici întîlnim iar *plopii*, vechea noastră cunoştinţă, dar de astă dată ei nu mai cîntă sau plîng, ei *doinesc* şi nu mai plîng jalea *concretă* şi *nemărginită* a fetei din *Cîntecul fusului* sau a alteia, ci *doinesc jalea abstractă*, nemărginită, care cu cît cîştigă în imensitate, în vag, cu atîta pierde în claritate, în concret: e jalea *romantică*, *eterna jale*, e un *pendant* la *eterna linişte* a lui Eminescu, la *Aeternitas* a lui O. Carp" (*Studii critice*, II, 1956, p. 269). În continuare, Gherea consideră că poetul, care zugrăveşte locuinţa bine cunoscută a copilăriei, este trist şi tocmai de aceea el transmite această tristeţe interiorului; este atitudinea poetului care vede totul din perspectiva oraşului cu palate luxoase. Adică, se poate înţelege că G. Coşbuc dă expresie unei atitudini de desrădăcinat.

Cel dintîi comentariu care sesizează lirismul obiectiv al lui Coşbuc în *Mama* este al lui Sextil Puşcariu. În articolul *Coşbuc*, publicat în *Luceafărul*, Budapesta, IV, nr. 8 din 15 aprilie st.v. 1905 scrie, printre altele:

„Deşi Coşbuc e atît de obiectiv şi în lirismul său, sufletul lui capabil de cele mai înălţătoare sentimente se desface limpede din versurile sale.

Mai puternic reiese aceasta din poezia *Mama*. E vorba de o mamă, cuvînt pe care l-a încadrat poetul totdeauna în cele mai frumoase versuri ale sale, mai mult, e vorba de mama *sa*. Am aştepta ca cel puţin în versurile dedicate ei să găsim exprimarea directă a sentimentelor sale. Dar nu. Şi aici poetul se retrage de o parte, aici mai mult ca orişicînd i se pare că persoana sa trebuie să se ascundă, şi în loc să ne spună cît de nemăsurat de mult o iubeşte, ne dă un tablou care se preface într-o aureolă în jurul capului ei de mucenică. Şi cu toate astea noi citim printre şire adînc în inima poetului, noi gîcim că eterna jale în doina plopilor e jalea sufletului său, din tremurarea glasului care ne vorbeşte se desprinde profunda afecţiune fiiască, şi căutînd să ne arate cît de nemăsurat de mare e

iubirea mamei sale pentru el, ne spune cît de nemărginit de mult o iubește el.

În vaduri ape repezi curg
. . . .
Acolo mamă te zăresc
Pe tine-ntr-o căscioară.

Să se observe cît de repede urmează acest *pe tine* după cuvintele *te zăresc*, ca și cînd prin ele poetul ar vrea să ne facă să uităm că i-a scăpat din pană un verb căruia îi corespunde pronumele *eu*."

Considerăm că definitivarea poeziei *Mama* s-a făcut sub influența lui Friedrich Hebbel; Coșbuc avea, în biblioteca sa, din opera poetului german ediția *Gedichte* (1894); în această ediție, Hebbel publică o poezie de peisaj, de evocări calde ale copilăriei și ale locurilor natale. Una dintre poeziile volumului, *Mutterschmerz*, este scrisă în combinația de rime: *a b a b c d c d*:

Noch steht die kleine Wiege dort,
Jetzt darf sie stille stehen,
Den kleinen Schläfer trug man fort,
Ich werd' ihn nie mehr sehen.
Sonst weckt' er mich in jeder Nacht,
Dann tränkte ich ihn herzlich;
Von selber bin ich heut erwacht,
Da lächelte ich schmerzlich.

Hebbel cîntă durerea mamei căreia i-a murit fiul; Coșbuc o altă durere. Dar poetul român, care a schițat mai întîi rimele: *a b a b c b b* într-o variantă manuscrisă, a definitivat textul exact în ritmul și combinația de rime a poetului german (cf. Gavril Scridon, *Ecouri literare universale în poezia lui Coșbuc*, București, 1969, p. 42—43).

La o lectură fugară, poezia *Mama* pare a fi expresia directă a unei stări sufletești dramatice personale, a unei experiențe personale; la aceasta trimite suprapunerea unor elemente descriptive care refac cadrul copilăriei și al casei natale, cu plopi și cărări care se-mpletesc pe malul apei, cu numele lui George (adică poetul) care nu mai vine. În realitate, pe lîngă fiorul unui lirism direct, unele elemente cu sugestie biografică nu satisfac tentației de a transpune cu totul poezia în locurile natale și în casa de la Hordou, pentru că

la data scrierii poeziei trăia părintele Sebastian (deci „Sînt încă mici şi tată n-au" nu se potriveşte); poetul a dramatizat. Nu e mai puţin adevărat că o anumită profeţie: „Aşa mi-e datul sorţii,/ Să n-am eu pe băiatul meu/ La cap în ceasul morţii!" s-a împlinit, mama poetului stingîndu-se din viaţă în 1903. Mircea Tomuş a observat cu justeţe că poezia *Mama* poate fi „apropiată mai mult de tema eminesciană a nenorocului, a eroului pierdut în lume pe cărările înnegurate ale vieţii, dar lirismul ei este indirect, obiectivat prin ilustrare într-un tablou de viaţă şi prin schiţarea unui vag fir epic" (*Cincisprezece poeţi*, Bucureşti, 1968, p. 84).

p. 12 LUPTA VIEŢII

Gazel

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, Bucureşti, I, nr. 6, 1894, p. 161.

Reprodusă în: *Foaia poporului*, Sibiu, II, nr. 14, 17/29 aprilie 1894, p. 153; *Calendarul poporului*, Sibiu, X, 1895, p. 76—77; *Universul ilustrat*, Bucureşti, V, nr. 17, 26 aprilie 1896; *Foaia poporului*, Sibiu, IV, nr. 18, 28 aprilie/10 mai 1896, p. 139; *Revista Orăştiei*, IV, nr. 18, 2 mai 1898, un fragment intitulat *Viaţa*; *Calendarul nostru*, Arad, I, 1900, p. 9—10.

Inclusă în *Fire de tort*, 1896 şi în celelalte ediţii antume ale acestei culegeri.

V a r i a n t e:

14 Cînd biruiţi *luptacii* mor (Vatra): Cînd biruiţi *oştenii* mor (1896 şi urm.).

Această poezie este una din expresiile crezului poetic al lui Coşbuc. Convingerea că viaţa este o luptă se formează la Coşbuc încă pe băncile gimnaziului superior românesc din Năsăud. Într-o lucrare intitulată *Despre salutare* (salutare cu sensul de mîntuire), din 1882, elevul Coşbuc, trecînd în revistă diferitele opinii despre viaţă ale mai multor scriitori (Goethe, Rabelais, Lamartine, Hugo, Schiller, Shakespeare, Dante, Bolintineanu), îşi însuşeşte ideea lui Heine, conform căreia viaţa e o luptă, o luptă contra naturii (cf. Gavril Scridon, *Pagini despre Coşbuc*, Bucureşti, 1957, p. 26—27).

Lupta vieţii este formată dintr-o suită de aforisme, care sînt reluate în creaţii ca: *Decebal către popor*, *In opressores* etc.

p. 14 ŞTEFĂNIŢĂ-VODĂ

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, Bucureşti, I, nr. 5, 1894, p. 152.

Reprodusă în: *Bunul econom*, Orăştie, III, nr. 47, 30 noiembrie 1902; *Tribuna*, Arad, VIII, nr. 125, 3/16 iulie 1904.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Fire de tort*.

Textul publicat în *Vatra*, într-o trimitere la subsol, a fost însoţit de următoarea notă a lui Coşbuc:

„Punea pe boieri (Ştefăniţă-vodă *n.n.*) pe caii lui cei turceşti, şi ieşind la cîmp punea de le lua frînele şi le da cîmpia. Deci socoteşte ce vor fi făcut caii pînă a să domoli? Mulţi au avut primejdie de moarte (*Magazin istoric* a lui Laurian şi Bălcescu, Tom. I, p. 326)".

Nu este vorba despre Ştefăniţă-vodă fiul lui Bogdan cel Orb (personajul principal al dramei *Viforul* de B. Delavrancea), ci de fiul lui Vasile Lupu, care a ajuns domn de tînăr şi la care se referă Ion Neculce în legenda nr. 38 din *O samă de cuvinte*, unde se scrie:

„Ştefăniţă-vodă, feciorul lui Vasilie-vodă fiind domn tînăr, desmierdat şi inimos, de multe ori ieşind cu boierii la plimbări, punea de lua frîiele din capetele cailor boierilor şi le da ghiont cailor, de cădea boierii gios, de-şi sfărma capetele, cît se îngrozise boierii a mai merge cu dînsul cu cai buni la plimbare."

Poezia lui Coşbuc a fost bine apreciată de criticii vremii. D. Evolceanu subliniază concentrarea şi forţa plastică a evocării, în cronica la *Fire de tort*. Gherea spune că: „În *Ştefăniţă-vodă* sunt strofe pe care le-ar semna orice mare poet din vechile literaturi clasice" (*op. cit.*, p. 247).

Balada *Ştefăniţă-vodă*, pornind de la un caracter ciudat de voievod, aşa cum îl reţin cronicile, se păstrează în limitele unui dramatism exterior, cruzimea domnului ieşind, totuşi, din comun. Mircea Tomuş atrage atenţia asupra nervozităţii care se transmite versurilor: „Ritmul nervos al baladei intenţionează să transcrie grafic galopul dezordonat şi spaima sfetnicilor:

Cu ochii-nchişi şi fulgerat
De spaima loviturii
Se-nalţă roibu-nviforat etc."

(*Cincisprezece poeţi*, Bucureşti, 1968, p. 71).

Un Ştefăniţă este şi personajul central al dramei istorice *Mira*, a lui M. Eminescu; este vorba despre un fragment dramatic, în care eroul nu are nimic din Ştefăniţă-vodă al lui Coşbuc, nici din

personajul dramei lui Delavrancea; personajul lui Eminescu este un visător dezamăgit, în mintea căruia se învîrt idei schopenhaueriene, un sentimental, un îndrăgostit, un poet.

p. 17 SUB PATRAFIR

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, București, II, nr. 6, 1895, p. 182.

Reprodusă în : *Tribuna*, Sibiu, XII, nr. 69, 25 martie / 6 aprilie 1895, p. 275; *Foaia poporului*, Sibiu, III, nr. 14, 2 / 14 aprilie 1895, p. 53—54; *Familia*, Oradea, XXXII, nr. 43, 8 noiembrie 1896, p. 507; *Universul ilustrat*, București, VI, nr. 20, 16 mai 1897, p. 3; *Calendarul nou*, Brașov, I, 1900, p. 99—100; *Activitatea*, Orăștie, IV, nr. 2, 21 ianuarie 1904, p. 1; *Calendar*, Sibiu, LXIII, 1914, p. 179—181.

Inclusă în *Fire de tort* din 1896 și în celelalte ediții antume ale acestei culegeri de poezii.

Variante:

40 M-am dus și eu să mă-nchin (Vatra): M-am dus și eu *ca* să mă-nchin (1896 și urm.).

52 Pe opt ți-i da*m* grămadă jos (Vatra, 1896, 1898, 1905): Pe opt ți-i da*u* grămadă jos (1910, 1914, 1915).

În cronica literară consacrată culegerii *Fire de tort*, D. Evolceanu apreciază că poezia *Sub patrafir* este una din cele mai bune și mai frumoase poezii ale lui Coșbuc: „Nu s-a scris în limba noastră cu atît drag de viața toată, de veseliile și plăcerile ei, și cu atît mai puțin într-o generație pesimistă și blazată cum e a noastră, într-o literatură care se nutrește din Eminescu". Coșbuc are o filozofie care-l deosebește de ceilalți poeți ai generației sale: el cîntă dragostea de viață, cu bucuriile și durerile ei, viața pe care n-ar da-o niciodată în schimbul unui rai problematic.

Gherea, în puținele cuvinte despre *Sub patrafir*, observă că: „...e caracteristic însuși gîndul morții, care începe să-l preocupe pe poet. Sub un ton glumeț și indiferent de spovedanie se simt lacrimi — și contrastul între tonul glumeț și seriozitatea adîncă ce o ascunde formează una din atracțiile acestei poezii" (*Studii critice*, II, 1956, p. 267).

Am observa că pe Coșbuc îl preocupă gîndul morții și în alte poezii; acest gînd este însă exprimat, în acest caz, într-o înțelegere populară, fără nici un adaos de filozofie intelectuală, chiar dacă poetul ar putea fi acuzat de un gînd prețios atunci cînd flăcăul

declară că-l are pe Dumnezeu în suflet. Asistăm, în *Sub patrafir*, la un proces de conştiinţă direct, fără întortochieri, simplu: acest proces exprimă concepţia lui Coşbuc referitoare la o accepţiune ţărănească a rosturilor vieţii şi a perspectivelor morţii. Aforismul „Nu cerceta aceste legi, / Că eşti nebun cînd le-nţelegi" din *Moartea lui Fulger* este completat, de astă dată, printr-o altă expresie aforistică încărcată de regret:

Canon e că nu pot trăi!
Şi-ntr-altă lume n-o mai fi
Ca pe-astă lume.

Din toată spovedania se desprinde îndemnul la trăirea vieţii; *Sub patrafir* pare a fi doar prilejul rememorării unei vieţi consumate sincer, simplu, dar bogată şi nu lipsită de momente de fericire elementară.

p. 20 SCARA

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, Bucureşti, II, nr. 13, 1895, p. 385.

Reprodusă în: *Tribuna*, Sibiu, XII, nr. 264, 26 noiembrie / 8 decembrie 1895, p. 1055; *Calendar*, Arad, XIX, 1898, p. 97—98.

Inclusă în *Fire de tort* din 1896 şi în toate ediţiile antume ale acestei culegeri.

Poezia *Scara* a fost scrisă în 1887 sau 1888, anul neputînd fi stabilit cu precizie, din cauza unei greşeli de tipar din capitolul de *Note* de la sfîrşitul culegerii *Fire de tort* (1896, p. 173), unde Coşbuc indică de două ori această poezie; una din indicaţii trebuie să se refere la poezia *Seara*.

p. 22 BRADUL

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, Bucureşti, II, nr. 15, 1895, p. 454.

Reprodusă în *Tribuna*, Sibiu, XII, nr. 289, 29 decembrie / 10 ianuarie 1895, p. 1153; *Revista Orăştiei*, II, nr. 4, 20 ianuarie/ 1 februarie 1896, p. 13; *Universul literar*, Bucureşti, XIV, nr. 16, 15/27 aprilie 1896; *Gazeta de duminică*, Şimleu, I, nr. 36, 4 septembrie 1904; *Drapelul*, Lugoj, V, nr. 52, 7 / 20 mai 1905, p. 1; *Calendarul românului*, Caransebeş, XVIII, 1906, p. 124.

Inclusă în *Fire de tort* din 1896 şi în celelalte ediţii antume ale acestei culegeri.

V a r i a n t e:

1 Bradu-mi spu*se* bun cuvînt (Vatra, 1896, 1893, 1905, 1910, 1914): Bradu-mi spu*ne* bun cuvînt (1915).

9 De-i trimiţi *îi* fac de-ocară (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910, 1914): De-i trimiţi *îl* fac de-ocară (1915, greşeală evidentă de tipar).

Această poezie, care se asociază *Gorunului* lui Lucian Blaga din *Poemele luminii*, bradul şi gorunul primind la cei doi poeţi sensuri metaforice diferite (la Coşbuc-leagăn, la Blaga-sicriu), a fost scrisă în anul 1888 (cf. *Notele* de la sfîrşitul ediţiei *Fire de tort*, 1896, p. 173).

p. 24 UNUL CA O SUTĂ

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, Bucureşti, II, nr. 13, 1896, p. 410

Reprodusă în: *Revista Orăştiei*, I, nr. 49, 2/14 decembrie 1895, p. 1; *Calendarul nou*, Braşov, I, 1900, p. 102; *Activitatea*, Orăştie, IV, nr. 1, 14 ianuarie 1904.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Fire de tort*.

După mărturisirea lui Coşbuc, în adaosul de *Note* de la sfîrşitul volumului *Fire de tort* din 1896, această poezie a fost scrisă în anul 1887, deci la Sibiu (*loc. cit.*, p. 173).

p. 25 NOI VREM PĂMÎNT!

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, Bucureşti, I, 1894, nr. 3, p. 83.

Reprodusă în: *Munca*, Bucureşti, IV, nr. 50, 6 februarie 1894, p. 2 (Foiţa ziarului „Munca", reproducerea făcută cu autorizaţiunea librăriei-editoare C. Sfetea); *Foaia de duminică*, supliment al ziarului *Dreptatea*, Timişoara, I, nr. 118, 29 mai 1894; *Gazeta Bucovinei*, Cernăuţi, IV, nr. 43, 2/14 iunie 1894; *Foaia poporului*, Sibiu, II, nr. 21, 5/17 iunie 1894, p. 238—239; *Telegraful român*, Sibiu, XLII, nr. 66, 16/28 iunie 1894, p. 262; *Adevărul ilustrat*, Bucureşti VIII, nr. 2192(10), 8 mai 1895, însoţită de o ilustraţie expresivă; *Calendarul poporului*, Sibiu, XIII, 1898, p. 48—50; *Calendarul voinţei poporului*, Budapesta, pe anul 1904, p. 38—39; *Deşteptarea*, Cernăuţi, I, nr. 5, 1907, p. 84—85.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Fire de tort*.

V a r i a n t e:

38 *Că* nici pentru-un mormînt n-avem (Vatra): *Căci* nici pentru-un mormînt n-avem (1896 și urm.).

40 *Noi* vrem pămînt (Vatra): *Și* vrem pămînt (1896 și urm.).

57 *Cu-al nostru sînge-i botezat* (Vatra): *Cu sînge cald l-am apărat* (1896 și urm.).

58 *De-a noastre lacrimi e* udat (Vatra): *Și cîte ape l-au* udat (1896 și urm.).

59 *Sudoarea noastră l-a-ngrășat* (Vatra): *Sînt numai lacrimi ce-am vărsat* (1896 și urm.).

După mărturisirea lui Coșbuc, poezia *Noi vrem pămînt!* a fost scrisă în anul 1893 (Adaos la *Notele* de la sfîrșitul *Firelor de tort*, 1896, p. 173). *Noi vrem pămînt!* este una din cele mai comentate din poeziile lui George Coșbuc. Răspîndirea ei a fost imediat foarte mare, atît în țară, cît și peste hotare.

Despre geneza poeziei *Noi vrem pămînt!* au rămas numeroase mărturii și comentarii contemporane, din care nu lipsesc contradicțiile. Ceea ce trebuie afirmat de la început este faptul că poetul a pornit de la realități contemporane: răscoalele țărănești dintre 1888—1893 din România, cu intervenția brutală a oficialității. Poezia răspundea unor cerințe sociale în cel mai înalt grad; tocmai de aceea a și fost reprodusă, după textul din *Vatra*, în ziarul socialist *Munca*. Tocmai de aceea a trecut repede și hotarele României. Tocmai de aceea *Noi vrem pămînt!* intră în programul unor manifestări culturale organizate de socialiștii români. Așa, de pildă, Clubul social-democrat al muncitorilor din Craiova, organizînd o serată, la Craiova, cu program artistic de recitări și interpretări de texte literare progresiste, include în repertoriu și *Noi vrem pămînt!* pe care o recită artistul P.I. Nicolau. Consemnarea acestei manifestări se face într-o broșură: *Amintire de la „Balul social-democrat" organizat de Clubul muncitorilor din Craiova*, 29 ianuarie 1895, Craiova, Tipo-Litografia Națională Ralian și Ignat Samitca, 1895; la paginile 9—11 se publică poezia lui Coșbuc; în aceeași broșură sînt reproduse portretele lui Ioan Nădejde, Const. Dobrogeanu-Gherea și Vasile G. Morțun.

Revista Orăștiei, I, nr. 47, 18/30 noiembrie 1895, p. 2, publică, sub titlul *Românii nu-s proprietari*, o informație în legătură cu protestul moșierimii din Transilvania stîrnit de recitarea poeziei *Noi vrem pămînt!* la o serbare din Valendorf. Recitatorului, un oarecare

A. Boldor, i s-a intentat proces; aşa cum aflăm din acelaşi periodic de la Orăştie, nr. 7, 10 februarie 1896, procesul a fost anulat.

În legătură cu geneza acestei poezii, menţionăm mai întîi articolul *„Noi vrem pămînt“* publicat de Vlahuţă în *Luceafărul*, Sibiu, XIV, nr. 5, 1919, p. 90 (e un număr închinat lui Coşbuc), în care relatează următoarea scenă:

„Coşbuc urca încet, pe jos, dealul Paşcanilor. Spusese birjarului să-l aştepte sus, la bordei. Era o dulce dimineaţă de vară; ciocîrlii se-nălţau cîntînd în slăvile cerului; toate de pe pămînt, lucruri şi vietăţi, păreau că aduc laudă lui Dumnezeu, fericite că le-a fost dat să existe. Coşbuc păşea încet, gînditor, în liniştea acelei dimineţi de vară. La o vreme aude vorbă-n urma lui — un glas de femeie necăjită, care-şi mustra bărbatul, răsuna ca o toacă. Poetul, tinchind din mers, privi-ndărăt: un om şi o femeie, mărunţei şi slabi amîndoi, veneau agale, cu ochii în pămînt. Gura ei, meliţă, vorbea repede şi cu răutate. Spunea de juncanii vînduţi astă-iarnă, de birul neplătit, de datorii..., de bordeiul în care plouă, de fata pe care nu pot s-o mărite — de multe, de multe.

El tăcea. Rar, cînd se mai oprea femeia ca să-şi ia suflet, s-auzea şi vorba lui scurtă, gravă, pururea aceeaşi:

— N-avem pămînt!

Rostea vorbele astea fără să-şi ridice ochii, mereu cu acelaşi ton, şi parcă mereu cu alt înţeles. Era aci tînguire, aci blestem, aci întunecată resemnare, aci înfricoşat strigăt de revoltă.

Coşbuc s-a oprit în loc s-asculte. Ei au trecut pe lîngă el fără să-l bage-n seamă, femeia depănîndu-şi cetania ei de mustrări, bărbatul însemnîndu-şi clipele de odihnă cu veşnica încheiere:

— N-avem pămînt!

Şi pe cînd ei se adînceau în zare, din vechile lor suferinţe un cîntec nou se urzea în marele suflet al poetului.“

Întîmplarea putea avea doar rostul de a limpezi frămîntări şi preocupări mai vechi, în care se concentraseră numeroase experienţe şi ecouri de răzmeriţe ţărăneşti.

Ioan Slavici consemnează în ale sale *Amintiri* şi ecoul pe care l-a stîrnit *Noi vrem pămînt!* în epocă; vorbind, în acelaşi loc şi despre geneza poeziei, prozatorul afirmă că poetul şi-a „cîştigat multe simpatii“, dar „prin aceeaşi poezie li s-a făcut însă şi multora urgisit“. Slavici susţine că poezia *Noi vrem pămînt!* nu exprimă „vederile“ politice ale lui Coşbuc:

„Cel ce-ar fi zis că Coşbuc în urma unui îndemn politic a scris poezia aceea, ar fi fost deopotrivă cu cel ce ar zice azi că poezia are şapte strofe, pentru că autorul ei prevedea că la 1907 va izbucni răscoala ţărănească. Şi-a dat şi el seamă şi li-a spus şi altora, ce se petrece-n capetele şi-n inimile ţăranilor, care nu găseau atunci nici la administraţiune părintească purtare de grijă, nici la judecători destulă iubire de dreptate. Deşi însă el era obiectiv, oamenii cu gîndul îndreptat spre cele politice s-au folosit de poezia lui şi i-au făcut duşmani tocmai între binevoitorii lui" (*Amintiri. Eminescu — Creangă — Caragiale — Coşbuc — Maiorescu*, Bucureşti, Cultura Naţională, p. 158).

Chestiunea ţărănească era mult discutată în acea vreme, în cercuri largi. În redacţia *Vetrei*, Caragiale, Coşbuc şi Vlahuţă considerau că stăpînirea asupra pămîntului „nu li se cuvine decît celor harnici, care au totodată şi cuvenita pricepere spre a-l munci". Nu se punea problema de a împărţi moşii ţăranilor săraci, nevolnici sau leneşi, ceea ce ar fi reprezentat un pericol; în concepţia confuză a lui Slavici o împărţire de pămînt tuturor ţăranilor ar fi însemnat o primejdie. De altfel Slavici spune că în *Noi vrem pămînt!* era „ceva profetic, cel puţin un avertisment pentru cei ce nu voiau să-nţeleagă că sunt multe şi mari datoriile celor ce stăpînesc pămîntul" (*op. cit.*, 157). Prozatorul n-a înţeles problema ţărănească pe deplin nici după răscoalele ţărăneşti din 1907, neînţelegere demonstrată şi de lunga sa nuvelă *Căile morţilor* (care evocă tocmai frămîntările anului 1907), scrisă în închisoarea Văcăreşti şi publicată în volum împreună cu *Prinţesa* şi *Un democrat.*

Un cronicar anonim, într-un lung articol: *Geneza poeziei „Noi vrem pămînt!" — Polemicile în jurul ei. Cum au privit-o T. Maiorescu, C. Dobrogeanu-Gherea, Ioan Slavici, V.G. Morţun, D. Zamfirescu, Spiru Haret*, publicat în *Adevărul literar şi artistic*, Bucureşti, V, nr. 195, 31 august 1924, p. 5, spune următoarele:

„Dar fost-a oare al lui Coşbuc dezideratul exprimat atît de viguros prin *Noi vrem pămînt?*

Este această poezie ruptă din inima poetului? Este oare cea mai ţărănească poezie a lui, cum susţine Gherea, în sensul că poetul *a simţit* cea mai puternică durere a întregii ţărănimi şi *de aceea* a reuşit s-o înfăţişeze în chip atît de formidabil?'

Despre geneza lui *Noi vrem pămînt!* avem pînă acum două versiuni: una publicată de I. Slavici în *Adevărul literar* şi alta, cred, inedită.

D. Slavici ne spune (*Adevărul literar*, 20 februarie 1921) că G. Coşbuc *nici nu era pentru împroprietărirea generală a ţărănimii*, aşa cum o înţelege lumea şi cum s-a şi făcut. El dorea o selecţionare a ţăranilor împroprietăribili. Poezia a scris-o mai mult ca să arate că ţărăniştii timpului nu ştiau cum să-şi apere ideea. A fost deci un capriciu, pe care d-l Slavici îl iartă, pentru că, zice d-sa, poeţilor li se iartă multe. Dar alţii au fost mai puţin indulgenţi. Că poetul a fost atacat prin unele ziare ca răzvrătitor, se înţelege de la sine. Dar caracteristic e faptul, povestit de d. Slavici, că Titu Maiorescu s-a scandalizat atît de grav, încît a *refuzat revista* (*Vatra*, în care apăruse *Noi vrem pămînt! n.n.*). Şi doară Maiorescu ţinea atît de mult şi la Coşbuc, şi la ceilalţi doi directori ai revistei: Caragiale şi Slavici!

Versiunea ceealaltă, pe care o cred inedită, este a lui Coşbuc însuşi. Într-o discuţie, ca să arate că Gherea se înşeală cînd îi trece în inventarul sufletesc *Noi vrem pămînt!*, Coşbuc a povestit în ce împrejurare a scris această poezie. Călătorind în Moldova, într-un vagon de clasa III, înţesat de ţărani, a intrat în vorbă cu dînşii, mai mult ca să-şi treacă vremea şi să culeagă cuvinte şi construcţii dialectale. Toţi s-au plîns de lipsa de pămînt, iar unul din ei, un moşneag deştept şi cu rar temperament, i-a spus, pe un ton foarte îndîrjit, tot ce regăsim în *Noi vrem pămînt!*. Pînă şi strofa finală este a moşneagului. Coşbuc a găsit *interesant* acest strigăt de protestare şi l-a redat exact, dîndu-i numai forma literară şi poetică.

Ca să versific şi să literarizez o expunere făcută de altul, era nevoie numai de îndemînare nu şi de sufletul meu."

Iată, aşadar, mai multe versiuni despre geneza poeziei *Noi vrem pămînt!*: Vlahuţă, Slavici, Coşbuc. Ceea ce povestise Vlahuţă e reluat de către Paul Bujor într-un capitol din cartea sa *Amintiri de A. Vlahuţă şi I.L. Caragiale*, Bucureşti, Cartea românească, 1938. Bujor precizează locul: pădurea Paşcanilor, în drum spre mănăstirea Agapia, Coşbuc fiind împreună cu Vlahuţă. Se susţine, în finalul capitolului *Cîteva însemnări de Gh. Coşbuc* (*lucr. cit.*, p. 103), că poezia aceasta „nu putea să-şi aibă originea într-un simplu capriciu al autorului, după cum zice Slavici."

Indiferent de autenticitatea explicaţiilor prezentate, un lucru e cert: Coşbuc a concentrat în *Noi vrem pămînt!* un material faptic mult mai bogat, din frămîntările ţărănimii nevoiaşe din vechea Românie şi din acelea ale ţărănimii iobage din Transilvania. Poezia este o sinteză care nu se poate explica numai prin tînguirea ţăranilor din

pădurea Paşcanilor sau din tren, cazul e prea particular pentru a explica forța revoluționară pe care o conține. Pentru a clarifica sinceritatea creației lui Coşbuc să cităm o mărturisire autografă a sa păstrată în manuscrisele de la Biblioteca Academiei (Bucureşti, Fondul Coşbuc, mapa VIII): „Toţi am fost învinuiţi cîteodată de socialism primejdios. Am fost şi eu, și sînt vrednic de învinuire. Am scris odată, şi l-aş mai scrie, dacă nu l-aş fi scris, cîntecul *Noi vrem pămînt!*... toţi cîţi ne iubim neamul avem datoria să primim cîteodată această învinuire... Unii atunci și acum [au declarat] că au dreptul să mă bată, iar acuma ca şi atunci am datoria să le primesc bătaia."

Noi vrem pămînt! s-a bucurat imediat de o excepţională popularitate. Acel cronicar anonim care publică articolul despre *Geneza poeziei „Noi vrem pămînt!"* în *Adevărul literar şi artistic* relatează şi despre următoarea scenă: Poezia *Noi vrem pămînt!* „a fost primită cu un entuziasm extraordinar mai cu seamă de socialişti. Chiar în ziua apariţiei ei în *Vatra* a fost reprodusă de *Munca*. Şi fiind tocmai atunci o întrunire publică în celebra sală Sotir, V. G. Morţun, care din întîmplare îşi aruncase ochii pe gazetă a citit-o — mirat şi minunat — s-a repezit imediat la tribună şi a declamat-o, cu atîta foc încît a provocat în sală un adevărat delir. Pot să spun că n-am auzit în toată viaţa mea o asemenea declamaţie. Strofa finală, ameninţarea aceea teribilă, Morţun n-a strigat-o, ci a şoptit-o, însă cu chip atît de sugestiv, încît cei de faţă s-au cutremurat, ca şi cum *ar fi văzut scena* pe care poetul, de altfel, o indică în chip foarte neprecis.

Cu ani mai tîrziu am avut prilejul să-mi dau seama de efectul pe care *Noi vrem pămînt!* îl făcea asupra ţăranilor".

Noi vrem pămînt! a acţionat însă politic, în mase, mai întîi în alte ţări decît în România, tradusă şi publicată în alte limbi. Revista ieşeană *Arhiva societăţii ştiinţifice şi literare*, VIII, nr. 1/2, ianuarie-februarie 1897, p. 117—118, publică următoarea informaţie preţioasă (reprodusă, împreună cu traducerea franţuzească a poeziei, din revista *L'enclos*, Paris, nr. 5, octombrie-noiembrie, 1895):

„George Coşbuc est un poète roumain, né à Hordou dans le district de Bistritza-Nasaud, en Transylvanie, qui mérite l'attention de tous les passionés de la littérature, bien qu'il ne soit qu'au commencement de sa carière et que plusieurs critiques, ses compatriotes, lui contestent le talent.

Son livre, *Ballades et idylles*, a produit dans tous les esprits une véritable révolution intellectuelle. Sa rare originalité, saine et virile,

a réveillé les intelligences engourdies par un art maladif, le seul qui ait pu pénétrer en Roumanie jusqu'ici.

Coşbuc s'inspire de la vie et de la nature. L'amour s'exprime dans ses vers avec l'intensité d'un besoin. La forme subit l'influence de l'art populaire. Il aime les paysans et son rêve est d'aller à la campagne vivre parmi ses frères.

Dernièrement il publia dans sa revue littéraire: *Vatra* (L'atre) une poésie révolutionnaire: *Noi vrem pămînt!* (Nous voulons de la terre) qui a confirmé sa puissante personalité artistique. Cette poésie est la note la plus sincère qui ait donnée, synthétisant le sentiment général du paysan roumain.

Le capitalisme, en s'introduisant en Roumanie, a dépouillé les paysans de leurs terres et crée un prolétariat qui, dans sa misère, ne cherche qu'a reprendre le bien ravi par les exploiteurs. Partout on crie: Nous voulons de la terre! et ces cries désespérés menacent de violence et de meurt les «mangeurs du peuple».

Tous les journaux roumains ont reproduit le poème de Coşbuc, dont a declamation a attiré une condamnation en Transylvanie.

Nous sommes heureux d'en donner la traduction en français, car, à travers patries, se forment et s'attirent les affinités intellectuelles pour l'Idée."

Această notă, împreună cu traducerea poeziei, a fost reprodusă şi în *L'étoile socialiste*, Charleroi, III, nr. 3, 22 decembrie 1895, amintită şi în revista *Ciencia social* din Barcelona. După *L'enclos*, poezia şi nota au fost traduse de J.P. (José Prat) şi publicate în ziarul *El Despetar*, din New-York, VI, nr. 144, 10 martie 1896, în spaniolă.

Datele despre Coşbuc şi traducerea în proză a poeziei *Noi vrem pămînt!* au fost trimise din Bucureşti de către G. Mărculescu, la cererea unui grup literar şi artistic din Paris, cu caracter revoluţionar dar excentric, sub conducerea lui Louis Loumet. Mărculescu va relata despre acest fapt abia după 30 de ani, în articolul *Coşbuc, agitator în... Catalania*, publicat în *Adevărul literar şi artistic*, V, nr. 187 6 iulie 1924, p. 8. Amintind că a mai trimis poezia *Trei, Doamne, şi toţi trei!* revistei *L'étoile socialiste* (care o şi publică), G. Mărculescu, „proletar al condeiului", cum singur se numeşte, informează că revista *La nueva humanidad* din Barcelona a publicat în limba spaniolă *Nos volomos de la tierra*, iar traducătorul José Prat îi face cunoscut că textul spaniol a fost tipărit în foi volante şi împărţite printre ţăranii din Catalania. În America de Nord şi de Sud, ziare spaniole au reprodus poezia lui Coşbuc.

Cronicile literare consacrate culegerii *Fire de tort* au subliniat valoarea deosebită a poeziei *Noi vrem pămînt!* În cronica sa, *„Fire de tort“ de George Coşbuc*, publicată în *Convorbiri literare*, XXX, nr. 6, 1 iunie 1896, p. 1183—1186, D. Evolceanu apreciază *Noi vrem pămînt!* drept „una din capodoperele d-lui Coşbuc“, alăturînd-o, prin energie şi avînt, altei poezii coşbuciene: *Cîntec barbar*. D.A. Teodoru, în *Ceva despre poeziile lui Coşbuc*, cronică publicată în *Arhiva societăţii ştiinţifice şi literare*, Iaşi, VIII, nr. 1—2, ianuarie-februarie 1897, p. 27—28, încearcă o analiză de substanţă a poeziei *Noi vrem pămînt!*, explicînd resorturile care o susţin prin înţelegerea direcţiei gîndirii poetului şi a ţăranilor pe care-i mînă atîtea amintiri dureroase, atîtea adevăruri goale, atîtea suferinţe actuale. C. Dobrogeanu-Gherea, în amplul studiu *Poetul ţărănimii* (1897), după ce explică de ce *Noi vrem pămînt!* nu este o poezie socialistă, ci „poate cea mai ţărănească din creaţiile lui Coşbuc“ spune: „Coşbuc nu e sociolog — probabil nici nu cunoaşte teoria luptelor de clasă — dar e artist şi artist cinstit şi deci redă viaţa adevărată. De aceea această luptă sălbatecă de clase şi antagonismul vrăjmăşesc de interese apar în poezia lui cu tot adevărul, cu toată seriozitatea lor sinistră.

În *Noi vrem pămînt!* nu mai sunt *romàni*, nu mai sunt *copii ai aceleiaşi naţii* — sunt două naţii deosebite cari se luptă şi se urăsc de moarte: e naţia clasei domnitoare de la oraşe şi a clasei dominate de la sate“. Interpretarea lui Gherea e, parţial, falsă; criticul n-a înţeles antagonismele din însăşi viaţa satului, evidente nu numai în *Noi vrem pămînt!* ci şi în alte poezii ale lui Coşbuc. Gherea consideră ţărănimea ca o clasă omogenă, nediferenţiată. De altfel, în *Neoiobăgia. Studiu economic-sociologic al problemei noastre agrare*, Gherea vorbeşte despre setea de pămînt a ţărănimii noastre ca despre o fobie: „Pămîntul pentru ţăran devine un *coşmar*, o idee fixă, *el nu mai e un instrument de muncă şi, deci, de îndestulare a nevoilor materiale şi morale*; nu, *el se preface într-un scop în sine însuşi, într-o entitate fetişistă*“ (*Neoiobăgia*, ed. II, Viaţa românească, S.A. Librăria Alcalay, 1922, p. 213). Gherea susţine că George Coşbuc a exprimat admirabil această sete de pămînt în *Noi vrem pămînt!* Dar Gherea dă din nou dovadă că nu l-a înţeles pe Coşbuc şi interpretarea dată poeziei acestuia în *Neoiobăgia* este şi mai eronată decît în *Poetul ţărănimii*. Despre o sete de pămînt ca „scop în sine“, ca „entitate fetişistă“ s-ar putea vorbi în cazul romanului *Ion* al lui Liviu Rebreanu.

Realităţile pe care le vizează *Noi vrem pămînt!* nu sînt numai din vechea Românie, ci şi din Transilvania, unde exploatarea ţără-

nimii iobage era dublată şi de împilarea naţională. Tocmai de aceea, această poezie a cunoscut o circulaţie largă în Transilvania, în ciuda unor oprelişti oficiale. În *Călindarul poporului pe anul comun 1898*, reproducîndu-se poezia aceasta, printre altele, se recomandă a fi învăţată şi declamată la „binevenite prilegiuri" pentru că „mult e frumoasă şi adevărată".

Cel mai potrivit prilej au fost răscoalele ţărăneşti din 1907. Multiplicată în foi volante, *Noi vrem pămînt!* a fost răspîndită printre ţăranii răsculaţi. Poezia lui Coşbuc este considerată, de către un ziar din Budapesta, *Alkotmány* (Constituţia), XII, nr. 79, 2 aprilie 1907, drept o *Marseillaisă română*, iar poetul român alăturat lui Rouget de l'Isle (Articolul se intitulează: *A román Marseillaise. Coşbuc költeménye „Földet nekünk" = Marseillaiza română: poezia lui Coşbuc „Noi vrem pămînt"* şi este urmat de traducerea poeziei semnată de Kacziány Géza).

Într-un articol *Instigatorii — Poetul*, publicat în ziarul *Patria*, Cernăuţi, 13 aprilie 1907 (reprodus şi în volumul *Pagini din timpul răscoalelor ţărăneşti*, Tip. Neamul românesc, 1912, p. 59—61), Virgil Arion explică funcţia de instigator pe care a avut-o Coşbuc în 1907, nu acuzîndu-l pe poet, ci justificîndu-l; după ce afirmă că „dintre toţi instigatorii, cel mai primejdios e poetul", Arion adaugă: „Platon, care era un înţelept, pe poeţi îi da afară din republica lui. Noi inventasem ceva mai bun, îi lăsăm să moară de foame. Nu ne putem închipui că se vor naşte poeţi şi dintre ţărani, şi că, deprinşi a muri de foame, vor continua a cînta. Cazul lui Coşbuc.

Iar cîntecul lui Coşbuc e cîntec de răscoală. Nu numai *Noi vrem pămînt!*, dar tot ce a scris: *Balade şi idile*, *Fire de tort*, — ce blînde în aparenţă, ce răsvrătite în cuprins! O ignorare desăvîrşită a lumii de la oraşe, şi slăvirea unei alte lumi, lumea satelor..."

Dar acuzaţia de agitator a apărut, în chiar timpul desfăşurării răscoalelor, în gura oficialităţii, care încerca să justifice, în parte, frămîntările prin acţiunea poemului *Noi vrem pămînt!* La o asemenea încercare de justificare se referă poeţii Şt. O. Iosif şi D. Anghel, într-o poezie mult citată, *Scrisoarea deschisă a unui melc* din *Caleidoscopul lui A. Mirea*, 1908, atunci cînd, printre altele, spun:

> Nu căutaţi aiurea şi altora pricină!
> Că nu e nici N. Iorga, nici G. Coşbuc de vină,
> Ci sărăcia cruntă, eterna Sărăcie!...

În volumul I de documente *Răscoala ţăranilor din 1907*, Bucureşti, 1948, p. 559, se publică o telegramă din 15 martie 1907 a

Ministerului de Interne (prin direcţia generală a poliţiei), cu indicativul „confidenţial“:

„D-lui Prefect de Dâmboviţa

Am onoare a vă înainta alăturata scrisoare împreună cu poezia *Vrem pămînt* (sic!) a lui Coşbuc şi vă rog să binevoiţi a lua măsurile ce veţi crede mai nimerite şi eficace pentru preîntîmpinarea de noi îndemnuri la răscoale căutînd a descoperi pe instigatori şi a-i înainta parchetului.

Pr. M.“

Urmează o *Telegramă cifrată* prin care prefectul de Dâmboviţa informează pe ministrul de interne că:

„Am arestat instigatori şi am prins corespondenţă secretă care cheamă la răscoală trupele“ (telegrama a fost prezentată la oficiul poştal din Tîrgovişte).

La un asemenea document se referă Tudor Arghezi în poemul *1907*, secvenţa intitulată *Telegramă cifrată*, din care cităm doar o singură strofă (după ediţia bibliofilă *Versuri*, 1959):

Unul, Coşbuc, a scris şi-o poezie,
Împrăştiată-n ţară pe ascuns.
Luaţi peticele astea de hîrtie
Şi constataţi prin cine au pătruns.

În chiar anul răscoalelor, Octavian Goga publică articolul *Ţăranul în literatura noastră*, în *Viaţa românească*, Iaşi, II, nr. 12, decembrie 1907, în care ia apărarea lui Coşbuc, subliniind faptul că „alături de farmecul vieţii ţărăneşti, alături de frumosul acestei vieţi patriarhale, ochiul cercetător al poetului a pătruns şi în taina durerilor acestui neam“ şi că „Poezia *Noi vrem pămînt!* va fi un simbol de îndrumare pentru literatura viitorului. Artistul de astăzi şi artistul de mîni sînt luptătorii durerilor mari. Vremea noastră cere cîntăreţi ai adevărului“ (*lucr. cit.*, p. 338).

Coşbuc nu se apără de acuzele care i se aduc şi nu se înspăimîntă la cererile unora care recomandau arestarea poetului. În acelaşi an, Coşbuc publică două poezii semnificative: *Pămîntul uitării*, în *Revista noastră*, Bucureşti, III, nr. 3, 1 februarie 1907, şi ***Parabola sămănătorului***, în *Semănătorul*, VI, nr. 17—18, 20 aprilie 1907, p. 323—324, în care aluziile la starea gravă din România sînt destul de clare.

Coşbuc rămîne impasibil şi la atacurile care i se aduc în sînul Academiei Române (al cărui membru corespondent era la acea dată).

Într-un discurs de recepţie, *Poporanismul în literatură*, publicat în: *Convorbiri literare*, XLIII, nr. 10, octombrie 1909, p. 1084—1095 şi nr. 11, noiembrie 1909, p. 1202—1210; Academia Română. *Discursuri de recepţiune*, XXXIII; în broşură, cu titlul din revista „Junimii", editura Carol Göbl, 1909, Duiliu Zamfirescu consideră că *Noi vrem pămînt!* este o poezie ridicolă:

„A cînta în versuri numărul de hectare pe care-l deţine marea proprietate, faţă de numărul de hectare pe care-l deţine mica proprietate, este o glumă de prost gust. De aceea este ridiculă poezia d-lui Coşbuc, care începe cu: «Noi vrem pămînt!»

Să ne închipuim că n-ar fi vorba de Ţara Românească, ci de o ţară cu exces de populaţie, cum e Belgia sau Italia de Nord, şi de un poet ca Adda Negri. Acolo, lipsind materia primă, Adda Negri ar trebui să cînte: «Noi vrem bumbac»" (*Convorbiri literare*, nr. 11, 1909, p. 1206—1207).

Împotriva unor asemenea afirmaţii profund eronate s-a luat atitudine de îndată. Const. Graur publică în *Tribuna*, Arad, XIII, nr. 153, 16/29 iulie 1909, articolul *„Noi vrem pămînt" — G. Coşbuc şi D. Zamfirescu* (articolul a fost reprodus şi în *Adevărul literar şi artistic*, V, nr. 195, 31 august 1924, p. 5) în care combate modul de a judeca al lui D. Zamfirescu, considerînd că autorul romanului *În faţa vieţii* raţionează cu totul fals, neînţelegînd nici situaţia ţărănimii, nici atitudinea lui Coşbuc; Graur se întreabă, în final: „Şi atunci te întrebi: cum poate un om cu *asemenea* mentalitate să fie atît de neîndurat faţă de robii cari cer pămînt şi faţă de poetul care a socotit că intră în misiunea lui să zvîrle în faţa omenirii una din cele mai grozave tragedii din cîte a cunoscut istoria popoarelor!"

Surprinde lipsa de înţelegere a lui D. Zamfirescu (o evidentă judecată de valoare maiosesciană), dacă ne gîndim la ciclul Comăneştenilor, mai ales la *Viaţa la ţară* şi la *Tănase Scatiu*, unde autorul manifestă compasiune faţă de situaţia ţărănimii exploatate şi ne face să înţelegem că aprobă revolta acesteia şi uciderea ciocoiului pe care-l zugrăveşte în culori puternic realiste, ca pe un personaj odios. D. Zamfirescu îl încadrează pe Coşbuc între poporanişti, ceea ce este, de la bun început, greşit şi dovedeşte că noul academician îşi făcea intrarea zgomotoasă în Academie printr-o locuţiune confuză şi evident tendenţioasă.

Noi vrem pămînt! este de o vehemenţă de-a dreptul dramatică. Conţinutul — care este magistral organizat într-un discurs fulminant — şi-a găsit expresia cea mai adecvată: un limbaj sobru, bolo-

vănos, robust; cu excepţia locului unde defineşte dragostea de pămîntul natal, poezia este lipsită de orice fineţe şi delicateţe. Versurile au parcă o muzică sumbră, grea, sub cheia unor apocaliptice desfăşurări de energii ridicate la tensiunea lor pînă la gestul titanic al răsturnării divinităţii. Totul este excepţional argumentat, într-o tensiune care creşte gradat, în cadrul unei organizări sferice, pînă la explozia din final a energiilor încătuşate.

Puţine poezii în literatura universală au cunoscut o carieră atît de rapidă şi de întinsă ca *Noi vrem pămînt!* a lui George Coşbuc.

p. 28 HAFIS

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort*, 1896, fiind păstrată în toate ediţiile antume ale acestei culegeri.

Variante:

23 *De dînşii* e bine (1896, 1905, 1910, 1914, 1915): *Dar totuşi li*-e bine (1893).

Hafis este celebrul poet persan Mohammed Schemsed-din Hafis (născut pe la 1320, decedat pe la 1389), autor a numeroase poezii în care cîntă vinul, prietenia şi iubirea, setea de viaţă. A fost unul din cei mai spirituali poeţi ai vechii Persii; el a desăvîrşit forma poetică a gazelului, influenţînd apoi, în creaţii similare, poeţi ca: Rückert şi Platen (bine cunoscuţi de Coşbuc). Rückert a scris un mare număr de poezii inspirate din literaturile orientale, dintre care am cita *Ein Spruch von Hafis*. *Divanul* lui Hafis a influenţat poezia universală; Goethe, cunoscîndu-l spre bătrîneţe, scrie şi el un *Westöstlicher Diwan* (1819), cunoscut şi de Coşbuc. Poetul român a putut adînci poezia lui Hafis din ediţii germane, cum e şi următoarea (din fondul Bibliotecii Universitare din Cluj, unde Coşbuc a petrecut zile multe citind): *Der Diwan* von Mohammed Schemsed-Hafis. Aus dem Persischen zum erstenmal ganz übersetzt von Joseph Hammer, erster Theil 1812, zweiter Theil 1813, Stuttgart und Tübingen, Cotta Verlag.

Simplitatea şi sinceritatea poeziei lui Hafis, nonconformismul persanului, dinamica optimistă a gîndirii acestuia i-au plăcut, de bună seamă, lui Coşbuc şi de aceea îi închină poezia de faţă. Ca atmosferă, poezia *Hafis* se încadrează în familia cîntecelor anacreontice (cf. Gavril Scridon, *Ecouri literare universale în poezia lui Coşbuc*, 1969, p. 180—181).

p. 30 VOICHIȚA LUI ȘTEFAN

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, București, I, nr. 5, 1894, p. 152.

Reprodusă în *Bunul econom*, Orăștie, III, nr. 47, 30 noiembrie 1902; *Tribuna*, Arad, VIII, nr. 125, 3/16 iulie 1904.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Fire de tort*.

Variante:

14 Gît de *cine, ca a* lui (Vatra): Gît de *lup cum e al* lui! (1896 și urm.).

67 Iese-apoi. I-a spus *s-o* doară (Vatra, 1896, 1893, 1905): Iese-apoi. I-a spus-*o* doară (1910, 1914, 1915). Considerăm forma corectă din prima variantă.

După cum ne informează Coșbuc, în *Notele* de la sfîrșitul culegerii *Fire de tort*, 1896, *Voichița lui Ștefan* a fost scrisă în anul 1885, deci pe cînd era student la Cluj. Poezia lui Coșbuc pornește de la fapte istorice autentice, pe care însă, fie din graba informației, fie din dorința de a crea o situație mai dramatică, le denaturează, schimbînd șirul evenimentelor. Ștefan cel Mare l-a învins pe Radu cel Frumos, domnul Țării Românești, omul turcilor, în bătălia de la Izvorul Apei, în luna noiembrie 1473; în urma acestei înfrîngeri, Radu cel Frumos a fugit la turci, lăsîndu-și familia și toate bogățiile în mîinile învingătorului. Evenimentele sînt evocate și de Mihail Sadoveanu în *Viața lui Ștefan cel Mare* (cf. *Opere*, 12, p. 312—313).

În anul 1477, Ștefan cel Mare rămîne văduv, în urma morții Mariei de Mangop; peste un an, în 1478, domnul moldovean se căsătorește cu Voichița, frumoasa fiică a lui Radu cel Frumos, care, atunci cînd Ștefan o luă, împreună cu mama ei și o soră, prizonieră, avea doar 14 ani. (Pentru luptele lui Ștefan cel Mare cu Radu cel Frumos cf. și *Istoria României*, Editura Academiei R.P.R., II, 1962, p. 504—510).

Subiectul poeziei *Voichița lui Ștefan* este interesant, dar încercarea lui Coșbuc de a descifra starea sufletească atît de contradictorie a lui Ștefan cel Mare pare artificială; nu se poate justifica gestul brutal al voievodului față de soția sa, pe al cărui tată îl urăște, și apoi revenirea apostată și lacrimogenă din final; avem un domn viteaz căruia i se impune o anumită stare psihologică cu totul nepotrivită, neconvingătoare, chiar dacă potolirea zbuciumului în lacrimi aduce o notă de idilică gingășie peste un caracter prea dur, prea aspru.

Poezia se caracterizează printr-o anumită nervozitate, o anumită tensiune dramatică de suprafaţă la capătul căreia replica voievodului nu reuşeşte să atenueze suficient cruzimea sa; poetul n-a reuşit să pătrundă suficient în interiorul personajelor.

p. 33 DOINA

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, Bucureşti, II, nr. 3, 1895, p. 83—86.

Reprodusă în: *Foaia poporului*, Sibiu, IV, nr. 27, 30 iunie/12 iulie 1896, p. 210—211; *Calendarul Unirii*, Blaj, I, 1896, p. 126—127; *Calendar*, Sibiu, XLVI, 1897, p. 126—127; *Calendarul poporului*, Sibiu, XII, 1897, p. 55—59; *Calendarul „Aurorei"*, Gherla, VIII, 1893, p. 61—63; *Revista ilustrată*, Reteag, I, nr. 1, ianuarie 1898,p. 18—19; *Calendar*, Arad, XXI, 1900, p. 90—91; *Calendarul nostru*, Arad, XXI, 1900, p. 1—4; *Calendarul plugarului*, Braşov, VIII, 1900, p. 73—74; *Voinţa poporului*, Cernăuţi, I, nr. 6, 10 decembrie 1902, p. 6; *Calendar*, Sibiu, LXII, 1913, p. 166—169.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Fire de tort.*

V a r i a n t e:

74 *Frumoasă ca un* sfînt (Vatra, 1896, 1905, 1910, 1914, 1915): *Cu chip duios* sfînt (1898).

106 Tu rîzi, *că* plumbii moi (Vatra): Tu rîzi, *căci* plumbii moi (1896 şi urm.).

În capitolul de *Note* de la sfîrşitul culegerii *Fire de tort* din 1896, G. Coşbuc mărturiseşte că a scris poezia *Doina* în anul 1889.

Considerată ca o poezie slabă de către unii critici ai vremii (D. Evolceanu, de pildă), pusă în comparaţie cu alte poezii similare (*Doina* lui O. Carp, *Doina* lui M. Eminescu), comentată pe un număr mare de pagini, *Doina* lui Coşbuc se distinge de celelalte prin cuprinsul bogat în definirea substanţei şi funcţiei sociale şi artistice a acestei specii a liricii populare. În poezia lui Coşbuc se adună, pe variate game melodice, toate doinele noastre; se concentrează toată lirica lui Coşbuc, ca o sinteză a epopeii visate de poet. Ea se alătură altor poezii de aceeaşi gravitate tragică, izvorînd cam din aceleaşi stări şi experienţe naţionale şi sociale ca: *Noi vrem pămînt!*, *In opressores*, *Lupta vieţii.*

Comentînd *Doina* lui Coşbuc, C. Dobrogeanu-Gherea a înţeles-o numai prin nota ei tristă, prin „tonul... prea sombru", afirmînd că această poezie „nu exprimă numai jalea şi durerea trecutului şi

prezentului neamului românesc", ci și, mai ales, „jalea și durerea viitorului neamului, pentru că durerea și numai durerea pare a fi partea sortită fatal acestui neam" (*Studii critice*, II, 1956, p. 268). Criticul n-a reținut tocmai mesajul principal pe care-l cuprinde *Doina* lui Coșbuc: optimismul, robustețea și încrederea în viață, în destinul neamului românesc; nu pentru tristețea ei a fost reprodusă această poezie în atîtea periodice chiar în timpul vieții lui Coșbuc. Plînsul la țăranii în numele cărora vorbește Coșbuc nu înseamnează o stare de lamentație deprimantă, dezolantă; plînsul nu exclude concentrarea forțelor, nici abdicarea de la datoria de a lupta, nu are ca efect risipirea energiilor, ci, dimpotrivă, unirea lor; nu e vorba de o frîngere a unei linii de viață, ci de păstrarea ei, atitudine pe care o exprimă cu consecvență poezia lui Coșbuc și în alte locuri. În lunga poezie *Pe deal*, Coșbuc exprimă clar ceea ce ilustrează, cu prisosință, *Doina:*

Cînd mă văd în prada sorții
Plîng — eu știu! dar nu mă plîng!
Mă-ndoiesc, dar nu mă frîng
Gîndurile morții.

p. 37 LA PAȘTI

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, București, I, nr. 8, 1894, p. 225, cu titlul: *Paștile.*

Reprodusă în: *Calendar*, Arad, XVII, 1897, p. 86—87; *Albina*, București, I, nr. 27, 5 aprilie 1898, p. 833; cu titlul: *La Paști; Foaia pentru toți*, București, II, nr. 19, 5 aprilie 1898, p. 210, cu titlul: *Paștile; Gazeta Transilvaniei*, Brașov, LXII, nr. 57, 18 aprilie 1899; *Calendarul Unirii*, Blaj, III, 1899, p. 75; *Bunul econom*, Orăștie, IV, nr. 15, 19 aprilie 1903; *Gazeta de duminică*, Șimleu, I, nr. 15, 10 februarie 1904; *Bunul econom*, Orăștie, VII, nr. 14, 15 aprilie 1906; *Lupta*, Budapesta, III, nr. 57, 29 martie 1909, p. 13; *Albina*, București, XIV, nr. 28—29, 10/17 aprilie 1911, p. 741; *Calendarul ilustrat pentru toți, pe anul 1911*, Budapesta, p. 46.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Fire de tort; Carte de citire pentru divizia III rurală*, an. II, Craiova-București, 1908; idem, clasa a IV-a urbană, Ploiești, 1908; ediția II, 1909; ediția III, 1910.

V a r i a n t e:

14 Şopteşte *prin* văzduh cuvinte (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910, 1914): Şopteşte *din* văzduh cuvinte (1915).

Coşbuc mărturiseşte că a scris această poezie în anul 1890 (*Note* la *Fire de tort*, 1896, p. 173).

Gherea califică poezia *La Paşti* drept „admirabilă" adăugînd că „Paştile par a fi tot atît o sărbătoare a naturii ca şi a oamenilor" (*Studii critice*, II, 1956, p. 213). În acelaşi loc, criticul stăruie şi asupra tristeţii care încarcă această poezie: „...e zugrăvită sărbătoarea Paştilor, învierea lui Hristos şi învierea naturii — şi ce frumos, mai rafinat ca oricînd, dar în toată poezia se simte atîta tristeţe, atîta melancolie! Sunt Paştile din sat, văzute din depărtare, de la oraş — şi această depărtare, această *nostalgie a satului* imprimă întregei poezii caracterul ei de adîncă melancolie" (*op. cit.*, p. 266).

Am observa doar atît: tristeţea este cauzată mai ales de depărtarea la care se găsea mama, aceeaşi mamă din poezia cu care se deschide culegerea *Fire de tort;* ultimul vers explică, prin concentrare, motivul fundamental al tristeţii din întreaga poezie, trimiţîndu-ne, în acelaşi timp, la îndepărtata copilărie a poetului; e şi o nostalgie a copilăriei:

Ah, iar în minte mi-ai venit
Tu, mama micilor copile!
Eu ştiu că şi-n aceste zile
Tu plîngi pe-al tău copil dorit!
La zîmbet cerul azi ne cheamă
Sînt Paştile! Nu plînge, mamă!

În *Teoria poeziei* (ediţia a II-a, 1927, p. 222), Mihail Dragomirescu face următoarele consideraţii în legătură cu ritmul din poezia *La Paşti:*

„În *La Paşti* de Coşbuc, care are tonalitate veselă, versul de patru unităţi iambice, deci de opt silabe, alternează cu un vers de trei unităţi metrice iambice şi dintr-o unitate metrică iambică abundentă, adică cu un vers de nouă silabe:

Prin pomi e ciripit şi cînt, — —́ / — —́ / — —́ / — —́
Văzduhu-i plin de-un roşu soare, — —́ / — —́ / — —́ / — —́ / — (—)
Şi sălciile-n albă floare —
E pace-n cer şi pe pămînt
Răsuflul cald al primăverii
Adus-a zilele-nvierii.

Acest vers este versul iambic simplu de cinci unităţi metrice (10 silabe): — ⊥/— ⊥/— ⊥/— ⊥/—/(—), care şi-a pierdut ultima silabă accentuată. Din pricina lungimii lui, versul acesta de 10 silabe poate lua cezura dictată de ritmul plastic şi deci este un vers mixt. Astfel îl găsim în strofa lui Coşbuc din mai sus citata poezie."

p. 39 SEARA

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort* din 1896, fiind inclusă apoi în toate ediţiile antume ale acestei culegeri.

Poezia *Seara* a fost scrisă în 1887 sau 1888, anul neputînd fi stabilit cu exactitate, din cauza unei greşeli din *Notele* de la sfîrşitul ediţiei prime a culegerii *Fire de tort*, unde Coşbuc indică de două ori *Seara;* una din indicaţii ar trebui să se refere la poezia *Seara;* e o greşeală de tipar care s-a menţinut în *Note* pînă la ultima publicare a acestora la sfîrşitul *Firelor de tort*, ediţia din 1910.

Seara este unul din cele mai reuşite pasteluri ale lui Coşbuc, chiar dacă inegală ca realizare. Gherea, după ce analizează această poezie comparativ cu *Somnoroase păsărele* a lui Eminescu, observă că la Coşbuc e „prea multă mişcare, prea puţină melancolie"; e vorba de un temperament viguros, de o viaţă alimentată de altă dinamică. Poezia *Seara* demonstrează „bine cum, chiar în manifestaţiile cele mai delicate ale artei, în personificările artistice, Coşbuc îşi conservă personalitatea sa atît de pronunţată" (*Studii critice*, II, 1956, p. 218).

În *Păstoriţa* asistăm la o idilă: soarele este îndrăgostit de fată; în *Cicoarea*, tot soarele se îndrăgosteşte de o fată, care-i refuză chemările şi este pedepsită; *Seara*, personificată şi îndrăgostită de soare, atunci cînd acesta pleacă, se stinge de durere nu înainte de a văduvi natura de frumuseţile pe care le lăsase iubitul plecat; idila primeşte un accent dramatic.

p. 42 MINCIUNA CREŞTINILOR

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort* din 1896, fiind inclusă în cuprinsul tuturor ediţiilor antume ale acestei culegeri.

Din acelaşi ecou biblic (cu pronunţate note apocrife) cu *Isus la împăratul* şi *Trandafirii lui Isus*, poezia *Minciuna creştinilor* imaginează o confruntare dintre creştini şi proconsulul Antonin, cu reprimarea brutală izvorîtă din frică; poezia vrea să sugereze spiritul de sacrificiu pentru o idee, în confruntarea dintre două moduri de gîn-

dire contrastante în istoria civilizației umane, dintre două momente mari din evoluția omenirii: păgînism și creștinism, în faza de început a ascensiunii noii religii cînd se înlocuiesc vechii zei cu unul singur; se trece de la mitologia păgînă spre cea creștină. Poezia lui Coșbuc reține, descriptiv și fără convingere, un posibil moment ca acela din poezia de față.

p. 45 ÎN MIEZUL VERII

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort* din 1896, fiind inclusă în cuprinsul tuturor edițiilor antume ale acestei culegeri.

V a r i a n t e:

36 *Ea* ajunge la fîntînă (1896, 1893, 1905, 1910, 1914): *Cînd* ajunge la fîntînă (1915).
43 Apă-n pumni, *apoi* grăbește (1896, 1898, 1905, 1910, 1914): Apă-n pumni, *și se* grăbește (1915).
49 Frînt-*așa*, pe-o buturugă (1896, 1898, 1905, 1910, 1914): Frînt-*apoi*, pe-o buturugă (1915).
58 Nici o pasăre *n-apare* (1896, 1898, 1905, 1910, 1914): Nici o pasăre *prin zare* (1915).
59 Nu se mișcă-n *larga zare* (1896, 1898, 1905, 1910, 1914): Nu se mișcă-n *lumea mare* (1915).

Poezia aceasta a fost scrisă în 1896 (cf. *Fire de tort*, *Note*, 1896, p. 173). Cu același titlu, Coșbuc publică în 1902 o altă poezie, pe care o include în culegerea *Ziarul unui pierde-vară* (aceasta începe cu versul *Sub paltin aici e răcoare*).

În miezul verii este unul din cele mai cunoscute pasteluri ale lui Coșbuc. Dacă în poezia *Vîntul* personificarea se realizează într-o bucolică sprințară, într-o idilă cu frumuseți morale și fizice naturale, tipic umane, în poezia *În miezul verii* Coșbuc a personificat vîntul pentru a-i conferi o altă menire: aceea de ștrengar hoinar care aduce perspectiva unei adieri în imensa și dogoritoarea caniculă estivală. Octav Șuluțiu face observația că „Este o mare sobrietate de mijloace în evocarea acestui colț senin de cîmpie, moment pașnic, neobișnuit în poezia dinamică și răscolitoare a lui Coșbuc. Din el se desprinde, pe de o parte, un sentiment olimpian față de natura măreață și atotcuprinzătoare, pe de alta unul de duioșie în fața grijii materne față de progenitură, sentiment la care însuși vîntul se asociază" (*Introducere în poezia lui G. Coșbuc*, București, Edit. Minerva, 1970, p. 113—114).

Mijloacele artistice prin care realizează Coşbuc acest pastel cinematografic, văzut în perspectivă şi în detalii, cu schimbarea excelentă a obiectivului, sînt simple, dar de o mare putere de evocare şi zugrăvire; planurile se schimbă rapid, apropierea sau depărtarea se urmează în scenariu într-o dialectică desăvîrşită, cu încadrarea omului într-un peisaj estival, a omului proiectat mai întîi ca un minuscul punct în imensitatea toridă, crescînd apoi şi cuprinzînd în întregime limitele aparatului de filmat; o mişcare de proiectare asemănătoare, în cadru hibernal, oferă poezia *Iarna pe uliţă*.

p. 48 IARNA PE ULIŢĂ

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, Bucureşti, II, nr. 16, 1896, p. 481–482.

Reprodusă în: *Revista Orăştiei*, II, nr. 5, 27 ianuarie 1896, p. 19–20; *Tribuna*, Sibiu, XIII, nr. 19, 25 ianuarie / 6 februarie 1896, p. 73; *Calendarul Aurorei*, Gherla, VIII, 1898, p. 48–51.

Inclusă în cuprinsul tuturor ediţiilor antume ale culegerii *Fire de tort;* prescurtată apare în: *Carte de citire pentru divizia a III-a rurală*, Craiova-Bucureşti, 1903; *idem*, clasa a II-a primară urbană, Ploieşti, 1908; ediţia a II-a, 1909; ediţia a III-a, 1910.

Variante:

8 *Ceru*-i liniştit acum (Vatra): *Vîntu*-i liniştit acum (1896 şi urm.).

Strofa cuprinsă între versurile 86–90, cea de a 18-a din textul publicat în *Fire de tort*, corespunde strofei a 20-a din revista *Vatra*.

Iarna pe uliţă a fost scrisă în anul 1888 (cf. *Fire de tort*, *Note*, 1896, p. 173).

E o poezie în care, într-un cadru obişnuit de iarnă, într-un sat de munte, Coşbuc a reuşit să creeze un spectacol de o însufleţire şi puritate copilărească emoţionante; este un spectacol într-un decor familiar, care produce o rememorare a propriei copilării, o retrăire a unor întîmplări aşezate în tainele sufletului juvenil. *Iarna pe uliţă*, foarte cunoscută şi prezentă pretutindeni în manuale şcolare sau culegeri antologice, este un pastel care nu poate fi reţinut fragmentar, ci doar în totalitatea strofelor. Iarna apare în puţine locuri în lirica lui Coşbuc, uneori în aspectele ei aspre, nemiloase; aci, iarna apare într-o viziune optimistă, veselă, încărcată de atributele pe care copilăria i le-a transmis în hîrjoana nevinovată a copiilor.

C. Dobrogeanu-Gherea observă că „Numai cine a trăit la țară poate să judece cît de frumos, de natural, de adevărat e acest peisaj sătesc de iarnă, cu cîtă grijă, observare fină și preciziune minunată sunt zugrăvite toate amănuntele“ (*Studii critice*, II, 1956, p. 211). Liviu Rebreanu, în conferința ținută despre *Coșbuc*, în 1931, la Biblioteca Centrală Universitară din București (conferință cu care a făcut și un turneu prin țară și pe care a publicat-o în volumul *Amalgam*, București, Socec, 1943, p. 77—108) mărturisește că: „...primele versuri care mi-au mîngîiat și mie sufletul au fost de-ale lui Coșbuc. Mi le amintesc și acuma, parcă le-aș auzi mereu întîia oară... Eram de vreo cinci ani. Era iarna, cu zăpadă multă, cum sînt iernile totdeauna prin părțile noastre, în munții Rodnei. Îmbondorit în hăinuțe groase, tîrînd după mine o săniuță, hoinăream toată ziulica pe uliță, împreună cu o droaie de copii, cățărîndu-ne pe toate dîmburile și pe toate rîpele, ca să descoperim lunecușul cel mai bun. Abia cînd se înnopta de-a binelea ne înduram să ne cărăbănim pe-acasă, rupți de osteneală, îmbujorați de ger, prăpădiți de foame...“ Într-o asemenea seară, mama lui Rebreanu i-a citit poezia lui Coșbuc *Iarna pe uliță*. „Am ascultat — își amintește romancierul — și mi-a sărit somnul. Mi se părea că într-adevăr era vorba de noi, doar că, în locul babei din poezie, noi făceam același alai în jurul unui biet nebun al satului, Anton...“

Iarna pe uliță este un exemplu de compoziție poetică deosebită, toate segmentele sînt logic potrivite, într-o gradație echilibrată, condusă cu multă abilitate; finalul nu face decît să sublinieze întreaga atmosferă de voioșie, de inocență și fericire neumbrită.

p. 52 FLĂCĂRI POTOLITE

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort* din 1896, fiind inclusă în cuprinsul tuturor edițiilor antume ale acestei culegeri.

Această poezie a fost scrisă în anul 1888 (cf. *Fire de tort*, *Note*, 1896, p. 173).

p. 58 CÎNTEC

Publicată pentru prima oară în ediția din 1896 a culegerii *Fire de tort*.

Reprodusă în periodicele: *Foaia pentru toți*, București, I, nr. 15, 1 aprilie 1897, p. 113; *Calendar*, Sibiu, LXVI, 1915, p. 157—158.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Fire de tort*.

V a r i a n t e:

În fondul de manuscrise Coşbuc de la Biblioteca Academiei din Bucureşti, în mapa VII, pe una din filele (ultima pagină) a manuscrisului *„De“ ori „cu“?*, se găseşte notat (într-un colţ) începutul acestui *Cîntec*:

A venit un lup din crîng
Şi prin sat umbla să fure
Şi să ducă-n cea pădure
Pe copiii care plîng.

Acest *Cîntec* a fost scris în anul 1888 (cf. *Fire de tort*, *Note*, 1896, p. 173).

Citînd ultima strofă a acestui *Cîntec*, în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* (Bucureşti, 1941, p. 519), G. Călinescu afirmă, pe bună dreptate, că G. Coşbuc este „creatorul la noi al poeziei pentru copii. Scos din sfera patriotismului şcolar, el găseşte acea ingenuitate de ninnananna cu care să poată versifica miturile sperietoare pentru copiii mici.“

Pentru cei mici sînt şi cele douăzeci de poezii din placheta *Cartea celor doi zbîrliţi şi-a mai multor alţi pîrliţi*, publicată postum.

p. 60 DIN COPILĂRIE

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort* din 1896, fiind inclusă în toate ediţiile antume ale acestei culegeri.

V a r i a n t e:

57 Şi mila *m-alungă* spre prag (1896, 1898, 1905, 1910, 1914):
Şi mila *mă-mpinge* spre prag (1915).

Poezia aceasta a fost scrisă în anul 1888 (cf. *Fire de tort*, *Note*, 1896, p. 173).

p. 63 ISPITA

Publicată pentru prima oară în revista *Vieaţa*, Bucureşti, II, nr. 37, 28 ianuarie 1896, p. 2—3.

Reprodusă în *Familia*, Oradea, XXXII, nr. 14, 7/19 aprilie 1896, p. 158—159.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Fire de tort*.

Poezia aceasta a fost scrisă în anul 1889 (cf. *Fire de tort*, *Note*, 1896, p. 173).

Coşbuc surprinde aici, ca şi în alte idile ale sale (cum sînt *Spinul*, *De pe deal* etc.) cochetăria naturală a fetei sau femeii care cunoaşte ceva din ale iubirii; prin întreaga mecanică a gesturilor, a ochilor, a corpului, a graiului, femeia zăpăceşte cărările flăcăului. Avem aici ceva din ceea ce la Eminescu se defineşte (chiar de către poet, în textul *Cezarei*) agresivitatea femeii; despre o asemenea agresivitate se poate vorbi şi în cazul poeziei *Nu te-ai priceput*. În *Ispita*, poezie cu un titlu excelent ales, cochetăria ispititoare pregăteşte intrarea în relaţiile iubirii; gluma şi seriozitatea sînt gemene, jocul glumeţ are un substrat de seriozitate; această stare contradictorie este ilustrată prin trecerile brusce de la ofertă la refuz, într-o mişcare sufletească de mare mobilitate şi fineţe.

p. 66 VÎNTOASELE

Publicată pentru prima oară în revista *Vieaţa*, Bucureşti, II, nr. 86, 21 ianuarie 1896, p. 1—2.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Fire de tort*.

Variante:

3 Mi l-a-nghiţit *de viu* pămîntul (Vieaţa, 1896, 1898, 1905): Mi l-a-nghiţit pămîntul (1910): Mi l-a-nghiţit *acu* pămîntul (1914, 1915).

5 Mi-*l întorceam* în pat cu mîna (Vieaţa): Mi *l-am întors* în pat cu mîna (1896 şi urm.).

14 *Că* nu eram nici noi din drum (Vieaţa): *Căci* nu eram nici noi din drum (1896 şi urm.).

71 „Să-mbraci măcar *ceva* pe dos" (Vieaţa): „Să-mbraci măcar *cevaşi* pe dos (1896 şi urm.).

Poezia a fost scrisă în anul 1890 (cf. *Fire de tort*, *Note*, 1896, p. 173).

Vîntoasele este o poezie care prelucrează elemente populare, de magie şi superstiţii, prin care se explică moartea unui flăcău, înlocuindu-se cauzele adevărate ale acesteia prin prezenţa zînelor. Flăcăul, căsătorit peste voia lui, de către părinţi, cu o fată bogată, pleacă de la nuntă la fosta lui iubită, în plină iarnă, trece printr-un rîu, se îmbolnăveşte de pneumonie şi moare, în ciuda farmecelor şi vrăjilor la care recurge mamă-sa care crede că nu dragostea şi disperarea l-au dus la casa iubitei, ci ielele, care l-au şi îmbolnăvit. În fond, tratînd aceste motive de mitologie şi magie populară, Coşbuc, aşa cum o făcuse şi în articole în proză, condamnă căsă-

toria forţată, bazată pe interese materiale, precum şi practicile reprobabile şi dăunătoare. Mama flăcăului, care reface toate etapele dramei, pe lîngă comunicarea faptelor, caută şi o transmitere a vinovăţiei proprii în sarcina ielelor, pentru o falsă liniştire a conştiinţei.

A se vedea, pentru *Vîntoasele*, şi cartea lui Adrian Fochi, *G. Coşbuc şi creaţia populară*, Bucureşti, 1971, p. 285.

p.70 DRAGOSTE ÎNVRĂJBITĂ

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, Bucureşti, II, nr. 17, 1896, p. 512–516.

Reprodusă în periodicele: *Tribuna*, Sibiu, XIII, nr. 41, 22 februarie / 5 martie 1896, p. 161–162 (în notă se menţionează anul 1883); *Gazeta Transilvaniei*, LIX, nr. 44, 25 februarie / 8 martie 1896, p. 3–6.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Fire de tort*.

V a r i a n t e:

49 Le-azvîrli deoparte: „*mamă, dă-le*-n foc!" (Vatra): Le-azvîrli deoparte: —„D *dă-le, mamă*,-n foc!" (1896 şi urm.).

80 L-a lovit! *Şi dînsul*, ca trăsnit, cum sta (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): L-a lovit! *Lisandru*, ca trăsnit, cum sta (1914, 1915).

89 Pentru-o vorbă numai? El e *doar'* bărbat (Vatra): Pentru-o vorbă numai? El e *om* bărbat (1896 şi urm.).

90 *Şi e mai cuminte decît* o femeie (Vatra): *N-o să-şi prindă doară mintea c-*o femeie (1896 şi urm.).

106 *Cum mai* vine, Doamne, peste om năpastea! (Vatra 1896, 1898, 1905, 1910): *Vezi cum* vine, Doamne, peste om năpastea?... (1914, 1915).

122 Mult pe jos mulsese, *mai puţin* în poală (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): Mult pe jos mulsese, *şi-altă parte-n* poală (1914, 1915).

128 Nu mai era lapte *ca smîncea*-n zadar (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): Nu mai era lapte *şi mulgea*-n zadar (1914, 1915).

129 Ugerul, *şi* vaca poate niciodată (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): Ugerul, *iar* vaca poate niciodată (1914): Ugerul. *Iar* vaca poate niciodată (1915).

137 Şi auzi, sărmanul, cît de jalnic muge (Vatra): Şi-*l* auzi, sărmanul, cît de jalnic muge (1896 şi urm.).

170 Pentru el — *dar fata i-a dat* necerut (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): Pentru el! *Ea-l dete însă* necerut (1914, 1915).

197 Cînelui, *că*-n urmă *dînsul* a-nceput (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): Cînelui, *şi*-n urmă *cînele* a-nceput (1914, 1915).
199 Cîteva *clipite* şi-a-nceput mai tare (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): Cîteva *clipe* şi-a-nceput mai tare (1914, 1915).
204 Şi dormea — *sărmana* s-a zbătut de frică (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): Şi dormea, *şi biata* s-a zbătut de frică (1914, 1915).
207 Şi simţea că-i arde capul *ei*, ca focul (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): Şi simţea că-i arde capul *tot*, ca focul (1914, 1915).
212 Dar simţea o mînă grea cum apasă (Vatra): Dar simţea o mînă grea cum *îi* apasă (1896 şi urm.).
241 Dac-o-ntrebi, *se* jură cînd e la prilej (Vatra): Dac-o-ntrebi, *şi* jură cînd e la prilej (1896 şi urm.).
267 Inima Siminei se *izbea* în piept (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): Inima Siminei se *zbătea* în piept (1914, 1915).
276 Şi te-omoară *ziua*.— S-a oprit dodată (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): Şi te-omoară. *Iată-l*, s-a oprit dodată (1914, 1915).
282 *Iată-l acum merge şi mai îndrăznit* (Vatra): *Uite acum se duce şi mai cu-ndrăznit* (1896, 1898, 1905, 1910): *Uite-acum se duce şi-acum stă lipit* (1914, 1915).
283 *Spre* fereastra casei cea din răsărit (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): *La* fereastra casei cea din răsărit (1914, 1915).
285 Parcă *nu e*-n casă cel pe care-l cată (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): Parcă *n-ar fi*-n casă cel pe care-l cată (1914, 1915).
288 Dar în urmă *dînsul* s-a întors odată (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): Dar în urmă *omul* s-a întors odată (1914, 1915).
289 *Oblu, că Simina îi văzuse bine toată* (Vatra): *Drept, aşa că fata îi văzuse toată* (1896, 1898, 1905, 1910): *Drept, aşa că fata îi văzu curată* (1914, 1915).

După cum ne informează Coşbuc în *Notele* de la sfîrşitul culegerii *Fire de tort* din 1896, poezia *Dragoste învrăjbită* a fost scrisă între anii 1883—1894, adică într-o lungă perioadă de timp, care leagă poezia aceasta de începuturile din anii de şcoală de la gimnaziul superior românesc din Năsăud cu anii de maturitate, dacă ne gîndim la publicarea abia în 1896 a acestei nuvele în versuri.

În cronica rezervată culegerii *Fire de tort*, D. Evolceanu apreciază *Dragoste învrăjbită* drept „o lungă lucrare de începător, în care umpluturile nu lipsesc şi scrisă într-un metru trohaic monoton", dar care, în partea finală, „prevesteşte un poet de mare talent" (*Convorbiri literare*, nr. 6, 1 iunie 1896, p. 1139). C. Dobrogeanu-Gherea, dimpotrivă, consideră că „*Dragoste învrăjbită* e una din cele mai caracte-

ristice creații ale lui Coșbuc. Aici nu mai e zugrăvită iubirea de-abia simțită, ci simțimîntul violent, puternic, victorios, care a pus stăpînire pe inimă și pe cuget, simțimînt copleșitor, cînd capul nu gîndește și inima nu bate decît pentru el". În continuare, Gherea face o analiză amănunțită a acestei poezii, stăruind mai ales asupra violenței primitive a sentimentelor și pasiunilor, asupra adevărului vieții rustice pe care Coșbuc l-a cunoscut din copilărie și pe care l-a zugrăvit cu mijloace de aceeași sursă rustică (*Studii critice*, II, 1956, p. 193–195).

G. Călinescu consideră că, dintre poeziile cu temă erotică, la Coșbuc, „cea mai bună compunere" este *Dragoste învrăjbită*, poezie „puțin cunoscută din cauză că, lungă, nu se poate declama. E un fel de poemă erotică tratînd cearta între îndrăgostiți în planuri contrastante. Limba e verde, țărănească, aproape argheziană, tonul e solemn, cum se cuvine unui eveniment de rotație eternă, cu o atmosferă roșiatică, apocaliptică, amintind *Zburătorul* lui Eliade" (*Istoria literaturii române*, București, 1941, p. 522). Călinescu descoperă aici și „o ușoară nuanță antonpannescă" precum și o „dispoziție romantică" asociată, în final, unor „admirabile suavități".

Dintre criticii actuali, Dumitru Micu, analizînd cu deosebită finețe *Dragoste învrăjbită*, consideră că această poezie e „superior realizată, un poem construit ca o nuvelă" care prezintă valori artistice deosebite (cf. *Studiu introductiv* la Coșbuc, *Versuri*, 1961, p. LXIX–LXXIII).

Coșbuc a știut, în această poezie de proporții, să disece cu înțelegere și pătrundere sufletul ingenuu al fetei, cotropit de o pasiune mistuitoare, augmentată de gelozia sălbatică ce o încearcă într-o amețitoare dramă a inocenței. E un clocot care fierbe în adîncuri tulburînd percepția lucrurilor obișnuite, cotidiene, mărunte ale vieții casnice. Lupta din sufletul fetei, care alimentează întreaga poezie, ia proporții dezechilibrante; tensiunea atinge, în unele momente, culmi înnebunitoare. Alături de tonul grav, predominant, Coșbuc a inserat, pe alocuri, note de umor degajat. Cititorul, urmărind flăcările care ard inima fetei, intuiește soluția din final: împăcarea. Motivul certei, mărunt și banal, crescut de gelozie la efecte halucinante, a fost limpezit, încordarea nervoasă se destramă iute sub ploaia albă a florilor de cireș. *Dragoste învrăjbită* e una din cele mai realizate poezii ale lui Coșbuc și din punct de vedere artistic; poetul a reușit să creeze un acord perfect între materialul uman care alimentează mica dramă și materialul lingvistic și stilistic prin care conți-

nutul se concretizează. Poezie lungă, poetul a lucrat mai mulţi ani asupra textului pînă să-l considere vrednic de a fi încredinţat tiparului. Desfăşurarea aprigă a sentimentelor a găsit expresia „verde, ţărănească" adecvată. Epicul şi liricul colaborează perfect, starea dominantă fiind cea lirică.

p. 79 FATA MAMII

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, II, Bucureşti, nr. 18, 1896, p. 545.

Reprodusă în *Tribuna*, Sibiu, XIII, nr. 60, 15/27 martie 1896, p. 237.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Fire de tort*.

V a r i a n t e:

42 Bătu *năvalnic* din picior (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): Bătu *cu ciudă* din picior (1914, 1915).

43 *Şi-n sîrg el* a plecat (Vatra, 1896, 1898 — în această ediţie e o evidentă greşeală de tipar: tîrg în loc de *sîrg* —, 1905, 1910): *Şi repede*-a plecat (1914, 1915).

46 *Ei*, unde *sînt?* De joc li-e dor? (Vatra, 1896, 1898, 1905, 1910): *Dar* unde-*or fi?* De joc li-e dor? (1914, 1915).

Fata mamii a fost scrisă în anul 1889 (cf. *Notele* de la sfîrşitul culegerii *Fire de tort*, 1896, p. 173).

Poezia aceasta face parte dintr-un fel de triptic de poezii, alături de *Cîntecul fusului* şi *Fata morarului*, bineînţeles cu note proprii; ea este mai aproape de *Fata morarului*, prin starea de la care porneşte şi pe care o înţelege simplu, ţărăneşte, uman în *Fata mamii*. Suferinţa personală găseşte înţelegere şi gîndul sinuciderii, cu toate halucinantele faze pregătitoare, nu apare. „*Fata mamii* încearcă să exprime nelămuritul, inexprimabilul şi insesizabilul în durerea umană. Ne găsim într-o situaţie comparabilă cu una din stările amintite: plînsul fetei, suferinţa ei, ţin de evoluţia mereu repetabilă, cu caracter de destin, a reacţiilor vitale, sînt un tribut pe care eroina îl plăteşte ceremonialului sever şi ineluctabil al vieţii" (Mircea Tomuş, *Cincisprezece poeţi*, p. 82—83).

p. 81 PRUTUL

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort* din 1896.

Reprodusă în *Calendar*, Sibiu, LXV, 1916, p. 156—158.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Fire de tort*.

V a r i a n t e:

39 Şi-amărît steteam *ca* fierea! (1896, 1905, 1910, 1914, 1915): Şi-amărît steteam *cu* fierea! (1898).

92 Groaza-*mi* mai creştea *turbarea* (1896, 1898, 1905, 1910, 1914): Groaza mai creştea *turburarea* (1915) — considerăm forma corectă din ediţiile precedente.

Poezia *Prutul* a fost scrisă în anul 1888 (cf. *Notele* de la sfîrşitul culegerii *Fire de tort*, 1896, p. 173).

Dialogul imaginar dintre rîul Prut şi un flăcău, prin mijloacele versului popular, descrie lupte care s-au dat între moldoveni şi turci, fără a se preciza momentul istoric; poezia este numai aparent o baladă, pentru că prezentarea luptelor nu se face prin naraţiune, ci prin descriere dominant lirică.

p. 84 DECEBAL CĂTRĂ POPOR

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort* din 1896, fiind păstrată în cuprinsul tuturor ediţiilor antume ale acestei culegeri.

Reprodusă în periodicele: *Foaia interesantă*, Bucureşti, X, nr. 8, 29 septembrie / 11 octombrie 1915, p. 34; *Albina*, Bucureşti, XIX, nr. 9, 29 noiembrie 1915, p. 315.

V a r i a n t e:

13 Cei ce se luptă *blestemînd* (1896, 1898, 1905, 1910): Cei ce se luptă *murmurînd* (1914, 1915).

17 *Blestemul*, azi şi *orişicînd* (1896, 1893, 1905, 1910): *Murmurul*, azi şi *orişicînd* (1914): *Murmurul*, azi şi *oricînd* (1915) — Considerăm forma corectă cea din ediţia din 1914.

Decebal către popor a fost scrisă în anul 1888, după mărturisirea lui Coşbuc (cf. *Fire de tort*, *Note*, 1896, p. 173).

Decebal către popor face parte din familia poeziilor: *Un cîntec barbar*, *Ex ossibus ultor*, *In opressores*, *Moartea lui Gelu*, prin evocarea istorică din care se desprinde un mesaj viguros în sensul crezului poetic al lui Coşbuc: viaţa e o luptă. Acest înalt ideal al luptei, prezent la Coşbuc şi în alte poezii, este ilustrat în poezia de faţă pe una din primele trepte ale istoriei noastre: momentul Decebal, ca o primă confruntare dramatică dintre două mari forţe: dacii şi romanii. *Decebal către popor* este formată dintr-un număr de aforisme, devenite proverbe şi trecute în fondul paremiologic al limbii române. Ca vehemenţă, această poezie se leagă de *Noi vrem pămînt!*, iar ca mesaj politic de *In opressores*, vizînd, de altfel, asemeni nu mai puţin

fulminantului *Un cîntec barbar*, realităţi de la sfîrşitul veacului trecut. *Decebal către popor* e o expresie a vigoarei bărbăteşti, a demnităţii, a forţei.

p. 86 FRAGMENT

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort*, 1896, fiind inclusă în cuprinsul tuturor ediţiilor antume ale acestei culegeri.

Poezia *Fragment* a fost scrisă în anul 1890 (cf. *Fire de tort*, *Note*, 1896, p. 173).

Poezia *Fragment*, trimiţînd la o experienţă personală din îndepărtata copilărie, este expresia unui lirism direct. Poezia *După furtună* reface un moment de observaţie şi experienţă proprie din copilărie prin mijloacele hexametrului. În *Fragment* versul este, după cum observa Mircea Tomuş, eminescian. În *După furtună*, furtuna este privită din chiar sînul naturii; în *Fragment*, exteriorul este doar un pretext, chiar dacă „are o prezenţă deosebită; el însă nu copleşeşte total reacţia individuală, tresărirea sufletului de copil în faţa spectaculosului grandios al dezlănţuirii forţelor naturii" (Mircea Tomuş, *Cincisprezece poeţi*, p. 76).

Coşbuc a mai scris trei poezii cu titlul *Fragment*.

p. 87 PE DEAL

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort*, 1896, fiind inclusă în cuprinsul tuturor ediţiilor antume ale acestei culegeri.

Un fragment (cele şase strofe ale părţii a V-a) a fost reprodus în *Vatra*, Bucureşti, II, nr. 19, 1896, p. 588—589, însoţit de o frumoasă ilustraţie şi cu nota următoare: „Fragment din poezia *Pe deal*, din volumul de curînd apărut: *Fire de tort*.

Variante:

27 *O*, m-am cuminţit de-atunci (1896, 1898, 1905, 1910): *Eu* m-am cuminţit de-atunci (1914, 1915).

29 *Şi* de-aici, din zarea culmii (1896, 1898, 1905, 1910): *Iar* de-aici, din zarea culmii (1914, 1915).

46 De copil — *şi*-acum şoptesc (1896, 1898, 1905, 1910): De copil!... Acum şoptesc (1914, 1915).

62 *Vremilor*, *băieţi* sărmani (1896, 1898, 1905, 1910): *Vremurilor*, *băieţi* sărmani (1914): *Vremurilor*, *bieţi* sărmani (1915); considerăm forma corectă din primele patru ediţii, deci: *Vremilor*, *băieţi* sărmani.

103 Ah, am tresărit uşor (1896, 1898, 1905, 1910): *Iat*-am tresărit uşor (1914, 1915).

După cum ne informează Coşbuc (în *Fire de tort, Note*, 1896, p. 173), poezia *Pe deal* a fost scrisă în 1890.

În cronica la *Fire de tort*, D. Evolceanu obiectează că poezia *Pe deal* este „prozaică şi didactică", „lungă şi cam confuză" (în *Convorbiri literare*, XXX, nr. 6, 1 iunie 1896, p. 1164). C. Dobrogeanu-Gherea, dimpotrivă, îi află calităţi remarcabile, cu toate că o consideră deficitară ca realizare artistică: „Din toate poeziile cari exprimă întrucîtva noua personalitate a poetului nostru, *Pe deal* e cea mai clară şi mai caracteristică. Nu e mai reuşită decît celelalte, mai ales decît *Doina* sau *Mama;* dimpotrivă, ca creaţie artistică le e inferioară, dar e eminamente *subiectivistă*, egotistă. Simţimîntul propriei dureri a crescut aşa de mult, că nu mai poate fi exprimat ca durerea altora, ci ca proprie durere — şi de aceea înde-a lungul întregii poezii de treizeci şi opt de strofe, poetul vorbeşte numai de el, de propriile sale sentimente."

Gherea analizează, în continuare, cauzele tristeţii care încarcă sufletul poetului, în această trecere în revistă a vieţii pornind de la îndepărtata şi fericita copilărie; trecerea ireversibilă a vieţii, căutarea unui suport moral, iată mişcările sufletului chinuit de nostalgia dispărutei fericiri, simţită mai acut tocmai din perspectiva unei largi experienţe de viaţă. Gherea mai spune: „Viaţa trecută nu e atît de frumoasă prin ea însăşi, cît prin sentimentele cu cari a fost simţită odinioară. De obicei, la toţi oamenii, nostalgia după viaţa din frageda tinereţă nu e altceva decît nostalgia după propriile sentimente fragede din acea vreme, după propria tinereţă. Pe de altă parte, un om umblat prin lume, cu ideaţia şi sentimentele lărgite de civilizaţia modernă, nu mai poate simţi, ca altădată, frumuseţa simplă şi sărăcăcioasă a vieţii satului. În neputinţa de a o simţi astfel, în neputinţa deci de a se întoarce la acea viaţă trecută, rezidă în bună parte tragedia sufletească ce se degajează din poezia *Pe deal*. Şi e natural că, dacă nu poţi simţi ca altădată, nici nu poţi zugrăvi ca altădată. Acest tablou e deci în concordanţă cu tonul şi logica întregei poezii — şi, dimpotrivă, un tablou vesel, degajat, fermecător, ar fi fost o notă falsă.

De altmintrelea, *Pe deal* nu e una din cele mai reuşite creaţiuni ale lui Coşbuc. În exprimarea durerii proprii, el n-a ajuns pe Eminescu; n-are fineţa şi rafinarea acestuia; sentimentele sale le spune uneori prea de-a dreptul, necioplit — cu toate acestea poezia produce

o puternică impresie prin sinceritatea sentimentelor şi poate prin faptul că e dureros să vezi plîngînd un copil, dar e grozav să vezi plîngînd un bărbat" (*Studii critice*, II, 1956, p. 274).

Octavian Goga, în discursul său de recepție la Academia Română, explică notele de tristeţe din poezia *Pe deal* prin neadaptarea lui Coşbuc la viaţa din capitală, prin nostalgia după locurile şi oamenii pe care i-a lăsat acasă, la Năsăud:

„În vuietul oraşului unde s-a zămislit euritmia versurilor sonore, el mai purta cu sine un fir ascuns, o neîntreruptă chemare pasionată, puternică. Era dragostea de ai lui rămaşi acasă, acolo în fundătura de la Hordou, dorul de Năsăudul copilăriei cu grăniţerii şi cu plopii, erau amintirile ce se dezlipeau din neguri şi băteau la geam în nopţi de insomnie. Ce crize, ce zbuciumări se vor fi dezlănţuit în acest suflet senzitiv purtat în pribegie, ce valuri de îndoieli îl vor fi străbătut în saltul vertiginos care l-a dus de la dascălul Tănăsucă pînă la filozofia sanscrită şi la terţinele lui Dante? De cîte ori nu va fi primit înapoi, de cîte ori nu l-a oprit din drum pîlpîirea sîngelui din vine, de cîte ori nu l-au durut poverile misterioase ale moştenirii din strămoşi? În aceste clipe, optimismul lui ţărănesc cădea înfrînt:

Mai trăieşti şi-ţi merge bine"

Coşbuc. Discurs de primire rostit în şedinţa solemnă la 30 mai 1923. Cu răspuns de G. Bogdan-Duică, Bucureşti, Cultura naţională, 1923, p. 24).

Se poate vorbi, în cazul poeziei *Pe deal*, nu atît despre o nevroză citadină, cît mai ales despre un sentiment al înstrăinării la Coşbuc, rar la poet, dar foarte frecvent în lirica noastră populară. S-ar părea că acest sentiment se conjugă cu o stare de inadaptabilitate, cu o încadrare forţată şi doar de aparenţe a poetului ţăran în lumea oraşului. *Bătrînii* lui Goga e pe aproape.

Vorbind despre lirismul direct în poezia lui Coşbuc, Mircea Tomuş constată că *Pe deal* „face un pas înainte pe calea subiectivării". Poezia aceasta „pare în pragul unor notaţii lirice de strictă autenticitate, pe tema confruntării cu imaginea fericită a trecutului. Din lectura acestor poezii (e citată şi *Pierde-vară* n.n.) ni se relevă nu numai calitatea şi forţa specifică a lirismului coşbucian, dar şi ceva din procesul intim al sublimării lui. Este un lirism răsfrînt în exterior. Semnele lumii reale, aparenţele celor ce ne înconjoară, sînt cele care traduc starea sufletească a poetului. Există la Coşbuc o impo-

sibilitate de a se autoexprima, un obstacol ce barează calea fluxului personal emotiv. Cînd încearcă totuși, el rămîne discursiv, didactic:

Nu mă plîng! Îmi pare mie
Uneori că sînt învins etc."

(*Cincisprezece poeți*, p. 77).

Observațiile lui Mircea Tomuș sînt deosebit de clare, ele contribuind teoretic la descifrarea lirismului propriu al lui G. Coșbuc, în urmărirea cutelor celor mai revelatorii și mai caracteristice ale acestui lirism.

p. 93 CORBUL

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort*, 1896, fiind inclusă în cuprinsul tuturor edițiilor antume ale acestei culegeri.

Reprodusă în *Bunul econom*, Orăștie, III, nr. 42, 26 octombrie 1902.

Această poezie a fost scrisă în anul 1888 (cf. *Notele* vol. *Fire de tort*, 1896, p. 173).

Gherea observa că, în această poezie, Coșbuc a tratat o temă romantică într-o manieră clasică (cf. *Studii critice*, II, 1956, p. 256—258). Se poate constata o transferare a motivului de sursă biblică de la nivelul mistic spre o înțelegere umană-laică, aproape lipsită de orice forță de convingere și credință într-un mit.

p. 95 BALADĂ

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort*, 1896, fiind inclusă în toate edițiile antume ale acestei culegeri.

Reprodusă în periodicele: *Calendar*, Sibiu, XLVI, 1897, p. 123; *Calendarul Aurorei*, Gherla, VIII, 1893, p. 42—43; *Bunul econom*, Orăștie, III, nr. 42, 26 octombrie 1902, p. 2—3; *Bunul econom*, IV, nr. 52, 3 ianuarie 1904, p. 4.

Variante:

Din această poezie se găsește, în fondul de manuscrise Coșbuc de la B.A.R., sub cota 3236, o strofă, a treia, o variantă foarte apropiată de textul tipărit.

23 Să fiu de rîs *la* lume? (1896, 1893, 1905, 1910): Să fiu de rîs *în* lume ? (1914, 1915).

28 *Și-a prietin* m-a-ntrebat (ms. 3236): *Pe lunci* și m-a-ntrebat (1896 și urm.).

După mărturisirea lui Coşbuc, poezia *Baladă* a fost scrisă în anul 1888 (cf. *Notele* de la sfîrşitul *Firelor de tort*, 1896, p. 173). D. Evolceanu afirmă că „dintre toate idilele noului volum (e vorba de *Fire de tort* n.n.) cea mai bună e cea intitulată *Baladă*" (În *Convorbiri literare*, XXX, nr. 6, 1 iunie 1896, p. 1172). Într-un articol din 1937, G. Călinescu scrie, printre altele, următoarele despre această *Baladă* a lui Coşbuc:

„Aparent, compunerea e prozaică, fără nădejde inteligibilă. Şi totuşi, de unde-i vine farmecul? Numaidecît observăm naşterea simpatiei pentru ingenuitatea vicleană a fetei, deci pentru o eroină, un interes aşadar psihologic. Însă psihologia este reprezentată dinamic şi spaţial, jucată cu un anume ritual.

Poezia este prin urmare un monolog, în care există şi un substrat obscur, mai tipic liric, mişcarea monotonă, etnografică, a eroului ţărănesc cu suflet colectiv, iraţional. Cadenţa la Coşbuc figurează în chip admirabil numărul ocult după care se desfăşoară destinul omului rural şi toată poezia lui, cînd nu e ocazională, are acest ritm de joc primitiv, frenetic, religios. Lirismul lui Coşbuc este tribal şi strofa lui cea mai caracteristică e aceea surdă, religioasă şi preistorică a horei din *Nunta Zamfirei*" (*G. Coşbuc*, în *Adevărul literar şi artistic*, seria III, XVIII, nr. 854, 18 aprilie 1937, p. 7).

p. 97 DIN ADÎNCIMI

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort*, 1896, fiind inclusă în toate ediţiile antume ale acestei culegeri.

Variante:

11 Ca să-*şi* mai scuture urîtul (1896, 1898, 1905, 1910): Ca să-*mi* mai scuture urîtul (1914, 1915 — considerăm că e o greşeală de tipar, fiindcă sensul cere: să-*şi*).

23 *Că*, de-obosită pismueşte (1896, 1898, 1905, 1910, 1914): *Ca*, de-obosită pizmuieşte (1915, corect: *că*)

După cum mărturiseşte Coşbuc (vezi *Notele*, vol. *Fire de tort*, 1896, p. 173), poezia *Din adîncimi* a fost scrisă în anul 1889.

p. 98 NEBUNUL

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort*, 1896, fiind inclusă în cuprinsul tuturor ediţiilor antume ale acestei culegeri.

După cum mărturiseşte Coşbuc (vezi *Notele*, vol. *Fire de tort*, 1896, p. 173), poezia *Nebunul* a fost scrisă în anul 1888.

p. 101 ROATA MORII

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort*, 1896, fiind inclusă în cuprinsul tuturor edițiilor antume ale acestei culegeri.

Reprodusă în periodicele: *Revista ilustrată*, Reteag, I, nr. 11, noiembrie 1898, p. 207—208; *Familia*, Oradea, XXXIX, nr. 22, 1/14 iunie 1903, p. 255—256.

Variante:

Este una din puținele poezii ale lui Coșbuc păstrată într-o variantă manuscrisă aproape integrală și în bune condiții la B.A.R., ms. 3286, f. 133, 135—146.

15 *Onoruri* cu nuiaua (ms. 3286): *Primire* cu nuiaua (1896 și urm.).

16 Eram voioși *ca* sta s-asculte (ms. 3286): Eram voioși *că* sta s-asculte (1896 și urm.).

30 *Atunci întoarce* grapa (ms. 3286, 1896, 1898, 1905, 1910): *El pat își face* grapa (1914, 1915).

Roata morii a fost scrisă în anul 1889 (cf. *Notele*, vol. *Fire de tort*, 1896, p. 173).

Făcînd parte din familia poeziilor pentru copii, poezia *Roata morii* își are resorturile întinse între glumă și seriozitate, cu o jovială și juvenilă mecanică a gîndirii care caută răspunsuri la chestiuni elementare, complicate de o motivație care se lasă dusă parcă de apele unei versificații pretențioase. Finalul poeziei aduce a morală de fabulă, cu trimitere de la un joc contradictoriu intenționat aranjat și-n atmosferă de copilărie, la faptele indescifrabile sau fals înțelese de către gloata umană. O logică formală conduce dialogul, cu un umor degajat.

Roata morii se leagă de alte poezii în care Coșbuc reface momente ale copilăriei (*Fragment*, *Iarna pe uliță* etc.).

p. 105 LEGENDA RÎNDUNELEI

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort*, 1896, sub titlul *Rîndunica*, fiind inclusă în cuprinsul tuturor edițiilor antume ale acestei culegeri, păstrînd același titlu pînă la ediția din 1914, cînd se tipărește sub titlul *Legenda rîndunelei*.

Variante:

72 *Și scos din ori* privește (1896, 1898, 1905, 1910): *Stăpînul* îl privește (1914, 1915).

73 *Stăpînul și grăbește* (1896, 1898, 1905, 1910): *Și vesel se pornește* (1914, 1915).

74 La doamnă-sa-*ntr-un suflet* (1896, 1898, 1905, 1910): La doamnă-sa *să-i spuie* (1914, 1915).

107 Cum *fuse* dezmierdată (1896, 1898, 1905, 1910): *Şi* cum *fu* dezmierdată (1914, 1915).

Această poezie a fost scrisă în anul 1887 (cf. *Notele* la vol. *Fire de tort*, 1896, p. 173).

Legenda rîndunelei are la bază un prototip folcloric, pe care Adrian Fochi îl găseşte în culegerea de legende a lui S.Fl. Marian, *Ornitologia poporană română*, 1883, vol. II, p. 82—87. Coşbuc n-a reţinut din legenda publicată de Marian decît partea a doua, pe care o modifică însă adaptînd elementul folcloric în funcţie de ceea ce a dorit să ilustreze: dreptul la dragoste, libertatea de a-ţi alege nesilit de nimeni partenerul de viaţă; poetul a condamnat şi în alte locuri ale operei sale căsătoria forţată şi înstrăinarea, pornind tot de la izvoare folclorice. În acest caz a procedat cu multă originalitate, creînd două planuri care merg paralel: „un plan al realităţii şi un plan al legendei, de fapt un plan descriptiv şi celălalt simbolic, care se contrapunctează permanent şi reciproc, înjumătăţind cele şapte strofe ale piesei. În primul plan ne e prezentată pasărea la cuibul ei, apoi apariţia şoimului, stolul în timpul marii migraţii periodice, răutatea copiilor care-i distrug cuibul şi-i omoară puii şi explicaţia etiologică din final, cînd planul realităţii se întrepătrunde cu cel al legendei. Poezia capătă astfel o dimensiune lirică în plus, pe care am putea-o numi «dimensiunea ecoului», ce se repercutează de-a lungul întregii piese şi o ridică la nivelul reuşitelor mari ale poetului. Într-adevăr, fiecare moment din planul realităţii îşi găseşte un ecou specific în planul legendei şi această redimensionare a poemului e de un efect strălucitor, incomparabil" (Adrian Fochi, *G. Coşbuc şi creaţia populară*, p. 166; *Legenda rîndunelei* a lui Coşbuc este comentată în lucrarea citată la pag. 164—167).

p. 108 IDEAL

Publicată pentru prima oară în *Fire de tort*, 1896, fiind inclusă în toate ediţiile antume ale acestei culegeri.

V a r i a n t e:

51 Zăpada iernii, *-n urma* iar (1896): Zăpada iernii, *-n urmă* iar (1898, 1905, 1910): Zăpada iernii, *şi-apoi* iar (1914, 1915).

Pentru strofa formată din versurile 79—84 (cea de a 14-a) există o variantă în ms. 3286 la B.A.R., identică cu textul strofei respective din primele patru ediţii ale culegerii.

80 Șoptind, dar *dînsa* nu-i vedea (ms. 3286, 1896, 1898, 1905, 1910): Șoptind, dar *fata* nu-i vedea (1914, 1915).

138 El n-o *va* mai afla (1896, 1898, 1905, 1910, 1914): El n-o mai afla (1915); considerăm forma corectă cu *va*, în ediția din 1915 fiind o eroare tipografică.

144 Sta *frîntă*, și murea (1896, 1898, 1905, 1910, 1914): Sta *sfîntă*, și murea (1915).

162 *Acestea* mai curînd! (1896, 1898, 1905, 1910): *Aceasta* mai curînd (1914, 1915).

Poezia *Ideal* a fost scrisă în anul 1888 (cf. *Notele* la *Fire de tort*, 1896, p. 173); la începutul acestor *Note*, Coșbuc scrie că: „Poezia *Ideal* face parte dintr-un șir de poezii epice"; acestea trebuiau să formeze o epopee la care se gîndea poetul; alături de *Nunta Zamfirei*, *Moartea lui Fulger* ș.a. era în proiect și *Ideal*: „*Ideal* e un episod din această epopee" (*loc. cit.*, p. 167—168).

D. Evolceanu, în cronica consacrată *Firelor de tort*, în *Convorbiri literare*, nr. 6, 1896, apreciază că *Ideal* „e de mare valoare", dar i se pare „greșită în concepția ei" fiindcă „idealul e o țintă după care alergi mereu, iar n-o aștepți necontenit, cum face această fată de împărat". Gherea, în *Poetul țărănimii*, explică sensul alegoric al poeziei *Ideal*, descoperind o atitudine nouă la Coșbuc: „...întreaga poemă *Ideal* cu imaginea ei concretă centrală — o fată ce toată viața așteaptă în zadar pe iubitul său — trebuie să simbolizeze alergarea veșnică a omenirii după ideal, pe care niciodată nu poate să-l atingă. Aici deci imaginea concretă simbolizează o idee abstractă — și una din cele mai abstracte: alergarea după ideal. Această filozofie și acest procedeu artistic, cum am văzut, sunt caracteristice pentru creația romantică, nu clasică, sunt deci caractere noi în creațiunea poetului nostru țăran" (*Studii critice*, II, 1956, p. 264—266).

Atmosferă de poveste, pînă la un anumit moment al mișcării asemănătoare cu *Călin* a lui Eminescu, *Ideal* exprimă nu idealul combativ, activ, caracteristic poeziei lui Coșbuc, ci statornicia și credința în iubire, jertfirea pentru un ideal de iubire căruia fata de împărat îi rămîne fidelă o viață întreagă; e un ideal al așteptării. Dacă în *Călin*, unde avem tot un ideal al unei fete de împărat, statornicia și credința găsesc, în cele din urmă, binecuvîntata împlinire, în poezia lui Coșbuc această împlinire nu se produce. Roabă a unui singur gînd, fata de împărat din *Ideal* se prăbușește abia atunci cînd i se spune că feciorul de împărat pe care-l așteaptă de o viață s-a însurat de mult. Poezia se încheie într-o concluzie pesimistă, ne-

obişnuită la Coşbuc: „Oh, omule, ești înșelat / În toate cîte crezi!", cu implicații fataliste: „Şi-n gînd tu tot ce-ți pui / E numai vis căci Dumnezeu / Te poartă-n voia lui".

Adrian Fochi constată că „Ideea principală a poemului este intangibilitatea idealului, de fapt un loc comun al poeziei din toate locurile și din toate timpurile" (Adrian Fochi, *G. Coșbuc și creația populară*, p. 139). În legătură cu finalul, Fochi susține că „De fapt, poemul afirmă că existența umană nu are o finalitate metafizică, nu trebuie raportată la ideea despre rosturi religioase sau filozofice; ea are numai o finalitate socială așa cum se arătase în *Moartea lui Fulger*. Dacă transferăm discuția pe planul cunoașterii, ne aflăm în același domeniu al agnosticismului, cu care ne vom întîlni în filozofia lui Blaga și care își are, ca și poemul lui Coșbuc, o evidentă sorginte folclorică" (*op. cit.*, p. 140). Așa cum am mai afirmat, ceva mai sus, poezia *Ideal*, subliniind credința, chiar dacă naivă, într-un ideal, se încheie pesimist; basmul este pus sub cheia unui destin implacabil care nu poate fi nici pătruns, nici schimbat, și căruia trebuie să i te supui; întreaga viață nu este decît un vis înșelător.

p. 115 ŞTRENGARUL VĂILOR

Publicată pentru prima oară în *Semănătorul*, Bucureşti, I, nr. 29, 13 octombrie 1902.

Reprodusă în periodicele: *Foaia interesantă*, Orăştie, IX, nr. 13, 20 martie 1914; *Cosînzeana*, Orăștie-Cluj, IV, nr. 11, 22 martie 1914.

Inclusă în edițiile din 1914 și 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

Variante:

La B.A.R. se găsește, sub cota 3263, o variantă manuscrisă integrală a poeziei *Ştrengarul văilor*.

10 «Am mamă-n deal, *și-albastră-i haina* ei (ms. 3286, 1914, 1915): «Am mamă-n deal, *ca mîne-i ziua* ei (Semănătorul).

20 *Nici eu nu știu* de unde sînt și-al cui (ms. 3286, 1914, 1915): *Nu știu nici eu* de unde sînt și-al cui (Semănătorul).

26 Şi *stau* și scot cavalul de la brîu (ms. 3286, 1914, 1915): Şi *șed* şi scot cavalul de la brîu (Semănătorul).

29 Deodată sar şi sun *tufișu*-n crîng (ms. 3286, 1914, 1915): Deodată sar și sun *o tufă*-n crîng (Semănătorul).

34 Sărut neveste-n *lunci* şi flori le-adun (ms. 3286, 1914, 1915): Sărut neveste-n *șes* și flori le-adun (Semănătorul).

39 *Că-n lumea ta trăiești și tu*-n zadar! (ms. 3286, 1914, 1915): *Trăiești și tu pe lume de*-n zadar (Semănătorul).

Strofa următoare lipsește din varianta publicată în *Semănătorul*:

Hoho, stejare-al meu! Tu cine ești?
Pămîntului faci umbră, și vorbești
Cu norii-n dodii tu și-ndrugi povești!

În varianta din ms. 3286, cel de al treilea vers al strofei citate, versul 42 din numerotarea noastră, apare puțin modificat de mîna poetului:

Cu norii-n dodii *și le*-ndrugi povești!

45 De ce m-ar fi făcut *așa* cum sînt? (ms. 3286, 1914, 1915): De ce m-ar fi făcut *să fiu* cum sînt? (Semănătorul).

Nicolae Iorga vorbește despre „măiastra întrupare a vîntului, *Ștrengarul văilor*" și afirmă că „e poate cel mai frumos lucru ce l-a scris Coșbuc" (*Istoria literaturii românești contemporane*, I, 1934, p. 365—366).

p. 117 CUSCRI

Publicată pentru prima oară în *Viața literară*, București, I, nr. 10, 5 martie 1906, p. 1—2.

Reprodusă în *Calendarul Minervei*, București, XI, 1909, p. 73—74 și în *Balade*, București, 1913.

Inclusă în edițiile din 1914 și 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

V a r i a n t e:

4 *Deodată* la marele vornic (Viața literară): La marele vornic (1914, 1915). Considerăm corectă forma din revistă.

15 *Cu ape, cu noapte*, cu vînt? (Viața literară): *Cu noapte, cu ape*, cu vînt? (1914, 1915).

28 „*Vro zece să-mi vie*-n curînd" (Viața literară): „*Să-ncalece zece*-n curînd!" (1914, 1915).

58 Luați-mi și *Prutul înot* (Viața literară): Luați-mi și *Dunărea*-not (1914, 1915).

Poezia *Cuscri* aduce în final credința populară în „ceasul rău" care distruge fericirea omului, ca o lovitură nemiloasă a destinului căruia nu i te poți sustrage. Această credință naivă este dezvoltată de Coșbuc pe un spațiu de baladă în *Ceas rău*.

p. 120 O NOAPTE PE CARAIMAN

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, Bucureşti, XXI, nr. 29, 29 iulie 1903, p. 2, avînd la sfîrşit, lîngă semnătură, indicaţia: „Iulie, 1903".

Reprodusă în periodicele: *Românul*, Arad, II, nr. 85, 15/28 aprilie 1912, p. 1; *Foaia interesantă*, Orăştie, VII, nr. 19, 26 aprilie 1912; *Albina*, Bucureşti, XV, nr. 33, 13 mai 1912, p. 1389.

Inclusă în culegerea *Fire de tort*, ediţiile din 1914 şi 1915.

V a r i a n t e:

O variantă manuscrisă incompletă a poeziei *O noapte pe Caraiman* se află la B.A.R. (fondul Coşbuc, mapa VII, plicul 3). Prima strofă are în manuscris o formă mult deosebită de cele publicate:

Se-ntunecă-ncet Caraimanul
Precum mai demult îl văzui,
Pe goalele creste-ale lui
Îşi poartă ici colo ciobanul

6 *Sînt* neguri pe Jepi, pe Furnica (ms.): *Stau* neguri pe Jepi, pe Furnica (Universul literar, 1914, 1915).

15 *Scoboară* de sus (Universul literar): *Se varsă* de sus (1914, 1915).

18 Ah, cum a fost *lumea* de ieri? (Universul literar): Ah, cum a fost *ziua* de ieri? (1914, 1915).

21 *Nici ochiul nu vede, n-aude* (ms.): *N-aude urechea, nu vede* (Universul literar, 1914, 1915).

22 *Nimic nici urechea.* De viu (ms.) *Nici ochiul nimic. Şi* de viu (Universul literar, 1914, 1915).

p. 122 MUNTELE RĂTEZAT

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, Bucureşti, XXI, nr. 11, 17 martie 1903, p. 2, cu indicaţia la subsol: „Martie, 1903"; tot la subsol, se dă următoarea explicaţie: „Rătezatul, unul dintre cei mai înalţi munţi ai Ardealului, în Haţeg. Are piscul parc-ar fi rătezat. Tradiţia lui asta e pe care-o povestesc".

Reprodusă în revista *Familia*, Oradea, XXXIX, nr. 13, 30 martie/12 aprilie 1903, p. 145.

Inclusă mai întîi în culegerea antologică *Balade*, Bucureşti, 1913 şi apoi în ediţiile din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

V a r i a n t e:

11 Că pe *munţi*, atunci, pe creste (Universul literar): Că pe *culm* atunci, pe creste (1914, 1915).

14 *Dar nici unul azi nu este* (Universul literar): *Noi știm numai din poveste* (1914, 1915).
15 *Toți fiind* de mult periți (Universul literar): *Că-s acum* de mult periți (1914, 1915).
28 Tot mai *mult, mai mult* scăzură (Universul literar): Tot mai *repede* scăzură (1914, 1915).
29 Cei din urmă *ce* văzură (Universul literar): Cei din urmă *cari* văzură (1914, 1915).
31 *Pe*-un flăcău și două fete (Universul literar): Un flăcău și două fete (1914, 1915).
34 *Ură-n sufletul lor* dete (Universul literar): *Și-ntre ele-o ceartă* dete (1914, 1915).
42 *Una gata își* avea (Universul literar): *Cea mai tînără-și* avea (1914, 1915).
43 *Locul ei de apărare* (Universul literar): *Gata turnul ei cel mare* (1914, 1915).
44 Ceealaltă-n *ciuda mare* (Universul literar): Ceealaltă-n *supărare* (1914, 1915).
47 Azvîrli spre *zid* cu el (Universul literar): Azvîrli spre *turn* cu el (1914, 1915).
55 *Se-nălța* mormanul lor (Universul literar): *S-a-nălțat* mormanul lor (1914, 1915).
57 *Rise-n hohot, plînse*-acu (Universul literar): *Hohotind porni* acu (1914, 1915).
58 *Și peri apoi* prin ceață (Universul literar): *Și-a perit pe culmi* prin ceață (1914, 1915).
62 Că pe-aici ne-*aveam noi* rost (Universul literar): Că pe-aici ne-*avurăm* rost (1914, 1915).
64 Multe știm, *căci* multă este (Universul literar): Multe știm, *că* multă este (1914, 1915).

G. Coșbuc prelucrează o legendă populară, care explică forma muntelui Retezat. Acest munte a generat mai multe legende, în care pot fi întîlnite motive diferite: eroismul, dragostea, tratate separat, sau împreună. În aceste legende se împletesc interesante elemente de mitologie românească, între care și motivul iubirii dintre un pămîntean și o suprapămînteană, o zînă, precum și motivul care stă la baza *Meșterului Manole*: dărîmarea, peste noapte, a ceea ce s-a clădit peste zi. Adrian Fochi prezintă toate legendele cunoscute și constată că G. Coșbuc n-a prelucrat nici una din acestea în mod special, ci a reținut numai anumite date din unele texte populare, adăugînd însă

și detalii care nu se întîlnesc în folclor. Poetul n-a reținut nimic din faptele eroice, ci a redus totul la un singur motiv: dragostea. „Textul se bazează pe rivalitatea amoroasă dintre cele două surori, deci sîntem aproape de ciclul pe care l-am numit erotic, dar acest element se contaminează cu motivul întrecerii dintre cele două fete, zidind fiecare cîte o cetate. Statornic întîlnim amănuntul că vîrful muntelui a fost retezat cu fierul unui plug, ceea ce e foarte normal la un popor de țărani... Faptul că a ales din atîtea cicluri de legende, pe care evident le cunoștea, tocmai pe cea cu substrat erotic, la care a adăugat, pentru culminație, și motivul rivalității prin întrecere, că a plasat, spre a împinge lucrurile pînă la marginea catastrofei, această dublă rivalitate între două surori, arată că poetului îi plăceau situațiile tari, subiectele pline de violență primară, dar în același timp tipice pentru anumite regiuni ale psihologiei umane" (Adrian Fochi, *G. Coșbuc și creația populară*, p. 185). Fochi presupune că sugestii pentru tratarea acestei legende a putut primi Coșbuc de la Grigore Silași, care vorbește despre această legendă de două ori, în două studii publicate în revista *Transilvania* (în nr. 8, 1875: *Însemnătatea literaturii române tradiționale* și, în nr. 10, 1877: *Românul în poezia sa poporală. Studiu asupra poeziei poporale române*).

p. 125 ȘARPELE-N INIMĂ

Publicată pentru prima oară în *România ilustrată*, București, IV, nr. 1, ianuarie 1906, p. 23, cu indicația, sub titlu: „Poezie inedită".

Reprodusă în periodicele: *Viața literară*, București, I, nr. 14, 2 aprilie 1906, p. 1—2; *Foaia interesantă*, Orăștie, IV, nr. 3, 10/23 ianuarie 1909, p. 13.

Inclusă în edițiile din 1914 și 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

V a r i a n t e:

Din această poezie se păstrează, la B.A.R., Fondul Coșbuc, o variantă integrală în ms. 3286, filele 196—199, și cîteva versuri în mapa VII. Strofa a doua din varianta publicată în volum, existentă și în ms. 3286, nu apare în textul din *România ilustrată*.

8 Am plîns, *ei* da (România ilustrată): Am plîns, *ba* da (ms. 3286, 1914, 1915).

13 *Și soră-ta era* cu ei (România ilustrată): *Era și sora-ta* cu ei (mapa VII): *Și-a fost și soră-ta* cu ei (1914, 1915).

15 *Din deal, tu poţi s-o-ntrebi de* vrei (România ilustrată): *Şi-am stat vorbind, şi ce mai* vrei (mapa VII): *Şi-am stat puţin, şi ce mai* vrei (ms. 3286, 1914, 1915).

Cea de a şasea strofă din *Fire de tort* şi din ms. 3286, cuprinsă între versurile 16—18, nu apare în *România ilustrată*.

19 *Şi-*ai răsărit ca din pămînt (România ilustrată): Ai răsărit ca din pămînt (ms. 3286, 1914, 1915).

21 Îţi sînt nevast-*ori* soră-ţi sînt (România ilustrată): Îţi sînt nevastă, soră-ţi sînt? (ms. 3286, 1914, 1915).

Strofa a noua din *Fire de tort* şi ms. 3286 nu apare în *România ilustrată;* e vorba de versurile numerotate cu 22, 23, 24.

Următoarea strofă, cea de a zecea din *România ilustrată*, nu apare nici în ms. 3286, nici în *Fire de tort:*

Ori roaba ta? .... robul tău
Şi-am plîns, ba zău!
De vina mea părîndu-mi rău!

Din primul vers lipseşte un cuvînt (spaţiul marcat cu puncte).

Cea de a zecea strofă din *Fire de tort* este a treia în *România ilustrată* (versurile 28—30).

28 *Tu te-ai uitat* şi-n jos si-n sus (România ilustrată): *Şi-uitîndu-te* şi-n jos şi-n sus (ms. 3286, 1914, 1915).

29 *Şi-atît* ai spus (România ilustrată): *Scrîşnind mi-*ai spus (1914, 1915).

Strofele a unsprezecea şi a douăsprezecea, versurile 31—36, nu apar în varianta din *România ilustrată*, ci numai în ms. 3286 şi în *Fire de tort.*

Următoarele două strofe, a douăsprezecea şi a treisprezecea din *România ilustrată*, nu apar decît în varianta din revistă:

De ce-mi ţii drumul meu legat
Şi spui prin sat
C-am plîns şi ieri că m-ai mustrat.

Tu bine ştii că nu-i şi nu-i
Aşa cum spui —
De crede satul, treaba lui!

Strofele a treisprezecea şi a patrusprezecea din *Fire de tort* (versurile 37—42) corespund strofelor a şasea şi a şaptea din *România ilustrată.*

Cea de a opta strofă din *România ilustrată*, formată numai din două versuri, nu apare decît în revistă:

Eu n-aş fi stat de nu era
Şi-o sor-a ta.

37 *Şi spui c-am tot tăcut* mereu (România ilustrată): *Ce semn? Tăcui aşa* mereu (ms. 3286, 1914, 1915).

38 *Mi-a fost* cu greu (România ilustrată): *Că-mi fu* cu greu (ms. 3286, 1914, 1915).

40 De-aş fi jurat pe-un *car* de sfinţi (România ilustrată): De-aş fi jurat pe-un *rai* de sfinţi (ms. 3286, 1914, 1915).

Următoarea strofă, a patrusprezecea din revistă, a cincisprezecea din volum (versurile 43—45), se deosebeşte mult de la o variantă la alta şi, în consecinţă, o reproducem integral:

Din *România ilustrată*:

Tu singur tu mă-nveninezi,
Că tu nu vezi
Că-n sat cred toţi că şi tu crezi.

Din *Fire de tort:*

Că şi ce nu-i şi nu-i, tu vezi!
Te-nveninezi,
Şi toate cîte-ţi par le crezi!

46 Şi-am plîns — *e drept* (România ilustrată): Şi-am plîns *şi ieri, gîndeam că mor* (ms. 3286, 1914, 1915).

47 *Gîndeam că mor* (România ilustrată): *Că-mi tot dai zor* (ms. 3286, 1914, 1915).

48 *Că m-ai mustrat în* faţa lor (România ilustrată): *Să-mi afli vina-n* faţa lor (ms. 3286, 1914, 1915).

54 *Să zbaţi mai greu* viaţa mea (România ilustrată): *S-acreşti mai rău* viaţa mea (ms. 3286, 1914, 1915).

p. 128 CONCERTUL PRIMĂVERII

Publicată pentru prima oară în *România ilustrată*, Bucureşti, III, nr. 6, iunie 1905, p. 172, cu titlul: *Concert de primăvară.*

Reprodusă în periodicele: *Libertatea*, Orăştie, IV, nr. 30, 9/22 iulie 1905; *Românul*, Arad, I, nr. 70, 27 martie 1911, cu titlul: *Concertul primăverii*, cu specificarea, la subsol: „Dintr-un volum ce va apărea anul acesta la Bucureşti".

Inclusă în ediţiile din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort* cu titlul: *Concertul primăverii.*

V a r i a n t e:

Din această poezie se păstrează, în manuscris, o variantă integrală la B.A.R., pe care o notăm cu 3286/b (filele 187—190) şi un fragment de manuscris pe care-l notăm cu 3286/a.

2 Şi *cu* veste bună (România ilustrată): Şi *c-o* veste bună (ms. 3286/a, ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

6 Vreai programă? *Le-am cerut* (România ilustrată): Vrei programa *să ţi-o spui?* (ms. 3286/a): Vrei programa, *lămurit?* (Românul): Vrei programă, *lămurit?* (ms. 3286/b, 1914, 1915).

7 Stai puţin *să* caut (România ilustrată): Stai puţin *s-o* caut (ms. 3286/a): Stăi puţin *să* caut (ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

8 *Doi solişti sînt la-nceput* (România ilustrată): *Cucul un solist cum nu-i* (ms. 3286/a): *Cucul, un solist vestit* (ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

9 *Cucul meşter priceput* (România ilustrată): *Altu-n lumea ta şi-a lui* (ms. 3286/a): *De printr-alte ţări venit* (ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

14 *Are de doinit* din nai (România ilustrată): *Dulce va doini* din nai (ms. 3286/a, ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

17 „Imnul *primăverii*" (România ilustrată): „Imnul *veseliei*" (ms. 3286/a, ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

20 *Vor cînta oierii* (România ilustrată): *Graurii cîmpiei* (ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

În continuare, între *România ilustrată* şi *Fire de tort* (respectiv ms. 3286/b) există deosebiri în ordinea unor strofe: strofa a şasea din revistă este a şaptea în volum; strofa a şaptea din revistă este a şasea din volum; strofa a unsprezecea din revistă este a zecea din volum. În revistă există o strofă în plus, care nu apare în altă parte:

Asta e ce ştiu şi eu,
Ce-o mai fi să fie
Ne-o va spune Dumnezeu.
Cine e pe gîndul meu
Şi-are chef, să vie!

26 *Toate-aşa pe rînd le* fac (România ilustrată): *Voci de gaiţe cari* fac (ms. 3286/b, 1914, 1915): *Voci de gaiţi care* fac (Românul).

27 *După cum li-e pactul* (România ilustrată): *Să scoboare ploaia* (ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

30 *Gheunoaia tactul* (România ilustrată): *Tactul gheunoaia* (ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

31 *Tamburine şi cimpoi* (România ilustrată): *Iar naţionale-apo* (ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

33 *Şi naţional apoi* (România ilustrată): *Glas de fluier şi cimpoi* (ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

31 *Un taraf de* cintezoi (România ilustrată): *Pitpalaci și* cintezoi (ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

35 *Cu cobzarii* granguri (România ilustrată): *Și-un taraf de* granguri (ms. 3286/b, 1914, 1915): *Ș-un taraf de* granguri (Românul).

36 *Vor sări de-aici la* joc (România ilustrată): *Se vor pune-apoi pe* joc (ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

40 *Și să salte* sturzii (România ilustrată): *Din tilincă* sturzii (ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

Strofa a doua este mult deosebită de la periodic la volum:

În *România ilustrată*:

Vor cînta fagii-n păduri
   Va cînta și vîntul,
Ei, și noi cu-atîtea guri!
Plin de lungi chiuituri
   Cerul și pămîntul!

În *Fire de tort* (și în ms. 3286/b, în Românul):

Vom cînta și noi ce-om ști
   Cîntece din carte.
Și, de va putea veni,
Vîntul, și el va doini,
   Că e dus departe.

46 Cine *n-are*, să-l vedem (România ilustrată): Cine-*i contra*, să-l vedem (ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

50 *La concert* cu toții! (România ilustrată): *Mergem dar* cu toții! (ms. 3286/b, Românul, 1914, 1915).

Poezia *Concertul primăverii* pare inspirată din *Waldkonzert* a unui poet german mai puțin cunoscut Dieffenbach; Coșbuc ar fi citit poezia germană din vreun manual de școală.

Într-un asemenea manual: Franz Oberts, *Deutsches Handbuch*, zweiter Teil, Brasso (Kronstadt), Verlag H. Zeidner, 1903 am găsit textul poeziei lui Dieffenbach; manualul acesta e la cea de a 11-a ediție, Coșbuc a cunoscut o ediție mai veche. Coșbuc a prelucrat destul de liber poezia *Waldkonzert*, adresîndu-se direct copiilor și adăugînd o bună doză de umor, mișcîndu-se mai degajat în organizarea concertului la care sînt invitați copiii, chiar din prima strofă; o asemenea invitație lipsește textului german (cf. Gavril Scridon, *Ecouri literare universale în poezia lui Coșbuc*, p. 249—251).

p. 130 FLOAREA-SOARELUI ȘI MACUL

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XX, nr. 8,22 februarie 1902, p.2.

Reprodusă în periodicele: *Drapelul*, Lugoj, II, nr. 80, 11/24 iulie 1902; *Familia*, Oradea, XXXVIII, nr. 33, 18 august 1902, p. 385—386; *Tribuna poporului*, Arad, nr. 133, 20 iulie / 2 august 1902.

Inclusă în cuprinsul ediţiilor din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

Variante:

42 Plin de *floare-n* veci (Universul literar): Plin de *flori în* veci (1914, 1915).

După strofa a zecea din volum, versul 60 din numărătoarea noastră, în *Universul literar* apare următoarea strofă suprimată de poet în *Fire de tort:*

Văd că te-ntristezi, tu floare?
  Lacrimi parcă-ţi cad.
Poate-acelaşi chin te doare? —
Vai, dar ţie-ţi este bine,
Noaptea-n rai! Dar rău de mine,
  Biata, că-s în iad!

77 Şi sub *coaste* ei de-a dreptul (Universul literar, 1914): Şi sub *coastele* ei de-a dreptul (1915, evidentă greşeală de tipar).

81 Floarea *cea ce*-apururi poartă (Universul literar): Floarea *care* apururi poartă (1914, 1915).

88 *Şi* pe cînd vorbeau cuvîntul (Universul literar): *Dar* pe cînd vorbeau cuvîntul (1914, 1915).

91 A zîmbit. Apoi cu jale (Universul literar): A zîmbit *şi*-apoi cu jale (1914, 1915).

Floarea-soarelui şi macul are la bază elemente folclorice (din legende şi colinzi laice), cuplate într-o viziune populară a raiului şi a iadului, unul luminos, plin de flori şi cîntec, al doilea sumbru, întunecat, cumplit; sînt moduri de a vedea, de fapt, ţărăneşte, lumea de dincolo de existenţa terestră a omului.

p. 133 ÎN ŞANŢURI

Publicată pentru prima oară în *Albina*, Bucureşti, III, nr. 1—2, 3 şi 10 octombrie 1899, p. 5—6.

Reprodusă în periodicele: *Gazeta Transilvaniei*, Braşov, XII, nr. 241, 31 octombrie 1899; *Tribuna poporului*, Arad, III, nr. 213, 6/18 noiembrie 1899; *Calendarul plugarului*, Braşov, VIII, 1900, p. 85—86.

Inclusă în ediţiile din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

V a r i a n t e:

20 *Cu gura-nflăcărată* (Albina): *Cea-n două despicată* (1914, 1915).

21 *Dar lîngă ei căzut*, gemea (Albina): *Alăturea de ei* gemea (1914, 1915).

22 *Tot într-aceeaşi oră* (Albina): *Căzut şi căpitanul* (1914, 1915).

23 *Un biet sergent ce* se trudea (Albina): *Izbit de moarte* se trudea (1914, 1915).

24 *Sărmanul om, să moară* (Albina): *Cu ochii-nchişi sărmanul* (1914, 1915).

27 Şi *trist el* se-nălţă-n noroi (Albina): Şi *jalnic* se-nălţă-n noroi (1914, 1915).

p. 135 O POVESTE VESELĂ

Publicată pentru prima oară în *Viaţa literară*, Bucureşti, I, nr. 2, 8 ianuarie 1908, p. 1—2.

Inclusă în cuprinsul ediţiilor din 1914 şi 1915 ale culegerii ***Fire de tort***.

V a r i a n t e:

29 „*Tu* crezi ce-a spus *O*mer. Un biet (Viaţa literară): „*Sau* crezi ce-a spus *Ho*mer? Un biet (1914, 1915).

32 Şi nici n-a *fost poet* (Viaţa literară, 1914): Şi nici n-a ***trăit pe lume*** (1915, greşeală evidentă de tipar, explicabilă prin reluarea versului precedent: „Homer nici n-a trăit pe lume").

91 Nu *rîse* însă şi Clearh Spartanul (Viaţa literară, 1914): Nu însă şi Clearh Spartanul (1915).

92 *Şi*-ntors spre Melanip (Viaţa literară, 1914): *Ci*,-ntors spre Melanip (1915).

G. Pienescu, în *Notele* ediţiei Coşbuc, *Versuri*, ediţia bibliofilă din 1961, p. 749, scrie următoarele despre *O poveste veselă:*

„Poemul — alegorie cu subiect mitologic — este o replică acidă la propaganda pe care o făcea Ovid Densusianu, prin revista sa *Viaţa nouă* (1905), simbolismului şi decadentismului în genere. Probabil că ideea alegoriei i-a fost sugerată lui Coşbuc chiar de Ovid Densusianu, care, în *Viaţa nouă*, Bucureşti, II, nr. 1, 1 februarie 1906, p. 5, publicase o poezie intitulată *Rugăciunea lui Createas corăbierul*, în care poetul, implorîndu-l, se adresează, la un moment dat, lui Charon:

...o, Charon, ascultă-o rugăciune:
Găteşte luntrea ta şi-aşteaptă-mă să viu
Să-i văd pe-ai mei:

Sînt tată —
Şi mi-e dor de ei."

Nu poate fi acceptată ideea preluării alegoriei de către Coşbuc în *O poveste veselă* din *Rugăciunea lui Createas corăbierul* a lui Ovid Densusianu, pentru simplul motiv că poezia lui Coşbuc apare la 8 ianuarie 1906, iar a lui Ovid Densusianu la 1 februarie 1906 (cf. şi opinia lui Ion Roman în articolul *Coşbuc: Versuri*, în *Contemporanul*, nr. 42, 20 octombrie 1961).

O poveste veselă, în ciuda titlului, este, în fond, foarte gravă, alimentată din izvoare mitologice greceşti şi făcînd, prin tot mecanismul de mit, elogiul artei adevărate; Coşbuc vrea să demonstreze că mitologia a oferit artei, şi, deci, poeziei, material inepuizabil; poetul apără arta adevărată împotriva încercărilor unor nechemaţi. Un lung comentariu a prilejuit *O poveste veselă* lui Adrian Fochi în cartea sa *G. Coşbuc şi creaţia populară*, p. 140—146, în care discută implicaţiile populare şi mitologice ale poemului, pe care-l consideră „o reuşită artistică vrednică de toate antologiile".

p. 139 BORDEI SĂRAC

Publicată pentru prima oară în *Viaţa literară*, Bucureşti, I, nr. 1, 1 ianuarie 1906, p. 1.

Reprodusă în *Foaia interesantă*, Orăştie, II, nr. 5, 14 ianuarie 1907, p. 26.

Inclusă în ediţiile din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

Variante:

19 *Vai*, poate crezi că va pluti mereu (Viaţa literară): *Dar*, poate crezi că va pluti mereu (1914, 1915).

60 *Chiar mort tu plîngi: vai ce vor face* bieţii (Viaţa literară, 1914): *Nici tu nu vei mai fi, şi nici ei* bieţii! (1915).

Baladă sumbră, cu un foarte puternic sîmbure tragic, *Bordei sărac* face parte din categoria acelor poezii, puţine la număr în lirica lui Coşbuc, în care luminile şi bucuriile nu mai sînt prezente, locul lor luîndu-l tocmai laturile aspre, grave ale vieţii. În *Bordei sărac* nu este vorba, aşa cum ar părea la o lectură superficială, de o descriere a luptei care se dă între vîntul nemilos al iernii şi un bordei care adăposteşte o familie mizeră; accentul poeziei cade pe contrastul dintre forţe dezlănţuite ale naturii hibernale şi mizeria familiei sărace, fără posibilităţi de apărare împotriva stihiilor eoliene; poezia aceasta este, aşadar, socială, un protest împotriva condiţiilor sociale tragice

în care familia este expusă morţii prin îngheţ. Bordeiul nu este decît un cuib al unor necăjiţi

Trăieşti de mila lor pe-acest pămînt.
Vai cum se zbat s-agonisească pîne,
Sînt mulţi şi mici, şi-aşa de dragi îţi sînt.

p. 141 UMBRĂ

Publicată pentru prima oară în *Viaţa literară*, Bucureşti, I, nr. 4, 22 ianuarie 1906, p. 2.

Inclusă în ediţiile din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

Variante:

2 Să se *urce* pacinic fumul (Viaţa literară): Să se *nalţe* pacinic fumul (1914, 1915).

7 Domnul său c-un *semn* tăcut (Viaţa literară): Domnul său c-un *gest* tăcut (1914, 1915).

9 Orice gest i-*ai* fi făcut (Viaţa literară): Orice gest i-*ar* fi făcut (1914, 1915).

p. 142 PRIN MEHADIA

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, Bucureşti, XXI, nr. 37, 15 septembrie 1903, cu indicaţia: „Septembrie, 1903".

Reprodusă în *Calendarul unirii*, Cluj, V, 1904.

Inclusă în cuprinsul ediţiilor din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

Variante:

În forma din revistă, poezia este scrisă în versuri mai scurte, de opt silabe, faţă de varianta din volum, cu versurile de şasesprezece silabe: din două versuri din revistă poetul a făcut un singur vers, prin juxtapunere, cu excepţia ultimelor două versuri finale, care au rămas neschimbate. Aşadar, varianta din revistă e formată din 74 de versuri, iar cea din volum din 38 de versuri. În revistă, poezia arată astfel:

...Şi era un vuiet jalnic
Prin porumburile coapte —
Carul mare scoborîse
Jos de tot spre miazănoapte
Şi-i păreau pe deal înfipte
Roţile de dinapoi;
Lira ne-soţea la dreapta,
Iar Antares după noi.

21 Ca un *steag* de aur luna (Universul literar): ...ca un *scut* de aur luna (1914, 1915).

35 *Ah, cîntau cuvinte-n noaptea* (Universul literar): ***Prin** atîta vraj-a nopții...* (1914, 1915).

p. 144 DINTR-O POVESTE

Publicată pentru prima oară în *Albina*, București, V, nr. 18, 3 februarie 1902, p. 465.

Reprodusă în *Foaia interesantă*, Orăștie, VI, nr. 3, 6 ianuarie 1911.

Inclusă în cuprinsul edițiilor din 1914 și 1915 ale culegerii *Fire de tort.*

Variante:

Această poezie se păstrează și într-o variantă manuscrisă la B.A.R.

12 Toți *cuminte și* cu dreptul (Albina): Toți *cu cap și toți* cu dreptul (ms., 1914, 1915).

13 *Să fim* călcători de lege (Albina): *De-a fi* călcători de lege (ms., 1914, 1915).

18 Acest vers lipsește din varianta publicată în *Albina.*

p. 145 ÎN MUZEU

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XXI, nr. 36, 18 septembrie 1903, p.2, însoțită de următoarea notă: „Septembrie, 1903".

Inclusă în cuprinsul edițiilor din 1914 și 1915 ale culegerii *Fire de tort.*

Variante:

Varianta publicată în *Universul literar* are douăzeci de strofe, cu trei mai mult decît varianta din *Fire de tort,* care e formată numai din 17 strofe; vom arăta unde au fost plasate cele trei strofe eliminate.

5 De-un druid, *eram* podoaba (Universul literar): De-un druid, *eu fui* podoaba (1914, 1915).

8 Eu și cu *Maldine*, roaba (Universul literar): Eu și cu *Dalvine*, roaba (1914, 1915).

După cea de a treisprezecea strofă publicată în *Fire de tort*, deci după versul 52 din numărătoarea noastră, urma în *Universul literar* următoarea strofă neinclusă în varianta din volum:

Ah, rușinea ce-mi făcură
Domnii-arheologi! Eu stau
Și de rîsul lor mă au
Cîți nerozi și cască gură.

După strofa a patrusprezecea din *Fire de tort*, deci după versul 56 al numerotării noastre, urmau în *Universul literar* următoarele două strofe neincluse în volum:

Ani opt mii am stat sub apă
Fericit, deși-ntristat —
Dar acum! Un blestemat
Puse-nfricoșata sapă

Și m-a scos din locul meu,
Ca gușații să mă vadă,
Și mai fac apoi paradă
Cu grozavul lor muzeu.

p. 148 FURTUNA PRIMĂVERII

Publicată pentru prima oară în *Viața literară*, București, I, nr. 7, 12 februarie 1906, p. 1, cu titlul: *Goana spaimelor.*

Reprodusă în *Românul*, Arad, II, nr. 69, 25 martie / 7 aprilie 1912, p. 9, cu titlul: *Furtuna primăverii.*

Inclusă în edițiile din 1914 și 1915 ale culegerii *Fire de tort.*

Variante:

1 Precum aduce-*n sîrg cu sine* (Viața literară, 1914, 1915): Precum aduce *oștiri străine* (Românul).

3 Un rege-n furie-*oștiri străine* (Viața literară, 1914, 1915): Un rege-n furie *uitînd de sine* (Românul).

8 *Părea că varsă*-ndepărtarea (Viața literară, 1914, 1915): *Și-mpluntr-o clipă*-ndepărtarea (Românul).

10 *De-a valma să-nspăimînte zarea* (Viața literară, 1914, 1915): *Și-o spaimă-apoi cuprinse* [*zarea*] (Românul).

11 *Silit-au codrii mari* să mugă (Viața literară, 1914, 1915): *Prin codri ea-ncepu* să mugă (Românul).

12 Și-n turn, de unde-*i* supăra (Viața literară, 1914, 1915): Și-n turn, de unde-*o* supăra (Românul).

14 *Trăsniră*, și-un potop era (Viața literară, 1914, 1915): *Trăsni*, și-un *larg* potop era (Românul).

16 Cu *ei* o noapte-nfricoşată (Viaţa literară, 1914, 1915): Cu *ea* o noapte-nfricoşată (Românul).

17 *Cumplită* peste *ei* trecu (Viaţa literară): *Ca iadul* peste *văi* trecu (Românul, 1914, 1915).

24 Şi iar s-a luminat *de* sus (Viaţa literară): Şi iar s-a luminat *pe* sus (Românul, 1914, 1915).

p. 149 POMUL CRĂCIUNULUI

Publicată pentru prima oară în *Albina*, Bucureşti, VI, nr. 12—13, 22/29 decembrie 1902, p. 307.

Reprodusă în periodicele: *Familia*, Oradea, XXXIX, nr. 49—50, 21 decembrie / 3 ianuarie 1903, p. 588; *Activitatea*, Orăştie, III, nr. 51, 1903; *Gazeta Transilvaniei*, Braşov, LXVI, nr. 286, 25 decembrie 1903 — Supliment; *Telegraful român*, Sibiu, LII, nr. 140, 25 decembrie / 7 ianuarie 1905, p. 567.

Inclusă în cuprinsul ediţiilor din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

p. 150 GROPARUL

Publicată pentru prima oară în *Epoca literară*, Bucureşti, I, nr. 3, 29 aprilie 1896, cu indicaţia, sub titlu: „Din popor".

Reprodusă în periodicele: *Familia*, Oradea, XXXII, nr. 22, 2/14 iunie 1896, p. 255; *Flacăra*, Bucureşti, II, nr. 46, 31 august 1913, p. 361.

Inclusă în cuprinsul ediţiilor din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

Variante:

1 El *rîde*, să-i treacă din vreme săpînd (Epoca literară): El *cîntă*, să-i treacă din vreme săpînd (1914, 1915).

2 *El cîntă şi rîde-apoi iară* (Epoca literară): *Şi lucru mai spornic să-i pară* (1914, 1915).

3 Şi *albele* oase le-aruncă pe rînd (Epoca literară): Şi *galbene* oase le-aruncă pe rînd (1914, 1915).

6 Găseşte *o* glumă, *o* vorbă pe dos (Epoca literară): Găseşte *vro* glumă *şi-o* vorbă pe dos (1914, 1915).

8 *Acuma dezgroapă* din negrul pămînt (Epoca literară): *O hîrcă el scoate* din negrul pămînt (1914, 1915).

9 *O hîrcă ş-afar-o aruncă* (Epoca literară): *Dar nearuncînd-o bine* (1914, 1915).

10 *Dar hîrca se-ntoarce de-afară*-n mormînt (Epoca literară): *Ea cade de-afară de-a dura*-n mormînt (1914, 1915).

11 *„Ai, domnule, poate-o poruncă?* (Epoca literară): *„Ce-i hîrco? E tartoru-n tine?* (1914, 1915).

12 *„Mă bucur! Vreodată cînd n-o să mai știi* (Epoca literară): *De-ți place șederea cu viii la sfat* (1914, 1915).

13 *Ce face, de vorbă la mine să vii!“* (Epoca literară): *Haid' vino vrodată-n plimbare prin sat!“* (1914, 1915).

14 Iar hîrca *răspunde*: „La noapte!“ (Epoca literară): Iar hîrca *răspunse*: „La noapte!“ (1914, 1915).

Cea de a treia strofă este atît de mult schimbată de la periodic la volum, încît o reproducem integral (versurile 15—21):

În *Epoca literară*:

Tresare groparul, se uită mirat
Și galben se-ncruntă la față;
El poate ș-o sută de gropi a săpat,
O sută de gropi în viață
Dar una ca asta el n-a mai văzut...
„La noapte!“ Dar poate că i s-a părut.
Va rîde tot satul de dînsul!

În *Fire de tort*:

Groparul se-nalță deodată-nlemnit
Și-i piere răsufletu-n gură.
Se uită. Nu-i nimeni. Dar cine-a vorbit?
Căci limpezi cuvintele fură.
„La noapte!“ Rostite puternic și rar —
Și-așa fioroase și reci i se par
Și sapa și lutul și groapa.

25 Nu-*i* spune nevestei acasă (Epoca literară): Nu spune nevestei acasă (1914, 1915).

26 *Și gîndul, și gîndu-l frămîntă mereu* (Epoca literară): ***El pleacăn-tr-o parte, se-ntoarce-napoi*** (1914, 1915).

27 *Cinează-n neștire, se lasă din greu* (Epoca literară): *Și scapătă ziua, se-ntunec-apoi* (1914, 1915).

28 *Pe pat și nu poate s-adoarmă* (Epoca literară): *Și-i noapte, și-n pat el așteaptă* (1914, 1915).

29 *Dar iată că ușa se-nvîrte*-n țîțîni (Epoca literară): *Alunecă ușa deodată*-n țîțîni (1914, 1915).

31 Îi scapără ochii *aprinși și păgîni* (Epoca literară): Îi scapără ochii, *și mișcă din mîni* (1914, 1915).

32 Și capul *într-una-și clătește* (Epoca literară): Și capul *îi scade și-i crește* (1914, 1915).

33 Iar oasele toate mișcîndu-se rar (Epoca literară): Iar oasele-*i* toate mișcîndu-se rar (1914, 1915).

34 *De* unde se-ncheie mai *albe răsar* (Epoca literară): *Pe* unde se-ncheie mai *mucede par* (1914, 1915).

35 *Și toate trosnesc dintr-o dată* (Epoca literară): *Și sună ca sloii de gheață* (1914, 1915).

36 „E frig în morminte; dar tu *m*-ai iubit (Epoca literară): „E frig în morminte, dar tu *ne*-ai iubit (1914, 1915).

38 *„E frig în morminte,* și iat-am venit (Epoca literară): *Ce bine-i cu viii* și iat-am venit (1914, 1915).

41 *Un braț de-apărare*; dar brațul întins (Epoca literară): *O mînă spre oase*, dar brațul întins (1914, 1915).

42 *Dă vuiet mai mare prin* oase (Epoca literară): *Se-ncurcă prin recile* oase (1914, 1915).

43 El țipă *și, groaza-ndemnîndu-l* acum (Epoca literară): El țipă, *se scoală și repede*-acum (1914, 1915).

44 *S-aruncă, ia-n* mînă toporul (Epoca literară): *Luînd într-o* mînă toporul (1914, 1915).

45 *Scheletu-mbrîncește să-și cate de* drum (Epoca literară): *Împinge scheletul din casă, pe* drum (1914, 1915).

46 Și *repede-mpinge* zăvorul (Epoca literară): Și *trage pe ușă* zăvorul (1914, 1915).

47 Iar mortul *din tindă: „Nemernic* ce ești! (Epoca literară): Iar mortul *de-afară*: — *„Nebune* ce ești! (1914, 1915).

48 *„Mă chemi și pe urmă tot tu mă* gonești (Epoca literară): *Pe unul cel singur de geaba-l* gonești (1914, 1915).

49 *Atuncea să vii tu* cu mine (Epoca literară): *Că mii eu chema-voi* cu mine (1914, 1915).

50 *De țipet răpită din somn*, a sărit (Epoca literară): *Trezită de țipet, din pat* a sărit (1914, 1915).

51 *Nevasta deodată-n picioare* (Epoca literară): *Și-aprinse-un opaiț nevasta* (1914, 1915).

52 *Aprinde-un opaiț, și a-ncremenit* (Epoca literară): *„Feritu-ne-a Sfîntul și nu ne-a ferit!"* (1914, 1915).

53 *Pe buze răsufletu-i moare* (Epoca literară): *Ce vorbă ciudată fu asta?* (1914, 1915).

54 *Ea-și* vede bărbatul, cu ochii *holbați* (Epoca literară): *Își* vede bărbatul cu ochii-*ncruntați* (1914, 1915).

55 Stînd *țintă* la ușă și-n pumnii-ncleștați (Epoca literară): Stînd *strajă* la ușă și-n pumnii-ncleștați (1914, 1915).

56 Gătit *spre* lovire toporul (Epoca literară): Gătit *de* lovire toporul (1914, 1915).

57 Îl strigă pe nume; *se-ntoarce*-napoi (Epoca literară): Îl strigă pe nume. *Se uită*-napoi (1914, 1915).

58 Spre *dînsa nebunul* şi lasă (Epoca literară): Spre *strigăt* şi lasă *să-i cadă* (1914, 1915).

59 Toporul *să-i cadă; se uită* apoi (Epoca literară): Toporul *din mînă şi-n tremur* apoi (1914, 1915).

60 *Cu spaimă prin colţuri de casă* (Epoca literară): *În colţ el se strînge grămadă* (1914, 1915).

61 *Şi inima parcă-i mai vine la* loc (Epoca literară): *Ca unul ce-aşteaptă cu groază, stă-n* loc (1914, 1915).

63 *Răsună bătaia* de-afară (Epoca literară): *S-aude-o bătaie* de-afară (1914, 1915).

65 Vin *toţi la un loc* să s-adune (Epoca literară): Vin *miile-acum* să s-adune (1914, 1915).

66 El joc îşi bătuse de dînşii acum (Epoca literară): El joc îşi bătuse de dînşii, *şi*-acum (1914, 1915).

67 *Vin grabnic cu toţi* să-şi răzbune (Epoca literară): *Puternicii vin* să-şi răzbune (1914, 1915).

68 Spre sunet se-ntoarce groparu-*nlemnit* (Epoca literară): Spre sunet se-ntoarce groparu*l, grăbit* (1914, 1915).

69 *Pe morţii d-afară d-abia i-a zărit* (Epoca literară): *Îi vede, tresare, clipeşte-aiurit* (1914, 1915).

70 Şi *ţipă şi cade şi moare* (Epoca literară): Şi *mort el rămîne grămadă* (1914, 1915).

Răscoala scheletelor din poezia *Groparul* ne aduce în minte pe *Hamlet* al lui Shakespeare; de altfel, balada înfiorătoare a lui Coşbuc nu porneşte de la vreo experienţă folclorică, ci de la un motiv cărturăresc, presupunem, cu puternic iz romantic.

p. 153 DRUMUL IUBIRII

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, Bucureşti, I, nr. 49, 9 decembrie 1902, p. 2, cu o notă la subsol: „Decembrie, 1902“.

Reprodusă în *Deşteptarea*, Cernăuţi, X, nr. 100, 22 decembrie 1902.

Inclusă în cuprinsul ediţiilor din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

V a r i a n t e:

23 Nu-i convins că, *dintre* veacuri (Universul literar): Nu-i convins că, *peste* veacuri (1914, 1915).

47 *Treci și lasă-i, amintindu-ți* (Universul literar, 1914): *Tu de-Ahmet îți amintește* (1915).

48 *Lucrul spus de* Baiazid (Universul literar, 1914): *Și de ce-a spus de* Baiazid (1915 — prepoziția *de* este de prisos, este o greșeală de tipar).

În *Notele* ediției Coșbuc, *Versuri* (1961, p. 754), G. Pienescu observă că *Drumul iubirii* prelucrează o anecdotă orientală, pe care o întîlnim și în ciclul *Nesdrăvăniile lui Nastratin Hogea* al lui Anton Pann, sub titlul:

Să fii altfel nu să poate,
Ci ca omul întru toate.

p. 155 TRICOLORUL

Publicată pentru prima oară în *Viața literară*, București, I, nr. 5, 29 ianuarie 1906, p. 1.

Reprodusă în *Șezătoarea săteanului*, București-Tîrgu-Jiu, VIII, nr. 3, martie 1906, p. 82—83.

Inclusă în cuprinsul edițiilor din 1914 și 1915 ale culegerii *Fire de tort.*

Apariția acestei poezii este deosebit de semnificativă pentru momentul istoric — anul jubileului (40 de ani de domnie a regelui Carol I) și anul premergător răscoalelor țărănești din 1907. Atitudinea lui Coșbuc este consecventă celei din *Noi vrem pămînt!*. Împletind elemente din *Tricolorul* și *In opressores*, Coșbuc scrie o nouă profesiune de crez politic, un testament literar ideologic al său într-o altă poezie *In opressores*, publicată postum de *Viața românească* XX, nr. 1, martie 1920, p. 57—58, care va fi inclusă într-unul din volumele următoare ale prezentei ediții.

Realizare modestă, cu o facilă și neconvingătoare explicare a simbolurilor drapelului național, poezia *Tricolorul* este lipsită de forță, de convingere, păstrîndu-se în limitele unui didacticism justificabil doar prin ideea de bază: simbolurile sînt explicate din punctul de vedere al revoltei sociale.

p. 157 ISUS LA ÎMPĂRATUL

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XXI, nr. 15, 14 aprilie 1903, însoțită de următoarea notă la subsol: „Aprilie, 1903".

Reprodusă în periodicele: *Familia*, Oradea, XL, nr. 17, 25 aprilie / 8 mai 1904, p. 193; *Foaia interesantă*, Orăştie, IX, nr. 15—16 (număr de Paşti), 1914, p. 61.

Inclusă în cuprinsul ediţiilor din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort.*

În *Armindenii*, Coşbuc valorifică o legendă populară cunoscută; poezia este şi biblică, fiind vorba de Isus, şi laică. Tot biblică, pornind de la o legendă sau de la un text apocrif, este şi poezia *Isus la împăratul;* în jocul copiilor, copilul Isus este dus la împăratul — acest joc prefigurînd cele ce aveau să se întîmple mai tîrziu. Coşbuc nu interpretează faptele, ci le prezintă doar, cu exprimarea unui presentiment şi cu perspectiva împlinirii cuvîntului Scripturii (proorocirile referitoare la răstignirea lui Isus).

p. 159 COLINDĂTORII

Publicată pentru prima oară în *Albina*, Bucureşti, IV, nr. 13—14, 24 şi 31 decembrie 1900, p. 337, cu titlul *Noaptea Crăciunului.*

Reprodusă în periodicele: *Tribuna poporului*, Arad, IV, nr. 241, 30 decembrie / 12 ianuarie 1900; *Gazeta Transilvaniei*, Braşov, LXV, nr. 281, 22 decembrie 1902; *Tribuna literară*, supliment la *Tribuna*, Sibiu, 1902, nr. 237; *Deşteptarea poporului*, Bucureşti, I, nr. 24, 1902, p. 188; *Tribuna poporului*, Arad, VII, nr. 1, 1/14 ianuarie 1903; *Revista Bistriţei*, I, nr. 1, 4/17 ianuarie 1903; *Călindar ilustrat pentru toţi pe anul 1907*, Budapesta, p. 19; *Ţara Oltului*, Făgăraş, I, nr. 51, 21 decembrie 1907. Cu titlul *Colindători* a fost publicată în periodicele: *Sămănătorul*, Bucureşti, V, nr. 52, 24 decembrie 1906, p. 1023—1024; *Drapelul*, Lugoj, VII, nr. 7, 18 ianuarie 1907; *Calendarul românului pe anul 1908*, Caransebeş, p. 93.

Inclusă în cuprinsul ediţiilor din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort*, cu titlul *Colindători*, respectiv *Colindătorii.*

Variante:

Din această poezie se păstrează o variantă manuscrisă integrală la B.A.R., cota 3286, filele 191—193.

1 *Tot ninge-afară liniştit* (Albina): *Cad fulgii mari încet zburînd* (ms. 3286, 1914, 1915).

5 *E noapte.* Patul *e făcut* (Albina): *De mult şi* patul *ne-aştepta* (ms. 3286, 1914, 1915).

7 *Iar mama ne spunea de Crist* (Albina): *Rugată, mama repeta* (ms. 3286, 1914, 1915).

9 *De Crist cum s-a născut în frig* (Albina): *Cum sta pe paie-n frig Hristos* (ms. 3286, 1914, 1915).
11 *Cum boul peste el sufla* (Albina): *Și boul cum sufla milos* (ms. 3286, 1914, 1915).
13 *Cum au venit la ieslea lui* (Albina): *Drăguț un miel cum i-au adus* (ms. 3286, 1914, 1915).
15 Și îngerii *cîntînd din cer* (Albina): Și îngeri *albi cîntau pe sus* (ms. 3286, 1914, 1915).
18 *Departe-n zare-albastră* (Albina): *Frînturi dintr-o colindă* (ms. 3286, 1914, 1915).
19 Și vin mereu, *și-apoi* s-opresc (Albina): Și vin mereu, s-opresc *în drum* (ms. 3286, 1914, 1915).
20 *La noi, pe sub fereastră* (Albina): *S-aud acum în tindă* (ms. 3286, 1914, 1915).
23 Sînt îngerii *veniți din cer* (Albina): Sînt îngerii *din cer veniți* (ms. 3286, 1914, 1915).
24 Cu *sfînta lor cîntare* (Albina): Cu *Ler, oi Domnul mare!* (ms. 3286, 1914, 1915).
25 Ei cînt-*așa de nălțător* (Albina): Ei cîntă *nălțător și rar* (ms. 3286 1914, 1915).
27 *Și-auzi-i, cum se plîng acum* (Albina): *Apoi se-ntorc și plîng amar* (ms. 3286, 1914, 1915).
29 De spini, *de cruce, de județ* (Albina): De spini, de-*ostași, și c-a murit* (ms. 3286, 1914, 1915).
31 *Și Crist acum e dus în cer* (Albina): *Și El acum e-n cer suit* (ms. 3286, 1914, 1915).
33 *Și sfînt fior ne străbătea* (Albina): *Și pînă nu tăceau la prag* (ms. 3286, 1914, 1915).

p. 161 CETATEA NEAMȚULUI

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XX, nr. 1, 6 ianuarie 1903, cu următoarea indicație la subsol: „3 ianuarie 1903".

Inclusă în cuprinsul edițiilor din 1914 și 1915 ale culegerii *Fire de tort.*

Variante:

Din această poezie se găsesc cîteva fragmente disparate la B.A.R., cota 3286, filele 113, 114.

Din varianta publicată în *Universul literar* lipsește cea de a treia strofă din *Fire de tort.*

22 *Iată, mă, pe cînd* răstoarnă (Universul literar): *Dar, pe cînd Guzgan* răstoarnă (1914, 1915).

23 *Sbîrlea grabnicul* ceaun (Universul literar): *Mămăliga din* ceaun (1914, 1915).

Următoarele versuri din ms. 3286 par a fi un exercițiu pentru cîteva versuri din strofele a patra și a cincea ale poeziei:

Ce-or fi vrînd cu noi, măi vere,
leşii ăştia? nevoieşi —
Măi Istrate tu să-ndeşi
Goarna ta mai cu putere,
doar de-om îngrozi pe leși!

Pentru strofa a șasea, par a fi un exercițiu versurile următoare din ms. 3286:

Munții-n jur; un loc romantic —
Drumul șovăit și greu
Ca un vers în metru antic.

69 Şi *s-a-ntins* sub zid armata (Universul literar): Şi-*ntinzînd* sub zid armata (1914, 1915).

70 *De-acu, nene, tîrgul* gata (Universul literar): *Iată-l ciolovecul* gata (1914, 1915).

Pentru strofele a zecea și a unsprezecea, în ms. 3286 găsim următoarele exerciții:

Dar Iablonski — rupt de foame —
Zice-n grabă:

Şi, de grabă acum se-nşiră
Regimente pe sub zid
Guri de flacără deschid
Tunuri
„Dați flăcăi“ Iablonski strigă
Tunuri mari acum degrabă guri de flacără deschid
Şi se-ndeasă pe sub zid
Generali ca la tarabă

83 *Dete-*adînc zăvorul porții (ms. 3286): *Dînd* adînc zăvorul porții (Universul literar, 1914, 1915).

84 *Şi se da de* ceasul morții (ms. 3286): *Se zbătea ca-n* ceasul morții (Universul literar, 1914, 1915).

140 *Şi-i* urîtă, goală dracul (Universul literar, 1914): *Dar* urîtă, goală dracul (1915).

167 Nu știai tu *cum mă cheamă* (Universul literar): Nu ştiai tu *de-a mea faimă* (1914, 1915).

168 Ca să-*ți fie mare teamă?* (Universul literar): Ca să *stai năuc de spaimă?* (1914, 1915).

169 Onofrei, al meu, mă iartă (Universul literar): *Dar glumesc așa!* mă iartă (1914, 1915).

În monografia consacrată lui *George Coșbuc*, București, 1923, p. 269, Constanța Marinescu trimite, pentru geneza poeziei *Cetatea Neamțului*, la nuvela *Sobieski și românii* a lui Costache Negruzzi. La aceeași sursă face trimitere, chiar în anul publicării poeziei lui Coșbuc, Florian I. Becescu, într-o scurtă notă despre *Cetatea Neamțului* pe care o publică în revista *Ovidiu*, II, nr. 12, 1 februarie 1903, p. 189. Apreciind excesiv poezia lui Coșbuc („o bucată monumentală"), spune, la început, următoarele:

„Cu neasămuită plăcere îmi fac o sfîntă datorie atrăgînd atenția cetitorilor noștri asupra poeziei *Cetatea Neamțului* de poetul Coșbuc, publicată în *Universul literar*, nr. 1, anul 21, 1903. Subiectul deja tratat în mod magistral de un excelent prozator al nostru sub titlul *Sobieski și plăieșii*, sub pana abilă a poetului ia o înfățișare aproape cu totul nouă, întrecînd aproape descrierea lui făcută în acea proză".

Întîmplările la care se referă poezia lui Coșbuc nu se găsesc, așa cum am deduce dînd crezare indicației din ultima strofă a poeziei, în cronica lui Neculce; în Cap. XI al *Letopisețului* lui Ion Neculce, vorbindu-se despre incursiunile polonezilor conduși de Sobieski în Moldova, amintește și despre trecerea oștilor leșești pe la Tîrgul-Frumos, deci pe lîngă Cetatea Neamțului. În realitate, din aventura prin Moldova din anul 1691, Sobieski a avut o singură izbîndă: „cucerirea cetății Neamțului, apărată de cîțiva vînători domnești, țărani de la munte". (*Istoria Romîniei*, III, 1964, p. 206). Acțiunea care formează miezul poeziei n-a avut loc în anul 1686, cum scrie Negruzzi, ci cu cinci ani mai tîrziu. Este mai mult decît probabil că George Coșbuc a prelucrat nuvela lui Negruzzi, fiindcă asemănările sînt foarte evidente. Chiar prezența, în varianta manuscrisă incompletă, a numelui lui Iablonski, adică Iablonovski din nuvelă (nume care nu apare în poezie), dovedește cunoașterea, de către Coșbuc, a scrierii lui Negruzzi din *Păcatele tinereților*. Putem afirma că George Coșbuc a cunoscut și piesa lui Vasile Alecsandri, *Cetatea Neamțului sau Sobieski și plăeșii români* (dramă istorică), scrisă, după cum chiar autorul mărturisește, după nuvela lui Negruzzi („Subiectul acestei drame e tras din novela istorică a d-lui Negruți"). Alecsandri arată, la început, că „Scenele se petrec la cetatea Neamțului, în anul 1686."

Adrian Fochi, vorbind despre această poezie, stăruie mai ales asupra umorului, realizat pe mai multe planuri (al conținutului și al expresiei); mijloacele artistice sînt excelente, versificația desă-

vîrşită. „Poemul se încadrează într-o viziune folclorică a lumii, în sensul că eroicul este privit din latura sa omenească, din unghiul unui realism robust şi optimist, pigmentat cu satiră şi umor, însuşiri tipice ale unei largi categorii de producţii folclorice româneşti" (Adrian Fochi, *G. Coşbuc şi creaţia populară*, p. 175).

p. 167 PSALM

Publicată pentru prima oară în *Albina*, Bucureşti, V, nr. 28—29, 14 şi 21 aprilie 1902, p. 745.

Reprodusă în periodicele: *Telegraful român*, Sibiu, I, supliment la nr. 144, 24 decembrie / 6 ianuarie 1902; *Activitatea*, Orăştie, IV, nr. 16, 28 aprilie 1904; *Familia*, Oradea, XL, nr. 20, 16/29 mai 1904, p. 229.

Inclusă în cuprinsul ediţiilor din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

Variante:

11 *Pocăitului ce* moare (Albina): *Celui ce-n dreptate* moare (1914, 1915).

13 *Inima-n etern* tiranii (Albina): *Vor avea-o-n veci* tiranii (1914, 1915).

14 *Vor avea-o-n* piept (Albina): *Inima din* piept (1914, 1915).

18 *În furtuni, în stînci, în floare!* (Albina): *Cel etern într-una moare!* (1914, 1915).

19 *Vecinic e şi într-una moare* (Albina): *Vă-nchinaţi, că-nvingătoare* (1914, 1915).

20 *Iar puterea-i dă* viaţă (Albina): *El renaşte-a sa* viaţă (1914, 1915).

21 *Celor din* mormînt! (Albina): *Dintr-al său* mormînt! (1914, 1915).

VOCI DIN PUBLIC

p. 168 UNUL DIN HIGH-LIFE

Publicată pentru prima oară în *Semănătorul*, I, nr. 6, 6 ianuarie 1902, p. 94.

Reprodusă în *Calendarul Minervei*, Bucureşti, VI, 1904, p. 206.

Inclusă în ediţiile din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

p. 168 VORBEŞTE MĂGARUL

Publicată pentru prima oară în *Semănătorul*, I, nr. 6, 6 ianuarie 1902, p. 94, cu titlul: *Un măgar în funcţie*.

Inclusă în ediţiile din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort*.

p. 169 EXPLOATAŢII

Publicată pentru prima oară în *Semănătorul*, I, nr. 6, 6 ianuarie 1902, p. 95 cu titlul: *Un bou, ca toţi boii.*

Inclusă în ediţiile din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort.*

p. 169 UNUL DE LA MĂRCUŢA

Publicată pentru prima oară în *Semănătorul*, I, nr. 6, 6 ianuarie 1902, p. 95, însotită de următoarea notă: „Mărcuţa era un spital de boli nervoase din Bucureşti; casa de nebuni din acea vreme".

Inclusă în ediţiile din 1914 şi 1915 ale culegerii *Fire de tort.*

Variante:

25 Aici sunt nebunii? Şi-*n ţară* (Semănătorul): Aici sînt nebunii? Şi-*afară* (1914, 1915).

27 S-aude gîlceavă *p-afară* (Semănătorul): S-aude gîlceavă *şi-ocară* (1914, 1915).

31 *Gardiştii* şi *tinerii* critici (Semănătorul): *Sergenţii* şi *vajnicii* critici (1914, 1915).

Toate aceste patru poezii au apărut în *Semănătorul*, într-un grupaj întitulat: *Voci din public.*

p. 170 POVESTEŞTE SCUTUL
(Fragment)

Publicată pentru prima oară în *Viaţa literară*, Bucureşti, I, nr. 11, 12 martie 1906, p. 1–2, cu titlul: *Scutul.*

Inclusă în culegerea *Fire de tort*, ediţia din 1914, cu titlul din revistă, şi în ediţia din 1915 cu titlul: *Povesteşte scutul (Fragment).*

Variante:

Din această poezie se păstrează o variantă fragmentară manuscrisă la B.A.R., fondul Coşbuc, mapa VII, plicul 3. Din acest manuscris nu vom putea reţine exemple pentru variante, deoarece este o ciornă foarte îndepărtată de textul definitiv, frînturi de versuri nelegate decît uneori; e ceva neînchegat şi fără valoare. Însăilările din manuscris s-ar putea juxtapune, în bună parte, versurilor 134—156 ale poeziei.

32 Lodun al meu, aceasta *ţi*-e răsplata (Viaţa literară, 1914): Lodun al meu, aceasta *mi*-e răsplata (1915).

98 Să-l las, *oricum trădîndu-ţi-l,* să cadă (Viaţa literară): Să-l las, *trădîndu-l însumi, ca* să cadă (1914, 1915).

102 *Speranța* ta și nu-n voinica spadă (Viața literară): ***Puterea*** ta, și nu-n voinica spadă (1914, 1915).

108 În bronzul meu; *Satana* fu iberul (Viața literară): În bronzul meu, *că demon* fu iberul (1914, 1915).

113 La cap, *și-adinc pe spate* ți se frînge (Viața literară): La cap, *pe spate-adinc cum* ți se frînge (1914, 1915).

126 Căci glasul cunoscui, sau *din* părere? (Viața literară): Căci glasul cunoscui, sau *fu* părere? (1914, 1915).

133 Și groaznic i-a *sărit* pe trup arama (Viața literară): Și groaznic i-a *vuit* pe trup arama (1914, 1915).

147 Gonea pe cìmp *spre* văile strîmtorii (Viața literară): Gonea pe cìmp, *pe* văile strîmtorii (1914, 1915).

149 Cu salturi se *fereau* iberii-n cale (Viața literară): Cu salturi se *piteau* iberii-n cale (1914, 1915).

150 Și galii se *piteau* să nu-i *ajungă* (Viața literară): Și galii se *fereau* să nu-i *străpungă* (1914, 1915).

154 *Ți*-a pus-o cel ce moartea azi ți-o dete! (Viața literară): *Și*-a pus-o cel ce moartea azi ți-o dete! (1914, 1915).

ZIARUL UNUI PIERDE-VARĂ

Cea de a treia culegere de poezii originale, *Ziarul unui pierde-vară — Versuri* de George Coşbuc, Bucureşti, Editura librăriei Socec & Comp., 1902, formatul 12 × 18, 176 pag., are următorul cuprins: *Faptul zilei*, *Andromahe*, *Murind*, *Ghiaura*, *Chindia*, *Strigoiul*, *Pierde-vară*, *Apoi vezi...*, *Povestea căprarului*, *Pe dealul Plevnei*, *La Smîrdan*, *Moartea lui Gelu*, *Nuntă în codru*, *Zîna pădurii*, *Coloana de atac*, *Dorobanţul*, *Crăciunul în tabără* (*Pe cîmpia Smîrdanului, 1877*), *Cîntecul redutei*, *Pastel*, *Graiul neamului*, *Ştrengarii de pe Cynthus*, *Cîntec* [*Ţar-avem şi noi sub soare*], *Luminărica*, *O scrisoare de la Muselim-Selo*, *După furtună*, *Pace*, *Gînduri*, *Hora*, *În zori*, *Cîntec ostăşesc*, *Blăstămul trădării*, *Pe munte*, *În miezul verii* [*Sub paltin aici e răcoare*], *Fragment epic*, *Golia ticălosul*, *În spital*, *Pe drumul Plevnei*, *Zece Mai*, *Cicoarea*, *Poveste cîntării*, *Pe Tîmpa*, *Roca di Manerba*, *Regele Pontului*, *Pe plaiul muntelui*, *Castelanul*.

Din cuprinsul acestei culegeri, Coşbuc a inclus, publicînd în acelaşi timp, poeziile următoare şi în *Cîntece de vitejie*: *Povestea căprarului*, *Pe dealul Plevnei*, *La Smîrdan*, *Coloana de atac*, *Dorobanţul*, *Cîntecul redutei*, *Graiul neamului*, *Cîntec* [*Ţar-avem şi noi sub soare*], *O scrisoare de la Muselim-Selo*, *Cîntec ostăşesc*, *Fragment epic*, *Golia ticălosul*, *În spital*, *Pe drumul Plevnei*. Aceste 14 poezii, fiind legate tematic de *Cîntece de vitejie*, se includ, în prezenta ediţie, numai în această culegere; ele nu apar în *Ziarul unui pierde-vară*.

O a doua ediţie, cu acelaşi conţinut, dar cu ortografia mult apropiată de cea actuală (se scrie peste tot cu *î*, cu excepţia cuvîntului *român* şi a derivatelor, care se scriu cu *â*; se scrie *sînt*), apare în anul 1909. Cea de a treia ediţie, cu mici modificări, dar cu acelaşi conţinut, apare în anul 1916; pe aceasta o luăm ca ediţie de bază pentru ediţia noastră, deşi, greşit am indicat ediţia a II-a, din 1909, la *Nota asupra ediţiei*, volumul I, 1966, p. LVIII.

*

Ziarul unui pierde-vară a fost primit cu destul de mare răceală de către critica literară contemporană; doar transilvănenii iau act de apariția volumului, exprimîndu-și însă unele rezerve și constatînd o anumită oboseală în activitatea poetică a lui Coșbuc. În *Tribuna* de la Sibiu, XIX, nr. 224, 5/18 decembrie 1902, p. 193, sub semnătura pseudonim „Saul", printre altele se spun următoarele despre *Ziarul unui pierde-vară*:

„Dacă vei căuta să afli legătura între titlul ultimului volum de poezii al d-lui Coșbuc și fondul acelor poezii — vei rămîne cam puțin mulțumit. Poate și aceasta a făcut-o d-l Coșbuc numai ca să-și rîdă de domnii critici, cari se vor munci să ghicească motivul acestei numiri.

Mulți în lipsă de altceva se vor acăța și de această numire; răutăcioșii, cari neputînd suferi meritele altora micșorează pe cei mai mari și măresc pe cei mai mici..."

Sextil Pușcariu, în articolul *Despre mișcarea literară românească în anii 1902 și 1903*, publicat în *Telegraful român* de la Sibiu, LVI, nr. 23, 28 februarie 1906, p. 1, constată că, față de cărțile de poezii precedente „*Ziarul unui pierde-vară* nu arată nici un progres". Pușcariu vorbește despre dezrădăcinarea poetului, al cărui talent „ajuns la maturitate într-o tinerețe timpurie, se pare că s-a sleit acum la vîrste de bărbat". Cronicarul laudă perfecțiunea artistică a versurilor, sinceritatea tonului.

În volumașul *Cinci ani de mișcare literară* (1902—1906), București, Minerva, 1909, Sextil Pușcariu revine asupra culegerii lui Coșbuc, încadrînd-o în literatura începutului de veac:

„D-l Coșbuc are un nou volum *Ziarul unui pierde-vară* — sensul germanului „Das Tagebuch eines Taugenichts" apărut în București, la Socec 1902. Pentru cel ce urmărește dezvoltarea poetului, volumul acesta prezintă un studiu de evoluțiune interesant, pentru publicul mare el n-a mai fost un eveniment ca *Baladele și idilele* sau *Firele de tort*. Cauza a fost relevată adesea. Înstreinat din mediul în care a crescut, cunoscătorul profund al sufletului țăranului român din Ardeal, nu s-a putut împăca încă cu împrejurarea actuală. Frumosul, motivul principal al inspirației sale, era acolo, în colțul de țară îndepărtat, iar viața neprihănită și idilică de acolo s-a închegat în strălucitele sale poezii din tinerețe, extraordinare prin maturitatea artistică a fragedului lor autor. În vîrtejul vieții orașului mare el nu-l mai găsește, iar inspirația nemaifiind directă, răzimîndu-se numai

pe amintiri, apare acum obosită sau încîtva artificială, cînd izvorăşte din meditare, din idei abstracte, precum e eroismul luptătorilor pentru independenţă. Poeziile cele nouă sînt de obicei mai lungi decît înainte, bătăile inimii se comunică mai rar de la autor la cetitor. Fireşte, d-l Coşbuc ar trebui să se numească altcum, dacă n-am recunoaşte în volumul acesta strălucitele sale calităţi de poet mare, puterea neasemănată a talentului său, obosit, dar nu scăzut." (*op. cit.*, p. 28—29).

În legătură cu indicarea sursei germane a *Ziarului unui pierde-vară* în sensul acelui „Das Buch eines Taugenichts", facem următoarea precizare: credem că Sextil Puşcariu s-a gîndit la nuvela *Aus dem Leben eines Taugennichts*, publicată la 1826 de scriitorul (un poet liric romantic de factură populară şi bun povestitor) Joseph Freiherr von Eichendorf (1788—1857); amintindu-şi, probabil, de nuvela lui Eichendorf, Puşcariu a modificat puţin titlul (cf. Gavril Scridon, *Ecouri literare universale în poezia lui Coşbuc*, p. 214).

p. 179 FAPTUL ZILEI

Publicată pentru prima oară în revista *Literatură şi artă română*, Bucureşti, IV, nr. 3, 25 ianuarie 1900, p. 135—137.

Reprodusă în periodicele: *Tribuna poporului*, Arad, nr. 44, 5/18 martie 1900, p. 2; *Familia*, Oradea, XXXVI, nr. 10, 15/27 martie 1900, p. 109—110; *Albina*, Bucureşti, III, nr. 28—29, 9/16 aprilie 1900, p. 749; *Semănătorul*, Bucureşti, I, vol. II, nr. 37, 8 decembrie 1902, p. 174—176.

Inclusă în cuprinsul ediţiilor antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Variante:

43 E *roşie* bolta senină (Literatură şi artă română): E-*n flacără* bolta senină (1902, 1909, 1916).

Poetul intenţiona să completeze poezia *Faptul zilei* pînă la 13 strofe, dar a rămas la 12; despre aceasta şi despre o anumită rezervă faţă de *Convorbiri literare* vorbeşte următoarea scrisoare adresată lui N. Petraşcu (publicată de I.E. Torouţiu în *Studii şi documente literare*, vol. VI, Bucureşti, 1938, p. 253):

„Domnule Petraşcu,

Poezia e un pastel, *Faptul zilei*. Mai trebuie o strofă ca încheiere, dar ştii, sînt superstiţios şi nu vreau să aibă poezia 13 strofe. La corectură o să-i fac loc, cu toată superstiţia.

Dacă o ia numărul ăsta (de ianuarie), să-mi trimiţi, te rog, corectura mîne, că am să fac îndreptări. E un obicei al meu să nu isprăvesc ca manuscris nici o poezie; s-o las, ca să-i dau cioplitura în corectura de tipar.

Salutări
Coşbuc

O să-ţi dau şi pentru viitoarele numere. Să te ţii asigurat. Mai ales ca să scap de *Convorbiri*."

Pastelul *Faptul zilei* era foarte apreciat de I.L. Caragiale, mare admirator şi prieten al lui Coşbuc. Publicistul Horia Petra-Petrescu, în articolul *Caragiale şi ardelenii*, publicat în *Românul*, I, nr. 3, 5/18 ianuarie 1911, p. 2—3, notează următoarea scenă petrecută la Berlin, unde se refugiase dramaturgul:

„Îl întreb, doritor de o observaţie potrivită, de o comparaţi plauzibilă, dacă ţine la Coşbuc. Se întoarce rezolut, aproape milităreşte. Face cîţiva paşi apăsaţi, deschide uşa spre odaia de mîncare şi cheamă:

— Luchi, Luchi, unde eşti?

Luchi vine. E fiul lui «nenea Iancu», un tînăr, elev de liceu, studiază în una din ultimele clase ale liceului german din Berlin. Vesel, rumen la faţă, chipeş, comunicativ.

— Ce pofteşti, tată?

— Ei, spune tu, Luchi, îţi place Coşbuc?

— Mai e vorbă? Minunat!

— Zău? rîde «nenea Iancu» cu ochii.

— Zău.

— Da' Eminescu.

— Şi Eminescu.

— Ei, să îmi spui, rogu-te, care e mai mare?

Luchi rîde vesel.

— Aa! Tată! Apucătura d-tale cea veche. Care e mai mare?! Care? Fiecare în felul său.

— Da' de ce? întrebă scurt şi aspru părintele iubitor.

— Fiindcă nu se *poate* face o astfel de paralelă. Autorii nu se pun la cîntar.

— Vezi? se-ndreptă «nenea Iancu» spre mine. Vezi?... E bine. Poţi să te retragi, Luchi.

Mă apucă de mînă, mă duce lîngă masa de scris, se aşează pe scaunul rotund, cu spetează comodă, şi începe cadenţat, făcînd cu mînile gesturi de admiraţie prin aer, subliniind subtilităţile:

Ca lacrima-i limpede cerul...

Ei, nu vezi toate? Nu ţi se pare că pluteşti într-o atmosferă minunată, visată de poet? Nu vezi tu toate, şi limpezimea cerului, şi Oierul şi toate, toate? Aaa! Ce minunat, ce sublim, ce dumnezeiesc! Nu respiri, parcă, aerul ăla ţărănesc, curat? Nu te simţeşti curăţit de toate mizeriile lumii asteia banale de cafenea de Bucureşti, de spiritul de gaşcă, de criticele meschine? Aaa! Respiri aer curat!...

— Ascultă-mă, Coşbuc ar putea să figureze la orice neam cu falā, în fruntea tuturor. Băiatul ăla de popă de pe lîngă Năsăud a făcut minuni... Şi să vezi cum îl ştie Luchi şi fata mea, pe dinafară! Sările, înainte de culcare, ţin ora de româneşte cu ei. Aici, în Berlin, de unde să înveţe altfel literatură românească? Şi să vezi ce frumuseţe de lecţii mai ţinem. Luchi, zic băiatului, adu pe Eminescu. Luăm pe Eminescu. Îl analizăm, îl gustăm ca o adevărată operă de artă. Apoi începem să ne certăm ca mai-nainte: Care e mai mare: Eminescu? Coşbuc? Copiii mă pricep îndată. Fiecare sare întru apărarea cuiva. Aduc argumente pro şi contra. De ce Coşbuc? De ce Eminescu? — Vezi, acest *de ce* îi frămîntă pe ei. Şi ajung la rezultatul de mai-nainte: e o prostie să cîntăreşti pe scriitori, ca şi cum ai cîntări brînza ori salamul."

Ion Breazu face observaţia că în *Faptul zilei* „Coşbuc vede uneori natura cu prospeţimea de senzaţii a anticilor, la care trecerea de la realitate la mit se face în modul cel mai firesc." (*Un cîntec eroic al vieţii*, în *Steaua*, VII, nr. 10, 1956, p. 83, reprodus în vol. *Studii de literatură română şi comparată*, I, Cluj, 1970).

Poezia *Faptul zilei* ilustrează excelent o latură particulară a viziunii coşbuciene asupra naturii: poetul interpretează fenomenele naturii într-o înţelegere fantastic-mitologică, în limitele ei româneşti, cu trimiteri la basme. Într-un vast şi important studiu, *Elementele literaturii populare*, publicat în *Noua revistă română*, vol. I, nr. 4, 15 februarie 1900, p. 159—163, vorbind despre viziunea cosmogonică a literaturii populare, Coşbuc scrie, printre altele, următoarele: „Negura care se înalţă de pe pămînt pînă la cer, înghiţind munţi şi văi şi stînci şi totul, reprezentată în basme prin zmeoaica aceea care aleargă «cu o falcă în cer şi cu una în pămînt», înghite stîncile şi codri: pe Făt-Frumos ori nu-l poate înghiţi, ori dacă îl înghite ea crapă. Cît de mic e soarele faţă cu negura! Cît de mic e faţă cu zmeul (norul de furtună) care aleargă să-l ucidă ori cu care se luptă «în trîntă că-i mai dreaptă».

p. 182 ANDROMAHE

Publicată pentru prima oară în *Epoca*, la rubrica *Tribuna literară*, Bucureşti, II, Seria II, nr. 331, 15 decembrie 1896, p. 1—2. Inclusă în culegerea *Versuri şi proză*, Caransebeş, 1897, p. 24—29 şi în ediţiile antume ale *Ziarului unui pierde-vară.*

Variante:

57 *Şi*-ntunerec mă-mpresoară (Epoca): *Î*ntunerec mă-mpresoară (1902, 1909, 1916).

87 Îmi *proptesc de funii* fruntea (Epoca): Îm *îngrop în palme* fruntea (1902, 1909, 1916).

100 Cel mai *nobil* dintre morţi (Epoca): Cel mai *vrednic* dintre morţi (1902, 1909, 1916).

114 Foamea poarte-te *prin* uşi (Epoca, 1902): Foamea poarte-te *pe* uşi (1909, 1916).

Destinul Andromacăi, care a alimentat opere din cele mai reprezentative ale literaturii universale, începînd cu Homer şi Euripide, nu putea să-l lase indiferent pe Coşbuc, atît de familiar cu spiritul, cultura şi mitologia greco-romană (alături de Euripide trebuie să-l amintim şi pe Vergiliu). Rămasă văduvă după uciderea soţului ei, Hector, la intrarea aheilor în Troia, unul dintre aceştia, Neoptolem, fiul lui Ahile, o ia pe Andromaca în sclavie. Poezia lui Coşbuc evocă momentul dramatic al ducerii Andromacăi pe una din corăbiile învingătorilor, alături de alţi troieni. Duşmanii victorioşi petrec, în timp ce robii meditează la crudul lor destin. În mintea Andromacăi reînvie momentele cele mai grozave ale războiului troian, cu uciderea şi batjocorirea, de către Ahile, a soţului ei, viteazul Hector. *Iliada* lui Homer crease din Andromaca simbolul adevăratei iubiri conjugale. *Troienele* lui Euripide reţine tocmai momentul căderii Andromacăi în robie (pe care-l tratează şi Coşbuc, pornind parcă de la această tragedie) şi lamentaţiile femeilor. Eroina principală din *Troienele*, Hecuba, se întreabă:

„— Ce soartă are şi soţia
Lui Hector cel cu platoşă de-aramă,
Sărmana Andromacă?"

Coşbuc a valorificat însă, după părerea noastră (cf. şi opinia întemeiată a lui G. Pienescu în capitolul *Note şi variante* ale ediţiei Coşbuc, *Versuri*, 1961, p. 766—772) contaminînd trei izvoare: *Iliada*, *Troienele* şi *Eneida*. La întrebarea de mai sus a Hecubei, (care căzuse

roabă lui Ulysse, domnul Ithacei), răspunde Thaltibiu (crainicul lui Agamemnon şi al armatei greceşti în războiul troian):

„Feciorul lui Ahile a luat-o
Ca pradă."

Aşa cum observa G. Pienescu, versurile: „Vai, şi de-au scăpat o seamă / De robie, unde sînt?" nu se explică pornind de la *Iliada*, ci numai de la *Eneida*, pentru că numai în epopeea lui Vergiliu „se vorbeşte despre cei scăpaţi de robia danailor: Enea, cu tatăl său, Anchise, cu fiul său Ascanius şi cu ostaşii troieni care-i urmează în restrişte" (*op. cit.*, p. 767). În poezia lui Coşbuc sînt amintite şi alte personaje legendare: Zeus, Casandra (fiica lui Priam, regele Troiei), Helena (fiica Ledei şi a lui Zeus, despre care se spune că ar fi fost cauza războiului troian), Neoptolem (fiul lui Ahile), care o luase de soţie pe Andromaca. Se mai întîlnesc numele: Apolo, Ftia (o parte a Tesaliei, patria lui Ahile), Schiros (insulă în marea Egee), Micene (unul din cele mai vechi centre de cultură greacă, în Peloponez, patria lui Agamemnon), Xantus (un rîu pe malurile căruia s-au purtat lupte în timpul războiului troian). Se mai cer cîteva precizări: Andromaca afirmă: „Cel ce mi-a ucis bărbatul / Azi mă are-n voia lui", ceea ce nu este exact, fiindcă nu Neoptolem ci Ahile l-a ucis pe Hector. În versurile: „Şi mă-ntorc... şi mi s-arată / Sîngele-mproşcat pe zid, / Şi, gemînd cutremurată, / Lumea ochilor mi-o-nchid. / Nici o milă n-au mişeii / De-un copil nepriceput", cuvintele rostite de Andromaca se referă la uciderea (fiind aruncat în turnurile Troiei) lui Astianax, fiul ei şi al lui Hector. Scena este dezvoltată în *Troienele* (în dialogul dintre Talthibiu şi Andromaca) (cf. şi: Gavril Scridon, *Ecouri literare universale în poezia lui Coşbuc*, p. 125—129).

p. 186 MURIND

Publicată pentru prima oară în *Pagini literare*, vol. II, nr. 5 (30), 14 noiembrie 1899, p. 2.

Reprodusă în periodicele: *Tribuna poporului*, Arad, III, nr. 222, 20 noiembrie / 2 decembrie 1899, p. 3; *Revista Orăştiei*, V, nr. 49, 4/16 decembrie 1899, p. 193; *Patria*, Cernăuţi, III, nr. 351, 1899, p. 1; *Familia*, Oradea, XXXVI, nr. 24, 11 iunie 1900, p. 279.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Poezia *Murind* „se înscrie categoric în familia celor inspirate de războiul pentru independenţă" (Ion Roman, *Coşbuc: Versuri*, în

Contemporanul, nr. 42, 20 octombrie 1961). Modul cum tratează aici Coşbuc problema morţii, stingerea rănitului în apropierea unui izvor pînă la care nu are puteri să ajungă, în sînul naturii biruitoare, veşnice, ne aminteşte de *Mioriţa*.

p. 188 GHIAURA

Publicată pentru prima oară în *Literatură şi artă română*, Bucureşti, I, nr. 12, 25 octombrie 1897, p. 725—728.

Reprodusă în periodicele: *Familia*, Oradea, XXXIII, nr. 46, 16 noiembrie 1897, p. 541—542; *Revista Orăştiei*, III, nr. 50, 6/18 decembrie 1897, p. 204; *Foaia pentru toţi*, Bucureşti, II, nr. 27, 7 iunie 1893, p. 338.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Variante:

25 Dar *totul* ce vede-i nimic (Literatură şi artă română, 1902): Dar *tot* ce vede-i nimic (1909, 1916).

28 *Hatmanul* pe şesuri, şi n-are (Literatură şi artă română): *De-a lungul* pe şesuri, şi n-are (1902, 1909, 1916).

66 Ca bulgări căzuţi în mormînt (Literatură şi artă română, 1902): Ca *de* bulgări căzuţi în mormînt (1909, 1916).

p. 192 CHINDIA

Publicată pentru prima oară în *Tribuna poporului*, Arad, IV, nr. 52, 16/29 martie 1900, p. 2—3.

Reprodusă în periodicele: *Gazeta Transilvaniei*, Braşov, LXII, nr. 64, 19 martie 1900; *Patria*, Cernăuţi, IV, nr. 392, 1900, p. 1—2; *Familia*, Oradea, XXXVII, nr. 18, 6/19 mai 1901, p. 207—208; *Spicuiri literare*, Orăştie, I, nr. 21, 1901; *Bunul econom*, Orăştie, III, nr. 21, 31 mai 1902, p. 2—3.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Variante:

69 Flori şi ierburi *în* cîmpie (Tribuna poporului): Flori şi ierburi *din* cîmpie (1902, 1909, 1916).

102 *Curios şi el* (Tribuna poporului): *Galben de mirat* (1902, 1909, 1916).

Poezie cam diluată, *Chindia*, constată Octav Şuluţiu, are „un motiv care o apropie de *Concertul în luncă* de V. Alecsandri şi la rîndul

ei pare a fi inspirat pe G. Topîrceanu în *Rapsodiile de toamnă*. Dacă are o calitate, atunci aceea este în sprinteneala îndrăcită a mişcării." (*Introducere în poezia lui G. Coşbuc*, p. 109). Alăturările cu Alecsandri sau Topîrceanu ni se par cam forţate, pentru că la cei doi poeţi se manifestă o altă optică, o altă dinamică exterioară şi un conţinut diferit. *Concertul în luncă* s-ar apropia, mai degrabă de *Concertul primăverii* sau de *Nuntă în codru*, în timp ce *Rapsodiile de toamnă* sînt mai înrudite cu *Toamna* lui Coşbuc.

p. 196 STRIGOIUL

Publicată pentru prima oară în *Literatură şi artă română*, Bucureşti, IV, nr. 4, 25 februarie 1900, p. 214—218.

Reprodusă în periodicele: *Epoca*, Bucureşti, VI, nr. 147, 2 mai 1900; *Familia*, Oradea, XXXVII, nr. 19, 13/26 mai 1901, p. 217—218.

Inclusă în cuprinsul tuturor ediţiilor antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Variante:

41 Motan zbîrlit cu *plete*-ngîrbovite (Literatură şi artă română): Motan zbîrlit cu *spete*-ngîrbovite (1902, 1909, 1916).

79 Pămînt *azvîrlă*-n urmă-i, din picioare (Literatură şi artă română): Pămînt *împrăştie*-n urmă-i, din picioare (1902, 1909, 1916).

În această poezie, Coşbuc prelucrează o credinţă populară foarte răspîndită, referitoare la originea strigoilor; este unul din aceste eresuri populare, aici strigoiul revenit pe pămînt îşi ucide mama. În *Strigoii* lui Eminescu avem o altă latură a acestui eres: alături de explicarea strigoiului apare motivul călătoriei viului cu mortul, prezent la Coşbuc în *Blestem de mamă*.

p. 200 PIERDE-VARĂ

Publicată pentru prima oară în *Noua revistă română*, Bucureşti, I, nr. 3, 1 februarie 1900, p. 141—142.

Reprodusă în periodicele: *Tribuna literară*, supliment al *Tribunei*, Sibiu, I, nr. 39, 20 februarie 1900; *Familia*, Oradea, XXXVII, nr. 17, 29 aprilie / 12 mai 1901, p. 195; *Spicuiri literare*, Orăştie, I, nr. 19, 1901.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Variante:

54 *Te-aşteaptă* pe prag (Noua revistă română): *Şi-ţi şade* pe prag (1902, 1909, 1916).

62 *Şi* frunţile noastre s-ating (Noua revistă română): *Iar* frunţile noastre s-ating (1902, 1909, 1916).

Este poezia care apare în titlul culegerii *Ziarul unui pierde-vară*, organizată simetric (strofa de început este reluată cu modificări neesenţiale, în final), cu elemente de legendă şi basm, personificate într-o complexă desfăşurare privită din perspectiva comodă şi răcoroasă de sub umbră de paltin; în context apar şi oamenii ocupaţi cu secera şi coasa. Poetul este extaziat de ceea ce vede şi starea sa de fericire se transmite ca o expresie lirică directă.

p. 203 APOI VEZI...

Publicată pentru prima oară în *Pagini literare*, Bucureşti, II, nr. 3, 31 octombrie 1899, p. 2.

Reprodusă în periodicele: *Tribuna poporului*, Arad, III, nr. 222, 20 noiembrie / 2 decembrie 1899; *Familia*, Oradea, XXXVII, nr. 15, 15/28 aprilie 1901, p. 169; *Foaia poporului*, Sibiu, IX, nr. 20, 13/26 mai 1901, p. 223; *Foaia interesantă*, Orăştie, II, nr. 39, 30 septembrie 1907, p. 161; *Şezătoarea săteanului*, Bucureşti—Tîrgu-Jiu, XI, nr. 12, decembrie 1909, p. 8; *Românul*, Arad, I, nr. 204, 18 septembrie / 1 octombrie 1911; *Scena*, Bucureşti, II, nr. 129, 19 mai 1918.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

p. 205 MOARTEA LUI GELU

Publicată pentru prima oară în *Literatură şi artă română*, Bucureşti, II, nr. 5, 25 martie 1897—1893, p. 273—277, cu următoarea explicaţie la subsol, trimitere la titlu: „Poezia de faţă — fragment dintr-o viitoare poemă epică — a fost premiată de *Cercul amicilor literaturei şi artei române*."

Reprodusă în periodicele: *Familia*, Oradea, XXXIV, nr. 21, 24 mai 1893, p. 241—242; *Epoca*, Bucureşti, IV, nr. 781, 6 iunie 1893; *Revista Orăştiei*, IV, nr. 22, 11 iunie 1893, p. 21; *Almanahul scriitorilor de la noi*, Orăştie, I, 1912, p. 27—32.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară* şi în *Balade*, Bucureşti, 1913.

V a r i a n t e:

Coşbuc a mai scris o baladă pe aceeaşi temă: *Şi-adînc de-acum mormîntul*, publicată în *Universul literar*, Bucureşti, XXI, nr. 41, cu indicaţia: „Octombrie 1903". Această poezie a fost reprodusă şi în *Calendarul voinţei poporului*, Budapesta, 1905, p. 32. Deosebirile

sînt foarte mari între cele două poezii care evocă figura aceluiași erou — Gelu; cea de a doua, va fi inclusă într-un alt volum al ediției prezente.

46 Vor trece *în repezi* șiraguri (Literatură și artă română): Vor trece *bărbații-n* șiraguri (1902, 1909, 1916).

47 *Bărbații, cînd țara chema-va* (Literatură și artă română): *Cînd bucium suna-va să cheme* (1902, 1909, 1916).

98 Nu-i piept să le *țiie* cărarea (Literatură și artă română): Nu-i piept să le-*nchidă* cărarea (1902, 1909, 1916).

În *Istoria literaturii românești contemporane*, I, București, 1934, p. 364—365, Nicolae Iorga găsește în *Moartea lui Gelu* rezonanțe mioritice:

„... chiar recunoști, în *Moartea lui Gelu* (1893), ecouri din *Miorița*:

Jălească-mă apele Cernii!
Să-mi bubuie crivățul iernii.
Ca-n taberi al cailor tropot;
Iar veșnicul apelor șopot
Să-mi pară ca-n ceasul vecernii,
O rugă de clopot

E încă o dată sufletul cu multe frămîntări al săteanului din Ardealul de sus, și nota aceasta locală n-o va părăsi poetul, căptușit totuși cu amintiri literare clasice, niciodată."

Moartea lui Gelu evocă unul din cele mai dramatice momente ale istoriei Transilvaniei: cucerirea de către unguri a acelei părți care cuprindea „teritoriul de la Poarta Meseșului pînă la izvoarele Someșurilor", un voivodat „condus de «ducele» Gelu, care-și avea centru în apropierea Clujului" (*Istoria României*, II, Editura Academiei, 1962, p. 43). Datele istorice au fost luate din *Gesta Hungarorum* a cronicarului Anonymus. Din aceeași sursă sînt luate și informațiile referitoare la luptele și la moartea lui Gelu, din *Istoria României*, II, p. 44:

„Atacurile maghiarilor se îndreptau apoi spre Transilvania propriu-zisă, unde era voievodatul locuit de români și slavi *(Blasii et Sclavi)* condus de voievodul român *(quidam Blachus)* Gelu. Nereușind să fie oprite la Poarta Meseșului, triburile maghiare au pătruns în voievodatul lui Gelu, urmărind oastea voievodului pînă la rîul Almaș, unde a avut loc o luptă; fiind învins, Gelu a încercat să scape cu fuga în cetatea sa *(ad castrum suum)* de pe Someș, dar a fost ucis lîngă rîul Căpușului."

Moartea lui Gelu se înscrie în familia acelor poezii care militau pentru o atitudine combativă în problema mobilizării la luptă a

românilor transilvăneni (*Decebal către popor*, *Un cîntec barbar*, *Graiul neamului*, *In opressores*).

Se poate stabili o relaţie între *Moartea lui Gelu* şi poezia lui Heine, *Grenadirii (Die Grenadiere)*, pe care Coşbuc a cunoscut-o, credem, atît în originalul german (Heine, din care a tradus, îi era familiar), cît şi din tălmăcirea românească semnată de St.O. Iosif în revista lui Vlahuţă, *Viaţa*, la 18 decembrie 1894. Din balada lui Heine (pentru care Robert Schumann a compus o melodie potrivită) cităm ultimele trei strofe din traducerea lui St.O. Iosif, strofe în care Coşbuc a putut găsi atitudini pe care le întîlnim în strofele 6, 8, 9 şi 10 ale poeziei sale:

„Dar crucea onoarei mi-o prinde la piept,
Aproape de inima-mi stinsă;
Aşează-mi şi flinta la umărul drept
Şi spada la mijloc încinsă.

Aşa voi veghea în mormînt, ascultînd,
O strajă ce pare că doarme...
Ci-n vis auzi-voi iar tunul urlînd
Şi tropot, şi zîngăt de arme!

Cezarul meu trece-n al luptei avînt
Pe groapă-mi, şi-n spade ce scapăr,
Atunci, înarmat mă înalţ din mormînt,
Cezarul, cezarul să-mi apăr!"

Mircea Tomuş consideră că *Moartea lui Gelu* este „cea mai realizată poezie patriotică din opera lui Coşbuc". Criticul arată că metrica este „mai puţin obişnuită, frîntă dureros în finalul fiecărei strofe"; testamentul lui Gelu, „rostit în continuare în scrîşnetul durerii şi în aşteptarea puhoiului de duşmani, pierde elementul discursiv în schimbul unei viziuni eroice a viitorului, în versuri ce anticipează elevaţia de ton a poeziei profetice a lui Goga". Mircea Tomuş îşi încheie astfel comentariul său: „Balada înaintează apoi prin scena luptei finale şi a morţii eroului, într-un decor halucinant, realizat cu o binevenită economie de mijloace, o sobrietate comparabilă doar cu aceea din *Moartea lui Fulger*" (*Cincisprezece poeţi*, p. 73, 74).

În modul cum moare Gelu, trimiţînd o ultimă săgeată în năvălitorii victorioşi, îl vedem pe căprarul din altă poezie a lui Coşbuc — *Povestea căprarului*.

p. 210 NUNTA ÎN CODRU

Publicată pentru prima oară în *Tribuna poporului*, Arad, IV, nr. 53, 18/31 martie 1900, p. 3—4, cu indicaţia: „Bucureşti, martie 1900".

Reprodusă în periodicele: *Gazeta Transilvaniei*, Braşov, LXIII, nr. 69, 25 martie 1900; *Familia*, Oradea, XXXVI, nr. 22, 28 mai 1900, p. 253—254; *Patria*, Cernăuţi, IV, nr. 396, 1900; *Calendar*, Sibiu, L, 1901, p. 162—166; *Bunul econom*, Orăştie, III, nr. 6, 16 februarie 1902; *Calendarul de la Cluj*, 1909, p. 3—9; *Olteanul*, Făgăraş, II, nr. 7, 11 februarie 1910; *Calendarul plugarului*, Braşov, XVIII, 1911, p. 53—59; *Scena*, Bucureşti, II, nr. 129, 19 mai 1918.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Variante:

30 „Tot ce vezi, *a* lui!" (Tribuna poporului, 1902): „Tot ce vezi, *i-a* lui!" (1909): „Tot ce vezi, *i-al* lui!" (1916).

41 Prepeliţa *tot* adună (Tribuna poporului): Prepeliţa-*n sîrg* adună (1902, 1909, 1916).

51 Iar în *zor se* răscoliră (Tribuna poporului): Iar în *zori să* răscoliră (1902, 1909): Iar în *zori se* răscoliră (1916).

102 *Toată soarta sa* (Tribuna poporului): *Tot ce-o fi şi-o da* (1902, 1909, 1916).

119 *Grangurul* juca pe vine (Tribuna poporului): *Graurul* juca pe vine (1902, 1909, 1916).

134 *Milion* de guri! (Tribuna poporului): *Miile* de guri! (1902, 1909, 1916).

142 *Şi beam vin* din coji de-alună (Tribuna poporului): *Vinu-l beam* din coji de-alună (1902, 1909, 1916).

p. 215 ZÎNA PĂDURII

Publicată pentru prima oară în *Literatură şi artă română*, Bucureşti, nr. 12, 25 octombrie 1899, p. 743—744, cu următoarea indicaţie: „Fragment dintr-o poezie mai lungă".

Reprodusă în periodicele: *Românul*, Arad, nr. 169, 3/16 august 1911; *Călindarul poporului*, Sibiu, XXVII, 1912, p. 54—55.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Este o poezie de inspiraţie populară, în care Coşbuc nu merge pe urmele unui izvor folcloric precis, nu are la bază vreo legendă, ci doar motivul foarte bogat ilustrat în poezia noastră populară: iubire-codru; or, în codru, apar zînele, deci trecem spre mit, fiindcă zîna, o variantă românească a Dianei, zîna pădurii, aici, are valoare de simbol, unul din simbolurile erotice despre care vorbeşte Coşbuc

în studiul său *Simboluri erotice în creațiunile poporului român*, publicat în *Epoca*, București, III, nr. 630, 6 decembrie 1897 și nr. 634, 12 decembrie 1897. Adrian Fochi constată că „Ne aflăm deci în fața unui simil-folcloric, ca atîtea altele create de el. Este, de fapt, o creație proprie, pe baza unor multiple sugestii venite din lumea folclorului, din lirica populară și din domeniul credințelor populare și totul apare în haina somptuoasă a mitului. Fără a fi una din creațiile de rezistență ale poetului, poemul e o reușită, în ce privește modalitatea de a valorifica folclorul în poezia cultă" (Adrian Fochi, *G. Coșbuc și creația populară*, p. 169—170).

p. 217 CRĂCIUNUL ÎN TABĂRĂ
(Pe cîmpia Smîrdanului, 1877)

Publicată pentru prima oară în *Literatură și artă română*, București, V, 25 noiembrie 1900, p. 1.

Reprodusă în periodicele: *Bunul econom*, Orăștie, II, nr. 29, 14/27 iulie 1901; *Unirea*, Blaj, XIII, nr. 1, 3 ianuarie 1903; *Familia*, Oradea, XL, nr. 51—52, 24 decembrie / 6 ianuarie 1904, p. 443.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

p. 219 PASTEL

Publicată pentru prima oară în *Pagini literare*, București, II, nr. 10(35), 19 decembrie 1899, p. 2.

Reprodusă în periodicele: *Literatură și artă română*, București, V, nr. 6, 25 aprilie 1901, p. 365—366; *Familia*, Oradea, XXXVII, nr. 16, 22 aprilie / 5 mai 1901, p. 181; *Spicuiri literare*, Orăștie, I, nr. 18, 1901; *Românul*, Arad, I, nr. 163, 2/15 august 1911, p. 6.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Variante:

13 *Pe* culme-amurgul moare,-*moare* (Pagini literare): *Pe* culm*i încet* amurgul moare (1902, 1909): *Peste* culm*i încet* amurgul moare (1916).

18 Plutind *alene*-n sus (Pagini literare): Plutind *tăcută*-n sus (1902, 1909, 1916).

25 Și tot mai noapte-*acum să* face (Pagini literare): Și tot mai noapte-*apoi să* face (1902, 1909): Și tot mai noapte-*apoi se* face (1916).

p. 221 ŞTRENGARII DE PE CYNTHUS

Publicată pentru prima oară în *Epoca*, Bucureşti, seria II, III, ediţia a treia, nr. 390, 2 martie 1897, p. 1.

Reprodusă în periodicele: *Tribuna*, Sibiu, XIV, nr. 53, 7/19 martie 1897, p. 210; *Tribuna poporului*, Arad, I, nr. 50, 15/27 martie 1897, p. 234; *Gazeta Transilvaniei*, Braşov, LX, nr. 61, 16 martie 1897.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Variante:

Versurile 22 şi 23 apar inversate: în revistă versul 22: *Cum plouă roşii foi*, în volum: *Pe umerii lor goi;* versul 23: *Pe umerii lor goi*, în volum: *Cum plouă roşii foi.*

34 *Toţi ulmii-acum rideau* (Epoca): *Şi toţi c-un gînd la fel* (1902, 1909, 1916).

35 *De rîs se zguduiau* (Epoca): *Rid ulmii după el* (1902, 1909, 1916).

36 Treizeci *rîdeau* ca unul (Epoca): Treizeci *de ulmi* ca unul (1902, 1909, 1916).

38 *S-azvîrl* dezlănţuite (Epoca): *Se-ntorc* dezlănţuite (1902, 1909, 1916).

41 *Ce nostim* a mai fost (Epoca): *Dar asta ce-*a mai fost (1902, 1909, 1916).

47 Vin *roiuri* întrebînd (Epoca, 1902, 1909): Vin *nouri* întrebînd (1916 — considerăm că e greşeală de tipar, corect: *roiuri*).

52 *Şi rîd* din mii de guri (Epoca): *Vuiesc* din mii de guri (1902, 1909, 1916).

57 Mai răi, *şi-ncep să fiarbă* (Epoca): Mai răi, *se smulg de barbă* (1902, 1909, 1916).

p. 224 LUMÎNĂRICA

Publicată pentru prima oară în ediţia princeps a *Ziarului unui pierde-vară*, fiind inclusă şi în cuprinsul celorlalte ediţii antume ale acestei culegeri.

Variante:

Din această poezie se păstrează la B.A.R. un manuscris incomplet, o primă variantă (Fondul Coşbuc, mapa VII), risipită printre schiţele altor poezii şi cu scurte notaţii folclorice.

1 *Iar pe laiță doarme* mortul (ms.): *Rîd cu toții! Singur* mortul (1902, 1909, 1916)
2 *Cm fără noroc* (ms.): *Tace-așa pe loc* (1902, 1909, 1916).
5 *Și-*o sărută și se duce (ms.): O sărută și se duce (1902, 1909, 1916).

Pentru cea de a șasea strofă avem, în varianta din ms., cîteva versuri:

Zboară-n cerc lumînărica —
Una, două, trei!
Zboară fulgerînd, de frica
Stingerii.

Pcezia *Lumînărica* pune în lumină obiceiuri la priveghi în unele locuri ale țării, legate de credințe și superstiții populare. Coșbuc, așa cum a dovedit-o Adrian Fochi în cartea sa *G. Coșbuc și creația populară*, p. 289—290, a tratat aceste elemente de magie populară practicate în Bucovina urmînd descrierea pe care o face S. F. Marian în lucrarea sa *Înmormîntarea la români. Studiu etnografic*, București, 1892, unde, la paginile 202—203 se descrie astfel jocul practicat la petrecerea mortului:

„Mai mulți băieți și copile, ori feciori și fete, puindu-se pe scaune, formează un cerc sau se așază în două șire și anume: băieții sau feciorii într-un șir, iar copilele sau fetele în alt șir, astfel ca amîndouă șirele să vie față în față. Ia apoi unul dintre jucători o surcică, țandără ori un bețișor uscat sau un pai și aprinzîndu-l la un capăt îl dă vecinului său. Acesta, luînd bețișorul sau țăndărica aprinsă, care se numește în unele sate *lumînărică*, iar în altele *focușor* îl dă mai departe. Și tot așa se perindează din mînă în mînă pînă ce se stinge. Acela la care s-a stins *lumînărica*, e supus unei pedepse, care constă de regulă întru aceea că trebuie să sărute pe toți ceilalți jucători, fără a lua în considerare etatea și sexul, și anume dacă e băiat sau fecior sărută pe copile și fete în față, iar băieților și feciorilor le sărută mîna. Tot așa trebuie să facă și copilele sau fetele, la care s-a stins *lumînărica*. Ilaritatea produsă prin repegiunea cu care caută fiecare să petreacă și să dea mai departe *lumînărica* sau *focușorul* din mînă face ca jocul acesta să fie atrăgător."

Lumînărica, descriind un obicei plin de mișcare și veselie în cadrul unui priveghi, care ar solicita gravitate și atitudine meditativă, nu face decît să comunice o anumită mentalitate populară care s-ar putea numi nepăsare în fața morții, izvorînd dintr-o credință

robustă şi optimistă care se numeşte încredere în viaţă. Poezia începe, de fapt, cu versurile

Rîd cu toţii! Singur mortul
Tace-aşa, pe loc.

care imprimă, chiar din versul prim, caracterul vesel şi sprinţar al participanţilor la priveghi. Poezia are o structură neînchegată, dar versurile se desfăşoară într-un ritm sprinten. Faţă de obiceiul popular, aşa cum se practică, poetul n-a adus nici un element de interpretare personală.

p. 228 DUPĂ FURTUNĂ

Publicată pentru prima oară în *Curierul literar*, Bucureşti, I, nr. 4, 28 octombrie 1901.

Reprodusă în periodicele: *Tribuna literară*, supliment literar al *Tribunei*, Sibiu, I, nr. 204, 1901; *Calendarul Minervei*, Bucureşti, V, 1903, p. 89—90.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

V a r i a n t e:

6 Bietele paseri, gonite de vînt şi purtate *ca* frunza (Curierul literar): Bietele paseri, gonite de vînt, şi purtate *cu* frunza (1902): Bietele pas*ă*ri, gonite de vînt, şi purtate *cu* frunza (1909): Bietele pas*ă*ri, gonite de vînt şi purtate *ca* frunza (1916).

În poezia *După furtună*, Coşbuc a dat un excelent exemplu de adaptare a limbii române la prozodia latină clasică (deşi nu avem accent de durată, ci de intensitate), versurile putîndu-se scanda perfect; rima lipseşte cu desăvîrşire; ritmul se repartizează inegal, cele 16 silabe alcătuind: un dactil + un coriamb (urmate de cezură) — după cezură urmează trei amfibrahi; schema ar fi aceasta:

$\acute{-}$ — — / $\acute{-}$ — — $\acute{-}$ // — $\acute{-}$ — / — $\acute{-}$ — / — $\acute{-}$ —

Cf. şi opiniile lui Eugeniu Sperantia în *Iniţiere în poetică*, ediţia a doua, Editura Albatros, [1972], p. 46—47.

p. 23 PACE

Publicată pentru prima oară în *Curierul literar*, Bucureşti, I, nr. 1, 7 octombrie 1901.

Reprodusă în ziarul *Românul*, Arad, I, nr. 233, 23 octombrie/5 noiembrie 1911, p. 8.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

V a r i a n t e :

16 Dealului! *Şi iată-n* luncă (Curierul literar): Dealului, *privind în* luncă (1902, 1909, 1916).

23 Şi privighetori *ce* cîntă (Curierul literar, 1902, 1909): Şi privighetori *cum* cîntă (1916).

Pace este un pastel al liniştii,[1] în care elementele descriptive au rostul de a sublinia trecerea de la activitatea de peste zi la pacea pe care o picură în suflete şi peste natură potolirea oricăror frămîntări umane. Liniştea din finalul poeziei, cu un vag timbru melancolic în suflet, este parcă din *Wanderers Nachtlied* al lui Goethe:

Warte nur, balde
Ruhest du auch.

Coşbuc încheie astfel:

Şi-o să-ţi uiţi şi tu mîhnirea,
Suflete,-aşteptînd ivirea
Albei dimineţi.

p. 233 GÎNDURI

Publicată pentru prima oară în *Semănătorul*, Bucureşti, I, nr. 3, 16 decembrie 1901, p. 42—43.

Reprodusă în *Foaia interesantă*, Orăştie, III, nr. 18, 19 aprilie 1908, p. 73.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

V a r i a n t e :

12 *Tu*-l ţineai cuprins (Semănătorul): ***Mi***-l ţineai cuprins (1902 1909, 1916).

p. 235 HORA

Publicată pentru prima oară în *Semănătorul*, Bucureşti, I, nr. 13, 24 februarie 1902, p. 199—200.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

V a r i a n t e :

În fondul de manuscrise Coşbuc de la B.A.R., mapa VII, există o variantă manuscrisă fragmentară a poeziei *Hora;* din această variantă cităm cîteva versuri care n-au ajuns în forma publicată:

Sună glas de clopoţele
Şi e tropot pe podele.
....

Bată-te norocul viaţă
Că destul te tot cîrpim!
De-am avea noi ac şi aţă.

2 *Şi-am jucat-o şi pe ea* (ms.): *Ce te uiţi a vreme rea* (Sămănătorul, 1902, 1909, 1916).

13 *Daţi, flăcăi acum,* ce sfîntul! (ms.): *Haid'- săriţi, flăcăi,* ce sfîntul (Semănătorul, 1902, 1909, 1916).

17 *Trup la trup* tropotitura (ms.): *Daţi cu toţi* tropotitura (Semănătorul, 1902, 1909, 1916).

18 *Trapo lapo* trop! (ms.): *Tot mai scurt şi* trop! (Semănătorul, 1902, 1909, 1916).

34 *Şi-şi găseşte* singur plata (Semănătorul): *Şi-o să-şi afle* singur plata (1902, 1909, 1916).

49 *Iacă-l moşul cum* se-ncinge (ms.): *Săriţi lume, că* se-ncinge (Semănătorul, 1902, 1909, 1916).

50 *Ca să intre-n joc şi el* (ms.): *Moşu Dinu, hoţ bătrîn!* (Semănătorul, 1902): *Moşul Dinu, hoţ bătrîn!* (1909, 1916).

Hora îmbină perfect sentimentul de ură împotriva ciocoiului (prin aceasta alăturîndu-se poeziilor *Doina* şi *Noi vrem pămînt!)* cu setea de viaţă şi viguroasa descătuşare de energii avîntate în mişcarea desfăşurată a horei. Versurile corespund, în legăturile lor în cadrul strofei şi prin ritmică, dinamicii interioare; lirismul din *Hora* este aspru. Compozitorul Sigismund Toduţă a găsit că această poezie merită o atenţie deosebită şi a realizat o foarte reuşită compoziţie simfonică sub titlul *Nuntă ţărănească.*

p. 237 ÎN ZORI

Publicată pentru prima oară în *Semănătorul,* Bucureşti, I, nr. 6, 6 ianuarie 1902, p. 83.

Reprodusă în periodicele: *Albina,* Bucureşti, V, nr. 27, 7 aprilie 1902, p. 724—726; *Libertatea,* Orăştie, I, nr. 15, 23 martie/5 aprilie 1902, p. 2 ; *Revista ilustrată,* Reteag, V, nr. 7, 1 aprilie 1902, p. 74;

Tribuna poporului, Arad, VI, nr. 71, 14/27 aprilie, 1902; *Calendarul ilustrat pentru toți*, 1911, p. 36; *Românul*, Arad, I, nr. 172, 6/19 august 1911, p. 6.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Variante:

11 *Poate nici n-a* fost pe lume (Semănătorul): *Nu cred c-a mai* fost pe lume (1902, 1909, 1916).

p. 238 BLESTEMUL TRĂDĂRII

Publicată pentru prima oară în *Semănătorul*, București, I, nr. 16, 17 martie 1902, p. 249—252.

Reprodusă în *Familia*, Oradea, XXXVIII, nr. 34, 25 august 1902, p. 399—400.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Variante:

32 *Negrul* prinț al celor morți (Semănătorul): *Albul* prinț al celor morți (1902, 1909, 1916).

55 *Iar* deasupra lor cu spaimă (Semănătorul): *Pe* deasupra lor cu spaimă (1902, 1909, 1916).

p. 242 PE MUNTE

Publicată pentru prima oară în *Semănătorul*, București, I, nr. 4, 23 decembrie 1901, p. 52—53.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

p. 244 ÎN MIEZUL VERII

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XX, nr. 19, 13 mai 1902, p. 2, cu indicația: „8 mai 1902".

Reprodusă în periodicele: *Familia*, Oradea, XXXVIII, nr. 21, 26 mai 1902, p. 243—244; *Tribuna poporului*, Arad, VI, nr. 97, 26 mai/8 iunie 1902; *Libertatea*, Orăștie, I, nr. 25, 1/14 iunie 1902; *Deșteptarea*, Cernăuți, X, nr. 71, 12 septembrie 1902.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

V a r i a n t e :

La B.A.R., Fondul Coşbuc, mapa VII, se găseşte o fragmentară variantă manuscrisă a acestei poezii.

13 *Mă uit* cum se urcă pe creastă (ms.): *Eu văd* cum se urcă pe-*o* creastă (Universul literar, 1902, 1909, 1916).

17 *Şi-n* urmă s-opreşte cu totul (ms.): *În* urmă s-opreşte cu totul (Universul literar, 1902, 1909, 1916).

18 Să pască *pe* mal (ms., Universul literar, 1902, 1909): Să pască *la* mal (1916).

20 *Smucind furioasă* de frîu (ms.): *Trăgînd cu mînie* de frîu (Universul literar, 1902, 1909, 1916).

22 *Dar nici nu-şi înghite* (ms.): *Şi-nghite de-abia-mbucătura* (Universul literar, 1902, 1909, 1916).

24 *Prin spice de* grîu (ms.): *Să rupă din* grîu (Universul literar, 1902, 1909, 1916).

25 *Mereu se perîndă* acestea (ms.): *Se-ntîmplă cu zgomot* acestea (Universul literar, 1902, 1909, 1916).
În ms. avem un vers care nu apare în forma publicată: *Ea-l bate şi-njură.*

31 În urmă-*i ascunde colina* (ms.): În urmă, *colina-i ascunde* (Universul literar, 1902, 1909, 1916).
Pentru strofa a şasea, varianta din ms. are versurile:

E linişte iarăşi. Cîntînd
Mă uit cum se joacă lumina
Cu umbra pe dealuri.

35 Şi roşu *se-ntinde* prin vale (Universul literar): Şi roşu, *ca focul,* prin vale (1902, 1909, 1916).

36 *Năvalnicul* mac (Universul literar): *Văd cîmpul cu* mac (1902, 1909, 1916).

39 *Şi parcă-i un plîns ce murmură* (Universul literar): *Iar pacea naturii te fură* (1902, 1909, 1916).

40 *Iar cîmpul în somn să frămîntă* (Universul literar): *Şi deal şi cîmpie-aromeşte* (1902, 1909, 1916).

41 Visînd cît de vesel*ă cîntă* (Universul literar): Visînd cît de vesel *doineşte* (1902, 1909, 1916).

p. 246 CICOAREA

Publicată pentru prima oară în *Convorbiri literare*, Bucureşti, XXXIV, nr. 1, 15 ianuarie 1900, p. 2—9, cu indicaţia sub titlu, în paranteză: (După tradiţiile poporului).

Reprodusă în periodicele: *Epoca*, București, VI, nr. 45, 19 februarie 1900; *Tribuna literară*, supliment literar al *Tribunei*, Sibiu, nr. 44, 1900; *Bunul econom*, Orăștie, IV, nr. 18, 29 aprilie/12 mai 1900, p. 2—5; *Patria*, Cernăuți, IV, nr. 381, 1900, p. 1—2.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Variante:

11 *Stînd întors cu* fața-ntreagă (Convorbiri literare): *Și-ntorcîndu-și* fața-ntreagă (1902, 1909, 1916).

12 *Numai către* văi (Convorbiri literare): *S-a plecat spre* văi (1902, 1909, 1916).

22 *Soarelui*. Vă fie-aminte (Convorbiri literare): *Oameni buni*, vă fie-aminte (1902, 1909, 1916).

30 *Cît e de* voinic (Convorbiri literare): *Mîndrului* voinic (1902, 1909, 1916).

46 Și-a trimes *din nou* copilei (Convorbiri literare): Și-a trimes *alt sol* copilei (1902, 1909, 1916).

47 *Iar pe-un frate-n* faptul zilei (Convorbiri literare): *Frate-al său din* faptul zilei (1902, 1909, 1916).

50 *Cît e-n ceruri de mîndrit* (Convorbiri literare): *Și fricos și și-nrăit* (1902, 1909, 1916).

71 Soră-*sa*, tăcuta lună (Convorbiri literare): Soră-*n cer*, tăcuta lună (1902, 1909, 1916).

Următoarea strofă a fost publicată numai în *Convorbiri literare*, fiind suprimată în reproducerile ulterioare; strofa suprimată ar urma, în textul din ediția noastră, după versul 72;

De-oboseală-ndelungată
Printr-al nopților hotar
Poate s-ațipească-odată!
Vai, și Vînăta Șopîrlă
Biruindu-l să-l azvîrlă
Peste cap din car!

89 *Plete negre-i umplu* fața (Convorbiri literare): *Negre plete-umplură* fața (1902, 1909, 1916).

110 Pletelor. *El de* mîhnit (Convorbiri literare): Pletelor. *Venind* mîhnit (1902, 1909, 1916).

122 Și pe *drumul* nopții pleci (Convorbiri literare): Și pe-*un drum al* nopții pleci (1902, 1909, 1916).

159 Ea e martor cum *se* luptă (Convorbiri literare): Ea e martor*ă* cum luptă (1902, 1909, 1916).

Într-un articol, *Cîteva note la „Luceafărul" lui Eminescu*, publicat în revista *Ramuri*, XXVIII, nr. 6—7, iunie-iulie 1942, p. 136—137. Scarlat Struţeanu apropie poezia de faţă a lui Coşbuc de *Luceafărul* eminescian, în raportarea la sursa folclorică *Cicoarea*, din colecţia *Poezii populare române* a lui G. Dem. Teodorescu, publicată la Bucureşti în anul 1885. În culegerea lui Teodorescu, poezia e însoţită de următoarea notă: „Scris de d-l L. Puşcariu de la elevul său Ion al Anei, în orăşelul Sadu din Transilvania, la 8 mai 1853". Acest cîntec vechi, din categoria celor solare, dezvoltă un motiv folcloric foarte rar (răspîndit numai în Transilvania): iubirea dintre un astru şi o fiinţă pămînteană. Coşbuc a cunoscut legenda aceasta, probabil, din colecţia lui Teodorescu (acesta modifică, pe alocuri, textul original; contrafacerea s-a bucurat însă de o largă răspîndire). Poetul dă unele explicaţii interesante într-o însemnare manuscrisă de la B.A.R. (Fondul Coşbuc, mapa VII):

„În legenda mea *Cicoarea*, eu las pe fata împăratului să refuze însoţirea ei cu Soarele, care o peţeşte, pe motivul:

El urîndu-mă-ntr-o zi
Şi-obosit să mai răsară,
Îşi va părăsi nevasta
Şi la noi pe lumea asta
Nu va mai veni.

Am auzit de mai multe ori pe ţărani exprimîndu-şi în basme, într-o formă ori alta, ideea că Soarele ar putea într-o zi să nu mai răsară, să rămîie biruit de Şopîrla Nopţii — cu care se luptă pe sub Pămînt — şi atunci s-a sfîrşit lumea. După concepţiunea omului primitiv, Soarele e o fiinţă cu puteri limitate şi cu o voinţă proprie. De ce nu s-ar putea să fie şi el biruit odată, ori să nu mai voiască să răsară?

Tema aceasta, că Soarele va fi biruit de puterile întunericului, fie peste noapte, fie peste iarnă, se poate urmări în cîntecele solare ale tuturor indo-germanilor."

Deşi contrafăcut, reproducem textul după colecţia lui G. Dem. Teodorescu:

Pe părîu de rouă
plimbă mi-se plimbă
tînăra mlădiţă,
prin rouă desculţă,
Zîna florilor
floarea zorilor,
rouă adunîndu-şi

paharul umplîndu-şi,
şi ea mi se crede
că nimeni n-o vede.

Dar o a văzut
drăguţ sfîntul soare
şi, cum o-a văzut,
mult că i-a plăcut
şi-n grab' a mînat
doi luceferei,
peţitorii ei.

În cas' d-au intrat,
ea i-a-ntîmpinat
şi mi i-a-ntrebat:
— doi luceferei
ospeţiorii mei,
treceţi d-odihniţi
şi vă veseliţi!

Dar ei răspundeau,
din gură ziceau:
— n-am venit s-odihnim
să ne veselim,
ci-am venit să peţim
şi să logodim:
vrei pe sfîntul soare,
că el e mai mare?

Ea de-i auzi,
din grai le grăi:
— ba eu n-oi voi,
soare soţior,
că-i tot călător,
ziua
peste sate
şi noaptea
pe ape!

Doi luceferei,
peţitorii ei,
se-ntorcînd la soare
i-au spus de urmare.
Soarele s-aprinse
de necaz şi zise:

— lăsați-mi-o-n pace
că mi-o voi preface
în fragedă floare,
floare de Cicoare
cu-ochi după soare.
Cînd oi răsări,
ea s-o-nveseli;
cînd oi asfinți,
ea s-o ofili;
cînd oi scăpăta,
ea s-o aduna!

Pentru comentarii speciale în legătură cu *Cicoarea*, vezi: Adrian Fochi, *G. Coşbuc şi creația populară*, Editura Minerva, p. 170—173.

p. 252 POVESTEA CÎNTĂRII

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, Bucureşti, XX, nr. 22, 3 iunie 1902, p. 2, cu indicația: „Mai, 1902".

Reprodusă în periodicele: *Deşteptarea*, Cernăuți, X, nr. 64, 18 august 1902; *Românul*, Arad, I, nr. 197, 21 septembrie 1911; *Calendarul național al „Foii interesante"*, Orăştie, VI, 1912, p. 65—66.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

p. 254 PE TÎMPA

Publicată pentru prima oară în ediția I (1902) a *Ziarului unui pierde-vară*, fiind inclusă şi în celelalte ediții antume ale acestei culegeri.

p. 255 ROCA DI MANERBA

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, Bucureşti, XX, nr. 33, 19 august 1902, p. 2, cu indicația: „August, 1902".

Reprodusă în periodicele: *Deşteptarea*, Cernăuți, X, nr. 66, 29 august 1902; *Drapelul*, Lugoj, II, nr. 100, 31 august/13 septembrie 1902, p. 2; *Familia*, Oradea, XXXVIII, nr. 39, 1902, p. 459—460; *Tribuna literară*, supliment literar al ziarului *Tribuna*, Sibiu, nr. 197.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară* şi în *Balade*, Bucureşti, 1913.

Variante:

12 A perdut viteazul rege (Universul literar): A pierdut viteazul rege (1902): A *pierit* viteazul rege (1909, 1916 — greşeală evidentă de tipar, corect: *pierdut*: A pierdut viteazul rege
Cîte oşti putea să strîngă.

25 *De doi ani* întreaga ţară (Universul literar): *Şi de-atunci* întreaga ţară (1902, 1909, 1916).

27 *Şi tot neamu-i risipit* (Universul literar): *Risipiţi fugarii pier* (1902, 1909, 1916).

32 *Şi la Roca di Manerba* (Universul literar): *Ce speranţă au ei, bieţii* (1902, 1909, 1916).

33 *Cuib pe-o stîncă şi-au zidit* (Universul literar): *Mila pietrelor de-o cer?* (1902, 1909, 1916).

34 *În zădar!* Din Siomione (Universul literar, evidentă greşeală de tipar, corect: Sirmione): *Braţul stîng* din Sirmione (1902, 1909, 1916).

36 *Flota francilor pe Garda* (Universul literar): *Peste Garda-n şir de nave* (1902, 1909, 1916).

45 *De doi ani* ei stau pe stîncă (Universul literar): *Amărîţi*, ei stau pe stîncă (1902, 1909, 1916).

Poezia *Roca di Manerba* a fost inspirată de călătoria pe care o face Coşbuc, în vara anului 1902, în Italia, cu care ocazie poposeşte ceva mai mult în oraşul Riva, de pe malul nordic al lacului Garda. Pe lîngă interesantele însemnări din carnetele de călătorie (păstrate la B.A.R., Fondul Coşbuc, mapa VII, carnetul K), Coşbuc a publicat şi o povestire pitorească: *Amicul meu din Torbole*, în *Universul literar*, XX, nr. 38, 23 septembrie 1902, p. 2, cu indicaţia: „Lago di Garda, august". Putem presupune că şi poezia a fost scrisă tot la Riva, la începutul lunii august 1902.

În partea sud-vestică a lacului Garda se găseşte localitatea Manerba şi un pinten stîncos, Rocca Manerba, ridicîndu-se din apele lacului. La sud, este localitatea Sirmione. Aşadar, localităţile din poezie reprezintă date geografice reale. Pornind de la istoria acestor localităţi din provincia Brescia, Coşbuc a evocat, în *Roca di Manerba*, un moment dramatic din luptele longobarzilor împotriva invaziei armatelor lui Carol cel Mare; acest rege a întreprins două campanii împotriva longobarzilor, la cererea papii. „După ce a învins pe longobarzii care trăiau în Italia de nord, în valea Padului, Carol cel Mare şi-a pus pe cap coroana de fier a regilor longobarzi şi a început să se intituleze rege al francilor şi longobarzilor (anul 774). Carol n-a dat însă papii de la Roma regiunile longobarde cucerite." (*Istoria universală*, Bucureşti, 1960, vol. III, p. 133—134). Ultimul rege naţional al longobarzilor a fost Desiderio (757—774); Carol cel Mare

l-a prins, l-a închis într-o mănăstire franceză (Corbie), unde a și murit.

Profesorul Mario Ruffini, de la Universitatea din Torino (Italia), explică poezia *Roca di Manerba* ca avînd la bază o legendă (cf. Mario Ruffini, *Coșbuc e l'Italia*, in *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, *Series philologia*, fasciculus 2, 1966, p. 30—31. Vezi și Gavril Scridon, *Ecouri literare universale în poezia lui Coșbuc*, p. 187—189).

p. 258 REGELE PONTULUI

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XX, nr. 34, 26 august 1902, cu indicația: „August, 1902".

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

V a r i a n t e:

În Fondul Coșbuc de la B.A.R., mapa VII, se găsește un fragment manuscris al acestei poezii. Prima strofă este la fel cu cea publicată. Neschimbate de la manuscris la textul tipărit sînt și versurile 7—8. Strofa a treia din manuscris are versurile așezate altfel decît varianta publicată: versurile 1 și 2 din manuscris devin 3 și 4 ale textului publicat, iar versurile 3 și 4 devin versurile 1 și 2. Alături de strofa a treia publicată, manuscrisul cuprinde și următoarele versuri:

S-alerge pe șes călăreții
Și-n munți.
Pe mare e raiul vieții
Și-odată ai viață, și mori.

11 Din groapă-i, *din* marginea mării (ms., Universul literar): Din groapă-i, *pe* marginea mării (1902, 1909, 1916).

13 *Să razimă*-ntr-o mînă (ms.): *Mirat să ridică*-ntr-o mînă (Universul literar): *Încet să ridică*-ntr-o mînă (1902, 1909): *Încet se ridică*-ntr-o mînă (1916).

În varianta publicată în *Universul literar*, ordinea strofelor 12, 13 și 14 (versurile 45—56 din numerotarea noastră) este alta: strofa a 12-a din volum ocupă locul strofei 14; strofa a 13-a din volum ocupă locul 12 în revistă; strofa a 14-a din volum ocupă locul strofei 13 din revistă.

57 *Ah, cîntecul cîte nu-i spuse* (Universul literar): *O rază din vremile-apuse* (1902, 1909, 1916).

38 *Ah*, cîntecul celor ce trec (Universul literar): *E* cîntecul celor ce trec (1902, 1909, 1916).

În articolul *Cum am cunoscut pe Caragiale*, publicat în revista *Flacăra*, București, I, nr. 7, 3 decembrie 1911, p. 51—52, Mircea Rădulescu și Ernest Ene relatează următoarea scenă petrecută în locuința lui Mihail Dragomirescu, într-o atmosferă de cenaclu literar (Caragiale aflîndu-se în mijlocul unor tineri):

„— Poezia, spunea el, trebuie să fie ca plăcerea senzuală. Cum i-ai simțit primul fior, să te cuprindă în mrejele ei puternice, să te ia ca un val, să te ridice la înălțimi amețitoare, să dorești ca clipa aceea de înălțare să dăinuiască veșnic...

Și mișcat, se adresă amfitrionului: «Ai pe Coșbuc?»

Cu mîna înfrigurată răsfoi cartea și începu să citească:

Aproape de strîmbele maluri
Corabia-n goană trecea,
Cîntau despicatele valuri,
Cîntau și matrozii pe ea.

Lăsă cartea să cadă pe birou, își prinse capul în mîni și în clipa aceea ochii străluciră și mai tare, înecați de lacrimi.

— De cîte ori citesc poezia asta a lui Coșbuc, nu știu ce mă cuprinde, că-mi vine să plîng... Simțiți voi, mă, cîtă artă, cîtă simțire e în versurile acestea?" (cf. și Șerban Cioculescu, *Viața lui I.L. Caragiale*, București, 1940, p. 385—386).

p. 261 PE PLAIUL MUNTELUI

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XX, nr. 35, 2 septembrie 1902, p. 2, cu indicația: „August, 1902".

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

V a r i a n t e:

Ca și în cazul poeziei *Prin Mehadia*, din culegerea *Fire de tort*, *Pe plaiul muntelui* a apărut în *Universul literar* cu un număr dublu de versuri față de textul din volum: 100 de versuri în revistă, 50 de versuri în volum. Versurile din revistă sînt formate din șapte silabe, iar cele din volum din patrusprezece silabe. Iată cum arată începutul poeziei în forma din *Universul literar:*

Cîntînd urca pe munte
Bătrînul moț călare;
Mic roibul cal, dar moțul
Și-n spate-i ghioaga mare.
Pe strîmtul drum copita
Da pietrele-n adînc
Pe rîpi; iar moțu-n traista
De lînă la oblînc
Avea-ntr-o pungă galbeni
Din turmele vîndute.
Cînta, să-ndemne roibul
Să facă pas mai iute —
Dar colo unde plaiul
Se face mai codrean,
Stoian îi iese-n cale,
Bătrînul hoț Stoian.

17 O parte-*am dat-o-n mînă* / La domnii din cetate (Universul literar): O parte *bir am dat-o* la domnii din cetate (1902, 1909, 1916).

18 Că-*i*! *bir de* și cămașa / *Ne*-o iau acum din spate (Universul literar): Că *domnii* și cămașa *ni*-o iau acum din spate (1902): Că *domnii* și cămașa *ne*-o iau acum din spate (1909, 1916).

Pe plaiul muntelui aduce ceva din atmosfera baladelor populare voinicești; biruința moțului cinstit, isteț și curajos înseamnă biruința binelui asupra răului (exact ca în basmele populare). Ceea ce, chiar dacă tangențial, evidențiază balada lui Coșbuc este elementul social:

O parte bir am dat-o la domnii din cetate,
Că domnii și cămașa ne-o iau acum din spate.

Aspectele sociale formează miezul unora din cele mai reprezentative creații ale lui Coșbuc, în care filonul tragic este fundamental (*Noi vrem pămînt!*, *Bordei sărac*, *Doina*, *Nebuna* etc.). Apare, în *Pe plaiul muntelui*, și opoziția oraș-sat (ca și în *Nebuna*, de altfel). Balada lui Coșbuc reușește să creeze atmosferă și să stîrnească simpatie față de moțul care comite un act de eroism. Structural, balada este sferică; fără să fie organizată strofic, ultimul vers reia parțial primul vers, cuprinzînd însă în el rezolvarea confruntării dramatice; balada începe cu versul

Cîntînd urca pe munte bătrînul moț călare

și se încheie cu versul răzleț

Un mort rămase-n urmă și-un moț trecea călare.

p. 263 CASTELANUL

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XX, nr. 41, 14 octombrie 1902, p. 2, cu indicația: „Octombrie, 1902“. Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Ziarul unui pierde-vară*.

Variante:

6 Turnuri *mari și-acoperișuri* (Universul literar): Turnur*ile cu suișuri* (1902, 1909, 1916).

80 *Stăruiește-n* lumea moartă (Universul literar, 1902): *Strălucește*-n lumea moartă (1909, 1916); forma corectă: *Stăruiește.*

81 *Lumea veche* ce trecu (Universul literar): *Fiu al lumii* ce trecu (1902, 1909, 1916).

83 *Și-ntr-o noapte* să se-ngroape (Universul literar): *Și-ntr-un loc ei* să se-ngroape (1902, 1909, 1916).

CÎNTECE DE VITEJIE

Prima ediție a acestei ultime culegeri de poezii a lui George Coșbuc a apărut în anul 1904, la București, Inst. de arte grafice „Carol Göbl" S[ucce]sor Ion St. Rasidescu, format 18 × 11,5, 110 pagini, cu următorul cuprins: *Cîntec* [*Ți-ai mînat prin veacuri turmele pe plai*], *Imnul studenților*, *Cîntec ostășesc*, *Dorobanțul*, *Cîntec românesc*, *Dunărea și Oltul*, *Pentru libertate*, *Cîntecul cel vechi al Oltului*, *Scut și armă*, *Oltenii lui Tudor*, *Sărindar*, *Zece Mai*, *Pe drumul Plevnei*, *Mortul de la Putna*, *Stema țării*, *Fragment epic*, *Pe dealul Plevnei*, *Oștirile lui Alah*, *Graiul neamului*, *De profundis*, *Carol Robert*, *Golia ticălosul*, *La Smîrdan*, *Cîntec* [*Țar-avem și noi sub soare*], *Cîntecul redutei*, *Cîntec pentru școală*, *Povestea căprarului*, *Coloana de atac*, *O scrisoare de la Muselim-Selo*, *În spital*, *Raport (Luarea Griviței la 30 august 1877)*, *Spadă și credință*, *Drapelul*, *Podul lui Traian*, *Pașa Hassan*.

Edițiile din 1908 și 1914, îngrijite de Coșbuc, au același conținut. După cum s-a putut constata la prezentarea culegerilor *Fire de tort* și *Ziarul unui pierde-vară*, unele poezii care au fost incluse și în aceste două culegeri și în *Cîntece de vitejie*, se cuprind, în prezenta ediție, numai în *Cîntece de vitejie*. S-a arătat, la locul respectiv, în notele ediției de față, care sînt aceste poezii.

Textul de bază al ediției de față s-a stabilit după ediția din 1914.

*

Cea de a patra și ultima culegere de poezii originale a lui Coșbuc are, spre deosebire de primele trei, o tematică mai omogenă: o poezie patriotică, inspirată mai ales din războiul pentru neatîrnare din 1877—1878. Din punct de vedere artistic se constată însă o evidentă sărăcire a talentului poetic; unele piese ale culegerii sînt de nivel foarte scăzut, scrise fiind pentru anumite solicitări ale momentului

sau pentru școlari. În ciuda modestei valori artistice, *Cîntece de vitejie* s-a bucurat de o apreciabilă atenție din partea criticii vremii și mai ales a unor comentatori de primă mînă.

Cea dintîi cronică substanțială consacrată *Cîntecelor de vitejie* aparține lui Nicolae Iorga. Acesta semnează, în *Semănătorul*, III, nr. 35, 29 august 1904, p. 545—546, articolul „*Cîntecele de vitejie*" *ale lui Gheorghe Coșbuc*, din care reproducem fragmente ilustrative:

„Între fabulele nesărate ale poetului de salon Florian e una care vorbește de soarta deosebită a două paseri, prinse în cușcă, precum poetul cu sufletul liber e prins de zăbrelele lumii și-și cîntă de năcaz lui, făcînd astfel bucurie lumii, la care nu s-a gîndit. Una din acele paseri era o mică pasere sură, care a murit fiindcă nu i s-a auzit glasul. Iar ceealaltă, care trăiește pînă la sfîrșitul fabulei, care e veșnică, croncănește fără încetare din marele-i plisc lacom de corb nesățios: pas să-l uite cineva pe acesta și să nu-i dea de zece ori cît îi trebuie ca să mai slăbească puțin cîntecul!

Cu cîtă căldură n-a vorbit presa noastră, prietenoasă pentru anume poeți cari se înțeleg lesne și ca oameni și ca scriitori, de cutare corb cu glasul funebru sau de cutare gaiță cu pene de împrumut, cu cîtă bucurie n-a vestit neamului românesc noua operă a neobositului maestru! Iar cînd se întîmplă așa o nimica toată ca un volum nou al lui Coșbuc, atunci e o liniște, o tăcere. Dușmanii de altădată nu se mai văd, dar prietenii scriitorului român sînt așa de discreți... Și apoi cutare domnișor care știe toate intimitățile literare ale scriitorului cu care s-a întîlnit de cîteva ori la cafenea, te va trage la o parte și îți va spune, cu toată cruțarea șopotitoare a «prietenului» față de prietenul său, că e pe sfîrșite cu talentul lui Coșbuc, care se mai încearcă numai din cauza comandelor oficiale.

Tăcerea cu care au fost primite *Cîntecele de vitejie* nu e deloc îndreptățită și, dacă din motive care se pot înțelege, dar nu se judecă, — poetul a pierdut marele său avînt cuceritor din vreme, conștiința fecundă că el se găsește între ai săi cari-l iubesc, îl admiră și-i așteaptă cu nesaț cuvîntul — opera sa din urmă e întru toate vrednică să stea alături cu celelalte."

În continuare, Iorga vorbește despre poeziile inspirate de același eveniment istoric: războiul de independență, în lirica lui Alecsandri, care n-a avut forța și vigoarea necesare pentru a cînta o asemenea încleștare de forțe în care țăranii au ocupat locul întîi. Coșbuc, prezent pe mai multe planuri ale istoriei noastre naționale, dispune de alte energii evocatoare. Iorga scrie în continuare:

„Puterea lui Coșbuc e însușirea lui de căpetenie, o putere grămădită, încleștată, care izbucnește în puține cuvinte zguduitoare sau care, dezlănțuită, ca în zugrăvirea strălucită a năvalei lui Mihai în lupta de la Călugăreni, samănă cu căderea prăpăstuită a unei năprasnice furtuni. Acesta nu e un *pastor fido* modulînd din fluierașul sentimental o serenadă pentru strămoși, nici un fin om de salon, un înalt funcționar literar care, cu toată conștiința însemnătății sale, depune cununi de mărgele și flori de mătasă pe groapa bine spălată de sînge și presărată cu nisip, a voinicilor. Nu, acesta e urmașul unui șir de preoți de sat, de acolo de sus de supt munte unde e viața grea și unde a fost totdeauna muncă multă și luptă destulă, acesta e un aspru țeran cu sufletul de stîncă. Cînd ajunge să vorbească de trecutul mare, în sufletul lui care se deschide bate ca un larg vînt de mîndrie, de sălbatecă bucurie, pare că el ar fi fost dintre ai lui Basarab bătrînul, păstor de oi» care a răpus pe Carol-Robert,

...stăpînul țării feudale...

Ca și cum el ar fi purtat arcul și sulița și spada pe urmele, săpate adînc de mînia răzbunătoare, ale lui Ștefan și ale lui Mihai străbunii, de fapta cărora se împărtășește cîntînd-o tare, limpede în auzul țării întregi și a neamului întreg. Iar cînd se coboară la luptele cele din urmă, pe care le-au dus ardelenii supt steagul Austriei, românii de aici supt flamura neamului lor, supt liberul tricolor, el nu strigă în gesturi teatrale, precum ar face-o orice tîrgoveț aprins prin închipuire, că el, știind bine ce s-a putut petrece în sufletele, împărțite de multe simțiri, ale unora ca dînsul, el duce plînsori de doină, bocete de mamă, suspine de tovarăși ai celor ce s-au pierdut, și le amestecă, într-o simfonie măreață, spre mărirea simplilor săteni din neamul său cari au murit pentru țară, urmînd învățăturile străbunilor.

Aceasta face din „cîntecele de vitejie" ale lui Gheorghe Coșbuc, cu imnurile liniștite și mîndre, cu fragmentele din bronzul epopeii cu chemarea înaintea noastră a morților ce tresaltă de tunurile zilei de 10 Mai, amintire a faptelor lor cu urmări veșnice, cu duioasele răvașe și povestiri ale sătenilor ce întreabă de acasă și spun de unele și de altele uitînd tocmai ceea ce-i face mari înaintea timpurilor, din tot acest bogat cuprins al celor o sută și cîteva pagini cartea cea mai oțelitoare de inimi pe care a scris-o un poet român."

G. Bogdan-Duică, în cronica *George Coșbuc, Cîntece de vitejie*, în *Convorbiri literare*, XXXVIII, nr. 12, decembrie 1904, p. 1145–1146, e mai ponderat, mai puțin înaripat în aprecierea acestei culegeri de poezii a lui Coșbuc:

„*Cîntecele de vitejie* nu se pot măsura cu volumele de mai nainte. Sînt chiar încredințat că ele nici n-au avut intenția de a mai spori o glorie veche. Ele au voit să fie o lucrare folositoare și au primit conștient urmările ce nu se pot ocoli ori de cîte ori poetul nu voiește să fie numai poet, ci și altceva, d.e. om de stat, publicist, sociolog.

G. Coșbuc răspunde cu acest volum acelorași solicitări care l-au făcut să scrie și părți din istoria modernă a României în formă populară.

De la cele dintîi volume pînă la acesta sînt însă treceri firești. Solicitările, de care am amintit, răspundeau unor tendințe mai vechi decît ele. Tendința patriotică a *Cîntecelor de vitejie* este mult mai veche decît cartea cea mai nouă a lui Coșbuc. Dovadă: în această carte s-au reprodus poezii din *Balade și idile (Oștirile lui Alah)*, din *Fire de tort (Pașa Hassan*, scrisă în 1885) și mai multe din *Ziarul unui pierde-vară (Cîntec ostășesc, Dorobanțul, Zece Mai, Pe drumul Plevnei* etc.)...

Constatarea este o indicație. Poetul a crezut, desigur, că este oportun sau chiar nevoie să aleagă notele patriotice din opera sa; le-a sporit cu 19 poezii nouă, adică publicate aici întîia oară în volum, și le-a menit să învețe patriotismul, spiritul războinic, jertfa pentru binele altuia, al țării.

Admițînd oportunitatea sau chiar nevoia publicației astfel făcute, trebuie să observ că efectul ar fi mai mare, mai adînc, dacă poetul ar fi întrunit în *Cîntece de vitejie* tot ce a scris în acest sens. Atunci *Trei, Doamne!, Costea, Prutul, Decebal către popor* și altele n-ar fi trebuit să lipsească din volumul de față. Lipsa lor scade mult din varietatea și adîncimea emoțiunilor, cărora totdeauna trebuie să cauți a supune pe cetitor; cu alte vorbe, de dragul bogăției psihice, acest volum trebuia să fie — mai ales că putea să fie — mai complet, mai mare decît este."

G. Bogdan-Duică afirmă că „n-avem încă motive să credem că aripile muzei lui Coșbuc sînt obosite, că bat spre odihnă", o asemenea concluzie fiind „grăbită". Cronicarul vorbește și despre influențele străine, care se ivesc la aparență și care umbresc fantezia productivă a poetului. Asemenea influențe, detectabile în ultima culegere de poezii a lui Coșbuc, își găsesc puncte de pornire în *Biblie*, în Homer, Virgiliu, Dante. Asemenea ecouri pot fi întîlnite in *Fragment epic, Golia ticălosul* ș.a. Duică mai credea că în curînd Coșbuc va oferi o nouă carte de poezii, pe care să o citească fără „nici o turburare a încîntării"; dar o asemenea carte n-a mai apărut, destinul lui Coșbuc încovoindu-se implacabil sub Dante, căruia îi consacră ultima parte

a vieţii; destinul acesta primeşte apoi lovituri grele, doborîtoare, care grăbesc pretimpuriul sfîrşit.

*

Din comentariile actuale pe marginea culegerii *Cîntece de vitejie*, am reţine pe acela al lui Dumitru Micu (*Studiul introductiv* la ediţia bibliofilă Coşbuc, *Versuri*, 1961), din care cităm:

„În *Cîntece de vitejie*, volum apărut în 1904, Coşbuc şi-a strîns poeziile cu temă eroică publicate după 1896, nimerite, unele, anterior în *Ziarul unui pierde-vară*. O parte din aceste bucăţi sînt ode şi imnuri. În versurile lor freamătă înflăcărate sentimente patriotice, exprimate cu energie şi, uneori, cu un real patos liric. Asemenea poezii au educat multe generaţii tinere şi educă şi azi tineretul în spiritul iubirii de ţară.

Însufleţite de elan, cîntecele de acest fel izbutesc, în anumite cazuri, să dea ideilor comunicate o incontestabilă pregnanţă lirică. Adesea, ele se menţin însă în limitele corectitudinii, ale unei versificaţii cuminţi" (op. cit., p. XCI).

*

În legătură cu titlul culegerii *Cîntece de vitejie*, ne-am putea gîndi, ca o sugestie posibilă, la ceea ce Coşbuc cunoştea atît de bine: ediţia germană a celebrei cărţi a poetului persan Firdusi: *Şahnamé*, tradusă de Adolf Friedrich conte de Schack sub titlul: *Heldensagen des Firdusi*. Îndemn pentru a cînta războiul de independenţă de la 1877—1878 a putut primi Coşbuc încă în vremea cînd studia la gimnaziul superior românesc din Năsăud, din lucrarea *Resbelul orientale ilustrat*, ai cărei autori dr. A.P. Alessi şi Massimu Popu fuseseră profesorii poetului. Cartea, o primă monografie a războiului de independenţă, a fost tipărită la Graz (data de pe foaia de titlu este 1878, dar precuvîntarea e datată 8/20 februarie 1880) şi a fost dedicată:

„Vitejei armate române, bravilor săi conducători.

Eroilor români de la Rahova, Nicopoli, Lom-Palanca, Griviţa, Plevna şi Vidin.

Demnilor descendenţi ai marilor eroi de la Călugăreni, Rahova şi Războieni.

Umbrelor măreţe şi de eternă memorie a eroilor căzuţi pentru românism."

Rahova, Plevna, Griviţa, Vidin, Călugăreni le întîlnim şi în *Cîntecele de vitejie* ale lui Coşbuc.

p. 269 CÎNTEC

Publicată pentru prima oară în *Albina*, București, VII, nr. 30, 25 aprilie 1904, p. 689.

Reprodusă în periodicele: *Activitatea*, Orăştie, IV, nr. 23, 16 iunie 1904, p. 2; *Epoca*, Bucureşti, X, nr. 196, 19 iulie 1904; *Familia* Oradea, XL, nr. 31, 1/14 august 1904, p. 361; *Poporul romîn*, Budapesta, IV, nr. 36, 4/17 septembrie 1904; *Foaia interesantă*, Orăștie, I, nr. 22, 29 aprilie 1905, p. 85; *Albina*, București, XVIII, nr. 23, 8 martie 1915, p. 843.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie*, în *Crestomație pentru toți românii*, București, 1904; *Ostașul*, București, 1906; *Carte de citire pentru divizia a III-a rurală, anul II*, Craiova-București, 1908; idem, clasa a IV-a primară urbană, Ploiești, 1908; ediția a II-a, 1909; ediția a III-a, 1910.

p. 270 IMNUL STUDENȚILOR

Publicată pentru prima oară în *Familia*, Oradea, XXXVII, nr. 14, 8/21 aprilie 1901, p. 157.

Reprodusă în periodicele: *Foaia poporului*, Sibiu, IX, nr. 16, 15/28 aprilie 1901, p. 581; *Albina*, București, VI, nr. 5, 3 noiembrie 1902, p. 113; *Activitatea*, Orăştie, III, nr. 36, 17 septembrie 1903.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie.*

p. 271 CÎNTEC OSTĂȘESC

Publicată pentru prima oară în *Albina*, Bucureşti, V, nr. 32, 6 mai 1902, p. 845.

Reprodusă în periodicele: *Foaia poporului*, Sibiu, nr. 21, 19 mai/1 iunie 1902, p. 241; *Activitatea*, Orăştie, II, nr. 21, 5 iunie 1902, p. 1.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerilor: *Ziarul unui pierde-vară* și *Cîntece de vitejie; Carte de citire pentru divizia a III-a rurală, an. II*, Craiova-București, 1903; idem, clasa a IV-a primară urbană, Ploiești, 1908; ediția a II-a, 1909; ediția a III-a, 1910.

p. 273 DOROBANȚUL

Publicată pentru prima oară în *Albina*, București, IV, nr. 1, 1 octombrie 1900, p. 1—2.

Reprodusă în periodicele: *Tribuna literară*, supliment al *Tribunei*, Sibiu, nr. 199, 1900; *Gazeta Transilvaniei*, LXIII, nr. 224,

8 octombrie 1900; *Calendarul plugarului*, Brașov, IX, 1901, p. 61; *Calendarul românului*, Caransebeș, XIV, 1902, p. 146—147.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerilor: *Ziarul unui pierde-vară* și *Cîntece de vitejie; Balade*, București, 1913; *Carte de citire pentru divizia a III-a rurală, anul II*, Craiova-București, 1908; idem, clasa a IV-a primară urbană, Ploiești, ediția a II-a, 1909; ediția a III-a, 1910.

Variante:

Cea de a șaptea strofă din *Cîntece de vitejie* apare după cea de a cincea strofă din *Albina*.

19 Ții *la* sîn, se vede, dreapta! Pune dreapta! N-o ținea (Albina, Cîntece de vitejie): Ții *în* sîn, se vede, dreapta! Pune dreapta! N-o ținea (Ziarul unui pierde-vară).

20 „Cum n-aș pune-o, și-i sub scară! Uite-o *jos și* calci pe ea" (Albina, Ziarul unui pierde-vară): „Cum n-aș pune-o, și-i sub scară! Uite-o *stai să* calci pe ea" (Cîntece de vitejie).

Poezia *Dorobanțul* evocă o scenă pe care Coșbuc o povestise mai întîi în *Războiul nostru pentru neatîrnare*, București, 1899, p. 144:

„Numai vreo cîțiva răzbiră pe parapet și apoi în redută: cei mulți se zvîrcoleau încă prin șanțuri.

Îndrăzneții și norocoșii, care apucară să iasă din șanț, s-agățară, într-adevăr ca vulturii stîncilor pe parapetele redutei. Și unde n-aveau scări, suiau unii pe umerii altora și săreau pe parapet. Și cu atîta mînie se repezeau flăcăii noștri încît spuneau turcii — după căderea Plevnei — că în tot războiul purtat nu intrase în ei atîta groază de perire ca acum. E de neuitat povestea spusă de un căpitan, că văzu pe unul dintre dorobanții săi cum se muncea în vîrful unei scări, să se avînte pe parapet, agățîndu-se numai cu o mînă. «Pune și ceealaltă mînă, băiete, și te urcă, mă, ce zăbovești?» «Aș pune-o și pe ceealaltă — răspunse soldatul — dar mi-e colo în șanț!» «— Atunci, dă-te jos!» «— Păi, aș vrea, căpitane, să mor în redută.» Căpitanul îi ajută să se urce sus, și ajuns pe parapet, acest flăcău cu mîna dreaptă tăiată din umăr, striga din răsputeri aruncînd ochii peste înspăimîntătoarea încăierare din redută: «— Ura, români», și apoi s-asvîrli de pe zid sub picioarele turcilor. El voia să moară în redută!."

p. 275 DUNĂREA ȘI OLTUL

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XXI, nr. 23, 9 iunie 1903, cu indicația: „Iunie, 1903."

Reprodusă în periodicele: *Drapelul*, Lugoj, III, nr. 74, 26 iunie/9 iulie 1903: *Tribuna poporului*, Arad, VII, nr. 118, 30 iunie 1903; *Familia*, Oradea, XXXIX, nr. 27, 6/19 iulie 1903, p. 315; *Albina*, București, XIX, nr. 10, 6 decembrie 1915, p. 363.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie*.

De la versul 12, în *Universul literar*, poetul trimite, la subsol, la următoarea explicație: „Credința poporală: «Oltul cere cap de om» în fiecare zi."

p. 277 PENTRU LIBERTATE

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XXI, nr. 19, 12 mai 1903, cu indicația: „Mai, 1903".

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie*.

Variante:

3 Ne-amintim de-un *cer* cu soare (Universul literar, 1904, 1903): Ne-amintim de-un *timp* cu soare (1914).

p. 279 CÎNTECUL CEL VECHI AL OLTULUI

Publicată pentru prima oară în *Albina*, București, VI, nr. 16, 19 ianuarie 1903, p. 397.

Reprodusă în periodicele: *Foaia poporului*, Sibiu, XI, nr. 5, 26 ianuarie/8 februarie 1903, p. 49; *Telegraful român*, Sibiu, LI, nr. 12, 1/14 februarie 1903, p. 49.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie*.

p. 281 SCUT ȘI ARMĂ

Publicată pentru prima oară în *Albina*, București, V, nr. 26, 31 martie 1902, p. 689.

Reprodusă în periodicele: *Deșteptarea*, Cernăuți, X, nr. 28, 7 aprilie 1902; *Foaia poporului*, Sibiu, X, nr. 15, 7/20 aprilie 1902, p. 169; *Activitatea*, Orăștie, II, nr. 14, 17 aprilie 1902; *Bunul econom*, Orăștie, III, nr. 15, 19 aprilie 1902; *Unirea*, Blaj, XII, nr. 17, 26 aprilie 1902, p. 152.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie*.

p. 283 OLTENII LUI TUDOR

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XXI, nr. 27, 7 iulie 1903, cu indicația: „Iulie, 1903."

Reprodusă în *Calendarul voinței poporului*, Budapesta, 1905, p. 27—28.

Inclusă în *Crestomație pentru toți românii*, București, 1904, și în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie*.

Șerban Cioculescu, în articolul *Personalitatea lui Coșbuc. Editarea critică a clasicilor*, publicat în *Gazeta literară*, VIII, nr. 40, 28 septembrie 1961, obiectînd lipsa unui comentar la această poezie, scrie: „Așa, bunăoară, în *Oltenii lui Tudor* din *Cîntece de vitejie*, Coșbuc folosește epitetul «pui de lei». Nu era bine să se pomenească numele azi uitatului poet Ioan Nenițescu (1854—1901), care publicase în 1891 o culegere de poeme cu acest titlu? Iar cînd poetul spune în strofa finală:

A-mbrăcat cămașa morții
Domnul Tudor...

cred că era nimerit să se arate că formula aparține chiar eroului național, care găsise, ca un scriitor politic de mare talent, cele mai memorabile formule în proclamațiile sale."

p. 285 SĂRINDAR

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XXI, nr. 25, 23 iunie 1903, cu indicația: „Iunie, 1903."

Inclusă în *Balade*, București, 1913, și în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie*.

Variante:

După cea de a opta strofă din volum, formată din versurile 34—40 (după numărătoarea noastră), urmează în *Universul literar* următoarea strofă suprimată de poet în varianta definitivă din *Cîntece de vitejie:*

Și domni cu voie bună.
Dar pe turci i-a scos de-atunci
De prin țară, cu porunci.
Cîți n-au vrut să se supună,
Pedepsiți au fost cu munci.

45 *Tot cu ziduri apărat* (Universul literar): *După cum s-a și jurat* (1904, 1908, 1914).

Poezia *Sărindar* prelucrează, nu fără umor, o legendă care explică împrejurările în care s-a ridicat mănăstirea Arnota. Într-o notă la titlul poeziei, în *Universul literar*, Coșbuc dă următoarea explicație:

„Tradiția poporului spune că Matei-vodă fiind urmărit de turcii cari căutau să-l ducă la Țarigrad pentru o crimă ce-o făcuse, s-a ascuns

într-o mlaştină, pe locul unde astăzi e mînăstirea Arnota, făcută de el după ce s-a scurs balta.“

Pornind de la penultima strofă, poetul mai precizează:

„Istoria nu ştie nimic despre aceste nouă mînăstiri cu acelaşi hram.“

După ce explică tradiţia conform căreia biserica Sărindar ar fi fost ridicată de Matei Basarab, Coşbuc mai adaugă următoarea precizare:

„Biserica Sărindar din Bucureşti a fost numai restaurată de Matei. O inscripţie a Sărindarului spunea: «Făcînd domnia-mea 40 biserici, precum mă făgăduisem la D-zeu, şi *am îndeplinit cu aceasta*, pe care am zidit-o din temelie în locul unei bisericuţe vechi ce se zicea a Coconilor...» Cînd a făgăduit Matei cele 40 de biserici, nu ştim. Tradiţia spune că atunci cînd a stat în baltă trei zile. De altfel, inscripţia spune însăşi că Sărindarul e a patruzecea biserică, după numărul slujbelor unui sărindar dat lui D-zeu.“

Un model folcloric de la care să fi pornit Coşbuc în scrierea poeziei *Sărindar* nu există; poetul a cunoscut însă tradiţia la care face referire nu numai în citatele de mai sus, ci şi în cărticica în proză *Din ţara Basarabilor*, Bucureşti, 1911, p. 63:

„Iar Arnota a făcut-o Matei drept mulţumire lui Dumnezeu că a scăpat de nişte turci care îl căutau să-i răpuie viaţa. Pe atunci era baltă cu stuf pe acolo şi Matei s-a ascuns în stuf. Balta a secat-o, apoi a ridicat şi a netezit locul şi-a pus altarul mînăstirii tocmai acolo unde a stat el pitit în baltă. Aşa spun oamenii.“

Este vorba, aşadar, de o tradiţie pe care Coşbuc a auzit-o.

Biserica mănăstirii Arnota a fost zidită pe la anul 1637; în ea au fost reînhumate osemintele lui Matei Basarab, aduse de la Biserica Domnească din Tîrgovişte (cf. şi comentariile lui Adrian Fochi, p. 175—180 din cartea *G. Coşbuc şi creaţia populară).*

p. 287 ZECE MAI

Publicată pentru prima oară în *Albina*, Bucureşti, IV, nr. 32, 10 mai 1901, p. 865—866.

Reprodusă în periodicele: *Tribuna*, Sibiu, XVIII, nr. 89, 13/26 mai 1901, p. 354; *Unirea*, Blaj, XI, nr. 21, 25 mai 1901, p. 170; *Calendarul românului*, Caransebeş, XV, 1903, p. 159; *Albina*, Bucureşti, XIII, nr. 32, 9 mai 1910; *Albina*, Bucureşti, XIV, nr. 32, 8 mai 1911; *Românul*, Arad, I, nr. 102, 10/23 mai 1911; *Tribuna*, Arad, XV, nr. 104, 12/25 mai 1911, p. 2.

Inclusă în edițiile antume ale culegerilor: *Ziarul unui pierde-vară* și *Cîntece de vitejie* și în: *Carte de citire pentru divizia a III-a rurală, anul II*, Craiova-București, 1908; idem, clasa a IV-a primară urbană, Ploiești, 1908; ediția a II-a, 1909; ediția a III-a, 1910.

Variante:

În *Albina*, poezia *Zece Mai* e formată numai din nouă strofe, față de textul din *Cîntece de vitejie*, care are treisprezece strofe; lipsesc din revistă strofele: 3, 6, 9 și 11 publicate în volum.

45 *Ce spun ei în șoapte* pe vremea (Albina): *Iar ce-or fi șoptind ei* pe vremea (1904, 1908, 1914).

49 Dar *știu* că se roagă, sărmanii (Albina): Dar *cred* că se roagă, sărmanii (1904, 1908, 1914).

p. 289 PE DRUMUL PLEVNEI

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XX, nr. 10, 11 martie 1902, p. 2, cu indicația: „Martie, 1902."

Reprodusă în periodicele: *Tribuna literară*, supliment, al *Tribunei*, Sibiu, nr. 216, 1902; *Familia*, Oradea, XXXVIII, nr. 18, 1902, p. 205—206; *Calendarul nou*, Brașov, VI, 1905, p. 72—73.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerilor *Ziarul unui pierde-vară* și *Cîntece de vitejie* precum și în *Balade*, București, 1913.

Variante:

9 Scîrțiit și chi*n* și tropot (Universul literar): Scîrțiit și chi*u* și tropot (1904, 1908, 1914).

13 *Se oprise-n drum pe-o piatră* (Universul literar): *Pe-un răzor s-oprise-n cale* (1904, 1908, 1914).

17 *Și suind încet din vale* (Universul literar): *Iar din văi, urcînd alene* (1904, 1908, 1914).

20 și s-*au întîlnit cu* ea (Universul literar): și s-*opriră lîngă* ea (1904, 1908, 1914).

41 *Iar* în urmă ei de grija (Universul literar): *Dar* în urmă ei de grija (1904, 1908, 1914).

47 Ea cu ochii *morți ca moartea* (Universul literar): Ea cu ochii *plini de plînset* (1904, 1908, 1914).

61 Dar ai fost! *Ce e la Plevna* (Universul literar): Dar ai fost! *La Plevna, maică* (1904, 1908, 1914).

62 *îți sunt toate cunoscute* (Universul literar): *toate-acum îți sînt știute* (1904, 1908, 1914).

78 de băiat! *Acolo-n vale* (Universul literar): de băiat! *În sat, acasă* (1904, 1908, 1914).

p. 292 MORTUL DE LA PUTNA

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, Bucureşti, XXI, nr. 21, 26 mai 1903, p. 2, cu indicaţia: „Mai, 1903."

Reprodusă în *Deşteptarea*, Cernăuţi, XI, nr. 97, 7 decembrie 1903.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie* şi în *Balade*, Bucureşti, 1913.

Variante:

72 *Bate-i chiar şi din mormînt!* (Universul literar): *Cine eşti şi-ai tăi ce sînt* (1904, 1908, 1914).

p. 295 STEMA ŢĂRII

Publicată pentru prima oară în *Albina*, Bucureşti, VI, nr. 17, 26 ianuarie 1903, p. 425.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie* şi în *Crestomaţie pentru toţi românii*, Bucureşti, 1904.

p. 297 FRAGMENT EPIC

Publicată pentru prima oară în *Semănătorul*, Bucureşti, I, nr. 1 2 decembrie 1901, p. 5—7.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerilor *Ziarul unui pierde-vară* şi *Cîntece de vitejie*.

Variante:

11 *Şi s-au resfirat* prin noapte, precum fumul se resfiră (Semănătorul): *Resfirîndu-se* prin noapte, precum fumul se resfiră (1904, 1908, 1914).

13 Cu genunchii plini de tremur şi cu *suflul* morţii-n gură (Semănătorul): Cu genunchii plini de tremur şi cu *gheaţa* morţii-n gură (1904, 1908, 1914).

15 Luptătorii din *Ahaia* cînd îngălbeniţi văzură (Semănătorul): Luptătorii din *Mikene* cînd îngălbeniţi văzură (1904, 1908, 1914).

24 Tot mai mulţi, cu toţii-n urmă *ies grăbiţi* din noaptea lor (Semănătorul): Tot mai mulţi, cu toţii-n urmă *s-au pornit* din noaptea lor (1904, 1908, 1914).

31 Iar de-atîta nor de duhuri ce-şi *vădea* prin glas fiinţa (Semănătorul): Iar de-atîta nor de duhuri ce-şi *vedea* prin glas fiinţa (1904, 1908, 1914 — considerăm forma corectă cea din revistă: *vădea*, cerută de sens).

p. 301 PE DEALUL PLEVNEI

Publicată pentru prima oară în *Literatură și artă română*, București, IV, nr. 5, 6, 7 (numărul expoziţiunii), martie, aprilie și mai 1900, p. 309.

Reprodusă în periodicele: *Familia*, Oradea, XXXVII, nr. 21, 27 mai/9 iunie 1901, p. 243; *Foaia interesantă*, Orăștie, I, nr. 52, 25 noiembrie 1906, p. 200; *Tribuna*, Arad, X, nr. 239, 23 decembrie/5 ianuarie 1907, p. 21.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerilor *Ziarul unui pierde-vară* și *Cîntece de vitejie.*

Vorbind despre sărăcia filonului liric sau meditativ în ciclul de poezii închinat războiului de independenţă, Mircea Tomuş evidenţiază poezia *Pe dealul Plevnei*, pentru că aici „se încearcă sublimarea sentimentului în atmosferă" *(Cincisprezece poeți*, p. 72).

p. 302 OŞTIRILE LUI ALAH

Publicată pentru prima oară în *Epoca*, București, Seria II, III, nr. 349, 12 ianuarie 1897.

Reprodusă în periodicele: *Tribuna*, Sibiu, XIV, nr. 11, 16/28 ianuarie 1897, p. 41 ; *Tribuna poporului*, Arad, I, nr. 11, 19/31 ianuarie 1897, p. 47; *Dreptatea*, Timișoara, IV, nr. 18, 24 ianuarie 1897; *Activitatea*, Orăștie, III, nr. 42, 29 octombrie 1903, p. 1.

Inclusă în următoarele cărți: *Balade și idile*, începînd cu cea de a doua ediţie, din 1897; *Fapte și vorbe românești*, București, 1899 (cu titlul: *La Călugăreni); Cîntece de vitejie*, toate edițiile; *Balade*, București, 1913.

Variante:

4 Trist m*o*h*a*medanii cîntă (Epoca, 1904, 1908): Trist m*aho*-medanii cîntă (1914).

17 *Iar* murmurul crește-ntr-una (Epoca, Balade și idile:) *Și* murmurul crește-ntr-una (Cîntece de vitejie).

35 *Și* din b*a*rbile-ncîlcite (Epoca): *Iar* din b*ă*rbile-ncîlcite (1904, 1908, 1914).

37 Și pe cai *s-azvîrl* grăbiţi (Epoca, Balade și idile): Și pe cai *sărind* grăbiți (1904, 1908, 1914).

38 *Și-n*vîrtesc dușmanii crucii (Epoca, Balade și idile): *Î*nvîrtesc dușmanii crucii (1904, 1908, 1914).

Coşbuc a reuşit să creeze o baladă aproape fantastică, reînviind pe turcii morţi la Călugăreni şi înrolîndu-i într-o armată pornită să înece „Tot pămîntul creştinesc"; dar, sub puterea crucii, toţi se întorc în pămînt. Evocarea fantezistă a lui Coşbuc are o valoare simbolică, cu ecouri din folclorul nostru literar, coborînd pînă la unele vechi balade cu turci şi urcînd pînă la baladele din ciclul *Novăceştilor*.

p. 305 GRAIUL NEAMULUI

Publicată pentru prima oară în *Albina*, Bucureşti, IV, nr. 22, 25 februarie 1901, p. 581—582.

Reprodusă în periodicele: *Tribuna*, Sibiu, XVIII, nr. 38, 27 februarie/12 martie 1901, p. 150; *Foaia poporului*, Sibiu, IX, nr. 10, 4/17 martie 1901, p. 109; *Activitatea*, Orăştie, I, nr. 10, 14 martie 1901; *Familia*, Oradea, XXXVII, nr. 13, 1/14 aprilie 1901, p. 147; *Foaia interesantă*, Orăştie, I, nr. 19, 9 aprilie 1905, p. 73; *Voinţa poporului*, Cernăuţi, IV, nr. 2, 8 ianuarie 1905, p. 10; *Ţara noastră*, Sibiu, I, nr. 14, 1 aprilie 1907, p. 218; *Romînul*, Arad, I, nr. 53, 6/19 martie 1911; *Albina*, Bucureşti, XVIII, nr. 44—45, 2—9 august 1915.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerilor: *Ziarul unui pierde-vară* şi *Cîntece de vitejie* precum şi în *Crestomaţie pentru toţi românii*, Bucureşti, 1904.

Variante:

8 Să *li-l dăm* (Albina): Să-*l lăsăm* (1904, 1908, 1914).

25 Repezi trec *ca* vifor anii (Albina): Repezi trec *cu* vifor anii (1904, 1908, 1914).

28 *Sta-vor şi de-acum* duşmanii (Albina): *Vor căta mereu* duşmanii (1904, 1908, 1914).

29 *Graiul nostru să-l omoare* (Albina): *Graiului român pierzare* (1904, 1908, 1914).

30 Dar să *crepe* ei cu toţii (Albina): Dar să *piară* ei cu toţii (1904, 1908, 1914).

Într-o trimitere la subsol, de la strofa a doua, Coşbuc dă următoarea explicaţie în *Albina:*

„Rîuri roşii de sînge au văzut de multe ori românii în luptele lor. Munte de oase turceşti a ridicat Ştefan cel Mare după lupta de la Podul-înalt."

p. 307 DE PROFUNDIS

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XX, nr. 37, 16 septembrie 1902, p. 2, cu indicația: „Septembrie, 1902."

Reprodusă în periodicele: *Deșteptarea*, Cernăuți, X, nr. 75, 26 septembrie 1902; *Unirea*, Blaj, XII, nr. 42, 13 octombrie 1902, p. 354; *Tribuna poporului*, Arad, VI, nr. 193, 19 octombrie/1 noiembrie 1902, p. 4; *Calendarul Unirii*, Blaj, IV, 1903, p. 151—152; *Familia*, Oradea, XL, nr. 37, 12/25 septembrie 1904, p. 433.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie*.

Variante:

12 Tu țăranule, cu *sapa* (Universul literar): Tu țăranule, cu *grapa* (1904, 1908, 1914).

15 Pe colnice *de* porumb (Universul literar): Pe colnice *cu* porumb (1904, 1908, 1914).

16 Poate unde *dai cu sapa* (Universul literar): Poate unde *scurmi pămîntul* (1904, 1908, 1914).

Ca și în poezia *Pe dealul Plevnei*, în *De profundis* „se încearcă sublimarea sentimentului în atmosferă" (Mircea Tomuș, *Cincisprezece poeți*, p. 72). Aceeași atmosferă reface ecouri stinse ale luptelor care s-au dat

Pe sub dealurile Plevnei
Doarme spaima și fiorul...

Poezia se încheie, ca și *Moartea lui Gelu*, cu perspectiva (sub semnul temerii) reînvierii luptătorilor morți:

Căci din gropile tăcute
Vor ieși cei morți cu vuiet,
Sute-n luptă iar cu sute
Repetînd perirea lor.

p. 309 CAROL ROBERT

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București, XXI, nr. 4, 27 ianuarie 1903, cu titlul: *Carol Robert, regele Ungariei* și cu indicația: „17 iunie 1902."

Reprodusă în periodicele: *Familia*, Oradea, XXXIX, nr. 9, 2/15 martie 1903, p. 97—98; *Foaia interesantă*, Orăștie, III, nr. 16—17, 1908, p. 68.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie*.

Variante:

18 Să-l spînzur *cu pe* cîni cu tot! (Universul literar, 1904, 1908): Să-l spînzur *eu cu* cîni cu tot (1914).

Întîmplările pe care le evocă George Coşbuc în poezia *Carol Robert* sînt luate din istoria noastră: e vorba despre războiul dintre Carol Robert şi Basarab. Evenimentul este povestit de Coşbuc şi într-o bucată în proză: *Înfrîngerea lui Carol Robert*, publicată în *Crestomaţie pentru toţi românii*, Bucureşti, Editura librăriei C. Sfetea, 1914, p. 114—116, din care reproducem următorul fragment:

„Spun cronicile vechi că pe la 1330 domnea un Basarab numit Alexandru. În Ungaria sta pe tron napolitanul Carol Robert... Şi iată-l pe Carol Robert intrînd pe la Orşova în Ţara Românească şi înaintînd pînă la Olt. Domnitorul, nesimţindu-se în stare să se împotrivească cu oastea, a încheiat pace; dar acest lucru n-a plăcut norodului, care s-a hotărît să-şi răzbune.

Se ştia că acum regele maghiar va trece cu oastea prin strîmtorile munţilor. Aci se hotărîră românii să-l aştepte. Cînd oastea lui trecu — zice un istoric — românii aruncară peste ea cu arbori tăieţi şi stînci rostogolite şi făcură apoi groaznic măcel în oastea duşmană. O mulţime de nobili pieriră; ba chiar regele era aproape să fie ucis.“

În continuarea povestirii sale, Coşbuc citează un fragment din poezia lui Grigore Alexandrescu *Răsăritul lunei. La Tismana.*

În *Istoria României*, vol. II, Editura Academiei, 1962, p. 153—154, sînt relatate faptele aşa cum le-au consemnat cronicile vremii, mai ales vestita *Cronică pictată* în ale sale miniaturi; este vorba despre luptele din zilele de 9—12 noiembrie 1330, în care oastea lui Carol Robert a fost zdrobită de armata de ţărani a lui Basarab.

p. 312 GOLIA TICĂLOSUL

Publicată pentru prima oară în *Semănătorul*, Bucureşti, I, nr. 16, 17 martie 1902, p. 244—246.

Reprodusă în *Calendarul nou*, Braşov, VI, 1905, p. 75—76.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerilor: *Ziarul unui pierde-vară* şi *Cîntece de vitejie* precum şi în: *Crestomaţie pentru toţi românii*, Bucureşti, 1904, şi *Balade*, Bucureşti, 1913.

Variante:

3 Şi-aveau cu ei pe vodă, iubitul *lor stăpîn* (Semănătorul): Şi-aveau cu ei pe vodă, iubitul *domn al lor* (1904, 1903, 1914).

6 *Căci el avea să bată din coaste pe păgîni* (Semănătorul): *Ca vînturi iuţi ce scurmă şi-mpart cumplitul nor* (1904, 1908, 1914).

29 Rosteau cu glasul urei becisnicul *lui* nume (Semănătorul): Rosteau cu glasul urei becisnicul *său* nume (1904, 1903, 1914).

42 Iar *corbii* fie-i preoţi şi-*al lor gîtlej* mormînt! (Semănătorul): Iar *lupii* fie-i preoţi şi *gura lor* mormînt! (1904, 1908, 1914).

Coşbuc evocă figura trădătorului Ieremia, boier care l-a vîndut pe Ioan-vodă, domnul Moldovei. Cronica lui Grigore Ureche nu-l pomeneşte pe Ieremia. Coşbuc s-a inspirat, putem presupune fără a greşi, din monografia *Ioan-vodă cel Cumplit* a lui Haşdeu (apărută în două ediţii — 1865 şi 1894); asemănarea dintre evocarea lui Haşdeu şi aceea a lui Coşbuc este izbitoare, chiar prin unele detalii. Putem presupune că poetul a cunoscut şi fragmentul respectiv din foarte cunoscuta şi populara lucrare a lui A. D. Xenopol *Istoria romînilor din Dacia traiană*, Editura librăriei şcoalelor Fraţii Şaraga, Iaşi, 1896, care, în vol. V, p. 88—89, povesteşte, cu revoltă, despre trădarea lui Ieremia Golia; cităm, din această lucrare, un scurt fragment:

„Ştia Ioan-vodă cine sunt boierii, şi ce nesfîrşită însemnătate avea însărcinarea dată lui Ieremia. Cu toate aceste măsuri, Golia rămase tot ce era, fire de vulpe şireată şi trădătoare îmbrăcată în chip de om, şi lucru încă şi mai mişel, trădarea lui nu fu măcar răsplătită cu o ambiţiune de mărire, ci cu bani, cu josnicii bani, cumpărată şi vîndută ca o marfă de tarabă! Ce e drept suma era cam însămnată, anume 30.000 de galbeni. Pentru această sumă, peste care i se mai făgăduia încă alta, Ieremia nu se sfii de a vinde pe domnul, prietenul şi binefăcătorul său, a călca jurămîntul săvîrşit pe cruce şi pe evanghelie, a deveni trădător şi sperjur totodată. El lăsă pe turci să treacă Dunărea şi înştiinţă pe Ioan că ajunsese prea tîrziu pentru a împiedeca pe duşmani de la trecerea fluviului, dar că turcii erau numai în număr de 30.000, cei mai mulţi armată nedisciplinată. După ce-l înşălă vroia să-l şi adoarmă" (cf. şi *Istoria României*, Editura Academiei, vol. II, 1962, p. 917—918).

Revista *Viaţa literară*, nr. 15, 9 aprilie 1906, p. 8, la rubrica *Informaţiun iliterare şi artistice*, consemnează faptul că, la o şezătoare ţinută „a treia zi de Paşti, directorul nostru, d-l Coşbuc, a citit pentru săraci poezia *Golia Trădătorul*."

p. 314 LA SMÎRDAN

Publicată pentru prima oară în *Literatură şi artă română*, Bucureşti, III, nr. 7, 25 mai 1899, p. 419—421.

Reprodusă în periodicele: *Epoca*, Bucureşti, V, nr. 191 , 25 iulie 1899; *Revista Orăştiei*, V, nr. 36, 4/16 septembrie 1899, p. 141 ; *Familia*,

Oradea, XXXVII, nr. 22, 3/16 iunie 1901; *Albina*, Bucureşti, XVIII, nr. 32, 10 mai 1915, p. 1179—1180.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerilor *Ziarul unui pierde-vară* şi *Cîntece de vitejie* precum şi în *Fapte şi vorbe româneşti*, Bucureşti, 1899.

Variante:

La B.A.R., sub cota 3236, se găseşte un fragment manuscris al poeziei *La Smîrdan*, din ultima parte a textului publicat.

49 Că-ntr-*aceea* zi cumplită (Literatură şi artă română): Că-ntr-*această* zi cumplită (1904, 1903, 1914).

79 *Şi* la *Racovăţ*, Ştefane (ms. 3236, Literatură şi artă română): *Iar* la *Racova*, Ştefane (1904, 1908, 1914).

Războiul nostru pentru neatîrnare evocă luptele de la Smîrdan în capitolul *VII. Smîrdanul şi Vidinul*, subcapitolele VI şi VII. La sfîrşitul subcapitolului V, Coşbuc scrie:

„Lupta de la podul Novoselului a fost nu numai o prevestire sîngeroasă a luptelor ce au urmat, la vro cîteva ceasuri în urmă, la Smîrdan. La redutele satului acestuia, românii şi-au arătat toată vitejia, iar lupta lor e cea mai vrednică de aducere aminte dintre toate cîte am avut noi parte“ (*op. cit.*, ediţia a II-a, 1899, p. 258).

Este binecunoscută marea compoziţie a lui Nicolae Grigorescu, *Atacul de la Smîrdan*, în care, ca şi în poezia lui Coşbuc, eroii principali nu sînt ofiţerii, ci soldaţii.

p. 317 CÎNTEC

Publicată pentru prima oară în *Albina*, Bucureşti, III, nr. 52, 24 septembrie 1900, p. 1363.

Reprodusă în periodicele: *Tribuna poporului*, Arad, IV, nr. 187, 7/20 octombrie 1900; *Tribuna literară*, supliment al *Tribunei*, Sibiu, nr. 190, 1900; *Bunul econom*, Orăştie, I, nr. 40, 30 septembrie/13 octombrie 1900; *Gazeta Transilvaniei*, Braşov, LXIII, nr. 213, 1 octombrie 1900; *Epoca*, Bucureşti, VI, nr. 275, 7 octombrie 1900; *Calendarul plugarului*, Braşov, IX, 1901, p. 65—66; *Revista ilustrată*, Reteag, IV, nr. 2, 15 ianuarie 1901, p. 9; *Foaia interesantă*, Orăştie, I, nr. 35, 29 iulie 1906, p. 138; *Drapelul*, Lugoj, VI, nr. 79, 18/31 iulie 1906; *Românul*, Arad, I, nr. 57, 11/24 martie 1911, p. 1; *Foaia poporului*, Sibiu, XXIII, nr. 18, 1915, p. 2—3.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerilor *Ziarul unui pierde-vară* şi *Cîntece de vitejie*; în ediţia a II-a, din 1908, a culegerii *Cîntece de vitejie*, poezia are titlul: *De vorbă cu un străin* (p. 68).

V a r i a n t e :

7 Multe inimi sînt, *străine* (Albina, 1904, 1914): Multe inimi sînt, *și pline* (1908).

34 Și de *mii* de ani acum (Albina): Și de-*un veac* de ani acum (1904, 1908, 1914).

p. 319 CÎNTECUL REDUTEI

Publicată pentru prima oară în *Albina*, București, II, nr. 10, 6 decembrie 1898, p. 290.

Reprodusă în: *Calendarul nou*, Brașov, VI, 1905, p. 79—80.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerilor: *Ziarul unui pierde-vară* și *Cîntece de vitejie*.

V a r i a n t e :

38 Cu ce-și bate *Osman* capul! (Albina): Cu ce-și bate *pașa* capul! (1904, 1908, 1914).

41 Că *le taie Osman* ciorba (Albina): Că *Osman le taie* ciorba (1904, 1908, 1914).

p. 322 POVESTEA CĂPRARULUI

Publicată pentru prima oară în *Literatură și artă română*, București, III, nr. 1, 25 noiembrie 1898, p. 1—3.

Reprodusă în periodicele: *Familia*, Oradea, XXXVII, nr. 20, 20 mai/2 iunie 1901, p. 231—232; *Tribuna poporului*, Arad, V, nr. 95, 24 mai/6 iunie 1901; *Calendarul nou*, Brașov, VI, 1905, p. 84—85.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerilor *Ziarul unui pierde-vară* și *Cîntece de vitejie*.

V a r i a n t e :

23 Trăgînd spre *turci care* din vale (Literatură și artă română): Trăgînd spre-*arapii ce* din vale (1904, 1908, 1914).

26 S-azvîr*le*-așa de mult omor (Literatură și artă română): S-azvîr*l*-așa de mult omor (1904, 1908, 1914).

32 Și *e* păcat de Dumnezeu (Literatură și artă română, Ziarul unui pierde-vară 1902 și urm.): Și *că-i* păcat de Dumnezeu (1904, 1908, 1914).

53 A turcilor, sosind *povoi* (Literatură și artă română, 1904, 1908, 1914): A turcilor, sosind *puhoi* (Ziarul unui pierde-vară 1902 și urm.).

62 Respinşi de-*Osman* de la movilă (Literatură şi artă română, Ziarul unui pierde-vară 1902 şi urm.): Respinşi de *turci* de la movilă (1904, 1908, 1914).

Povestea căprarului îşi are corespondenţa într-o întîmplare pe care Coşbuc o povesteşte în *Războiul nostru pentru neatîrnare*, capitolul *III*, *Zvîrcoliri pe sub pămînt*, subcapitolul V, p. 134 (după ediţia a II-a, 1899), de unde cităm:

„O frumoasă pildă de iubire frăţească au văzut, pe timpul retragerii, batalioanele din frunte. Căzuse un soldat — moldovean din batalionul lui Nicolae Ion — pe locul cel neted din faţa redutei. Fratele său, obosit peste măsură, se repezi să-l ia în spate. Neputînd, îngenunchie lîngă mort şi începu să tragă focuri spre şirurile de turci cari înaintau. Părîndu-i-se, poate, că gloanţele turceşti izbesc în trupul mortului său frate, se sculă de unde era şi din nou se aşeză în genunchi între mort şi turci, parcă voind să apere pe mort de gloanţe cu propriul său piept. Degeaba îi strigau ai noştri, cari se tot îndepărtau, degeaba îl chiemau să lase pe mort şi să intre în şiruri, el trăgea într-una focuri deznădăjduite cu o nespusă iuţeală spre turci. În urmă îl răsturnară gloanţele şi în curînd peste trupurile amîndorora trecură şirurile de nizami. Aceşti soldaţi erau Toader şi Nicolae ai Diaconiţii."

Comentarii la *Povestea căprarului* se găsesc în cartea lui Adrian Fochi, *G. Coşbuc şi creaţia populară*, p. 167—168, unde se afirmă că poezia ar avea la bază o tradiţie pe care Coşbuc ar fi auzit-o de la unul din participanţii direcţi la războiul din 1877—1878.

p. 325 COLOANA DE ATAC

Publicată pentru prima oară în *Tribuna poporului*, Arad, IV, nr. 62, 1/14 aprilie 1900, p. 4—5, cu subtitlul, în paranteze: *Fragment* şi cu indicaţia: „Bucureşti, martie 1900".

Reprodusă în periodicele: *Familia*, Oradea, XXXVI, nr. 38, 17 septembrie 1900, p. 445—446; *Patria*, Cernăuţi, IV, nr. 405, 1900; *Calendarul din Arad*, 1901, p. 121.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerilor *Ziarul unui pierde-vară* şi *Cîntece de vitejie*.

Variante:

31 Trăgînd *turbat* din carabină (Tribuna poporului): Trăgînd *mereu* din carabină (1904, 1908, 1914).

36 Muream mai mulţi, *că* din redută (Tribuna poporului, Ziarul unui pierde-vară 1902 şi urm.): Muream mai mulţi, *căci* din redută (1904, 1903, 1914).
87 În piept cu *acul* puştii, fiara (Tribuna poporului, 1904, 1903, 1914): În piept cu *patul* puştii, fiara *(Ziarul unui pierde-vară* 1909, 1916) — păstrăm forma *patul* cerută de sensul propoziţiei.
96 Iar sîngele *curgea* cu spumă (Tribuna poporului, 1904, 1903): Iar sîngele *cădea* cu spumă (1914) — păstrăm prima variantă *curgea*.

După versul 93 din volum, în *Tribuna poporului* urmează următorul distih:

Ce vaiete, şi n-aveai vreme
Să fii milos cu cel ce geme!

p. 230 O SCRISOARE DE LA MUSELIM-SELO

Publicată pentru prima oară în *Gazeta săteanului*, Rîmnicul-Sărat — Bucureşti, XVIII, nr. 8 (367), 20 mai 1901, p. 176, însoţită de următoarea explicaţie la subsol: „În războiul nostru de la 1877—1878 spitalul cel mai apropiat de Plevna era la Mecica. Al doilea, pe drumul către Dunăre, era la Muselim-Selo."

Reprodusă în periodicele: *Tribuna poporului*, Arad, V, nr. 22, 26 mai/8 iunie 1901, p. 4; *Gazeta Transilvaniei*, Braşov, LXIV, nr. 116, 27 mai 1901; *Universul literar*, Bucureşti, XIX, nr. 22, 2 iunie 1901, p. 3; *Unirea*, Blaj, XI, nr. 23, 10/23 iunie 1901, p. 267—268; *Spicuiri literare*, Orăştie, I, nr. 23, 1901; *Calendarul plugarului*, Braşov, X, 1902, p. 65—66; *Calendarul nou*, Braşov, VI, 1905; *Calendar*, Sibiu, LV, 1906, p. 158—160.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerilor *Ziarul unui pierde-vară* şi *Cîntece de vitejie*.

Variante:

La B.A.R., cota 3286 (fila 83) se păstrează un scurt fragment manuscris al acestei poezii.
17 mi-e bine, *maică şi* socot (ms. 3286): Mi-e bine-*acum, şi-aşa* socot (1904, 1908, 1914).
42 Să-mi cumpere *şi-o* coasă (ms. 3286): Să-mi cumpere *o* coasă (1904, 1908, 1914).

O scrisoare de la Muselim-Selo este una din cele mai remarcabile dintre poeziile inspirate de războiul de independenţă şi una din cele mai cunoscute. Coşbuc a reuşit, în bună tradiţie epistolară populară,

ca în acele scrisori ce se trimit din armată şi mai ales de pe cîmpurile de luptă, în versuri, celor rămaşi acasă, să comunice frămîntările din pragul morţii pe care o presimte ţăranul soldat, dar cu care nu vrea să-i sperie pe cei dragi lui. În ciuda morţii care bate din aripi pe aproape, Ion dă expresie unui puternic dor de viaţă, de reluare a activităţilor rustice care au fost întrerupte, din mersul lor firesc, de război. Prin cuvintele dictate căprarului Nicolae vorbeşte un bun gospodar, un soţ grijuliu şi un tată doritor dar mai ales un fiu care se adresează măicuţei lui dragi, prin cartea lui, ca o mijlocitoare şi confidentă a bucuriilor şi durerilor lui. Chiar cuvîntul *carte* cu sensul de scrisoare, aşa cum se foloseşte cu deosebire la ţară, este potrivit cu întregul conţinut al poeziei; la fel folosise acest cuvînt M. Eminescu în *Scrisoarea III*.

p. 333 ÎN SPITAL

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, Bucureşti, XX, nr. 25, 24 iunie 1902, p. 2, cu indicaţia: „17 iunie 1902."

Reprodusă în periodicele: *Românul*, Arad, IV, nr. 173, 6/19 august 1914; *Albina*, Bucureşti, XVIII, nr. 18, 1 februarie 1915, p. 635.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerilor *Ziarul unui pierde-vară* şi *Cîntece de vitejie*.

G. Bogdan-Duică, într-un articol *Studii mărunte despre G. Coşbuc, II. Un motiv împrumutat?*, publicat în revista *Ramuri*, Craiova, XVI, nr. 31, 3 septembrie 1922, p. 493—494, susţine că izvorul poeziei lui Coşbuc *În spital* ar fi poezia *Im Feldspitale zu Verona* a lui Hermann Gilm; e vorba de cel mai mare poet al Tirolului, care a trăit între 1812—1864. Duică reproduce textul german şi arată în ce constau asemănările şi deosebirile dintre cele două poezii.

Poezia *În spital* trebuia să facă parte dintr-un ciclu de poezii pe care intenţiona Coşbuc să-l dedice evocării faptelor de vitejie a grănicerilor năsăudeni, ciclu pe care însă nu l-a mai realizat. În legătură cu această chestiune şi cu bătălia în care ar fi fost rănit viteazul român a se vedea lucrările: Nicolae Drăganu, *George Coşbuc la liceul din Năsăud şi raporturile lui cu grănicerii*, Bistriţa, 1927; Iosif Pervain, *George Coşbuc, citindu-l pe Bariţ*, în *Tribuna*, Cluj, IV, nr. 17, 28 aprilie 1960; Mario Ruffini, *Coşbuc e l'Italia*, în *Studia universitatis Babeş-Bolyai, Series philologia*, fasciculus 2, Cluj, 1966, p. 31; Gavril Scridon, *Ecouri literare universale în poezia lui Coşbuc*, p. 243—248.

p. 337 RAPORT

(Luarea Griviței, la 30 august 1877)

Publicată pentru prima oară în *Albina*, București, II, nr. 1, 4 octombrie 1898, p. 6.

Reprodusă în *Calendarul nou*, Brașov, V, 1904, p. 72—73.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie*.

Variante:

5 De-al treilea rînd *deschidem* drum (Albina): De-al treilea rînd *deschis-am* drum (1904, 1908, 1914).

6 Dar *ne-am întors bătuți și*-acum (Albina): Dar *n-am bătut-o nici* acum (1904, 1908, 1914).

7 *Și iar sărim aprinși vro doi* (Albina): *Ne-am dus de-a patra oar-apoi* (1904, 1908, 1914).

p. 338 SPADĂ ȘI CREDINȚĂ

Publicată pentru prima oară în *Albina*, București, V, nr. 16, 20 ianuarie 1902, p. 409.

Reprodusă în periodicele: *Foaia poporului*, Sibiu, X, nr. 5, 27 ianuarie / 9 februarie 1902, p. 49; *Foaia interesantă*, Orăștie, II, nr. 8, 11 februarie 1907, p. 33.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie* și în manualele școlare: *Carte de citire pentru divizia a III-a rurală anul II*, Craiova-București, 1903; idem, clasa a IV-a primară urbană, Ploiești, 1903; ediția a II-a, 1909; ediția a III-a, 1910.

Variante:

9 Ghioagă-*ți dă* orice stejar (Albina): Ghioagă *dă* orice stejar (1904, 1908): Ghioacă *de* orice stejar (1914 — aci sînt evidente greșeli de tipar — am păstrat forma din 1908).

10 Orice coasă-*ți* dă o spadă (Albina): Orice coasă dă o spadă (1904, 1908, 1914).

12 *Cînd și cînd* fără putere (Albina): *Uneori* fără putere (1904, 1908, 1914).

20 Domnul cel ce-n veci e *mare* (Albina): Domnul cel ce-n veci e *tare* (1904, 1908, 1914).

p. 339 PODUL LUI TRAIAN

Publicată pentru prima oară în *Universul literar*, București XXI, nr. 8, 24 februarie 1903, p. 2, cu indicația: „Turnu-Severin, 17 februarie 1903".

Reprodusă în periodicele: *Familia*, Oradea, XXXIX, nr. 11, 16/29 martie 1903, p. 121; *Libertatea*, Orăştie, II, nr. 14, 4/18 aprilie 1903; *Calendarul național al Foii interesante din Orăștie*, II, 1903, p. 58—60.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie*.

Variante:

34 Istre-acum te *zbați* în spume! (Universul literar): Istre-acum te *bați* în spume (1904, 1908, 1914).

Înaintea ultimei strofe din *Universul literar* apare următoarea strofă pe care Coşbuc a suprimat-o incluzînd poezia în volum:

Sînt şi-ai tăi viteji, tu rege!
Dar pe-atît va fi mai rău —
Numai soarta va alege!
Leii sînt la zimbrii-n ţară
Şi-un neam trebuie să piară
Ori al Romei ori al tău...

Coşbuc văzuse podul construit de Apolodor din Damasc la Turnu-Severin înainte de anul 1903, cînd scrie, la fața locului, poezia de mai sus; despre acest pod vorbeşte mai întîi în cărticica sa *Din țara Basarabilor*, publicată în Biblioteca societății „Steaua", nr. 1, Bucureşti, 1901, unde scrie:

„Un lucru minunat a fost podul pe care l-a făcut Traian peste Dunăre, cînd a venit a doua oară cu toată mînia asupra dacilor. Aproape de Severinul nostru, pe malul Dunării, se află o bucată mare de zid foarte vechi. Aria lui este legată de alt zid puternic, a căruia temelie, neîncetat mîncată de izbirea valurilor, are astăzi abia a zecea parte din grosimea ce-a avut-o, şi cu toate acestea nu se surpă, aşa de cu tărie este clădit. Pe celălalt mal al Dunării, în Serbia, se află tot aşa un zid şi un părete vechi, la fel cu acest de la noi, şi unul în fața altuia. Cînd scade Dunărea, se văd, de-a latul rîului, vîrfurile stîlpilor pe care a stat podul. La căpătîiele podului au fost cetăți puternice, în care străjuiau soldați şi apărau podul. De podul acesta nu se puteau minuna destul cei ce l-au văzut, că deşi Traian împăratul a făcut în viața lui şi alte lucruri minunate, totuşi acest pod întrecea cu mult toate celelalte fapte ale lui. Podul avea douăzeci de picioare de piatră cioplită, şi depărtarea de la unul la altul era de 170 de urme. Iar stîlpii erau uniți cu bolte, şi înălțimea lor, fără de temelia din pămînt, era numai în apă de 150 de picioare, iar lățimea lor de 50. Cheltuiala acelui pod poate fi necrezută, dar mai mare mirarea e că a fost făcut tocmai unde rîul are mai multe vîr-

tejuri, iar albia îi este noroioasă şi locul îngust, încît nu s-a putut abate rîul pe aiurea, pe vremea lucrării. Meşterul care a cîrmuit lucrările a fost unul numit Apolodor, şi e de minune cum a putut să lucreze sub apă.

Acest pod aşa de trainic clădit ar sta poate şi astăzi, dacă nu l-ar fi stricat mîna omenească, pentru că izbirea valurilor şi vremea cea multă nu l-ar fi putut răpune.

Dar cînd au început să năvălească păgînii de peste Dunăre în Dacia, l-au stricat înşişi strămoşii noştri, pentru că se temeau că nu-l vor putea apăra şi astfel vor trece mai lesne păgînii la ei.

Pînă la Traian nimeni, de cînd se pomeneşte, n-a făcut pod peste Dunăre, cu toate că au trecut mai multe oşti peste Dunăre în ţările noastre." (*op. cit.*, p. 42–43).

După ce vorbeşte despre podurile plutitoare, Coşbuc mai adaugă următoarele:

„Strămoşii noştri au făcut cel dintîi pod stătător şi clădit cu mult meşteşug peste Dunăre şi scris a fost ca după optsprezece sute de ani strănepoţii lor să facă al doilea pod, tot aşa de minunat şi de trainic." (*ibid.*, p. 44 — este vorba despre podul de la Cernavodă, construit de inginerul Saligny).

p. 341 PAŞA HASSAN

Publicată pentru prima oară în *Vatra*, Bucureşti, I, nr. 23, 1894, p. 750–751, însoţită de următoarea notă sub titlu: „În bătălia de la Călugăreni, Hassan-paşa avea sub poruncă trupele moldoveneşti, cari să alipiseră de turci. Şi Mihai-vodă, văzînd pe Hassan, s-a luat după dînsul şi l-a fugărit şi era gata să-l ajungă, dacă nu-l mîntuiau spahiii" (Constantin Căpitanul).

Reprodusă în periodicele: *Calendar*, Sibiu, LVIII, 1909, p. 169–171; *Foaia interesantă*, Orăştie, V, nr. 15, 7/21 aprilie 1910, p. 57–58.

Inclusă în toate ediţiile antume ale culegerilor *Fire de tort* şi *Cîntece de vitejie* precum şi în: *Carte de citire pentru şcolile secundare şi profesionale* de A. Vlahuţă şi G. Coşbuc, Bucureşti, 1902, p. 136 şi *Balade*, Bucureşti, 1913.

Variante:

3 În lături s-azvîrle *oştirea* păgînă (Vatra, Fire de tort): În lături s-azvîrle *mulţimea* păgînă (1904, 1908, 1914).

16 *Flăcăii Sucevei*, prin flinte şi fum (Vatra): *Urlînd ianicerii*, prin flinte şi fum (Fire de tort, Cîntece de vitejie).

18 Departe *pe* luncă (Vatra, Fire de tort, Cîntece de vitejie 1904, 1908): Departe *de* luncă (1914, considerăm forma corectă cu *pe*).

27 El vede-*n risipă* flăcăii Sucevei (Vatra): El vede *cum zboară* flăcăii Sucevei (Fire de tort, Cîntece de vitejie).

28 El vede *că Bogdan e* suflet de vînt (Vatra, Fire de tort): El vede *ghiaurul că-i* suflet de vînt (Cîntece de vitejie).

56 Îşi *rumpe* cu mîna vestmîntul (Vatra): Îşi *rupe* cu mîna vestmîntul (Fire de tort, Cîntece de vitejie).

63 Şi Alah scurtează grozava-i cărare (Vatra, Fire de tort): Şi Alah *îi* scurtează grozava-i cărare (Cîntece de vitejie).

Am văzut că poetul a luat informaţia istorică din Constantin Căpitanul. E vorba de Constantin Căpitanul Filipescu. Nicolae Bălcescu publicase, în *Magazin istoric pentru Dacia*, Tomul I, Bucureşti, 1845, cronica acestuia, de unde a putut-o cunoaşte Coşbuc. Istoricii (D. Russo, C. Giurescu ş.a.) au dovedit că, de fapt, cronica respectivă nu aparţine lui Constantin Căpitanul Filipescu, ci lui Radu Popescu, fiind vorba despre *Istoriile domnilor Ţării Rumâneşti*, din care cităm pasajul referitor la bătălia de la Călugăreni, după *Cronicarii munteni*, ediţie îngrijită de Mihail Gregoriadi, studiu introductiv de Eugen Stănescu, vol. I, Bucureşti, E.P.L., 1961, p. 319 – 320:

„Şi vara, la anul carei s-au scris mai sus (leat 7103, adică 1595, n.n.), au venit toate oştile, cu Sinanu-paşa viziriul, la Dunăre, şi fiind podul gata, au trecut la Giurgior. Mihai-vodă încă ş-au strîns oştile, şi au scris la Batăr Jîcmon să vie cu oaste ungurească. Dar, zăbovindu-se ungurul, el au ieşit înainte cu oastea ce avea, înaintea turcilor. Şi la Călugăreni s-au întîlnit cu viziriul şi, dînd război vitejeşte, pă Sinan încă l-au doborît după cal în gîrlă, şi un spahiu l-au scos aşa ocărît. Că Mihai-vodă ca un fulger umbla pen oaste, tăind şi oborînd jos, şi cu mîna lui pă Caraiman-paşa l-au tăiat. Văzînd viziriul acestea, s-au întorsu la locul unde era tăbărît, iar Hasan-paşa cu Mihnea-vodă, venea pen pădure, să lovească oastea lui Mihai-vodă pe denapoi; cărora prinzîndu-le de veste, s-au pornit însuşi cu sabiia a mînă, şi vitejîi lui după dînsul au intrat ca lupii în oi, şi cînd de cînd era să ajungă pă Hasan-paşa să-l taie cu mîna lui, însă au scăpat.“

Acest episod conţine toate elementele din care s-a putut constru poezia *Paşa Hassan*. Coşbuc a cunoscut, de bună seamă, şi cartea lui Bălcescu, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul*, editată în 1877

de către Odobescu şi Slavici; mare admirator al lui Bălcescu, G. Coşbuc îi dedică acestuia o odă.

În legătură cu izvoarele poeziei *Paşa Hassan* reţine atenţia un lung articol al lui I.Gh. Bădică, *Urme de ale lui Stavrinos la Ispirescu şi Coşbuc*, publicat în *Curentul literar*, III, nr. 131, 14 octombrie 1941. Stavrinos „ar fi dorit să dea o epopee în genul *Iliadei*, avînd erou pe Domnul Ţării Româneşti. Dar, lipsit de talent şi de cultură n-a izbutit să scrie decît o cronică versificată, caracterizată printr-un retorism exagerat. Tipărită în greceşte în sec. XVIII la Veneţia, în limba noastră e redată pentru prima oară în 1837, într-o traducere prescurtată, în versuri. (Traducerea, făcută de Teodor M. Eliat, a fost publicată de G. Dem Teodorescu în *Literatură şi artă română*, II, 1897, p. 307—327). În 1862, Papiu Ilarian în *Tesaur de monumente istorice*, vol. I, publică în întregime textul grecesc, însoţindu-l de o traducere în româneşte, în proză."

În continuare, Bădică se referă la un studiu despre Stavrinos al lui D. Russo (publicat în *Studii istorice greco-române*, Bucureşti, 1939, to. I, p. 114—144), care susţine că atît Constantin Căpitanul cît şi N. Bălcescu au folosit cronica versificată a poetului grec.

Bădică pune textul baladei lui Coşbuc în paralel cu fragmente din Stavrinos; nu reproducem ambele texte, ci numai secvenţele cronicii greceşti în care e vorba despre bătălia de la Călugăreni:

„Atuncea (Mihai) merse cu cutezare de-i întîmpină pre punte. Aci să fi văzut pre turci cum înota ca nişte porci! Cîţi venea asupra lui, ca un balaur îi risipea şi cu grămada în mocirlă îi arunca.

Şi pre însuşi Sinan-paşa, pre întîiul lor căpitan, l-aruncară de pre cal şi-l cufundă în smîrcuri; ca un porc s-a înnămolit şi şi-a pierdut turbanul şi i-a căzut ferigeaua şi rîsu-l-au toţi; cît pre aci era să se înece în acele smîrcuri; aşa de bine mi ţi-l luă ca cu furca şi-l aruncă de-i săriră din minte toate cugetele de trufie şi laudele cele mincinoase.

De altă parte, ieşiră din ascunzători Mihnea şi Hassan-paşa, acel Hassan viteazu, cu oşti nenumărate şi cerură să apuce pre Mihai la mijloc, de două părţi să-l bată; dară el se întoarse asupră-le cu inima îngrozitoare, de-i făcu să îşi piardă toată vitejia: se întoarse cu sabia în mînă, ca un fulger în ei se repede şi-i risipeşte îndată.

Uimit de spaimă, Hassan-paşa nu-şi vine în simţiri decît prin noua spaimă, cînd auzi cum a aruncat pre vizirul în smîrc. Fiori de moarte atunci îl cuprinseră, tremura inima în el, picioarele nu-l mai ţinea şi arma n-o putea apuca; ci fugea înspăimîntat înaintea

lui Mihai, care gonindu-l după urmă, mîniosu-i striga: Să stea de este viteaz, să se lupte piept la piept; dară turcului nu-i da mîna să stea, ci fugea și alerga la vizirul căruia-i spuse cîte a pățit de la Mihai."

Bădică susține că George Coșbuc a valorificat cronica lui Stavrinos. Afirmația poate fi acceptată, atît urmărind textele paralel, cît și susținînd cunoașterea de către poetul român a textului publicat în *Literatură și artă română*, al cărei colaborator era și Coșbuc, chiar și în anul 1897, cînd se publică traducerea lui Eliat.

Pașa Hassan este una din cele mai reușite și mai cunoscute poezii ale lui Coșbuc; e o baladă de un dinamism deosebit, de o desfășurare furtunoasă, ca o rostogolire de to.ente descătușate într-o concentrare care distruge totul.

Ritmul amfibrahic al poeziei este excelent potrivit cu încordarea dramatică; acest ritm se organizează în strofa senarie (de șase versuri), versurile alternînd în lungime, ceea ce produce unele schimbări în curgerea ritmului, realizînd un efect dramatic; versul ultim, mai scurt, doar din trei picioare amfibrahice, cade ca un șfichiu de bici, asprind finalul. Cele șase versuri, supuse schemei de rime: a, b, b, c, c, b, își repartizează lungimea ritmică astfel: primul vers format din trei amfibrahi se încheie într-un iamb, care urcă tensiunea finală; versul al doilea e format doar din trei amfibrahi; versul al treilea e format din patru amfibrahi; cel de al patrulea, din trei amfibrahi și un iamb (ca și primul vers); cel de al cincilea e la fel cu al patrulea, iar ultimul, cum am spus, e mai scurt. Schematic, o strofă arată astfel:

a — —́ — / — —́ — / — —́ — / — —́
b — —́ — / — —́ — / — —́ —
b — —́ — / — —́ — / — —́ — / — —́ —
c — —́ — / — —́ — / — —́ — / — —́
c — —́ — / — —́ — / — —́ — / — —́
b — —́ — / — —́ —

p. 344 SUS INIMA

Publicată pentru prima oară în *Albina*, București, V, nr. 22, 3 martie 1902, p. 577.

Reprodusă în *Activitatea*, Orăștie, II, nr. 11, 27 martie 1902, p. 1.

Inclusă în toate edițiile antume ale culegerii *Cîntece de vitejie* și în *Carte de citire pentru clasa a III-a urbană*, Craiova, 1909.

INDICI

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR
(după primul vers)

A

B

C

D

E

F

G

I

R

S

Ş

T

Ţ

U

V

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR*
(după titlu)

*Cifrele cursive trimit la textul poeziei; următoarele la locul unde se află comentariul titlului respectiv în cadrul *Notelor şi variantelor.*

S

Ş

T

U

V

Z

TABLA ILUSTRAŢIILOR

CUPRINSUL*

* Cifrele din paranteze trimit la pagina unde se află comentariul titlului respectiv în cadrul *Notelor și variantelor*.

FIRE DE TORT

DIN VIAȚĂ

DIN POVESTE

ZIARUL UNUI PIERDE-VARĂ

CÎNTECE DE VITEJIE